KURŞUN ATA ATA BİTER

Tank Dursun K.

KURŞUN ATA ATA BİTER

roman

bilgi yayınevi

TARIK DURSUN K.

Kurşun Ata Ata Biter

ROMAN

BİLGİ YAYINEVİ

kapak: gülşen saraçoğlu

Aslımlar Basımevi
Tel: 31 87 52 — ANKARA

«Mapusluk yata yata
Kurşun ata ata biter»

1

Bastı ve anında taş kesildi sanki. Sezgisiydi onu durduran. Çocukluğundan bu yana ha bugün ha yarın diye korkuyla beklediği, sık sık düşlerinde gördüğü o bildik, üzeri kabuk tutmuş ama her an, en küçük bir tırnak vuruşunda bile tutunduğu etten sıyrılıp kanamaya hazır bir sezgiydi.

Yutkundu, daha doğrusu yutkunmaya çalıştı. Ağzı bomboştu. Tükrüksüzdü. Göz kararı on adım ötesi tilki yürüyüşünde giden Üzer'le Cevahir'e baktı. Cevahir, Üzer'den ilerdeydi, dikenli çiti aşmıştı.

Seslendi ya da öyle sandı. Kurumuş ağzında dili dönmedi, dudakları arasından yılan ıslığı gibi bir tıslama çıktı, o kadar.

Sağ ayağının altında duruyordu. Sol ayağını çekmeye kalksa, ağırlığını tam üzerine bindirecekti. Hareketsiz kaldı o yüzden. Ellerini yavaş yavaş havaya kaldırdı. Omuzuna çapraz asılı tüfeğini alıp dayanak yapacaktı aklı sıra. Tabanının altındaki toprağın ayaklanıp yürüdüğünü anlar gibi olunca hemen vazgeçti. Bekledi.

İlk gören, Cevahir oldu yine. Üzer'i telâşa vermeden yerinde kaldı. Ardındaki tepelerden şafağın belirtileri baş vermişti, bir cenbiye çizgisinde ince bir aydınlık çevreyi saran yıldızsız karanlığı kesmeye çalışıyordu. Gökyüzünde kala kala bir Seher yıldızı kalmıştı.

Yakınlarına düşen bir dağ köyünde horozun biri uzun uzun öttü, sonra birden sustu. Ortalık yeniden kıpırtılı, giderek sabaha dönüşecek uğultusuyla insanın kulaklarında vınlayan o capcanlı sessizliğine büründü.

Cevahir'le birlikte Üzer de döndü ve gördü. İki-

si de konuşmadılar. Tüfeklerini soyundular. Üzer, sırt torbasından el küreğini çıkardı. Ne yapacaklarını biliyorlardı. Bütün iş, demin geçtikleri izlere basa basa Tahir'e kadar gitmekteydi. İzler her ikisini de sınırın öbür yakasına sağ salim geçirdiğine göre, dönüş için korkulacak bir yan yoktu.

Yine de izlere tersinden zor geldiler. Durdular.

«Öyle kal, hiç kıpırdama,» dedi Üzer. «Gün ışımadan hallederiz.»

Gerisinde Cevahir duruyordu.

«Sağın boş mu senin?» diye sordu ona.

«Bilmiyorum,» dedi Cevahir. «Toprak taze değil.»

«Yokla bakalım..»

Cevahir bir ona baktı, bir ona.

Üzer ayakları üzerinde yere çöktü. Küreği Tahir'in sol ayağı yakınına bıraktı. Avuçları çevrik, dikkatle toprağa ellerini indirdi, bastırdı hemen. Durup kulak kesildi, gözleri kısılı dinledi. Sonra kuşkuyla parmak parmak ilerledi, Tahir'den açıldı. Yeni baştan durdu. Bu kez ellerini kaldırmadan kollarını açtı, çevresini genişletti, genişlettiği kadarını da karış karış yokladı.

«Senin yanda var mı birşey?»

«Yok galiba,» dedi Cevahir.

«Ne demek yok galiba?» dedi Üzer, kısılı sesi öfkeden titriyordu. «Adam gibi bak şu boka!»

Cevahir burnundan gürültüyle soludu, olduğu yerden bir adım daha yana attı. Bir süre öyle kaldı.

«Yok!»

«İyi,» dedi Üzer. «Bir adım daha yürü bakalım ne olacak?»

Cevahir ayağının birini gülle bağlanmışcasına binbir güçlükle kaldırdı, havada tuttu az, o ara basacağı yeri gözüyle hesapladı ve boş ayağını aynı ağırlıkta yere indirdi.

«Yok!.»

«Orda kal, toprağı ayağının dibine yığacağım.»

Bunu dedi ve çömdüğü yeri gitgide genişleterek küreğiyle kazmaya girişti. Keskin ağız her dalı-

şında toprağı direnciyle birlikte alıp kaldırdı, Üzer'in küçük dönüşleriyle topluca Cevahir'in ayak ucuna boşaldı.

Cevahir konuşmadan gözlerini Tahir'e çevirdi. Yüzü terden sırılsıklamdı. Mintanı tenine yapışmıştı, seher yeli içine işliyordu. Bakışları Üzer'e dikili, açmaya çalıştığı çukurun bitmesini bekliyordu.

«Cigara vereyim mi?»

Tahir başını salladı. Cevahir tam cebine el vuracakken Üzer bakıp dişleri arasından:

«Delirdiniz mi?» diye tısladı. «Devriyelere çağrı mı çıkaracaksınız? Sakın ha, yanarız.»

Yanlarından şimşek hızıyla iki gelincik geçtiler. Geriden gideni az ilerde durdu, yarı karaltıda cam gibi parlayan meraklı gözlerini onlara dikti, iki ayağı üzerinde kalkınıp seyre koyuldu.

Deminki öten horozun sesi geldi, daha yakınlarda bir yerden bir başkası karşılık verdi ona.

Kürek diplerdeki bir taşa çarpınca Üzer doğruldu.

«Ervahını senin!..»

Ellerini soktu, arandı, buldu ve kanırttı taşı, zorlanıp sökmeye uğraştı.

«Ulan taş, ulan!..»

Ama çıkardı, Cevahir'in boşuna bıraktı. Soluklanma sırasında:

«İyi misin sen?» dedi Tahir'e.

Tanınmaz bir sesle:

«İyiyim, tasalanma,» dedi Tahir. «Az daha derinleşirse...»

«Derinleşecek,» dedi Üzer. «Mezar kadar yapacağım.»

Şimdiye Bulak köyünü çoktan tutmuş olmaları gerekirdi. Hüseyin, şafakla bir hayvanlarını hazır etmiş, bekliyordu. Sabırsızdı herhal. Başlarına bir şey geldi diye korkuya kaptırmıştı kendini. Atlar yola çıkamamanın tedirginliğinde ikide bir ayak değiştiriyorlardı; sabah ayazında her soluyuşları ağızlarından, burunlarından duman tüttürüyordu.

Toprağın nemli yüzeyine inince Üzer daha bir

rahatladı. Küreğin dalıp dalıp çıkması hızlandı ve yamyassılıkları ayan beyan belirlenen sıra tepeciklerde günün kızartısı başlarken çukur kazımı da bitti.

Üzer kıç üstü oturdu. Cevahir'le Tahir'e bakmadan :

«Oldu» dedi.

«Oldu, evet,» dedi Cevahir.

Tahir, Üzer'e bakıyordu.

«Yoruldun epey,» dedi Üzer.

«Pek değil..»

«Ayakta durmak bir, korku iki, anamı kovalamıştır.»

«Biraz..» dedi Tahir.

Üzer bakındı.

«Şafak söküyor Davranmazsak, baskınlanırız. Sen hazır mısın?»

«Hazırım,» dedi Tahir. Dedi ya, sözün gelişiydi o. Hazır mı, değil mi kendi de bilmiyordu. İlk kezdi, başına geliyordu. Üç yıl evveli Üzer'de olmuştu. Üzer o zaman ne yapmışsa aynı şeyleri o da yapacaktı şimdi. Çukur kazılmıştı, tamamı sığacağı kadardı.

«Acaba alttan denese miydik ki?» dedi Cevahir.

Tahir, ne diyecek diye umutla döndü Üzer'e. Üzer omuz silkti.

«Ben de düşündüm. Ama toprak kavi. Kürek bile zor işledi. Eski döşenmiş bunlar, belli. Yeni olsa, eşeler, pimi bulur, yağdan kıl çeker gibi çekerdik.»

Ağzının acılı suyunu püskürttü.

«Kürek zor girdi, el nasıl işlesin? Toprak kavi,» dedi.

Cevahir'in yüzü indi.

«Hazırsan...» dedi Üzer, Tahir'le bakıştılar. Tahir'in alt dudağı sarktı, seyirmeye başladı. «Korkuyor oğlancağız,» diye içinden geçirdi Üzer, acındı. «Vay kurban! Bir de başaramazsa...»

Tahir'in karşılığını beklemeden Cevahir'e işaret etti. Geldikleri gibi elleri, ayakları, gözleri, kulakları bin dikkat kesili aynı izleri izleyip öte yakayı buldurdular. Karşının yolu açıktı. Dümdüz ovayı bölük pür-

çük buğday tarlalarıyla keserek alaca aydında tepelerin ucuna kadar gidiyordu. Tarlaların çoğu ağaçsızdı. Sağda solda bir iki cılız yaban ünnabından başkası yoktu.

Uzaklığı adımlarıyla ölçerek Tahir'le aralarını epeyi açtılar. Ekinler dizlerine varıyordu. Ortasında durdular. Ezdikleri buğdayların arkaları sıra çıkardığı yarı kekremsi, yapışkan kokuyu soluklandılar.

«Yat yere!.» dedi Üzer.

Önce dizlerini kırdılar, sonra acelesizce başlarını aşmaya kalkan başağa durmuş sapları göğüsleyip yüzükoyun kapandılar.

Üzer takırdamasın diye dişlerini birbiri üstüne bindirdi. «Ya Allah,» dedi. «Ya Allah, sen el ver şu oğlana da...»

Anında kapandıkları toprak zangır zangır titredi, ikisi birden bilinçsizce açabildikleri kadar ağızlarını açtılar. Patlamanın gürültüsüyle birlikte başlarından aşağıya bir toprak bulutu boşandı. Çevrelerine buğdayları iki yana devirerek yatıran yürek kalkındırıcı bir hışırtının yayıldığını duydular.

Cevahir kalmaya davrandı, Üzer kolunu atıp omuzlarından bastırdı, bırakmadı.

«Bekle!» dedi. Fısıl fısıl konuşuyordu. «Etraf sakinlesin, sonra.»

Herşey başladığı gibi bitiverdi. Gürültü dindi, yankılanması uzaklaştı uzaklaştı, yitti sonunda. Gökten küçük bir ibibik sürüsü çığlıklaşarak geçti. Ağarıklıkta bir beyaz bulut kımıldadı. Yeşil kertenkeleler fır fır kaçıştılar.

«Başardı mı dersin?»

«İnşallah!.»

Başka bir şey konuşmadan doğruldular, baktılar. Çevre ıssızdı, kimseler yoktu hiç. Uzaktan görünen, yalnızca açtıkları çukurdan yığılmış taze toprak kümbetiydi. Çukurda adam var mıydı, yok muydu belli değildi.

Üzer kollandı.

«İyi», dedi Cevahir'e. «Devriyelerden ses soluk yok. Nöbet devrine denk düşürmüşüz. Rast gittik.»

Yine de pısmış, iki büklüm, ya görünürsem kaygısıyla ilerlediler, tellerin açık ağzında kaldılar.

İkisi de aynı anda gördü olanı biteni. Cevahir dikenli tele düşmemek için tutunayım dedi, sımsıkı kavradı, diken elini deldi.

Tahir üstesinden gelememişti. Ayağını kaldırmakta da gecikmişti, çukura kendini kaldırıp atmakta da. O ara mayın patlamış, Tahir'i beraberinde alıp götürmüştü. Her yan et parçaları, yeni köpürük kangölcükleriyle doluydu. Çizmesinin bir teki, dizine yakın ayağı da içinde olduğu halde dikenli tellere kadar varmıştı. Devrilmeden, hâlâ canlı bir ayağa giyilmişcesine dimdik duruyordu.

Üzer burnunu çekti, gözlerini Cevahir'den kaçırdı.

«Korktu da ondan..» dedi. Sesi yavaş, ölgün çıkmıştı ağzından. «Korkmasaydı, kolaydı, kurtarırdı yakasını. Bunca yaşımda çok gördüm çünkü. Korkmadın mı kurtulur adam. Bizimki korktu, sıyrılamadı. Çukuru açarken anladıydım.»

Bakındı. Çizmesinin sivri ucuyla yerdeki kurumaya yüz tutmuş sarı bir kekik çiçeğine vurdu, koparıp attı kökünden. Cevahir'den ötelere, dikenli tellerin boyunca suskun yürüdü. Sınırın bitimindeki tarlalara gecikmiş güneş vurmaya başladı. Ekinler yeşerdiler. İbibik sürüsü dönmüş, geldi. Başı çeken boynu kınalı erkek ibibik kanat eğip indi, öbür ibibikler de kanat eğip yakın bir tarlada öbeklendiler.

Cevahir, ağladığını görmeyeyim diye sırtını Üzer'e döndü.

2

Bulak köyünde Hüseyin'in beklettiği hayvanlara malları sardılar. Araboğlu sayımı yaptırdı, öyle teslim verdi. Günün bitimine kadar köy dışındaki çıplak evin toprak avlusuna dikili kara kavakinciri-

nin gölgesinde oturdular. Öğle yemeğinde Hüseyin'lerden çiğ köfte geldi, Araboğlu da boğma rakısı sundu arkadaşlarına.

Onlar yemek yerlerken köyün bir kaç acar çocuğu sınıra kadar uzandı, Tahir'den arta kalanları bulup getirdi. Çizmenin ikinci teki yoktu. Omuzundan iş zamanı hiç eksik etmediği tüfeği sekiz parçaya ayrılmıştı, boyun muskası derisine yapışık, olduğu gibi duruyordu.

Çocuklar bir küçük un çuvalı içinde bir başka şeyi daha Üzer'le Cevahir'in önüne koydular. Daracık delikleri unla doluydu ama kan saldırıp taşıra taşıra çuvalın beyazını kıpkırmızı etmişti.

Hüseyin'le Araboğlu altlarına çekili bodur iskemlelerden kalktılar, Cevahir'le Üzer'i bir başlarına bıraktılar, kuru çeşmenin oraya doğru giderek yüzleri köye çevrili, birer cigara yakıştılar.

Üzer bir süre durdu sonra çuvalı açtı ve hemen kapadı. Tahir'in boynundan yukarısı, saçları cılk kana bulanık, çuvalın içindeydi. Gözleri yumuktu; üst dudağı sıyrılmış, iki altın dişi meydana çıkmıştı, sanki gülüyordu.

Üzer ağzını iple sardı çuvalın, bağladı. Ellerine bulaşan kanı toprağın tozlarında arındırırken Cevahir'le göz göze geldiler.

«Götürecek miyiz?» diye sordu Cevahir.

«Götüreceğiz!»

«Hediye görürse...»

«Hem üzülür, hem sevinir,» dedi Üzer. «Hiç değilse kocasının bir mezarı olacak. Mayına düşmüş hangi kaçakçı karısı, koca mezarı bilir?»

Cevahir sustu, konuşmadı.

Akşamın karanlığı inene dek kimse Tahir'in sözünü etmedi. Sanki hastalanmış, karısı Hediye'yi bırakıp işe çıkmayı gönlü götürmemiş de karşıda kalmış, bir başka sefere gelecekmiş gibiydi. Böylesi günlerde Araboğlu onları yolcu ederken selâm yollardı. Yine onlarla birlikte yeni çöken akşamda parıldayarak akan ince derenin yatağına kadar geldi. Tahir'in adını ağzına almadan Kasım ağa'ya selâm etti, kazasız belâsız bir yolculuk diledi.

Üzer'in altındaki hayvan baştan beri huysuzlanıyordu. Arkasından gelen yedekçi de aşağı kalır soyundan değildi. İkide bir ipini çekiştiriyor, durakl ıyor, önündeki hayvanı zora koşuyordu. Cevahir'in aklı kendi atında, huysuzluk berikilerden ona da bulaşır diye çekingendi.

Aktepe'deki eğri yarıkta soluklanırlarken, Üzer, «Benimki, Tahir'in kellesinden rahatsızlık duyuyor,» dedi. «Hayvan mayvan yükün ne olduğunu bildi, alçak. Ayakları geri geri gidiyor.»

Yarığı kuzeyden kopma bir rüzgâr dolduruyordu. Dünün tersine gökyüzü yıldızsızdı.

«Bu iyi,» dedi Üzer. «Sessiz sedasız geçeriz, kimsenin ruhu duymaz, yeter ki hayvanlar bir aksilik çıkarmasınlar.»

Üzer'in bindiği at beş yaşındaydı, en azından yüz kere gelip geçmişliği vardı. Dikenli tellerin başına varınca durdu, eşkindi. Üzer ses etmesin diye hayvanın burnunu sıktı, boynunu iki yandan okşamaya başladı, kulağına yüreklendirici sözler fısıldadı.

Karanlık koyuluyordu. Ayaza dönmemiş bir rüzgârın eşliğinde akşam her yere inmişti. Üzer, Cevahir'in atını tuttu; beriki karanlıkta belli belirsiz görünen nişanlara doğru gitti. Durdu. Arandı. Nice sonraydı, geçidi buldu, kısık kısık ıslık çaldı Üzer'e. Üzer iki hayvanı da yedekleriyle çekti, sürüdü. Cevahir'in yanına kadar gürültüsüzce geldiler.

«Tamam mı?»

«Burası,» dedi Cevahir, gösterdi.

Üzer hayvanının yularını ona verdi, kendisininkine döndü. Elini cebine atıp iki parça kesme şekerini hayvanın ağzına soktu, yeniden boynunu sıvazladı. Hayvan başını salladı, ilk adımını attı. Üzer «bismillah» dedi. İkinci yedekçi kuzu kuzu öndekini izledi. Üzer, üçüncü oldu.

En öne düşen hayvan son derece temkinliydi. Adımlarını tek tek atıyor, duruyor, toplanıyor, yeniden atıyordu; ağır ama güvenliydi. Üzer, yedekçinin kuyruğunu bileğine dolamıştı. Arayı oranlıyordu. İki

küreği arasında Cevahir'in hayvanının solukları vardı. Havayı yalnız hayvanlarla iki insanın bilip tanıdığı korkunun kokusu sarmıştı.

Öndeki durdu. O durunca yedekçi de durdu, Üzer de durdu. Geriden Cevahir'in sesi geldi

«Ne oldu Üzer ağa, ne var?»

«Sus!» dedi Üzer. «Bekle!»

Hayvan bir türlü kıpırdamıyordu, olduğu yerde kaskatı kesilmişti. Hızlı hızlı soluyordu. Yedekçinin sağrı derisi gerildi, titremeye başladı. Üzer bileğine doladığı kuyruğunu bıraktı. Cevahir'e :

«Kendininkilere sahip ol,» diye seslendi yavaşça. «Ses ettirtme!»

Eğildi, yedekçinin apış arasından girdi; emekleye emekleye öndekine kadar gitti, karnının altından çıktı. Hayvan sahibinin geldiğini anladı, başını ona doğru döndürdü, dudaklarını birbirine çarptırarak soluğunu yüzüne verdi.

Üzer çenesinin altını kaşıdı onun, burnuyla iki gözünün arasından öptü. Sıcak, sevecen bir sesle fısıl fısıl konuştu :

«Ulan herif, ne oldu sana, ha? Korktun mu yoksa? Doğrusun, ben bile bu koskoca yaşımla korkuyorum, Korkuyorum, ne sandın! Can taşıyorum, sen de öyle. Ama bu yükü çekmemiz gerek. Sen de, ben de. Anlıyor musun dediklerimi? Anlarsın, sen iyi bir atsın. Güzel, yaman, iyi bir at. Sakin ol bakayım! Yavaş! Ha oğlum benim, ha koca tosunum, yavaş! Hele bu vartayı bir atlatalım, bir eve varalım, sana bir hafta istirahat benden! Sus, keyiflenme hemen, dur dedim! Topla bakalım aklını başına. Huysuzluğu bırak, burdan sağ salim çıkmamız gerek, anlıyor musun? Hah şöyle, hah şöyle! Geçti değil mi korkun? Benimki de geçti. Bak, ellerim ısındı, sana yeminle. Hadi bakalım, evi düşün, yediğin önünde yemediğin ardında olacak pezevenk!»

Avucunun içiyle atın iki gözünü doldurmuş yaşları sildi.

«Yürüyelim,» dedi. «Durmak bize yaramaz, başımıza belâ sarılır.»

Elini boynundan gezdire gezdire karnına, karnından sağrısına geçirdi. Kıçına şaplağı vurdu.

«Hadi, de bakalım!»

Hayvan uslu uslu yürüdü, yedekçi ardından geldi, Üzer onları izledi.

«Yürü sen de!» dedi Cevahir'e.

Uzun, çok uzun bir süre dura dinlene bölgeyi geçtiklerinde sabahın keskin ayazı onları Çoban pınarında buldu. Soğuk, bıçak gibi dilim dilim yüzlerini kesmeden poşularına sarındılar. Üzer atına atladı, mahmuzladı. Cevahir de ona öykündü. Tırısla şafak sökmeden Develi mağaralarını buldular, durdular. Üzer hayvanıyla yedekçiyi bir çırpıda mağaradan içeri soktu. Poşuyu sıyırdı yüzünden.

«Ervahına bu çöl ayazının, öldürecek adamı be,» dedi, ardından sövdü.

Cevahir dün geceden kalma küllerin üstüne yeni bir ateş yaktı.

Başına çökerken, Üzer:

«Bir gün,» dedi. «Tahir gibi mayına düşüp öbür dünyayı tutmazsak, bu çölün ayazında kıkırdayacağız, bunu böyle bil!.»

Cevahir güldü. Hayvanları birer birer torbaladı. Üzer'in yanına gelmeden heybesinden aldığı Araboğlu'nun armağanı boğmadan büyük bir yudum çekti, yangınını burnundan verdi. Yanına oturup şişeyi Üzer'e de uzattı.

«Ne bu, Araboğlu'nun marifeti mi?»

«İç! İyi ki akletmiş diyeceksin.»

Beriki aldı, başına dikip lıkırdattı. Geri verirken:

«Barut, mübarek!» dedi.

Ortadaki ateşin yalazası arttı, dumanı eksildi, çevresine bir sıcaklık yaygınladı.

«Ayaz kırılıyor,» dedi Üzer gözlerini mağaranın ağzından çekmeden. Tan ışıdı.

Şafak öncesi kirli beyaza dönüşük çölün kumu giderek ağarıyordu.

«Acıktın mı?»

«Yok,» dedi başını çevirmeden. «Sen?»

«Allahın bildiği, acıktım.»

«Çiğne bir şeyler, bastırır.»

Bir süre konuşmadılar, boyunları torbalı hayvanların dişleri arasında çatırdayarak kırılıp ezilen yemin çıkardığı sesi dinlediler. Cevahir iki sokumcuk yedi, üzerine boğmadan aldı, sonra şişeyle kuru yukaları azık torbasına tıkıştırdı.

Üzer kalktı, kendi hayvanının çulunu aldı, geldi, altına bir yarısını serdi; üstüne kaykıldı, ikinci yarısını da örtündü çenesine kadar. Dizlerini karnına çekti.

«Ne zaman uyandırayım» diye sordu Cevahir.

«Kendim uyanırım.» Başını Cevahir'den yana döndürdü: «Sen uyumayacak mısın?»

«Uykum yok.»

Ateşi odunladı.

Üzer soru sormadı, gözlerini yumdu, daldı.

Cevahir, hayvanları gözledi; dördü de rahatlamışlardı, uysaldılar, dura dinlene yemleniyorlardı. Üzer'inki ayak değiştirdi, torbanın içinde burnundan soludu, içini çekti. Yedekçisi arka ayaklarını biraz açıp yayılarak toprağa işemeye başladı; irin sarısı sidik mağaranın ağzına doğru incecik bir yol izleyerek aktı gitti.

Cevahir ses çıkarmadan yanlarından geçti, ağızdaki küçük tümseğin üstüne tünedi.

Gün ilerliyordu. Gökyüzünde iri iki akbaba kanat açmışlar, kocaman daireler çizerekten bir alçalıp bir yükseliyorlardı. «Kokuyu almışlar, besbelli,» diye düşündü içinden.

Gerilerden uzanan sınır boyunda tek bir hareket yoktu, devriye gezim saati bitmiş; karakola dönülmüştü çoktan. İkindinle birlikte yeniden göreve çıkacaklar, sınırın belirli kesimlerini tutacaklar, uçan kuştan sorabilirlerse, hesap soracaklardı.

Tepeye varan gün yüzünden kumlar kızmaya başlamışlardı. Keskin bir yaban sarısıyla parlıyor, adamın gözünü alıyordu.

Cigarasını tazeledi izmaridinden; eskisinin başını iki parmağı arasında ezdi, söndürdü, ötede bir yere fırlattı.

Akbabalar üçleşmişlerdi. Sonradan geleni daha gençti, kanatları kısa, vuruşları çok çırpıcıydı.

Açtı da. Sabırsızca dolanıyor, Cevahir'e kadar gelen bir yinlamada tepesi üstü toprağa doğru pikeleniyor, tam mağaranın ağzına yaklaştığı bir sırada hemen düzelip toparlanıyordu. Üçüncü pikelenişinde karşıdaki kayalara kondu, gözlerini Cevahir'e dikti, kara gagasını açıp kapayarak ve bakışlarını da hiç ayırmaksızın öylece durdu hep.

Cevahir sinirlendi, kaptığı bir taşı savurdu koca kuşa. Taş gitti, akbabanın dikeldiği kayaların dibine düştü. Kuş ürküntüyle kanatlarını açarak şöyle bir geriledi ama havalanmadı.

«Vay, deyyus seni!» dedi Cevahir. «Ulan, ben senin şimdi...»

O ayağa kalkarken kuş da anladı sanki ne yapacağını. Yerden daha iri bir taşı kapıp doğrulduğunda, hemencecik havalanmıştı bile. Fazla yükselmeden, iki adam boyunu zor bulan bir hizada uçtu, taşın kendisine ulaşamayacağı bir uzaklıktayken indi tekrar, oracıkta kaldı.

Öbür ikisi hâlâ havada; önce geniş ve büyük, ardından gitgide küçülen daireler çize çize dolanıyorlardı. Çok geçmeden onlar da yere indiler, genç olanın yakınına geldiler. Başları yerde birbirilerine sokuldular, durdular.

Cevahir oturmadı, kokuyu o da duyuyordu. Mağaranın içine döndü, baktı.

Üzer uyanmış, atının savanını üstünden sıyırmış; yüzü ateşte, cigarasını yakıyordu.

Bakıştılar.

«Gün tepede mi?»

«Sayılır,» dedi Cevahir.

Üzer'in hayvanı gürültüyle soludu yine, başını boynunun altına geçirmek isteyen yedekçisine tedirginlikle yavaş bir kıçma attı. Yedekçi yiyeceği kıçmadan kurtulmak için yana çekilirken öbür iki hayvanı da sağrılarından ittı, arada dengesiz bir itiş kakış oldu.

«Lanı» diye ayaklandı Üzer. Hayvanları birbirlerinden ayırdı, araladı biraz. Cevahir'in yanına varırken de; «ürkünçlükleri sürüyor,» dedi. «Pek rahat değiller.»

Dışardaki akbabalardan biri gırtlanırcasına boğuk boğuk bağırdı.

«Bunlar peşimizdeler miymiş?»

«Demin peydahlandılar. Önce ikiydi, sonra üç oldular.»

«Kokuya gelmişlerdir,» dedi Üzer.

«Belki de dünden beri izimizi sürüyorlardı.»

Üzer, demin Cevahir'in oturduğu yere oturdu, cigarasını somurdu.

«Azcık kestirdimdi ya,» dedi. «Fıkarayı düşümde gördüm. Dönmüşüz de...»

«Hediye'ye ne diyeceğiz?»

«Ne olduysa onu..»

«Dayanır mı?»

«Kaçakçı karısı dayanır. Hepimizin başında. Bugün onaysa yarın sana, öbürgün de bana. Bir gün bu akbabalar ne kadar kaçakçı milleti varsa hepsinin etlerini lop lop yutacak. Gerimizde bir kıyımımızı bile koymayacaklar.»

Üç akbaba kıçlarını döndüler, başlarını yerden kaldırmadan Cevahir'le Üzer'den habersizmişcesine uzaklaşır gibi yaptılar. Yaşlılardan biri yerden bir şey buldu, gagasında çevirmeye kalmadan genci üstüne gitti fakat yaşlı akbaba atik davrandı, kanatlarıyla destek alıp kaçtı ondan, kurtuldu.

«Payını Hediye'ye veririz,» dedi Üzer. «Kasım ağa insafa gelirse, belkl bir kaç kuruş tazminat da verir kızcağıza.»

«Yetmez!»

«Belkl, oğlanın kıyıda köşede saklı biraz parası da vardır. Hediye'nin boynu da dolu sarılarla. Yeter!»

«Kasım ağa insafa gelirse...»

«Südüne kalmış bir şey. Ama, ağadır, ağalığını bilir.»

Sustular. Sıcak bastırdıkça bastırdı. Oldukları yerde yavaştan yavaşa terliyorlardı.

«Şeytan diyor kl...» dedi Cevahir dişlerini gıcırdata gıcırdata. «Çek röveri, dan dan dan vur şu pis hayvanları.»

«Sinirine mi gidiyor?»

«Sinirime gidiyor.»

«Neden? Onlar da Allahın bir yaratığı. Yollanmışlar buraya, bir kul ölecek, bunlar da etinden sebeplenecekler, İşleri bu.»

«Bula bula bizi buldular ama...»

Cevahir'in önüne geçti Üzer, burun buruna durdular. Kırık kırık:

«Tahir öldü,» dedi. «Bak gözlerime, ne diyorum, duyuyor musun? Tahir öldü. Vadesi o kadarmış onun. Vadesi gelen adam her yerde ölür. Gece yatar, sabahına yatağında ölür; yolda giderken ölür, kahvede otururken ölür, at üstünde ölür, otobüste, trende, ne bileyim, bilmem ne yaparken de ölür. Ölüm her yerde var. Tahir öldü, biz yaşıyoruz. Hediye de yaşıyor. Kasım ağa da. Başkaları da yaşıyorlar. Kimse ölenle ölmüyor zaten. Ya, vah vah deyip herkes kendi işine gücüne bakıyor.»

«Yani?» dedi Cevahir, baktı.

«Tahir öldü diye ölecek değiliz. Güneş indi mi, alacağız hayvanlarımızı, basıp gideceğiz burdan, hayırlısıyla şafakta kasabaya varıp yıkacağız mallarını Kasım ağa'ya. Devresi gün paramızı alacağız. Devresi gün de yeniden işe çıkacağız.»

«Kimle çıkacağız, ikimiz mi?»

«Lazımsa bir başka Tahir'le,» dedi Üzer. «Dünyada Tahir'lerden çok ne var?»

3

İkindiye yakın, bulutlar gelip evlerin üzerine abandılar. Her yanı bir yağmur öncesinin serinliği kapladı. Bir yerlerden, belki ovanın dümdüzlüğüne ters düşen Karakayalardan doğru bir rüzgâr koptu. Sıcak, adamı bunaltan, saç diplerinden tuzlu terler söktüren bir esintiydi. Estimle esiyorum arasında,

yerin ince tozlarını ayaklandırıyor, önüne kattığı gibi sessiz soluksuz bir acelecilikle evlerin, sokakların, dükkânların, ölgün yapraklı cılız akasyaların; bakımsız, çırpı dallı zeytinlerin arasında dolanıyordu.

Evlerin bütün pencereleri kapanmıştı. Dükkâncılar da çabuk çabuk kepenk indirdiler. Dünya, birden kararıverdi.

İl merkezine giden Kabil'in otobüsü az bir yolcuyla garajlardan çıkıp ana caddeyi patlak egzozundan cayırtılar kopara kopara geçti, Pınarbaşı'na saptı. Ardı sıra kalın bir toz katmanı onu kovaladı; yavaşça ve yere inmeden esintiye karışarak dağılıp yitti.

Gazel elinde dörtlü tığ, kapının eşiğinde, esintiye karşı kendini siperlemiş, çorap örüyordu. Otobüsün arkasından baktı, içini çekti. Yeniden, bu kez kırmızı tığı batırıp çıkardı, mavi yünden dört ilmiği kırmızıyla karıştırdı.

Tek katlı, üç göz odalı evin köşesinden dertop kuru bir daladikeni yuvarlanarak çıktı, esintinin önünde başıboş, döne dolana Gazel'in ayakları dibine geldi; gidecekken tenekesindeki begonyaya takılıp kaldı.

Gazel kalktı, ayağıyla itti daladikeni, begonyadan kurtardı. Daladiken aldı başını, esen yelin önünde sürüklene sürüklene gitti, ötelerde yokoldu.

Gazel gözünü daladikenden ayırınca ansızın Üzer'i karşısında buluverdi, şaşırdı. Esintinin savurduğu tozdan dumandan korunmak için Üzer, poşusunu başına sarmış; yalnız kara, kocaman gözlerini açıkta bırakmıştı. Boğukca güldü Gazel'e, yürüdü, evden içeri girdi, kapısını açık tuttu. Gazel onu izledi, kapıyı sıkıca kapadı üstlerine.

Üzer sedire geçti, oturdu, poşusunu açtı, yüzü çıktı.

«Geldim işte yine,» dedi soluklanarak.

Gazel çömeldi, sağ çizmesini topuğundan kavradı, çekti.

«Yarın gelecektin,» dedi, ikinci tekini çıkarırken çizmenin. «Bir hal mi geldi başınıza?»

«Ha, duymadın demek?» dedi Üzer, çizmeden kurtulan ayaklarını altına aldı, sedire bağdaş kurdu.

«Duymadım, ne oldu?»

«Tahir,» dedi Üzer.

İkisi de konuşmadılar.

Gazel mutfağa geçti. Üzer cigarasını sararken onun gazocağını yakıp pompaladığını, kovalardan birinden boşalttığı suyla doldurduğu bakır herkeyi ocağın üstüne bindirdiğini duydu.

Yeniden odaya gelip sedire oturduğunda, koynundan aldığı Arap Hanım cigarası paketini uzattı Gazel'e, kavlı çakmağıyla da yaktı.

«Birden oldu, bitti..» dedi. «Korkmasaydı... Korkuyordu. Yoksa..» dedi.

«Hediye'ye ne dediniz?» dedi, sordu Gazel. «N'aptı o?»

«Gittik. Evdeydi. Çamaşır yuğuyordu. Bizi gördü, kuyunun başından doğruldu, elleri sabunluydu, şalvarının yanlarına sildi, baktı. Gözlerimizin içine baktı dosdoğru, sonra Cevahir'in taşıdığı çuvala baktı. Burnunu çekti, başını çevirdi, gitti kuyunun yanına, orda durdu; sırtı bize dönüktü. Başımla 'hadi, biz gidelim, anladı o' dedim Cevahir'e, işaret ettim; bıraktık öyle..»

Gazel yerinde sallandı, cigarasının ateşini gözledi bir süre.

«Yazgı!.» dedi. «Genç yaşta, kızın kara yazgısı! Adı dula çıktı.»

Üzer'in ağzı kurumuştu. Sıkıntıyla:

«Bütün kaçakçı karılarının yazgısı bu,» dedi. «Kaçakçı kısmının sonu ya candarma kurşunuyla ya da mayınla. Bir üçüncüsü yok. Allah, kaçakçıya rahat döşeklerde ölüm yazmamış. Bu ikiden biri gelecek başına mutlaka. Ya kurşun ya mayın. Ölüm yine iyi! Nerden baksan iyi! Candarma kurşununu yedin mi, o saat yakalandın demektir; doğru mapus damı ondan sonra. Mayın, öldürmezse sakat kor adamı. Süründürür, Ite köpeğe muhtaç eder. Ama öldün mü, kurtulursun. Geride bıraktığın kimse, bir iki gün üzülür, bir iki ağlayıp sızlanır, biter.

«Sana öyle gelir,» dedi «Sen öyle bil!»

Üzer küçücük gülümsedi.

«Benim babam da bu meslekteydi,» dedi. «Bu kasabanın, bu çevre köylerin tüm adamı bu işten ekmek yer. Kaçakçılık yapmasın da n'apsın? Ekilecek toprağı mı var? Hepsini almış hükümet, sınır demiş, döşemiş mayını. Tarlalar mayın altında... Zeytinlikler mayın deryasında yüzüyor. Babam ki, bu işte en ehildi, kokusundan anlardı mayını, rüzgârı dinler, candarmayı bilirdi. N'oldu? Karşı gelemedi yazgısına. Bir gece, sabaha karşı adamın yarısını getirdiler eve. Bitmişti. Başına toplaştık. İşaretle dayımı istettl, bizi çıkarttırdı odadan. Dayımdan kendisini vurmasını istemiş. Böyle yaşamaktansa, demiş; Vur kurtulayım İsmail, demiş ona. İsmail dayım dediğini yaptı, vurdu babamı.»

«Vurdu mu?» dedi Gazel, ürküntüyle.

«Vurdu. Bir güzel vurdu. Tek kurşunla. Evin erkekleri tezden aldık babamın ölüsünü, ovanın bilinmez bir yerine götürdük, gömdük. Başımız derde girmesin diye bir taş bile dikmedik adama. Yitirdik. Bir anam bilirdi, bize hiçbir vakit söylemedi o yeri. Ölürken de söylemedi.»

Gazel gitti, mutfağa girdi. Başını kapıdan uzattı.

«Su ısınmış,» dedi. «Gel!»

Üzer doğruldu. Odada soyundu. Uzun, paçalı donuyla, üstü çıplak, yürüdü.

Mutfak genişti. Çinko leğene oturmadan donunu sıyırdı, Gazel'e arkasını döndü, apış arasını ikl ellyle kapatıp öyle oturdu leğenin içine. Gazel işaret parmağıyla herkedekl suyun sıcaklığına baktı, beyendi. Üzer;

«Üç baş sabun yeter,» dedi.

Gazel tasla suyu aldı, sabun kalıbını Üzer'in başında gezdirirken suyu da idareli idareli dökmeye başladı.

«Yavaş, derimi yırtma!»

«Azıcık sussan...» dedi Gazel.

Sabun köpürdü. Üzer başından aldığı köpükleri yüzüne geçirdi. Gazel de sabunla tası bırakıp par-

makiarıyla kulaklarına indi onun, içlerini temizledi, sonra tas tas su döktü, arıttı.

«İstanbul'a gidince.» dedi. «Alacağım evde banyosu da olacak. Kocaman. Suyu doldurup denize girer gibi gireceğim içine, yatacağım. Belki bir gün, belki iki gün hem de...»

Üzer başından aşağı akan suyu püskürttü.

«Sen delisin,» dedi. «İki koca gün banyoda kalınır mıymış? Adam üşütüp zatürre olur.»

«Ben olmam.»

Başını çevirdi.

«Bak hele, o neden?»

«Çünkü,» dedi Gazel. «Benim evim kaloriferli olacak Kaloriferli ev de her bir daim sıcak evdir. Banyodan çıksam bile, bana mısın demem. Soğuk hiç olmayacak ki..»

Üzer leğendeki suyu avuçladı, bacaklarının arasına doldurdu.

«Sen de İstanbul diye diye..»

Gazel ikinci sabunlamaya girişirken:

«Bir gün,» dedi. «Bir gün gideceğim. Görürsün. Sağ kalırsak... Bir dönüşünde 'şu Gazel karısına gideyim bakayım' diyeceksin ama, koydunsa bul artık beni. Kapı duvar olacak sana.»

«Kafana koydun, gideceksin ille?»

«Gideceğim! Bankadaki paramla doğru varacağım Küçükçekmece'ye. Paramla değil mi? Bulacağım simsarın birini, 'hem göle, hem denize bakan bir ev sat bana' diyeceğim.»

Suyu Üzer'in başına boca etti.

«Ulan sıcak bu! Ilıt biraz.»

Gazel suyun soğuğunu sıcağına kattı, ılıttı.

«Hem deniz, hem göl diye bir şey olmaz,» dedi Üzer. «Seninkisi düş!»

«Sen ne bileceksin,» dedi Gazel. «Bu Allahın belâsı çölden hiç çıkmadın ki. Deniz nedir görmedin ki. Göl neye derler diye sorsalar, şaşıp kalırsın.»

«Dünyada öyle yer yok.»

«Var. İstanbul'da var.»

«Kim söyledi? Uydurmuş.»

«Çok eskiden, Kasım ağaya konuk gelmiş bir beyefendi söyledi. O anlattı. Kasım ağa; o zamanlar gençtim, çiçeği burnunda bir tazeydim, konuğunu memnun edeyim diye o günün parasıyla yüz lira vermişti bana. 'Herifin aklını başından alır, bütün marifetlerini gösterirsen, sabah sana bir yüzlük daha Gazel..' dediydi. Herifi çileden çıkarttım. Memnun ettim. 'Gördüm ama senin gibisini hiç görmedim' dedi. İnanmazsın.»

«Bilirim, bilirim..» dedi Üzer.

«İşimizi bitirdikten sonra, bütün gece konuştuk onunla. Anlattı. İstanbul'u anlattı, Küçükçekmece'deki evi anlattı. Sağ yanı gölmüş. Kocaman bir tatlı su... Sol yanı deniz. İncecik bir su yolu gölü denize bağlıyormuş. Baktın mı gölde birmiş, deniz de.»

«Göl de birmiş, deniz de... Atmış sana.»

Gazel durdu, baktı.

«Atmadı,» dedi.

«Nerden biliyorsun bakalım,» dedi Üzer, yüzünün sabununu eliyle sıyırarak. «Herifçioğlu hem keyfini yapmış, hem de bir güzel oynamış seninle.»

«Söylersin söylersin, bunu söylersin. Sana o mecmuada da gösterdimdi ya resmini. Gözlerinle gördün.»

«Gördüm, evet. Yine de inandım diyemem. Ben Suriye'nin deniz kıyısına indim. Ne öyle göl, ne de öyle senin uydurduğun gibi hemen yanıbaşında deniz görmedim. Herif atmış sana, onu bilir, onu söylerim ben.»

Gazel sabunun keskin kenarını başından sıyırınca, Üzer, leğende hopladı.

«Bre!» dedi. «Ervahını...»

Gazel bastırdı omuzlarından, kalkmasını engelledi, sonra tas tas suyu döktü başından aşağıya. Su sıcaktı, Üzer'in vücudunun derileri ıstakoz gibi kızardı. Sudan çıktığında, Gazel büyük havluyu verene dek dumanı tüttü durdu.

4

Sokağın başındaki lambayla birlikte Hediye de odanın elektrik düğmesini çevirdi, çevresi aydınlandı. Az önce, alacakaranlıkta çamaşır toplamış, içeri getirip yemek masasının üstüne yığmıştı. Kollarının doldurduğu çamaşırlarla birlikte bir sandalyeye çökmüş kalmıştı, kıpırdadığı yoktu.

Avlu kapısının üstüne asılı çıngırak çınlayınca yeniden doğruldu, dinledi. Ayaksesleri kuyunun ordan geçti, ceviz ağacını döndü, durdu. Kaçak tül perdelerin ardından avlu pek seçilmiyordu.

Bekledi.

Ayaksesleri bu kez kapıya yaklaştılar. Dışardan birileri yavaşça öksürdü. Kısık bir erkek sesi:

«Hediye!» diye seslendi.

Hediye kapıya gitti.

«Kim o?» dedi. «Kim o?»

«Benim, Cevahir.»

Hediye kapıyı araladı. Cevahir, sırtını sokak lambasına verdiğinden yüzü karanlığa düşmüş, elinde bir çıkın, eşikte duruyordu. Gözlerini kaldırmadan:

«Şey..» dedi. «Düşündüm ki..»

Elindeki çıkını uzattı. Hediye'ye. Hediye aldı. Taze bir et kokusu burnuna değdi. Çıkının bir ucundan çarşı ekmeği çıkmıştır.

«Sonra..» dedi Cevahir. Göğüs geçirdi. «Tahir'in.. Muskasını da getirdim. Belki, hani dedim..»

Çizmesinin burnuyla eşiğin önündeki toprağı bir iki kazıdı. Gözlerini kaldırıp Hediye'ye baktı, yumruğunu üst dudağının üstünden geçirdi.

«Bu kadar,» dedi.

Döndü. Dönerken bakışları karşılaştı. Hediye kapıyı daha da açtı.

«Buyur,» dedi. «Buyur Cevahir ağa, soluklanırsın.»

Cevahir duraksadı ama çabuk yendi bunu. İki adımda eşiği atladı, girdi.

Hediye ardından gelerek masadaki yığılı çamaşırları kucaklayıp aldı, ikinci odaya götürdü, bıraktı. Dönüp geldiğinde Cevahir hâlâ ayakta bekliyordu.

«Otursana, ayakta kaldın!»

Cevahir sıkıntılıydı. Gözlerini kırpıştırdı.

«Şöyle geçerken..» dedi, burnunu gürültüyle çekti. «Geçerken bir uğrayayım bacıma, bakayım dedim.»

«İyi ettin. Ben de...» Çevresine bakındı. «N'apacağımı bilemedim sizden sonra. Bilemedim. Çamaşırım yarımdı, yuğdum, bitirdim. Astım hepsini ipe. Sonra..» Durdu. Elinin biriyle alnına inen saçlarını topladı, itti: «Sonra kuyunun başında oturdum. Akşam olana dek orda kaldım işte.»

Sandalyenin birini çekti, Cevahir'e buyur etti. Cevahir oturdu. Ellerini masaya bıraktı.

«O getirdiklerimin içinde bir paket de kahve var,» dedi.

«Yapayım,» dedi Hediye.

«Yok, onun için demedim,» dedi Cevahir. «Yani... Lazım olur diye düşündümdü.»

«Sağol,» dedi Hediye yavaşça. «Tahir de..» Yutkundu. «Her dönüşünde getirirdi, unutmazdı.»

Cümle kapısının çıngırağı yeniden çınladı. İkisi de kapıya çevrildiler. Küçük adımlarla ilerleyen biri geldi, kapıya sokuldu, eliyle çaldı.

«Hediye abla, Hediye abla!»

Hediye seğirtti, açtı. Kapının ağzında on yaşlarında ya var ya yok bir kız, elinde bakır tepsiyle duruyordu.

«Annem gönderdi, başı sağolsun dedi.»

Hediye, kızdan tepsiyi aldı, kapıyı örterken;

«Evlerden ırak olsun!» diye mırıldandı.

Tepsiyi getirdi, Cevahir'in önüne koydu.

«Şükrüye teyzeler,» dedi. Sahanların kapaklarını kaldırdı bir bir. «Açsan, Cevahir ağam...»

Biri kuskus pilavıydı, biri kavurma. Üçüncü sahanda ayran karılmıştı.

«Sen?» diye sordu Cevahir.

«Benim pek içim istemiyor.»

«Ölenle ölünmez,» dedi Cevahir. «Benim kardeşimden de ileri arkadaşımdı. Acısı şuramda, içimde.» Kalbinin üstüne koydu elini, bastırdı: «Hâlâ yanıyor. Üzer dedi ki.. Vadesi o kadarmış onun, dedi. Vadesi gelen adam her yerde ölürmüş. Ben bilmezdim. Her yerde ölür vadesi tamam olunca, dedi Üzer. Tahir öldü, biz yaşıyoruz, dedi bana. Hediye'de yaşıyor, sen de, ben de... Kimse ölenle ölmüyor.»

Hediye'nin gözleri yanar gibi oldu, yumdu. Açtığında gözbebeklerinin önüne inen perdeden Cevahir'i sisli puslu gördü.

«Düşününce..» dedi Cevahir, sürdürdü: «Üzer haklı. Bunu demek zor elbet, ama haklı o. Çok gün gördü, başından çok şey geçti Üzer'in. Bunca yılın adamı. Kasım ağam da aynen Üzer gibi konuştu. Çok yandım dedi Tahir'e. İyi adamımdı o, onun gibisi bulunmaz. Ama n'apalım, dedi. İnandım. Kasım ağam öbür ağalara benzemez. Adamını kollar, hoş tutar hep. Tahir öldü, Hediye dünya ahret bacımdır dedi; git dedi bana, ne sıkıntısı olursa, gelsin, desin böyle böyle, o saat icabına bakarım. Bunu böyle bilsin, dedi.»

Tepside kaşık bir taneydi. Kapaklardaki buhardan şu damlacıkları yol yol ortalık yere doğru sızarak toplanıyordu.

Hediye bir şey demiş olmak için:

«Kasım ağamız da sağolsun, sen de Cevahir ağam,» dedi kısık bir sesle.

«Bir de mezar yaptıracakmış, öyle dedi.»

«Sağolsun,» dedi Hediye, dişlerini kenetledi.

«Hele şu işleri bir toplasınmış, biraz bir şey de tazminat diye sana verecekmiş. Dedim ya, Kasım ağam öbür ağalara benzemez, adamını kollar, hoş tutsun ister. Tahir'i severdi. Vereceğim dedi mi, verir, kaygılanma hiç.»

«Kaygılanmıyorum,» dedi Hediye.

«Sonra,» dedi Cevahir, sesini yükseltti. «Biz de varız. Ben varım, Üzer ağa var. Sen, Tahir'in ema-

neti sayılırsın. Gözümüz üstünden eksilmez. Kimseyi yan baktırmaz, kimseye laf ettirmeyiz.»

«Bilirim.»

«Ne zaman işe çıksak, ne zaman dönsek Tahir varmış gibi payını alıp getiririm sana.»

«Sağol Cevahir ağam.»

«Üzer'le konuşmadım bunu ya, gıkı çıkmaz, hayır demez. Beni sever, Tahir'i de severdi. Adam yanı çoktur, iyidir.»

Hediye kalkıştı.

«Kahve yapacaktım, unuttum.»

Cevahir uzandı, bileğinden kavradı, durdurdu.

«İstemez,» dedi. «Kalkıyordum zaten. Zahmet etme.»

Hediye kırgınsızlıkla bileğini kurtardı, çekti.

«Bari bir iki lokma bir şey yeseydin..»

«Benim de içim istemiyor,» dedi Cevahir. «Onun o hali..» Durup baktı. «Seni üzmek için, ben...»

Hediye yanındaki sandalyeye oturdu, gözlerini dikti. Bekledi ağzına bakarak. Cevahir anladı.

«Korktu. Korkusuna yenildi. Yoksa.. İşten bile değildi sıyırması. Kim olsa korkardı ama. Allah olsa, Allah da korkardır. Ayağının altındaydı, tam tabanının altında. İnsan nabız gibi attığını duyar onun. O zaman korkmayacaksın. Hiç korkmayacaksın. Demesi kolay tabii. Gel de korkma bakalım. Kurt olur yüreğini kemirir senin. Yer, bitirir. Korktun mu, yenildin gitti. Azrail alçağı o saat dalına biniverir. Elini kolunu bağlar, aklını dondurur. N'apayım n'edeyim bilemezsin. O zaman işte, bittin gitti.»

Hediye'nin gözlerini arandı.

«Tahir'e böyle oldu, Hediye bacım..» dedi.

Hediye başını kaldırmadan:

«Allah geride kalanlara ömür versin,» dedi.

«Eh,» dedi Cevahir soluklanarak. «Ben gideyim artık. Diyeceğimi dedim, içim ferah. Sen de dediklerimi unutma. Ne zaman başın sıkışırsa...»

«Giderim, peki..» dedi Hediye, Cevahir'i kapıya kadar geçirdi.

Cevahir uzun adımlarla yürüyüp avluyu geçti,

cümle kapısını açtı. Çıngırak neşeyle çınladı. Cevahir sokağa çıktı, ayak sesleri ardı sıra onu izlediler.

Hediye içeri çekildi.

5

Kadın dilini ağzının içinde iyice bir yuvarlayıp alt damağına indirdikten sonra iki eliyle kavradığı organı kökünden belirgin ama incitmesizce sıktı; Kasım ağa'nın apışlarından doğru bütün gövdesine yayılan büyük sarsıntıya 'bana mısın demedi, başını daha çok gömdü, çoğalan keskin ter kokusunu içine çekti.

«Domuz..» diye homurdandı Kasım ağa; «Öldüreceksin beni!»

Kadını saçlarından çekerek bastırdı, bırakmadı. Bacaklarının ağırlığını iki omuzuna bindirdi, belini yün yataktan havalandırdı; kaçmak isteyen, burnundan alabildiğine soluyan kadın da hızlandı. Böyle yapmasa, saçlarının bir tutamı Kasım ağa'nın ellerinde kalacaktı nerdeyse.

«Alçak, alçak!»

Kadın ağzını ayırdı, çok kısa sürdü bu, sonra hemen üstüne atıldı yine. Bu kez dudaklarını kocaman bir o yapmıştı; bir anda iki damağının arasında yok etti, dudaklarıyla sımsıkı sarıp kapadı, somurdu.

Kasım ağa bekleyemedi, arka arkaya titredi, boşaldı. Kadının başını hâlâ saçlarından kavramıştı, bırakmıyordu. Kadın sabırla bekledi. Yavaş yavaş tadını eksiltmeden, saçlarını sıyırarak başını kurtardı adamın ellerinden, doğruldu. Karyolanın başucundaki komodinin çekmecesini çekti; yumuşak, küçük bir havluyu aldı, ağzındakileri boşalttı içine.

Kasım ağa yarı baygın yatıyordu. Solukları düzensizdi. Aralık gözkapaklarından kadını gözlüyordu. Berikl ikinci bir küçük havluyu onun apış arasına

bıraktı, seker adımlarla odadan çıkıp banyoya girdi. Küvete akan musluklardan sıcağını açınca aygazlı şofben harladı, gürültüyle yanmaya başladı.

Kasım ağa yattığı yerden sol kolunu uzattı, komodinin üstündeki *'pallmall'* cigara paketiyle altın *'cartier'* çakmağını buldu. Bir cigara yaktı.

Cigarasını yarılarken kadın da işini bitirmişti, banyodan çıktı; Kasım ağa'nın mavi, uzun bornozunu giymişti. Sokuldu, bornozun önünü açtı, gösterdi.

«Nasıl, beyendin mi ağa?»

«Beyendim. Yamansın.»

«Beyrut'tan talimliyim,» dedi kadın, yatağın kenarına oturdu, elini adamın karnına götürdü, okşadı. Daha aşağılara inerken Kasım ağa çevrildi hemen.

«Bu kadar mıydı?»

«Fazlası haram,» dedi Kasım ağa. «Herşeyin kararı iyidir.»

Dışarda camları sarsan rüzgâr durmuştu. İkisi de yeniden başlayan yağmuru duydular.

«Yarın bizim ciplerden biri seni il merkezine götürür.»

«Bıktın mı yoksa?»

«Bıktım, evet!»

Kadın somurttu, yataktan kalktı, yerlere saçılı giysilerini toplamaya koyuldu. Pembe, bir avuçluk külotunu giydi önce; iri kalçaları külotun yanlarından dışarıya taştılar, Kasım ağa gördü, içi kaynadı yine. Kadın göğüslerini sutyeninin iki boşluğuna bıraktı, geldi, hafifçe kırılarak Kasım ağa'nın önünde eğildi.

«Kopçalar mısın?» dedi.

Boynundan iki kürek kemiği arasına doğru ince, sarımtrak ayva tüylerinden bir yol yürüyor, tam belin oralarda yittikten sonra kuyruksokumunun başlangıcında yeniden ortaya çıkıyordu. Önce öptü. Kadın kendini çekmeyince dişlerini geçirip ısırdı.

«Canımı acıttın!»

«Çok beyendim.»

Kadın döndü.

«Neyi beyendin?»

«Orda,» dedi. «Tüylerden bir yol vardı, onu.»

«Delisiniz,» dedi kadın. «Siz erkekler, hepiniz delisiniz.»

Kasım ağa cigarasını tablaya bastırıp söndürdü, karşılık vermedi.

Telefon çaldı. Açtı.

«Evet,» dedi. «Benim! Kim? Ha, merhabalar! Ne zaman geldiniz? Yok, beklemiyordum, hele bugün, hiç.. Haftaya değil miydi? Allah, Allah! Şimdi, ha? Eh, n'apalım! Olur. Bir saat falan sürer, belki daha da çok. Yağmur yağıyor, evet. Ben önden giderim. Daha sonra, daha sonra. İki saat olabilir. Peki! Tamam!..»

Dinlemeci yerine koydu.

Kadın etekliğini giymiş, sutyenli bekliyordu.

«Hadi, sen de gidiyorsun!»

«Hani yarın gidiyordum ben..»

«Benim bir işim var, yarı yola kadar götürürüm seni, ben inerim, sen devam edersin.»

«Bu saatte ha?»

«De,» dedi. «Sövdürme bu saatine. Gidiyorsun dedim, gidiyorsun. Benim işimin saati var mı?»

Banyoya girdi, çabucak bir boy aptesti aldı. Kadın hazırlanmıştı bile. O da toparlandı. Cüzdanından bir top para çekti, saymadan kadının avucuna tutuşturdu.

«Düş bakalım önüme şimdi!»

Çıkarken odanın ışıklarını söndürdü.

Avluya bakan tek sıralıklı odaların birinin önünde durdular. Kasım ağa yüzüklü parmağıyla cama vurdu, seslendi

«Rifat, Rifat!»

Odanın elektriği yandı, bir gölge pencereye geldi, perdeyi aralayıp baktı. Rifat'tı. Pijamalıydı.

«Kalk,» dedi Kasım ağa. «Gidiyoruz, acelemiz var.»

Rifat bir çırpıda yanlarında bitti.

«Yengemimi götüreceğiz ağa?»

«Ben de geliyorum,» dedi. «Bağ evinde beni bırak, bayanı il merkezine, oteline götür, dön sonra.

Ben bağ evinde seni bekleyeceğim.»

«Olur, ağa!»

Yağmur hızını arttırdı, avluda göz açıp kapayıncaya dek minik minik su birikintileri peydahlandı. Sundurmanın altına çekili ciplerden birinin motoru homurdandı; tekerleri ıslıklanarak, birikintilerdeki suları iki yana sıçratarak geldi cip, önlerinde durdu. Kasım ağa kapıyı açtı, kadının arkaya binip oturmasına yardım etti. Kendi de Rifat'ın yanına kuruldu.

«Hadi, çek!»

Yağmura girdiler.

Kasaba ikinci uykusundaydı, yollar ıssızdı. Rifat alışkın hareketlerle vites değiştirdi, iki inşaat çukurunu hoplayıp zıplayarak aştılar, çıkış'ı geçtiler, ana asfalta vardılar. Fidanlık'tan sonraydı, Rifat dördüncü vitese taktı, arabaya yol verdi.

İl merkezine giden yol da bomboştu. Bağ evlerine gelene dek tek bir TIR kamyonuyla karşılaştılar. Kamyon uzun farlarını söndürdü geçerken, rüzgârladı gitti.

Sonbahardı. Bağbozumu bitmişti. Bağ evlerinin girişindeki tek sıralı kavaklar yapraklarını döküyorlardı. Yazlıkçıların hepsi üç hafta kadar öncesinde kasabaya dönmüşlerdi, çevrede kimsecikler yoktu hiç.

Kasım ağa'nın bağ evi bilinen, alışılmış bağ evlerinden değildi. İstanbul'un villalarına benzerdi. Dört bir yakası kara taşlarla çevrili yüksek duvardandı, kapısı demirdendi.

Rifat kontağı kapamadı. Kasım ağa indi, yağmur sürüyordu. Başını uzattı.

«Seni otelin kapısına kadar götürecek,» dedi. «Korkma, Rifat güvenilir adamdır.»

«Hah,» dedi kadın, kıkırdadı. «Korkmam, korkmam.»

«Lazım olursan, ben yine aratırım seni, Rifat'ı gönderirim.»

«Yerimi biliyorsun.»

«Güle güle!» dedi, kapıyı kapadı, Rifat'a işaret etti. Cip ileri atıldı, ikinci yoldan yürüdü, stop lam-

balarının kırmızısı giderek ufaldılar, yok oldular sonra.

Kasım ağa anahtarla demir kapıyı açtı. Çakıltaşları döşenmiş bahçe yolundan yürüdü. Kasımpatları yağan yağmur altında keskin keskin kokuyorlar, havayı dolduruyorlardı. Evin kapısını da açtı anahtarıyla, girdi, yalnızca holü ışıklandırdı. Mutfaktaki dolaplardan birinden holdeki vuran ışığın yardımıyla bulup bir şişe viski çıkardı, iki de bardak aldı, oturma odasına yollandı.

Holün ışığı oturma odasını ala bir karanlığa gömmüştü. Aldırmadı. Masanın başına geçti, şişeyi açtı, bardağın birine iki parmaklık içki koydu, alıp yudumladı.

Suskunluk egemendi eve. Yağmurun sesi kapalı kepenklerin ötesinde kalakalmıştı. Duyulur duyulmaz bir kıpırtı anca ulaşıyordu ona kadar.

Kalktı, elinde bardakla geldi, şöminenin üstündeki ağır pandüllü büyük duvar saatini dikkatle kurdu, kolundaki fosforlusuna bakarak ayarını yaptı. Bekledi. Yelkovan ilerledi, ilerledi, akreple hizasını buldu, saat başı çalmaya başladı. Ses evi doldurdu, titreşimleri yan odalardan hole kadar uzandı.

Sonra yine herşey eski suskunluğuna büründü. İçkisini bitirdi. Yenilediı.

Kulak kabarttı. Dışardan doğru bir araba sesi geliyordu. Bardağı bıraktı, kapıya vardı, açtı, baktı. Yanılmamıştı. İkincl yoldan iki uzun far yola sarktılar. Yağmur ışıklarında çizgilendi.

Evin kapısına yaklaşınca Kasım ağa da koşturdu, İkisl aynı anda vardılar kapıya. Araba, bir BMW *3.20* ve tek kapılıydı. Kasım ağa'nın telâşla açtığı kapıdan ince, uzun boylu, boynu kravatlı, gözlüklü, bıyıklı bir adam indi. Yağmur altında el sıkıştılar.

«Hoş geldiniz,» dedi Kasım ağa.

«Hoş bulduk,» dedi adam. «Seni gecenin bu vaktinde rahatsız ettim ama, İş gereği, n'apalım!»

«Eh, n'apalım,» dedi Kasım ağa da, tekrarladı.

Bahçeyi geçerlerken adam yorgun bir sesle:

«Daha erken gelecektim ya,» dedi, konuştu. «An-

kara'dan Adana'ya geçmem gerekti. Adana'da epeyi kaldım. Program aksadı. Sizin il'e geç saatlerde varabildim ancak. Ta Adana'dan beri bir yağmur, bir yağmur, Allah! Geldim, otelden hemen seni arattırdım. Bir de zor meret. Yurtdışını arasam bu kadar zorluk çekmezdim, inan.»

«Buraları sapa yerlerdir,» dedi Kasım ağa.

Adam kapıda ayaklarını hızlı hızlı vurdu.

«Allahtanki öyle,» dedi, güldü. «Göz önünde olsaydı, bir halt bile yiyemezdik, değil mi?»

«Yiyemezdik, evet!» dedi Kasım ağa.

Girdiler. Kapı kapanınca bağ evi dışardan yine karanlığa gömüldü.

6

«Hadi bakalım kalk, kalk!» dedi. «Tembel nevale seni, uyan!»

Yorganı üstünden çekince sırtı ürperdi soğuktan Üzer'in. Gözlerini açtı, iri iri bakarak kızgınlıkla sövdü.

«Şimdi senin ervahından, ha!»

Gazel elleri belinde bakıyordu.

«Öğle olacak, efendi! Cevahir geldi, kahvesini içti bile. Bekliyor.»

«Ne zoru varmış ki?»

«Demedi. Üzer ağam uyansın hele, dedi.»

Söylene söylene doğruldu. Yakasız mintanının üstüne avcı yeleğini geçirdi. Tabakasını aldı, çorapsız ve yalınayak odada yürüyüp sundurmaya attı kendini.

Yağmur yoktu, dinmişti. Çevrede nemi üşüterekten duyuruyordu.

Cevahir onu görünce kanepeden doğrulur gibi yaptı. Üzer engelledi.

«Otur, otur Cevahir ağa, keyfine bak.»

Yanına oturdu o da. Tabakasını uzattı. Cevahir: «Yanıyor,» dedi, gösterdi.

Cevahir'in ateşinden yandı. Başını kaldırırken: «Ne var da geldin?» diye sordu. «Terslik ne?»

«Yok bir şey,» dedi Cevahir.

«E, yok da...»

«Kasım ağa'ya uğradım sabahleyin.»

«Benden önce, öyle mi?»

«Evet!»

«Herifin cinlerini üşüştürmüşsündür. Niçin?»

«Ben kendim gitmedim, o çağırtmış, haber saldı.»

«Bak hele, peki zoru neymiş ki?»

«Dilinin altında bir şey var ya, demedi. Seni sordu, söyledim. Peki git, onu da al, birlikte gelin, konuşacağız.. dedi.»

«Bizim daha dün geldiğimizi bilmiyor mu bu herif?»

«Biliyor. Demek bir şey var ki bizim bilmediğimiz...»

«Hayra çağırmaz, varınca öğreniriz.» İçeri seslendi sonra. «Gazel!» Gazel fincanla koptu.

«Şu kahveyi içeyim, gidiyorum,» dedi Üzer. «Kasım ağamız çağırtmış ikimizi de. Gelsinler demiş.»

«Daha dün geldiniz halbuki,» dedi Gazel, alt dudağı sarktı.

«Bakalım gidelim, ne istiyormuş, öğrenelim.»

Dilini damağını yakarak kahvesini bitirdi. Cevahir'in omuzuna vurdu.

«Yürü Cevahir ağa!»

Gazel'in evi kasabanın en dışındaydı. Evler dağınık dağınık ama yine de kendi içlerinde topluca uzanıyor, kasabayı il merkezine götüren ana yola doğru giderek daralıp tek sıraya düşüyor, birden ardı kesilerek uzun bir yokluktan sonra Gazel'in evine varıyordu.

Üzer'le Cevahir o uzun yolu yürüye yürüye alırlarken berilerden, dere boyunun sık kavaklığından kambur Hamdi iki yanına devrile devrile çıkageldi; Gazel'in 'sana' tenekelerine diktiği burun kıran fes-

leğenleri avuçladı, derin derin soludu kokusunu, avuçlarını birbirine sürttü. Eşikte yaslanmış kasabadan yana dalgın bakan Gazel'e yanaştı. Gazel gördü, ürktü.

«Allah canını almasın, deli!» dedi. «Nerden çıktın yine öyle?»

Hamdi sırıttı, boynunu eğdi.

«Üstün başın sırılsıklam. Tüh! Bütün gece yağmurda mıydın yoksa?»

Hamdi başını salladı.

«Deli! Hasta olup gebereceksin.»

Hamdi elini koynuna soktu, çıkardı. Eli para doluydu. Gazel şaşırdı.

«Nereden buldun onları?»

«Kazandım,» dedi Hamdi.

«Nasıl kazandın, söyle!»

«Kasım ağama il'den bir kız geldi. Pavyoncu. Çok güzel ama Sapsarı saçları vardı. Dudakları da kırmızı boyalıydı, dişleri bembeyazdı. İstanbullu. Kasım ağam 'bu kıza bakarak ol Hamdi,' dedi bana. 'Kim ona yan gözle bakarsa, gözünü oy, çıkar..' dedi. Kızın başını bekledim hep. Helâya gitse, peşinden gittim ben de. Çarşıya çıksa, çarşıya çıktım, arkasından yürüdüm. Kimse bakamadı bile ona. Bakkaldan ne isterse ben aldım. Muz istedi, Ömer'den muz aldım, getirdim.»

Elindeki paraları ikiye ayırdı.

«Bunları Kasım ağa verdi, bunları da o kız.»

Utançla başını eğdi yere. Sıkkın:

«Hem para verdi, hem de öptü beni,» dedi.

«Kim öptü, o kız mı?»

«O kız! İşte bu yanağımdan öptü beni.»

«O İstanbullu,» dedi Gazel. «İstanbullular ince olur. Seni çok beyenmiş demek, öpmüş. Sen de beyenmiş miydin onu?»

Hamdi güldü, çevrildi.

«Çok güzel kokuyordu,» dedi. «Sabun kokuyordu her yanı. Küçücük şişede bir kolonyası vardı, kulaklarının arkasına sürüyordu, gördüm. Bana para verirken de bir güzel kokladım, öperken de.» Elini

uzattı Gazel'e: «Bak, o şişeden elimin üstüne de döktü. Kokla istersen...»

Gazel eğildi, kokladı, «hım» dedi.

«Güzel! Ben de beyendim.»

«Ben de..» dedi Hamdi.

İki elindeki paraları birleştirdi, bir elinde topladı.

«Sana getirdim, hepsini...»

Bakıştılar.

«Al, alsana..» dedi Hamdi. «Çok para bu. Sana getirdim, senin olsun.»

«Ben n'apacakmışım o kadar parayı?»

«Bilmem,» dedi Hamdi. «Belki...» Durdu. Yanaklarını al bastı. «Belki...»

Gazel anladı, kaşlarını çattı ilkin, sonra gülmeye başladı.

«Hay Allah kahretmesin seni emi, deli!» dedi. «Olmaz, olmaz dedim sana kaç kere. Olmaz, anlamıyor musun dediğimi?»

«Hiç mi olmaz?» dedi Hamdi kırgın. «Hiç bir gün de mi?»

Gazel'in kolu kanadı düştü, gevşedi. Sokuldu. Omuzlarından tuttu onu.

«Deli!» dedi. «Aklın fikrin o mu senin?»

«Ama param var benim,» dedi Hamdi.

«Ah,» dedi Gazel, içinin soluğunu koyverdi. «Herşey parayla olup bitse...»

«Hiç mi?» dedi Hamdi direterek. «Hiç bir gün de mi olmaz?»

Gazel gülecekti, vazgeçti.

«Yok,» dedi. «Hep hiç değil tabii. Bir gün.. Belki bir gün olur. Ha, bekler misin o güne kadar?»

Hamdi'nin yüzü aydınlandı, gövdesi diklendi. Başını kaldırdı.

«Beklerim. Söz ama, değil mi?»

«Söz!» dedi Gazel. «İşte sana yemin, Allaha kasem ederim ki, söz!»

«Ben bu paraları şimdi n'apacağım?»

«Ver bakayım kaç para var?» dedi Gazel, Hamdi'nin elindeki para tomarını aldı, buruşuklarından

ayırarak düzeltti hepsini, saydı. «Yüzelli liran olmuş. Başka var mı?»

«Yok.»

«Sakla bunları. İyi bir yerde sakla ama, emi! Yarın cumartesi, pazar kurulacak yine. İstersen birlikte gideriz, sana bir gömlek alırız, olur mu?»

«Ben karelilerden isterim.»

Hamdi elindeki paralara baktı, durdu.

«Bunlar yeter mi?»

«Ah, düşündüğüne bak senin. Yetmezse ben üstüne koyarım, yine alırız.»

Hamdi, Gazel'in hiç beklemediği bir atılışla ellerine sarıldı, öptü. Döndü, koşa koşa dereboyuna, kavaklıklara doğru uzaklaştı.

Gazel, göğüs geçirdi; ağlamamak için zor tutundu, başparmağıyla işaret parmağının arasına aldı burnunu, sıktı sıktı.

7

Hediye'yle mezarlığın yakınında karşılaştılar, durup beklediler. Hediye sakin adımlarla yaklaştı, vardı. Ortalarına aldılar.

Mezarlığın çevresinde bir çocuk çoban karakeçilerini otlatıyordu. Akşamki yağmurun ardından otlar dirilmişler, başkaldırmışlardı. Servilerde kargalar kaynaşıyordu; gürültülerinden serçeler ayaklanmışlar, gökyüzünde dört dönüyorlar, yakınlardaki zeytinliklere kadar gidiyor, konmadan yine geri geliyorlar, eğri mezartaşlarının üstünden pikelerle geçiyorlardı.

«Yerini beyendin mi?» diye sordu Üzer. «Anasınınkine yakın olsun ister diye düşündük, yanına koyduk.»

«İyi,» dedi Hediye.

«Kendi beyenir mi bilmem artık. Hiç olmazsa...»

«Ruhu şad olmuştur,» dedi Hediye; yürüdü, berikiler de iki yanından yürüdüler.

Mezarlığın taş duvarları beyaz badanalıydı. Tam ortasında kasabanın yerlisi, eski milletvekillerinden Kanpolatoğlu'nun ailesi için yaptırdığı kemeriyeli mezar yeni açmış sonbahar gülleriyle göz alıyordu. Kesiksiz'in Hoca, güllerin arasından görünmeksizin gür ve yanık sesiyle Kanpolatoğlu ölülerine yasin okuyordu: *«Onlar için gece bir kanıttır. Gündüzü ve güneşin ışığını sıyırırız da o anda karanlığa dalarlar. Ve güneş de karar edeceği yere kadar akıp gider. Bu, kutsal olan ve herşeyi bilenin takdiridir.»*

«Bizi çağırtmıştı Kasım ağa,» dedi Üzer. «Konuştuk onunla da. Ben dedim; Tahir'in hakkı üstünüzdedir, bunu ödemek gerekir. Öldü, ama nikâhlı karısı Hediye kaldı geride. Namerde muhtaç edilirse, oğlanın iki eli ahirette yakamızda olur, hakkını helâl etmez bize, dedim. Tabii ya, dedi; tabii ya, çok haklısınız dedi bize. Açtı kasasını, bir zarfa para koydu; verin bunu Hediye'ye, benden de selâm söyleyin., dedi. Dünya ahret bacım olsun, başı ne zaman dara düşerse çalsın kapımı, ben çaresine bakarım, gıkım çıkmaz hiç, dedi.»

Hediye, gözleri kısa topuklu kahverengi ayakkaplarının burnunda:

«Sağolsun,» dedi. «Siz de sağolun Üzer ağam.»

«Şimdi yaran sıcak,» dedi Üzer. «Ama geçer. Yavaş yavaş soğur, unutur her şeyi insan. Sen de unutursun. Kolay bunu demek, sen de içinden öyle diyorsundur. Ben olsam, ben de öyle derdim. Acı bu, ölüm acısı... Bunca yıl bir yastığa baş koy, sonra bir de bakıyorsun, o baş yok bir gün. Sen tek kalmışsın. Bir başına... Evde, sofrada, yatakta...» Sustu, toprağın yüzüne tükürdü hınçla. «Biz de,» dedi; «biz de yokluğunu çekmeye başladık onun. İyi oğlandı, Allahı var şimdi. Bunca işe gittik geldik sittin sene, en küçük bir tersliğini görmedim. Cevahir de görmemiştir, işte yüzü, söylesin! Yürekliydi. Bir günden bir güne ortamıza girmedi, hep en başa geçerdi. En baştan o giderdi. Böyle yapardı da bizi

korurdu. Her zaman bizi korudu o. Son kez de yaptı bunu. En önden gidiyordu. Ben olsaydım onun yerinde, Cevahir olsaydı şimdi bizim mezarlarımıza gelecektiniz Tahir'le. Tabii, toplanacak bir yanımızı bulup gömdüyseniz...»

Bağ evlerine giden yolla kasabaya giden yolun kesiştiği üç yol ağzında durdular. Üzer yeleğinin içcebinden aldığı şişkince zarfı Hediye'ye verdi.

«Bu, Tahir'in hakkı Hediye..» dedi. «Sana geçmesi bir haktır, al!»

Hediye hiçbir şey demeksizin uzatılanı aldı, göğsüne bastırdı.

«Sağolun,» dedi. «Üzer ağam sen de sağol, Kasım ağam da sağolsun!»

Geçti her ikisini.

«Böylece bu işi de bitirdik,» dedi Üzer, yeniden tükürdü.

«Şükür,» dedi Cevahir. «Bitirdik. Şimdi ne yana yolumuz?»

«Kasabaya dönelim,» dedi Üzer. «Beş kuruşumuz kalmadı üstümüzde, gidelim Kasım ağa'nın o alçak muhasebecisinden gelecek işimizedir diyerek biraz avans çekelim.»

«Sonra?»

«Sonra biraz ne gerekse düzer, Gazel'e gideriz, ahvali konuşuruz.»

«İyi olur,» dedi Cevahir. «Bu Kasım ağa eski köye yeni âdetler getirmeye kalkıyor gibime geldi.»

«Getirdi bile,» dedi Üzer. «Yürü!»

Muhasebeci Hakkı bey zorluk çıkarmadı bereket. Halden anlar adamdı. Ayrıca «yahu, az önce bir dolu para verdimdi size, n'aptınız o kadar parayı?» diye de sormadı.

Üzer'le Cevahir içeri girince başını kaldırdı, gözlüklerini alnından indirdi. Üzer ellerini iki yana açtı, gösterdi. Yine konuşmadan parmağının biriyle gırtlağına vurdu, tok sesler çıktı ağzından.

Hakkı bey kasayı açtı; arkası dönük, bir miktar kâğıt parayı sayıp önlerine sürdü. Üzer saymadan topladı paraları, selâm verdi, döndü; Cevahir arkasındaydı.

Kasaptan, bakkaldan çakkaldan, manavdan aldıkları üç büyük naylon torbayı doldurdular. Elleri kolları dolu, kasabadan il merkezine giden yola vurdular. Güneş batıya doğru kaykılıyordu, önlerindeki gölgeleri upuzun uzamıştı. Gök açıktı, yağmur bulutları çekip gitmişlerdi.

Konuşmadan, sanki daha önce sözleşmişler gibi Gazel'in evine giden yoldan sola saptılar, dereboyuna indiler, kavaklıkların altına oturdular. Üzer torbalardan birini açtı, bir kangal sucuğu önüne koydu, Alişan'ın fırınından aldıkları kocaman taze somunlardan birini ortasından kırdı. O bunları yaparken Cevahir de dişleriyle kanırtarak rakının ağzını açmıştı. İlk yudumu alsın diye Üzer'e uzattı. Üzer içti, yüzünü buruşturdu, çarçabuk sucuktan iri bir lokma ısırdı, çiğnedi çevire çevire. Ağzı dolu dolu:

«Söyle bakalım Cevahir ağa,» dedi. «Ne diyorsun bu Kasım ağa'nın dediklerine? Akla uygun mu, biz altından kalkabilir miyiz?»

Cevahir rakının yudumunu yuttu.

«Tahir olsaydı..» dedi.

«Ve süphanallah! Bırak Tahir'i şimdi, Tahir öldü. Söyletme beni yine. Tahir yok, biz varız.»

«Üçümüz üstesinden gelirdik.»

«Ya ikimiz, senle ben?»

«Sen varsan..» dedi Cevahir.

«Varım,» dedi Üzer. «Ne bok yiyeyim başka? Elimden kaçakçılıktan öte ne gelir? Seninkinden ne gelir başka? Biz anamızdan kaçakçı doğduk, işimiz gücümüz kaçakçılık. Tahir gibi, ya da babam gibi bir son bizi bulup ümüğümüze çökene dek bu işi yapacağız.»

«Niye o kadar yüzümüze güldü Kasım ağa, niye her zamanki hakkımızdan çok paranın sözünü etti bize?»

«Yükümüz değişik de ondan bu sefer,» dedi Üzer.

«Ne?»

«Sorduğumda ne dedi, duymadın mı? Üstünüze

elzem değil, dedi. Siz, dedi; taşıyıcısınız. Nerden ne alın dersem, dedi; onu alır, getirirsiniz bana, ben de ücretiniz neyse öderim size. Böyle dedi mi, demedi mi?»

«Dedi, evet!»

«O zaman...» dedi Üzer, baktı.

«Sen varsan,» dedi Cevahir, «varım!»

«Ha şöyle!» Şişeyi kaldırdı, selâm verdi. Yudumu gırtlağından geçirirken zorlandı, gözleri çizgilendi. «Kalk o halde,» dedi. «Bu rakı mereti sucukla mucukla gitmiyor, ille de sıcak meze istiyor. Atalım et paketini önüne Gazel'in, yaksın mangalı, pişirsin. Kalk!»

Önce kendi kalktı, oturan Cevahir'e elini uzattı, bir çekişte onu da ayaklandırdı.

8

Üzer, gece düşünde babasını gördü. Bir yanı bütünüyle yanmış, erimiş akmış, kan revan içinde; hiç tanımadığı, şimdiye dek köylerinde kesinkes görmediği bir takım adamların kollarında, insanın kulaklarını çınlatan bir oğultuyla dilini kimselerin çözemediği şarkılar söyleyerek hep bir arada eve getiriyorlardı. Anası, çığlıkları Karakayalar'da yankılaraverilmiş bir bağırganlıkla üzerine atılıyordu kocasının. Üzer bir kenarda durup olanları seyrediyordu. Herşey kasabanın sinemasındaki filmler gibiydi: Anası ağlıyor, adamlar yorgun adımlarla kollarından düşürmemeye bin dikkat ederek babasını; yanmış, erimiş, kan revan içindeki babasını evin eşiğinden içeri sokuyorlardı. Üzer evden içeri girmiyordu, pencerenin önünde, parmakuçlarında doğrulup ve burnunu cama yapıştırıp içeriyi gözlüyordu. Babasını sedire yatırıyorlardı. Anası başının altına pamuk yastıklar koyuyordu; eğilmiş, kocasının yüzünü avuçla-

mış, bir yandan ağlıyor, bir yandan gözlerini öpüyordu. Dudakları, elleri, avuçları kıpkızıl kandı. Sedirden, babasının yarım gövdesinde köpürerek usul usul ve gitgide büyüyen bir kan deryası yere akıyor; antepkilimlerindeki yollukların göbeğine oturuyor, dokumanın sık iplikleri arasından büyüye büyüye genişliyor, eksilmiyor, artıyor, kıpır kıpır kapıya; kapıdan sofaya, sofadaki karatoprağın içerliğine aldırış bile etmeden sokak kapısına yürüyor; eşiği aşıyor, köşeyi kıvrılıyor, bahçeye ekili taze yeşil fasulyelerin, püsküllü mısırların, el boyayan domateslerin, deli sarmaşıkların ve mor gramafon çiçeklerinin aralarından belli etmeksizin sızıyor; duvar diplerindeki incirlere bulaşıyor, ihtiyar zeytini dolaşıyor; akasyanın gövdesinde döne kıvrıla kırmızı izler bırakarak Üzer'in tam ayakları dibine geliyordu. Sıcak, kekre, gönül bulandıran bir kokusu da vardı. Üzer kokudan kaçamıyordu. Kan, odalardan ve sofalardan, eşiklerden ve kapıların ardından, bahçeyi ve ağaçları, çiçekleri ve bitkileri ezmeden, incitmeden, akıllarını bozmadan dursuz duraksız geliyordu hep. Geliyor ve Üzer'in çıplak ayaklarını önce tabanlarından sarıyor, parmak aralarına girip vıcık vıcık toplanıyordu. Üzer hiçbir yere kıpırdayamıyordu, hiçbir yere kaçamıyordu; ayrılamıyor, kanı gözlüyor, duvara daha bir sokuluyor, camdan babasına bakıyor, habire yutkunuyordu. Kan, ayaklarından ayakbileklerine yükseliyordu. sonra dizlerine, sonra baldırlarına, sonra apışlarına dek varıyordu. Islıktı, yapışkandı.

Babası elini kaldırıp herkesi susturuyordu. Anasını bile. Anasının çığlıklı ağıdı duruverince ortalığı şaşırtıcı bir suskunluk sarıyordu. Herkes susuyordu. Babasının çevresine toplanan o tanımadığı adamlar, tepeden tırnağa yeşiller giyinmiş adamlardı. Elleri, ellerinin bütün parmakları kandı onların da. En uçlarından, tırnaklarından kanlar şıp şıp yere damlıyor; bayramlık rugan ayakkaplarından, daha yüzüne değer değmez pıt diye kayıveriyordu.

Hepsi, herkes - herkes çıkıyordu odadan. Ana-

sı bile. Anası yeldirmesi kaykılı, yakası bağrı açık, boynunda kızlıktan kalma üç beşibiryerdesi sağa sola savrularaktan bahçeye çıkıp avazınca bağırıyordu: «İsmâl! İsmâlllll!»

Bir yerlerden, Emin'lerin ağılından doğru bir yerden İsmail dayı çıkıp varıyordu kardeşinin yanına. Anası, kardeşini kolundan tuttuğu gibi sürüye sürüye içeri çekiyordu. Üzer, üstüne tırmanan kana boşverip pencerenin kararık camına daha çok burnunu yapıştırıyor, bakıyordu içeriye yine. Anası, kardeşi İsmail'i babasıyla bırakıp çıkıyordu dışarı, ikisini birlikte bırakıyordu. Babası, kolundan kavradığı İsmail'i sarsa sarsa birşeyler söylüyordu. Kimse duymuyordu ama Üzer duyuyordu babasının dediklerini. Hiç kimse duymuyordu, Üzer duyuyordu.

İsmail elini beline atıyordu; babası, İsmail'in elindeki röver e bakıyordu durmadan; gözlerini belerte belerte bakıyordu, o gözlerinde şimşekler çakıyordu.

İsmail, röveri babasına doğrultuyordu. Eli tetikte titremesin diye sol eliyle sağ elinin bileğini kavrıyor, öyle nişan alıyordu babasına. Üzer bağırıyordu o sıra, bağırıyor, sesini duyuramıyordu. Koşmak, yetişmek istiyor; ayaklarının çevresinde göllenen kan batağı, yapıştığı gibi koyvermiyordu gitsin. Üzer'in zorlanması, direnmesi, çırpınması, ağlaması, yumruklarını kaskatı sıkması, dişlerini kenetlemesi, dilini ısırması boşunaydı. Ne yapsa boşunaydı.

İsmail röveri iki eliyle kavramıştı, tetiğe parmağını geçirmişti, çektim çekiyorumdu.

Sonra gök gürültüsü gibi, mayın gürültüsü gibi, dağların birbirinden kopup bin bir parçaya bölünmesi gibi, yıldırım düşmesi gibi, evlerin bütün camlarının bir anda tuzla buz olması gibi bir şeyle gümbür gümbür tetiğini çekerek patlatıyordu röveri.

Üzer kurşunun namludan çıktığını, gerisinde kıvılcımlar saçan ateşler bıraktığını, İsmail'in iki elinin de geriye itildiğini, ayaklarının üstünde omuzlarından doğru duvara savrulduğunu, yüzünün tü-

münü bir dumanın, kara barut dumanının beyazlığıyla kaplandığını görüyordu.

Kurşun göz açıp kapayıncaya kadarlık bir sürede eski hızı yerine odada ağır bir oyun havasının ezgili kımıltısıyla uçuyor, hedefine doğru usulca gidiyor; sedirde yatan babasının üstüne geldiğinde neresinden vuracağını iyiden iyiye hesaplayarak bir anlığına duraklıyor, sonra tam kalp hizasından yavaşcacık bir yükselişle çıkıp başına doğru varıyor, iki gözünün ortalık yerinden girerek ardında kocaman bir oyuk bırakıyordu.

Oyuk, büyüyordu gittikçe. Kocaman, mağaralar kadar büyük ve karanlık bir ağız oluyordu. Derken ağız parçalanıyor, eksiliyor, parçaları havada uçuşuyor, odanın içinde yüzüyor, duvarlara çarpıp geri gelerek çevreye; ocağın oraya, camlara, perdelere, tavan kirişlerine ve musafrafına yapışıyor, bilinemeyecek kadar çok bölünüyor; toprağın tozu gibi, ilkyazdaki ağaçların çiçek tozları gibi yalazlana yalazlana uçuşuyordu her yerde.

Birdenbire babası yokoluyordu: Sedirde geriye kalan, yalnızca bir kan birikintisiydi; bir adam biçiminde, ama yarım adamlık bir kan birikintisiydi o. Babasının kandan bir kalıbı çıkmış, kalmıştı sedirde. Kendisi uçmuş, yokolup havalanmıştı, gözlerden yitmişti.

Babası yoktu, İsmail vardı hâlâ. Sağ elinde sıkı sıkıya sarıldığı ve babasının tam başına nişan aldığı kara röverini durmadan, soluk almadan arkası arkasına ateşliyordu. Parmağı hiç düşmüyordu tetikten, hep ateş ediyordu. Her ateş edişinde sağ eli, sol elinin yardımına karşılık geriye tepiyor; gövdesi, ayaklarının üstünden kurtulup geriye savrulacak gibi itiliyor, sonra öne doğru yıkılarak atılıyor ve dengesini buluyordu güzelce. Yine ateş ediyordu. Kurşun, röverin ağzından hınçla fırlıyordu, birbiri arkasına, hep aynı çizgide ve doğrultuda bir kurşun öndekini geriden izliyordu; bir sonraki o geriden geleni, o sonradan geleni, o onun izleyicisi oluyordu.

Odanın içi barut dumanıyla doluyordu sonra,

Sonra o duman dağılıyordu; sonra babasını eve getiren adamlar ortaya çıkıyorlar, yeşil elbiselerinin uygunu yeşil kasketlerini siperliklerinden arkaya çeviriyorlar, usul, akıllı ve kedim adımlarla yine gelip yine babasını kollarına alıyorlar; su olup akıvermesinden, kan olup boğuvermesinden korkarmışcasına evden dışarı taşıyorlardı.

Avluyu geçiyorlar, derenin altına doğru gidiyorlardı.

Üzer, kandan kurtuluyor, onları izliyor, peşlerinden tıksoluk koşturuyor; adamlar çok ağır, çok yavaş, çok önlemli gitmelerine karşılık arayı bir türlü kapatarak onlara yetişemiyordu.

Dereyi, suyun üstünde bir köprü varmış da yalnız onlar biliyor, yalnız onlar görüyorlarmışcasına, düpedüz öyle, hiç batmadan, hiçbir yanları ıslanmadan yürüyüp geçiyorlar, karşı yakaya varıyorlardı.

Üzer'in kendi dereye vardığında apışıp kalıyordu. Adamları öyle seyrediyordu büyümüş gözlerle. Öbür yakadan bakıyordu. Adamlar, kollarında taşıdıkları babasıyla tarlaları adımlıyorlar, taşlı yoldan seke seke yürüyorlar, ovanın en ucuna gidiyorlardı.

Üzer, onların yanlarındaymış gibi yakından görüyordu olanları. Hazır bir mezarı da görüyordu. Mezarın başına ulaştıklarında; adamlar, kollarındaki yükü havaya doğru kaldırıyorlar, sonra altından çekiliyorlar ve babasının ölü gövdesi havadan, o adamların kaldırdıkları yükseklikten aşağıya, hazır mezara doğru bir turnanın dillendirilmiş nazlılığında ve çok yavaş, çok hafif, sanki bir tavuskuşunun ebemkuşağından bir tüyü gibi döne dolana ve salına salına mezara iniyor, gözden yitiyordu.

Adamlar o anda yokoluveriyorlardı hemen. Hiçbirini görmüyordu artık Üzer. Babasını görmüyordu; İsmail dayısını da, öbür kardeşlerini de, amcaoğullarını da, kara halasını da, Sümbül ninesini de, Emeti teyzesini de, Nazlı kızı da, Halil'i de, İbrahim öğretmeni de görmüyordu. Mezarın açık ağzının başında suskun, kaskatı, dimdik, yenilgin ve mahzun,

hüzünlü ve gözleri dolmuş, kaşık kadar yüzüyle anasından başkası yoktu artık. Dizlerinin üzerinden uzanarak bomboş ağzından kuru, kupkuru bir ağıtla, kendine ve yaşama, yazgısına ve kendisini bu dünyaya doğuran anasına ilenerek kollarıyla taze toprağı devşiriyor, mezarın içine itiyor, göğüs geçirip inleyerek durmadan mezarı dolduruyordu toprakla.

Mezarı dolduruyordu. Mezarı dolduruyordu. Mezarı dolduruyordu. Mezar yine de dolmuyor, anası hep mezarı dolduruyordu. Mezarı dolduruyordu. Mezar dolmuyordu. Anası mezarı dolduruyordu.

Mezarı dolduruyordu.

Mezarı dolduruyordu.

9

Yanına sokuldu, Gazel başını çevirip oralı bile olmadı hiç. Üzer alındı bundan. Aksi aksi

«Bir sabah-el hayr da mı yok?» diye sordu.

Gazel yüzünün yarısıyla döndü, cigaralı eliyle sabahlığının omuzunu sıyırdı, etindeki iri diş izlerini gösterdi.

«Beyendin mi yaptığını? Dişlerinin yerleri duruyor, mosmor da. Akşama sızım sızım sızıldar artık. Yaşlandın gitti, uslanmadın. O kadar direndim, sözümü geçiremedim yine. İnsan yan odada yatan arkadaşından utanır biraz.»

«Geç,» dedi Üzer. «O da erkek benim gibi, anlar.»

«İnildemeyeyim diye ağzımı kapadığında soluksuzluktan boğulayazdım.»

Üzer kaçmasına meydan vermeden yanağından öpüverdi.

«Sende kabahat Gazelcik,» dedi. «Beni kasabanın fidan oğlanlarıyla karıştırdın, huylandırdın da huylandırdın. Madem yaşlıydım da... Değil mi?»

Gazel'in yanağının bir yarısı kızardı.

«Gidiyorum sabaha dedin, ondan..» dedi.

«Ölmeye gitmiyoruz ya,» dedi Üzer. «Her gidişin bir dönüşü vardır.»

«Bazan giden gelmiyor ama..»

«Eh, haklısın,» dedi Üzer. «Tahir aklına geldi demek.»

«Bütün gece onu düşündüm. Sen de uyutmadın beni, hep kıpır kıpırdın. Bir ara sucuk gibi de ter döktün. Kalkıp çarşaf değiştirecektim, sonra vazgeçtim.»

«Babamı gördüm. Ne zaman yola çıkacak olsam, düşümde görürüm.»

«Anlattığın gibi mi yine?»

«Anlattığım gibi, evet.»

«Ah, ben de sen yokken hep kendimi İstanbul'a gitmiş görürüm. Gitmişim, Küçükçekmece'deki o evi...»

«Başladın, ha?»

«Bir gün,» dedi Gazel. «Bir gün bu dediğim hakikat olacak, sen bile inanmayacaksın, görürsün!»

Üzer mutfakta yüzünü çimmiş, geldi.

«Görürüz, görürüz,» dedi, yetiştirdi sözü. «Diye diye sahiden yapacaksın.»

«Yapacağım.»

«Bize azık bir şey verecek misin?»

«Sen uyurken hazırladımdı.»

Kalçalarını sıvazlarken Gazel geri attı elini.

«Bak,» dedi Üzer yaklaşarak ona. «Bak ne diyeceğim, sahiden yapacak mısın o dediğini; söyle, açıkca, dobra dobra söyle!»

«İstanbul'a gitmeyi mi?» diye sordu Gazel, bir yandan da nevale çıkınını dolduruyordu. Yumurtanın biri kaynarken kırılmıştı; dibini kokladı, beyenmedi, ayırdı: «Ararsın, ararsın!»

Üzer, Gazel'in ayırdığı yumurtayı avucuna aldı, sıktı, kabuklar çıtırdadılar. Avucunu açtı, kabuklarından sıyırdı yumurtayı, burnuna götürüp o da kokladı.

«Bazan ne diyorum, biliyor musun Gazel?» dedi, yumurtayı ortasından ayırıp. «Yolda gelirken,

mayından geçerken, candarma sarmasından sıyrılırken; ulan diyorum, ulan koca Üzer, artık yaşını başını aldın. Sen saklasan da, eloğlu farkında; kocadın gitti. Yakında elin ermeyecek, gözün görmeyecek. Eee, gel diyorum, gel koca herif, yol yakın, vakit var daha; vazgeç şu işten, kurtar yakanı...»

«Tabii, kurtar yakanı ya,» dedi Gazel, onayladı.

«Sonra, diyorum yine; kurtardın kurtardın kendini, git, dayan kapısına Gazel'in. Giderken de sakın damlasını sürme içkinin ağzına, sürme ki, kız hakikat olduğuna inansın, sarhoş sözü sanıp kulak ardı etmesin. De ki ona Kız Gazel, gel çık bu hayattan, seni hükümet nikâhıyla nikâhlayayım, çekelim gidelim burdan; dağ, tepe, dere, bayır nere olursa artık. Bulalım bir yer, orasını mekân tutalım, kiralım kazığımızı, bir güzel karı koca gibi yaşayalım.»

Gazel'in gözlerine bulutlar indi.

«Git, koca teke,» dedi. «Benimle yol arefesinde bir de eğleniyorsun, ha!»

«Yok be,» dedi Üzer, diklendi. «Herşeyin eğlencesi olur ama bunun olmaz. Bu, ciddi bir şey. Ciddilerin ciddisi bir şey.» Durdu, mintanının yakasını çekiştirdi, boynunu sıkan düğmesini gevşetti: «E, tabii, sana eğlence gibi gelir.»

«Bana mı?» dedi Gazel. «Hadi hadi!»

«Çünkü ben İstanbullara gelemem seninle. Geleyim desem de gelemem. Nedeni, yapamam oralarda. Beyrut'tan da büyükmüş. Görenler öyle dediler. Ucu bucağı yokmuş, adam kaybolursa bir elinden tutanı, tutup yolgöstereni olmazmış. Herkes canının derdine düşmüşmüş orda. Bir gözünden öbürüne hayır gelmezmiş. Yaşayacağım varsa bile orda ölürüm ben. Bana göre değil İstanbul, hiç değil.»

«Ben kadın başıma yapacağım, sen erkekliğinle...»

«Kaçakçı kısmının erkekliğini kim n'apsın İstanbul'da Gazel? Vız gelir tırıs gider millete. Şehir erkekliği, bizim buraların erkekliğine benzemez. Akıllarımız tutmaz.»

«Burda nasıl tutuyormuş, peki?»

«Bizim ikimizin hali mi?» dedi Üzer, başını kaşıdı. «Bizim ikimizin hali başka Gazelcik. Ayrı yolun yolcularıyız biz. Sen kendi yolunda gidiyorsun, ben kendi yolumda. Seninle kavilleştik. İki iş arasındaki gelişlerimde senin misafirinim. Ben varken uslu kediler gibi yamacımda otursun. Ben yokken ne halin varsa görürsün, karışmam. Kavlimiz öyle olsun istedin, öyle olsun dedim ben de. Memnun değil misin?»

«Seninle,» dedi Gazel; elinde çıkınla gitti, kırışlere asılı kuru soğanlardan bir kaçını kopardı, çıkına zorla sokuşturdu. «Seninle birlikteyken kendimi evli gibi sayıyorum. Evimin, bu evin kadını oluyorum. Onu seviyorum. Geleceğin gün sabahtan alıyor yüreğimi bir uçarılık. Sanki nikâhlı kocam bir yola gitmiş de dönüyormuş gibi yürek kalkınlığına uğruyorum. Gülme! Valla'i billa'i, işte sana yemin! Erkenden uyanıyorum, evi silip süpürüyorum, üstümü başımı yeniliyorum; tepeden tırnağa yıkanıyorum, etek tıraşı bile oluyorum, hazırlanıp alıyorum elime bir örgü, kapı eşiğinde başlıyorum beklemeye. Artık ne zaman çıkagelirsin, bilmem, ama ben bekliyorum. Gözüm yollarda kalıyor. Vakti saatinde geçse, içimi bir sıkıntı bastırıyor; diyorum, acaba bunun başına bir şey mi geldi, acaba mayına mı düştüler, acaba candarmalar mı pusuladılar? Ölümlük bir iş çünkü. Bir gidiyorsun, artık sağ salim gelir misin, gelmez misin bir Allah bilir.»

Üzer sarıldı, sımsıkı sardı.

«Gitme be, gitme Gazel!» dedi. «Gel bir daha düşün.»

Gazel ayrıldı.

«İçimde ukde kalırsa.. Sonra yaşayamam, ölüverirm. Ölünce de gözlerim açık gider, yanarım. Aklıma koydum bir kere.»

«O İstanbul seni yaşatmaz.»

«Eh,» dedi Gazel umursamazlıkla. «Görürüz. Gücü gücü yetene helâl olsun.»

Kapı açıktı, Cevahir pervazı kapattı heybetiyle.

«İyi uyudun mu Üzer ağa?»

«Pek uyumadı galiba,» dedi Gazel. «Hep kıpır kıpırdı.»

Çizmesinin ikinci tekini de ayağına geçiren Üzer topuklarını yere vurdu. Başını kaldırmadan

«Babamı gördüm yine,» dedi. «Ter içinde kalmışım, bu da beni uyandırmadı.»

«Bilseydim..» dedi Gazel.

«Hayırdır diyelim,» dedi Cevahir, Gazel'den çıkını aldı. «Yine bizim için zahmetlere girmişsin.»

«Elimde kalmadı ya!.»

Bahçeye çıktılar. Üzer fesleğenlere el sürdü, kokladı.

«Bunlar hiç çiçek açmazlar mıymış?»

«Açarlarmış,» dedi Gazel.

«Ne zamanmış o?»

«Belki gelecek yaza,» dedi Gazel. «Şimdi vakti geçti artık.»

Bakıştılar.

«Yolunuz açık olsun! Kazasız belâsız dönersiniz inşallah!»

«İnşallah!» dedi ikisi de.

Cevahir erkenden kalkıp gitmiş, hayvanları getirmiş, incire bağlamıştı. Çözdüler. Her birine iki yedekçi düşüyordu.

«Bismillah!» dedi Üzer, sıçradı, eğere kıçını yerleştirdi iyice.

«Hadi bakalım aslanım, gidelim!»

Öne düştü, açık avlu kapısından geçti, Cevahir iki yedeğini yederek onların bir at boyu ardından geldi.

Açık araziye rahvan indiler, binekleri yanaştırdılar. Güneşi sırtlarına aldılar.

«Erken çıktık galiba.»

«Biraz uyuruz eski kuytulukta,» dedi Üzer. «Gece vakti kedi gözlü olmak için uykumuzu almış olmamız gerek. Tahir'in kanı daha kurumadı.»

«Bizi yeni yerimize Araboğlu mu götürecek? O mu biliyormuş?»

«Kasım ağa'nın en mutemet adamı o. Alsın gö-

türsün, sardırsın ne taşıyacaksak bize. Getirelim, verelim, alalım paramızı.»

Dinliyor mu diye gözledi.

«Biz paramızı alalım da..» dedi. «Değil mi?»

Cevahir silkindi.

«Evet, alalım da..» dedi.

«Aklın havalarda.. Bana mı öyle geliyor yoksa? Gece uyumadın mı?»

«Uyudum, uyudum..»

«Hiç uyumuşa benzemiyorsun halbuki...»

«Doğru,» dedi Cevahir; «evet uyumadım.»

«Tahir mi yine?»

«Tahir..»

«Yalnız Tahir mi?»

«Ne yani?» dedi Cevahir, sinirlendi.

«Sakın,» dedi Üzer. «Ağır ol, sinir adamı berbat eder.»

«Sinirli değilim,» dedi Cevahir.

«Bakışların ne öyle, peki? Gözlerine kan oturmuş, yüzünün rengi uçmuş. Gamlanmışsın sen.» Atını ayırdı Cevahir'in atından. «İstemiyorsan söyleme, canın çekmiyorsa açma içini. Ama unutma, yüreğine ata ata yanar biter, kavrulursun.»

«Yok birşeyim benim,» dedi Cevahir, kaçındı.

«Sen bilirsin!»

Ovanın keskin, yakıcı düzlüğünde bir nokta gibi ufalıp küçülene dek hiç konuşmadılar. Güneş yükseldi, ovanın kıraç toprağı buğuya başladı; yüzünden göğe doğru ince, uzun, kımıltılı, yangından beter bir titreme yükseldi; her ikisini, hayvanlarıyla birlikte gözlerden sildi.

10

Tahta köprünün başında Hamdi'yi kendisini bekler görünce «hah,» diye içinden geçirdi. «Cumarte-

siyi buldurmuşuz demek. Oğlana söz verdik, sözümüzü tutmamak olmaz artık.»

Hamdi çömeldiği yerden doğruldu, başını eğip selâmladı Gazel'i. Onun konuşmasına fırsat vermeksizin Gazel:

«Aklımdaydı, aklımdaydı..» dedi.

«O benim istediğim gibisinden alalım, n'olur..» dedi Hamdi, çocuklaştı.

«Olur, senin istediğin gibisinden alırız. Nasıldı söyle, hatırlıyor musun?»

«Karelilerdendi.»

Kamburun başı omuzuna varmıyordu, Gazel saçlarını karıştırdı onun.

«Aferin! Bak bunu sevdim işte!»

Beriki yılışmadı, uslu uslu yürümesini sürdürdü.

Pazar, top sahasının oralara kadar sarkmış, uzamıştı. Genişliği gittikçe toplanıyor, darala darala kasabanın içlerine, Cumhuriyet meydanına varıyordu. Çevre köylüklerden gelenin haddi hesabı yoktu. Yükleri yıkık eşekler, katırlar ortaokulun duvarları diplerine rasgele bağlanmışlardı. Satıcılar bağıra çağıra mallarını dillendiriyor, teneffüse çıkmış ortaokul öğrencilerinin seslerine karışan sesleri Çayırlık'taki evlerin damlarında geziniyordu.

Rengarenk tentelerinin altında müşteri gözleyen bezzazları geçtiler, hazırcıların önüne geldiler; Hamdi kolundan çekti, durdurdu Gazel'i.

Tezgâh, il merkezinden kasabanın pazarı için her hafta küçük kamyonetiyle gelen yahudi Marsel'in tezgâhıydı. İstanbul işi kazmirciydi, temiz mal satardı. Gazel'e eğildi.

«Ablamız, buyursun, malım mülküm ona helâl!» dedi, sırıttı.

«Pazarola!» dedi Gazel. «Bizim Hamdi'ye bir gömlek alacağız, hesaplı tarafından, ona göre. Sonra külâhları değişmeyelim.»

«Külâhları değişmeyelim,» dedi Hamdi de.

Marsel uzanıyordu, Hamdi atıldı, mavi üstüne siyahlı kırmızılı karelere bölünmüş bir gömleği hemen çekti, aldı.

«Ben bunu istiyorum.»

Gazel üstüne tuttu, süzdü.

«Bunun boynuna olur mu bu?»

Marsel plastik mezurasını taktı, ölçtü.

«Olur.»

«Kaça?»

«Sen yüz lira ver, yeter. Benim de sevabım olsun.»

«Çok,» dedi Gazel. «İn! Seksen lira..»

«Sermayesi değil.»

«Olsun,» dedi Gazel, Hamdi'nin avucundaki paralardan sayıp aldı, verdi.

«Hadi, helâl et!»

«Ah,» dedi yahudi. «Sen yok musun!»

Gazel dürttü Hamdi'yi, yürüttü.

Postanenin karşısındaki alanda kasaplar açık et satıyorlardı. Tevfik, Gazel söylemeden çengeli çevirdi, koyunun iyi bir yanını buldu, vurdu bıçağı.

«Birazını kıyma yapayım, köftelik olsun,» dedi.

«Yap,» dedi Gazel.

Hediye'yi gördü. Dosdoğru geliyordu, o da gördü.

«Hediye!» diye seslendi. Hamdi'ye döndü. «Tevfik ağabeyinden alırsın eti, doğru götürürsün bizim eve, olur mu?»

Hamdi'nin karşılığına kulak asmadı, Hediye'nin yanına vardı, bir oldular.

«Eve mi gidiyordun?»

Hediye'nin iki kolu da pazarlıkla doluydu.

«Ver bana torbanın birini,» dedi Gazel; itirazını beklemeden aldı, yürüdüler. Pazarın kalabalığı ürkütücüydü. Gelen geçenden bazıları dönüp dönüp onları daha çok Gazel'i süzüyordu. Gazel'in umurunda değildi, alışkındı. Kimseyi yüzlemiyordu da.

«Lâf gelir mi sana?»

Hediye suskundu.

«Kim ne konuşursa konuşsun, aldırmam ben,» dedi Gazel. «Keşke önümden ardımdan konuşanlar benim kadar alnı ak olsalar. Benim diyenin en iyisi kaçakçı. Doğru adam olsalardı...»

Kırdığı potu anladı, kulak memeleri kızardı birden.

«Tahir için değil bu dediklerim ha,» dedi. «Sen üstüne alınma Hediye'm. Onu ben de çok severdim. Üzer'den bile çok severdim. Ölen erkek kardeşime benzerdi de çok, ondan. Bir evin bir oğlanıydı, kapılardan sığmazdı. Ben de bir evin bir kızıydım ya, oğlan kısmını bilirsin; babadan sonra evin direği sayılır.» İçini çekti, sesine bir kahırdır bindi, kırıldı: «Benzetmek gibi olmasın, büyüdü, kaçakçı oldu, Tahir gibi mayında gitti o da. Bir parçasını bile bulup getiremediler bize, oğlancağızın mezarı bile olmadı şu dar-ı dünyada.»

Omuzunda askıları, elindeki çıngırağını çala çala bir yoğurtçu geçti yanlarından. Genç irisi, kara bıyıklı biriydi. Hediye'ye sezdirmeksizin başını eğip hafifçe Gazel'i selâmladı. Sesi daha kalın, çıngırağı daha gümbürtülü, «Yoğurtçu!» diye bağırdı «Haydi, gidiyor!»

«Yoklukları zordur,» dedi Gazel, paket taşlı yolda seke seke yürürken. «Gittiler mi, evin direği yıkılıverir insanın başına. Ne yapıp nedeceğini bilemezsin. Kanadı kırık kuş gibi kalakalırsın ortada. Uçsan uçamazsın, kaçsan kaçamazsın. Dünyanın rengi değişir, kapkara kesilir, zindan olur mübarek. Karabasanlar sarar. Kabuğuna çekilirsin, sus pus olursun; duvarlar sana bakar, sen duvarlara. İçin, limon olur çekilir. İşe düşman gibi bakarsın, gönlün götürmez. Gözlerinin önünde durur; uyursun, düşüne gelir. Sesi evi dolanır, gülüşleri kulaklarında çınlar. Aklın fikrin ondadır, sağken farkında olmadığın ne kadar şey varsa, canlanıp ayaklanıp düşer önüne: Bana böyle dediydi de, ben de ona şöyle dediydim. Bana şöyle yaptıydı da ben de ona böyle böyle yaptıydım. Kötü dünya, kötü Hediye! Başında erkeği olmayan halden anlamaz. Ben anlatsam sen de bilmez, anlamazdın önceden. Vakta ki geldi başına, şimdi dilimi, dediğimi iyi beller oldun.»

«Oldum, evet..» dedi Hediye, kestirdi.

Bahçe kapısının mandalını çözdü. Gazel de izledi ardından. Hediye; yorgun argın düşmüş, kolunu kanadını yitirmiş, uça uça bunalmış da canından bezmiş göçmen kuşlar gibi bir konuşta kuyunun yalağına ilişti, kaldı.

Dibek taşına da Gazel oturdu. Bir süre konuşmadılar. Üzerlerine kollarını germiş ikisini gölgeleyen pırpır kavağının dalları hışırdadılar; yapraklar birbirine değdi, yaz yağmurunu andıran bir tıpırdılı ses ağaçtan indi, başlarından dolandı, saçlarını dalgalandırdı.

Gazel'in gözleri Karakayalar'a çevrikti. Belli belirsiz, dağın ötesinden bir şimşeğin anlık yalazası göründü yitti.

«Suriye'ye yağmur yağıyor,» dedi. «Akşama bize de yetişir.»

«Üzer ağamla Cevahir ağam gittiler mi?»

«Sabahleyin yolcu ettim.»

«Rabbim onları korusun.»

«Korusun ya, korusun!» dedi Gazel, başörtüsünün ucunu dişleri arasına aldı, ısırdı. «Başlarına bir hal gelirse...»

«Gelmez, inşallah..» dedi Hediye. «Allah korur.»

«Korusaydı, sakındığı kullarından olsaydı, ne onları, ne senin Tahir'ini kaçakçı yapar mıydı o Allah? Onları da, bizi de kuldan muldan saydığı yok. Onun has kulları Kasım ağalar, Kasım ağa'nın beyefendi arkadaşları. Korursa onları korur anca. Şehirlerde yaşatır, ellerini sıcak sudan soğuk suya vurdurmaz. Yedikleri önlerinde olur, yemedikleri arkalarında. Paraya pul, pula para demez onlar, Hediye. Vay bize, vaylar bize! Anam, oğlan kardeşimin ardından dövünür, hey kafam, kuru kafam diye ilenirdi. Kadıncık iflah olmadı ondan sonra, koyverdi. Ne biz tutabildik, ne o. Yılına kalmadı, öldü gitti dayanamayıp.» Boş elini Hediye'nin dizlerine bıraktı, sıcacık sıktı etini. «Sakın, sen sen ol, koyverme kendini. Anacığımı hatırla, beni gözünün önünden eksik etme; bize bak, bizim gibi olma, Hediye'cik! Ah, zordur bunu demek. Üzer de der hep; söylemesi kolay-

dır, der. Ama, bil, benim için hiç kolay değil. Ne çektiğimi bir ben, bir de Allah bilir. Seni bu koca kasabada anlasa anlasa bir ben, bir bu Gazel karı anlar. Gençsin sen, benim gibi geçkinlemiş değilsin. Yazgın da kara yazılı değil. Önünde çok yıllar var. Kendine değil, yarana dokunma, bırak. Gün güne soğur o. Kabuk bağlar nasıl olsa. Eh, zaman geçince herkes, herşey hikâye olurmuş. Doğru! Sen de bir gün, bir Tahir varmış, adamımmış.. der, hatırlarsın.»

Hediye gözlerini aldı, Gazel'inkilerin içlerine baktı.

«Ah,» dedi. «Gazel ablam, yüreğim yanıyor.»

«Yanar,» dedi Gazel. «Benim de çok yandı. Hiç o yangın sönmeyecek sanırdım. İçimi kavur kavur kavururdu. Sonra ama...»

Gerisini getirmedi. Bahçenin yakınından geçmekte olan ortaokulun türkçe öğretmeni Necati Güngör'ü gördü, toparlandı.

«Merhaba Gazel Hanım,» dedi beriki. «Başın sağolsun, Hediye.»

«Dostlar, komşularımız sağolsun öğretmen bey.»

«Çok üzüldüm,» dedi Necati Güngör.

«Yazgı,» dedi Gazel. «Yazan, kötü yazmış bir kere. Ne denir!»

Necati Güngör bıyıklarını kemirdi. Giderayak söylendi.

«Bakalım bu işler daha kaç Tahir'in başını yiyecek?»

Kadınlar karşılık vermediler.

II

Üç kadın vardı odada, üçü de dekolteydiler. Gerilerine ikisi beyaz, öbür ikisi koyu esmer çingene tayfası dört çalgıcı oturmuşlardı. Biri ud çalıyordu;

biri keman, biri klarnet, dördüncüsü de görünmeyen parmaklarla darbuka çalıyordu.

Havayı rakının keskin kokusu doldurmuştu; çiğ köftenin acısıyla soğanı, cigara dumanıyla birlikte duvarlara sine sine yükselip kadınların anca dizlerine çıkabiliyordu. Üçü bir ağızdan tek ton üzerine bir şarkı tutturmuşlardı *«Biz Heybeli'de her geceeee mehtaba çıkardık, ah mehtaba çıkardık...»*

Kasım ağa yuvarlak masayı noksansız donatmıştı, bir kuş südü eksikti. Evin yaşlı kahya kadını Beyaze, sakilik yapıyordu. Konsolun mermeri sıra sıra küçük karafakilerle doluydu. Kimin rakısı dibini bulsa; Beyaze, gözlediği yerden görüyor, yetişip anında bardağı dolduruyordu; rakılar, bardaklarda bir an olsun eksilmiyor, azalmıyor, hep aynı hizada, hiç içilmemişliğinde duruyordu.

Hayri Çiçek uzandı; gözlerinin içine kan oturmuştu, soluğu soğan ve anason kokulu:

«Ortadaki gerçekten güzel Kasım ağa,» dedi. «Siftahın vardır herhalde.»

Kasım ağa elini kalbinin üstüne götürdü, başını geri attı.

«Aman Hayri beyim,» dedi. «Bunların hepsi size getirildi. Ta İskenderun'dan getirildi.» Kıs kıs etti. Sonra ciddileşti «Zat-ı âliniz gelecek diye bir hafta önceden telefon açmıştım, hazır etmişler, bekliyorlardı. Gece haberi ilettirdim, öğleye kadar yetiştirdiler.» Sokuldu biraz, sesini alçalttı «Madem o ortadakini beyendiniz, emredin, odanıza çekilsin, siz de çekilebilirsiniz.»

Hayri Çiçek sırtına vurdu ağırca onun, Kasım ağa sarsıldı, bozulmadı.

«Öbür ikisi n'olacak Kasım ağa, öbür ikisi n'olacak?»

«Üçünü birden niye getirttik a Hayri beyim? Sizin huyunuzu suyunuzu yeni mi öğrendik? Geçen defa ikiliye kandıramadıktı, bu defa üçü bir arada olsun dedim, öyle istettim.»

Hayri Çiçek bardağını aldı, Kasım ağa'nın bardağına vurdu, cınlattı.

«Yeni iş güzel Kasım ağa,» dedi. «Çok para kazanacağız. Sen de kazanacaksın, ben de. Hele bir numuneleri getirtelim, gerisi kolay, gerisini bana bırak. Ankara'da, İstanbul'da, hele İstanbul'da kıyamet gibi; İzmir'de, Malatya'da, Elazığ'da, Trabzon'da müşteri aman aman diyor.»

«Hangi marka gidiyor Hayri beyim?»

Hayri Çiçek rakının üstüne su içerken

«Markaya falan bakan yok hiç,» dedi. «Sen mal ver de ne olursa olsun, hangi marka olursa olsun, hangi ülkenin malı olursa olsun, hiç önemi yok. Adamlara mal lazım, mal! Peynir ekmek gibi satılıyorlar. Para trınnkk! Ne bonosu var, ne vadeli çeki, ne bir şeyi. Al gülüm, ver gülüm. Parayı verirsin, malı alırsın. Para yok mu, mal da yok sana.»

«Bu kıçı kırık şeylerin hamallığını yapmaktan çok iyi ha, Hayri beyim?»

Kadınlardan ikisi *«Biz Çamlıca'nın üç gülüyüz»*e başladılar. Hayri Çiçek'in göz koyduğu ufarak kadın sandalyesinin kenarında duran rakı bardağından iki iri yudum aldı, yutkundu; berikiler *«Has bahçenin bülbülüyüz»* demeye kalmadan *«bülbülüyüz»*de yetişti. Üçü *«Dillerde gezer eğleniriz»* diyerek sürdürdüler şarkıyı.

Hayri Çiçek'in bardağı boşaldı, Beyaze koptu geldi; Hayri Çiçek engelledi, başını iki yana salladı. «istemem» dedi kadına.

«Saat kaç olmuş Kasım ağa?»

«İkiye çeyrek var Hayri beyim.»

«Hımm» dedi Hayri Çiçek, uzamaya başlayan sakalını çenesinden kaşıdı.

«Çalgıcılar çekilsin mi Hayri beyim?»

«Çekilsin, çekilsin, kafamı şişirdiler zaten..» dedi Hayri Çiçek.

Kasım ağa işaret etti. Daha o kaldırdığı elini indirmeden çalgıcılar anladılar, kestiler. Şarkı da kadınların ağzında yarım kaldı. Çalgıcılar kalktılar, parmaklarının ucunda yürüyerek odadan çıktılar.

Kadınlar kıpırdamamışlardı.

«Üçü birden değil mi Hayri beyim?»

«Üçü birden, evet!» dedi Hayri Çiçek.

Beyaze kadınları aldı, götürdü.

«Kahve yapsınlar mı Hayri beyim?»

«Uykumu kaçırmasın?»

«Tersine Hayri beyim,» dedi Kasım ağa. «Size rakının üstüne lazım olur. Suriye işi, yağlı kahvem var.»

«Sade olsun ama,» dedi Hayri Çiçek.

«Beyaze!» diye seslendi Kasım ağa. Beyaze kapının ardından bitti. «Hayri beyimize bir kahve yaptır, koştur, çabuk!»

Beyaze yitti.

«Sonra,» dedi Hayri Çiçek, döndü: «Ne diyordum? Bizim iş.. Numunelerde anlaşmayı yaptık mı yaptık, arkasını ne sen yetiştirebilirsin, ne ben. O kadar çok müşteri var, anla işte artık.»

«Müşteri olsun da, kolay benim için,» dedi Kasım ağa.

«Yok, öyle deme! Bu iş o senin de dediğin gibi kıçı kırık kaçakçılık işlerinden değil. Üç tane teyp getireceksin, bir torba saat, üç televizyon, iki ipek seccade, bir koli ciletbıçağı, bir çuval masaörtüsü falan filan değil. Bak, aç kulağını, iyi dinle beni. Sarhoş marhoş değilim. Üç kadının da hakkından gelir, daha yok mu derim ben.»

«Şanınız büyük, bilmez miyim?» dedi Kasım ağa.

«Aferin sana Kasım ağa! Sen güzel adamsın, biliyor musun? Sonra, doğru adamsın da, severim seni. Güvenirim. Öbür ortaklarım da güvenirler sana. Ben, bu Kasım ağa bizim adamımız, onun her işi doğrudur, bize kazık atmaz dedim mi; bu Kasım ağa bizim adamımız, dosdoğru adamdır, bize kazık mazık atmaz derler onlar da. Bana inanırlar. Bu işte güven şarttır. Kimse kimseye kazık atamaz. Çok para döner. Çok para döndü mü bir yerde, güven de ister istemez yaratılıverir. Yoksa, adamın canını alırlar Bir anda bakmışsın, tamam!»

«Benden size kötülük gelmez Hayri beyim,» dedi Kasım ağa.

«Neden gelsin? Paranı vaktinde veriyoruz. Vermeye de devam edeceğiz. Hiç bir masrafının hesabını sormadık; şu kadar şuna, bu kadar buna dedin, hep kabul ettik. Etmedik mi? Ettik. Bu defa da öyle olacak, merak etme. Yalnız, bu işi eski yollardan sürdüremeyiz, biliyor musun?»

«Ne gibi yani Hayri beyim?» dedi, sordu Kasım ağa. «Anlamadım.»

«Bak, anlatayım,» dedi Hayri Çiçek. «Bu işler iki kaçakçı tayfası, dört yedekçi hayvanıyla yürümez, yürütülemez. O devri kapatacaksın.»

«Yani?»

«Yani, o bir zamanlardı diyeceksin, şimdiki zamana bakacaksın.»

«Şimdiki zamana bakacağım!»

«Tırlarla çalışacaksın. Belki zaman zaman otobüslerle de. Zaman zaman ciplerle. İşin icabı neyi lazım görüyorsa...» Geğirdi, ağzının içi acıdı «Evet, neyi nasıl yapacaksan, ona göre hareket edeceğiz. Zaman değişti, devir değişti Kasım ağa. Bunu kafana sokacaksın. Sokacak mısın böyle böyle diye?»

«Tamam Hayri beyim, senin dediğin doğrudur.»

«Yanlış anlama! Benim dediğim değil, zamanın dediğidir doğru olan. Ben ona uymak zorundayım, sen de uymak zorundasın. Oyunu kurallına göre oynarsak, kazanan yine biz oluruz.»

«İyi, hoş da..» dedi Kasım ağa, duraksadı. Tedirginliği yüzünden okunuyordu: «Şimdi.. Hayri beyim, herşey tamam, herşey güzel.. Dediklerine hiç bir diyeceğim de yok. Lâkin..» Yine durdu, Hayri Çiçek'in gözlerine baktı. «Bu, ha deyince oluverir mi?»

Hayri Çiçek cigarasını yeniliyordu.

«Olur,» dedi. «Olacak! Lafın kestirmesi bu aslında. Ben sana uzata uzata sakız edip söyledim. Çünkü bizim yeni işimizin malı öyle uyduruktan taşımacılıkla olmaz, olamaz. Çünkü, bunlar hem yükte ağır, hem pahada.»

«Bana ha deyince birden zormuş gibi geliyor Hayri beyim.»

«Çaremiz yok. Yapacağız. Eğer sen kuşkudaysan...»

«Yok, değil de...» dedi Kasım ağa.

«Dünya değişti, farkında değil misin sen yoksa? Eski usüllerin modası çoktan geçti, tarihe karıştı. Sen de değişeceksin.»

Kasım ağa cigarasını evirdi çevirdi, sustu. Hayri Çiçek üstüne gitti.

«Sen de değişeceksin, Kasım ağa, kurtuluşun yok, değişeceksin!»

«Herhalde..» dedi Kasım ağa kısılmış bir sesle. «Değişeceğiz, madem kurtuluşu yokmuş, değil mi?»

«Evet,» dedi, onayladı Hayri Çiçek, bir kez daha geğirdi. «İkimizin de kurtuluşu yok bundan. Ya bu deveyi güdeceğiz ya da bu işi bırakacağız.»

«Bırakmak mı? İşte bu olmaz Hayri beyim, hiç olmaz. Çünkü bizim bu kaçakçılık işimiz atadan kalmadır. Dedem kaçakçıydı, iskânla gelmiş, buralara zorla yerleştirilmiş. Bakmış, hayır yok buraların, bu ellerin toprağından. Bir eksen yarımını bile vermez cinsi. Aç mı kalacak çoluğu çocuğu, karısı kızanı? Aranmış taranmış, bu kaçakçılık işine vurdurmuş sonunda. Babam da dedemden devraldıydı. Öldü, bana devretti. Bizim işimiz hepten budur Hayri beyim. Belki başkaları başka işler tutar, kimse kimseye bir şey diyemez. Lâkin biz bırakamayız, şanımıza gölge düşürürüz, altın adımızı çiğnetiriz, elin demediği kalmaz üstümüze. Biz, Hayri beyim, istesek de bırakamayız, çünkü düzenimizi buna göre kurup ayarlamışız. Eh, ölümse ölüm! Nerde olsa insan, ölmeyecek mi? Biz bu noktaya kolaycacık da gelmedik. Çok savaşlar verdik, çok kanlar aktı. Buraları vahşi yerlerdir, şehirli kısmı bilemez. Adamımız da toprağına bakarak vahşi yetişir. Biri bir yere varmış, bir yere yükselmişse ardında kan izi sürdürür, bastığı yerler kan kesmiştir. Canını verir, aldığı yeri vermez.» Ceketinin önünü açtı, belinin ardına sakladığı kara röveri gösterdi: «Bu üstümde olmadı mı, çıplak sayarım kendimi. Dahası, korku basar, ecel teri dökünürüm. Bir yatarken ayırırım; yastığımın

altına alır, öyle uyurum. Dediğim gibi, bu eller yabandır, adamı vahşidir; su uyur, bura adamı uyumaz.»

Hayri Çiçek kalkıştı. Şişkin göbeği pantolonundan taşıyordu. Kayışını gevşetti; yeniden, bu kez gürültüyle geğirdi.

«Ben söyledim söyleyeceğimi Kasım ağa,» dedi. «Ötesi senin bilebileceğin bir şey. Bakarsın, düşünürsün taşınırsın, ölçer biçersin. İşine uygunsa, aklına yatıyorsa, bana evet varım bu işte.. dersin. Evet, ölüm her yerde gezer; sen, ben bir yere vardım ama nelerle, neliklerle vardım diyorsun. Doğrudur, inanırım. Fakat şunu da iyi bil; buralarda kavga bir ise, şehirlerde bin, belki de bin kere bin. Bu kasaba, bu bölge senin padişahlığın. Tamamında dilediğini yaparsın, yaptırırsın. Şehirde öyle değildir, inan. Bin parçaya bölerler şehri, ada ada parsellerler; herkese, dişine göre pay düşer. Sınır diye bir şey hem vardır, hem yoktur. Herkes kendi sınırı bilir, aşıp taşmaz öbürküne. Şimdi sokakları bile sağından solundan bölüştüler. O taraf senin, bu taraf benim! Artık senin payında kaç kahve, kaç kumarhane, kaç randevuevi vardır, şansına. Gazetelerde okursun, sık sık çatışmalar olur, adamlar birbirlerini kırarlar. Küçüktür bunlar, küçük adamların işleridir. Biz uzaktan bakar, güleriz. Bazan bir 'yazıcı kahvesi' için dereler gibi kan akar. Bazan bir randevuevi kızını alırlar, diğer randevuevine kaçırırlar; müşterisi boldur kaltağın, iyi para getiricidir. Haydi, silahlar çekilir yine, haydi millet birbirine girer. Tadını kaçırdıkları, ortalığı ayağa kaldırdıkları sırada biz gireriz araya. İki tarafı da itin götüne sokar, sindiririz. Fazla üstlerine gitmeye gelmez. Çünkü günü gelir, alırsın onları, bir başka işte tepe tepe kullanırsın. Senin de elinin altında vardır böyleleri. Sıradan adamlardan mek parmak ileri tuttukların yani. Böylelerini sıradan olanların ensesinde boza pişirtmek için kullanırsın. Onları sen yola getirirsin, onlar da onları.» Esnedi, gerindi.

«Beyaze!» diye seslendi Kasım ağa.

Beyaze kapıda göründü.

«Hayri beyimi al, kızların koynuna sal; tenbih et, fazla hırpalamasınlar, aman!» dedi.

12

Bir dürtüyle, inanılmaz ve anlaşılmaz bir dürtüyle uyandı, göz kapaklarını ağır ağır açtı; önce tavanı gördü. Ortadan geçen hatıl, tavanı ikiye bölüyordu, içerisi karanlıkçaydı.

«Sabah mı oldu, acaba saat kaç?» diye geçirdi içinden. Hâlâ uykuluydu çünkü. Gözleri kapanı kapanıveriyordu.

Bir tıkırtı duydu, onu bir soluma, bir iç çekmesi izledi. İyice açtı gözlerini, başını döndürdü. Yatağın ayakucuna rastlayan kapının arkasındaki aralıkta Tahir duruyordu. Ayakta dikelmişti. Ona bakıyordu.

İnanamadı. Başına kan saldırdı, kulakları vınladı.

Doğruldu yatakta.

«Tahir!» dedi.

Gözleri birbirini buldu. Tahir yeniden içini çekti, aldığı havayı geri bıraktı; burun delikleri büyüdüler, küçüldüler sonra.

«Çok yorgunum,» dedi. «Çok yorgunum Hediye! Sınırdan bu yana hep yayan geldim!»

Hediye yataktan fırladı, yorganın ayakucunu açtı.

«Otur, otur!»

Tahir oturdu. Üstü başı tertemizdi, bir çizmeleri onca yolun tozunu toprağını taşıyıp getirmişti.

«Sonunda evi buldum,» dedi. «Bütün kasaba karanlıktaydı ben geldiğimde. Araya araya zor buldum. Sen uyuyordun, seni de uyandırmak istemedim.»

«Uyandırsaydın,» dedi Hediye. «Uyandırsaydın. Gittin gideli hiçbir gece doğru dürüst gözüme uyku girmedi zaten. Bir bu gece içim geçivermiş, uyumuşum.»

«Beni merak ediyordun da ondan mı?»

«Ondan,» dedi Hediye. «Hep yoluna baktım.»

«Eh,» dedi Tahir; «geldim işte. Seni özledim, geldim. Ama yolum çok uzundu, her yer karanlıktı, yorgun düştüm. Sınırdan sonra atımı yitirmişim; aradım aradım, bulamadım, hiçbir yerde yoktu. Bir kaçakçının atı gitti mi, o kaçakçı biter, sonunu bulur. Her yerde aradım; adıyla seslendim, ıslık çaldım. Yoktu, gelmedi. Yayan yürüdüm, sınırı kolaycacık geçtim. Kimsecikler görmedi beni. Candarmaların devriyelerini bitirdikleri saatti. Etrafımı karanlıklar sarmıştı.»

«Bir görüleydin..» dedi Hediye, yüreğini bastırdı.

«Kurşunlarlardı, kurşun yağmuruna tutarlardı. Vururlardı da. En çok ondan korktum ben de. Delilere döndüm, atımı aradım. O yana koştum, bu yana koştum; aradım, arandım. Sen gitmedin, bilmezsin; Alahöyük'ün orda izlerini buldum. Ürkmüştü belki, karanlıktan korkmuştu, almış başını gitmişti. Sürdüm nal izlerini. Süre süre bir kuyu başına geldim. Bunca geçmişliğimde rastlamamıştık o kuyuya. Yeni de değilde, eski bir kuyuydu, taşları yıkıktı. Yalağında su vardı. Birileri, benden önce gelen birileri kuyudan su çekmiş, yalağını doldurmuştu. Elimi yüzümü yıkadım; susamışım, su içtim. Atım suyun kokusunu almalıydı diye düşündüm. Gelmiş olması lazımdı. Baktım, gördüm: İzleri yürüyordu. Sürdüm gittim ben de. O sırada gökte üç akbaba göründü. İkisi yaşlı, biri gençti, başımda dolandılar. Röverimi çektim, elime aldım. O genci süzülüp süzülüp dalışa hazırlanıyordu. İzlerle yürüdüm, buldum atı sonunda. Kuyunun yalağından çok su içmiş; karnı davul gibi şişmiş, sonra akbabalar o davul gibi karnını deşmişler, suyu boşaltmışlardı dışarı. At, göl gibi suların ortasında yüzüyordu. Kötü yaralamışlardı. Be-

ni görünce kalkınmak istedi, hafifçecik kişnedi. Bağırsakları dışarı dökülmüştü. Yanına gittim, çömeldim. Kocaman gözleri ıslaktı, burnundan soluyordu. Acı çekiyordu, biliyordum. Dizlerime kadar sular içindeydim. Gözlerinden sevdim, okşadım. Canı daha fazla yanmasın, daha fazla acı çekmesin diyerek röverimi çevirdim ona, başına nişan aldım, ateş ettim. Röver ateş almadı, çıt diye bir ses çıkardı, o kadar. Bir daha, bir daha denedim. Hep aynıydı. Baktım; röver boştu, baktım; fişekliğim de yoktu üstümde. Akbabalar dolanıyorlardı. Atın gözleri bana çevrikti, dolu doluydu. Doğruldum, bakındım etrafıma. Koca bir kaya buldum, aldım, başımın üstüne kaldırdım. Çok ağırdı. Kaldırdığım gibi indirdim ata o kayayı. Kaya tuzla buz etti kafasını, kemiklerini ezdi, ufaladı. Atı başından toprağa gömdü. Bir gövdesi dışarda kaldı. Ayakları göğe dikildi. Uzun bir süre kaldım başucunda. İyice ölsün, öldüğüne iyice inanayım istedim. Öldü de. Bıraktım onu öyle. Hava hep kararıktı. Akbabalar; ben yanından ayrılırken üstüne saldırdılar, etini didiklemeye başladılar hayvanın. Röver boştu, yüreğim üşüyordu. Koşmaya başladım. Çöl önüm sıra uzadı da uzadı. Çok koştum; düşe kalka koştum, kasabaya vardım. Çok karanlıktı her yer. Sabah niçin olmuyordu, anlamadım. Oysa bana üç gün üç gece yürümüşüm gibi geliyordu. Bizim sokağın başındaki lamba da yanmıyordu.»

«Yanıyordu, hep yanıyordu..» dedi Hediye.

«Ben geldiğimde yanmıyordu. Karanlıkta göz kararıyla buldum evimizi. Sen uyuyordun.»

«Seslenseydin, Hediye, aç, ben geldim.. deseydin..»

«Pencereden baktım,» dedi Tahir. «Güzel güzel uyuyordun, kıyamadım.»

«İçim geçivermiş demek. Yoksa uyku muyku haram bana.»

«Niçin?» dedi Tahir. «İşte yine geldim.»

Hediye, Tahir'in ellerini elleri içine aldı. Buz gibi soğuktular.

«Üşümüşsün, ellerin buz kesmiş.»

«Bütün o yol boyunca röveri taşıdım, ondandır..» dedi Tahir. «Korktum da. Belki de asıl ondandır. Korku adamın elini ayağını soğutuyor. Yüreğini de. İnsan kısmı korkmak için yaratılmış. Korktu mu, n'apacağını bilemiyor, aklı başından gidiyor. Yolumu şaşırttı bana, herşeyi unuttum. Kesiklerin Hoca ezan okuyordu, duydum, yönümü onun sesine göre tayin ettim. Yoksa yitecektim, eve gelemeyecektim.»

«Su ısıtayım,» dedi Hediye. «Ocağı yakayım, su ısıtayım. Bir kova dökündün mü ısınırsın, kendine gelirsin.»

«İstemem,» dedi Tahir. «Çok yorgunum. Çizmelerim ayaklarımı sıktı, parmaklarımın arası cılk yara oldular.»

«Çıkarayım!»

Eğildi, Tahir'in sol çizmesini çekti, aldı ayağından. Çizmenin içi tümüyle toprak doluydu. Çevirip boşalttı. Toprakların arasından başka şeyler de karyolanın önündeki halıya döküldüler. Pırıl pırıl parlıyorlardı. Hediye eşeledi, bir bir seçti, avucu parladı birden.

«Bunlar ne?»

«Sana aldım,» dedi Tahir. «Araboğlu'na getirmişler. Sen seversin dedim.»

«Ne bunlar, pırlanta mı?»

«Belki de elmas..» dedi Tahir. «Sen beyendinse...»

«Çok beyendim.»

«Senin hepsi!»

Yeniden ellerini aldı Tahir'in, parmaklarından öptü, hohladı, ısıtır gibi yaptı. Yüzüne sürdü.

«Hiç gelmeyeceksin sanmıştım.»

«Niye?» dedi Tahir. «Her zaman gelmedim mi? İşte, yine geldim. Yine giderim yine gelirim. Seni yalnız bırakmam.»

«Bırakma, n'olursun!» dedi Hediye, hıçkırdı. «Senden başka kimim kimsem yok. Bırakırsan... Bırakma hiç! Sonra perişan olurum, yıkılırım, ölürüm. Evet, ölürüm, yaşamam. Sana ölümüne vardım. Bana kaçsın diye haber saldığında ne dedim cevabım-

da? Kaçarım ama ölümüne alırsa beni, ortalarda komazsa.. dedi. Dedim mi, demedim mi?»

Tahir karşılık vermedi, sustu. Odanın penceresinde bir ağarıklık oluştu, perdelerin ardından süzüldü, Hediye ile Tahir'in çevresini sardı. Tahir kalkıştı, yeniden dikeldi. Hediye ürküntüyle dizleri üstünde döndü.

«Niye kalktın öyle?» diye sordu.

«Gidiyorum,» dedi Tahir.

«Gidiyor musun? Nereye gidiyorsun?»

«Üzer'le Cevahir beklerler,» dedi Tahir, odayı adımladı.

«Onlar döndüler. Üç gün oldu, döndüler.»

«Hayır, dönmediler! Beni bekliyorlar. Sınırı geçmemiz lazım. Araboğlu da bekliyor bizi. Hüseyin de bekliyor. Merak ederler, laf getiririm üstüme.»

«Gitme!» dedi Hediye, kapıya durdu. «Gitme!»

«Söyledim, bekliyorlar.»

«Hayır, beklemiyorlar. Kimse beklemiyor seni. Benden başka bekleyenin yok.»

Tahir, kapıdan ayırdı onu, yana aldı.

«Bu defa çabuk döneceğim,» dedi. «İnan, işimiz çok değil. Yükü sardık mı, tamam. Ben onlara gidene kadar çoktan sarmışlardır bile hayvanları. Bekliyorlardır.»

«Gitme!» dedi Hediye «Gitme, n'olursun!»

Tahir soğuk dudaklarıyla alnından öptü.

«Uyu sen!» dedi. «Hadi, yat yatağına, uyu. Çabuk döneceğim. Söz!»

Kesiklerin Hoca'nın Kurşunlu camiden okumaya durduğu sabah ezanının sesine döndüğünde Tahir çoktan gitmişti bile. Hediye yalnızdı.

13

Onlar kendilerini sınırın öte yakasına attılar, ay bulutlardan sıyrıldı; testekerlek, şavkı çölün üstüne düştü. Üzer, için için sevinerek:

«Yağmuru beklemediğimiz iyi olmuş, bak,» dedi. «Hava yıldızdan esince, ister istemez bulutları önüne katıp götürecekti. İşte, dediğim çıktı.»

«Sucuk gibi de olduk.»

«Ya bekleseydik? Bu gündüz gibi aydınlıkta geçebilir miydik?»

«Geçemezdik, mümkün olmazdı.»

«O zaman bekle dur işin yoksa artık. Biz mağarada bekleyelim, Araboğlu köylük yerde, Kasım ağa da kasabada dokuz doğurup beklesin işleri yoksa.»

«Biz de bula bula ayın ondördünü bulmuşuz Üzer ağa. Nerdeyse çölün kumları sayılacak tek tek. Yani bilmesem, gün ortasındayız sanacağım.»

Hayvanlar kumlara bata çıka ilerliyorlardı. Huysuzlukları yoktu. Hepsi sakin, usluydular.

Önlerine bir kum tepeciği çıktı; tırmandılar, indiler, yolları düzleşti. Üzer, hayvanının başını döndürdü, susuz bir dere yatağına doğru yollandılar. Çevrelerinde kayalar bitti; çöl, katılmış toprağa dönüştü.

Bir çakal inler gibi uludu. Üzer durdurdu Cevahir'i de.

«Sahiden çakal mıydı o?»

Kulak kabarttılar. Beklediler.

«Sahiden çakalmış.»

Bıçak sırtını andırır bir tepecikten dört ayaklı, kuyruklu bir gölge yıldırım hızıyla fırladı, yokoldu sonra.

«Çakalmış, çakalmış..» dedi Üzer. «Hadi, gidelim!»

Hayvanını mahmuzladı, yedekleri ardından ilerlediler, seslerini çıkarmadılar.

Dereye gürültüsüzce aktılar. Yatağında bir sızıltı yalımlanıyordu, ortalıkta bir serinlik kokusu vardı.

«Vay, ervahına!» dedi Üzer. «Susuz dereye su da mı gelirmiş?»

«İkindi bizi yakalayan yağmur dağlara bastırmış demek,» dedi Cevahir. «Dereye su yukarlardan inmiş.»

Ayın yüzü gölgelendi. Başlayan yeni esintiyi ikisi de duydular. Çok uzaklardan doğru bir gümbürtü kopar gibi oldu. Bir şimşek belerdi, şavklandı.

«Dağlara yağmur iniyor hâlâ,» dedi Cevahir.

«Biz dönerken de bu yakaya yağarsa, işimiz iş. Allah yüzümüze baksın.»

Hayvanından indi, yedekleriyle bir araya topladı hepsini. Cevahir de onun gibi yaptı, toplaştılar.

«Bir cigara yaksaydık...»

«Yak,» dedi Üzer. «Burası kuytuluk, kimse görmez. Ama sen yine sakın ateşi, par par etmesin.»

Cevahir çömeldi, avcı yeleğinin sağ kanadını siperledi, çakmağını bir çakışta yakıp cigarasını ateşledi, somurdu. İkinci cigarayı birincisinden yaktı, Üzer'e verdi.

Hayvanların yularları ellerinde, kıçları yere değmeden çömeşik, cigaralarını içtiler. Bir uluma daha geldi. Bu kez yakınlarındaydı.

«Duydun mu sen de?»

«Duydum.»

«Araboğlu'dur bu. Taklitçi pezevenk. İnsan biliyor olmasa sahicisiyle karıştırır.»

Elini ağzına götürdü, puhukuşu gibi karık karık puhuladı, öttü. Uluma yenilendi.

«Tamam, o!»

Çıt çıkarmadılar. Ayağa kalktılar, cigaralarını yere attılar, topukladılar. Yakınlarında bir gürültü oldu. Usuldan nal sesleri geliyordu. Yaklaştı, bir yerde durdu, kesildi.

«Üzer ağa!» diye seslendi birileri.

«Burdayız!»

Araboğlu ortaya çıkıverdi birden. Yayandı. Atını yediyordu.

«Beklettim mi?»

«Yok, biz de yeni gelmiştik zaten.»

«Yağmuru beklemeye kalkarlarsa diye hayıflandım. Lakin Üzer ağa yağmur mağmur dinlemez, gelir dedim kendi kendime. İyi ki öyle demişim. Yoksa çok beklerdiniz beni.»

«Biz hazırız,» dedi Üzer. «Gidelim!»

«Gidelim!» dedi Araboğlu da. «Arkamdan gelin siz.»

Dere yatağını bir süre atsız gittiler. Ayaklarının altındaki dere çakılları sağa sola savruluyordu. Atın biri tökezlendi, çabuk doğruldu.

«Ulan hep bu dere yatağından mı gideceğiz Araboğlu?»

«Şimdi çıkarız. Bizim devriyeler olabilir diye korkarım. Bakarsın, devriye nöbetine falan kalkarlar, nemize lazım!»

«Ne kurtsun!» dedi, Üzer, kıkırdadı.

Gerçekten az sonra dere yatağını bitirdiler; Araboğlu hayvanını bir çekişte sağa vurdurdu, kendi de ileri atıldı. Üzer'le Cevahir'inkiler alışkın değillerdi, zorlandılar ama çıktılar düzlüğe.

«Bundan sonrası dert değil,» dedi Araboğlu «Rahatız!»

Ötelerde seyreksi zeytinliklerle incir ağaçları bir aradaydı. Ağaçların sonrasında bir eteklik başlıyor, giderek yükselip yukarlara varıyor, dağlaşıyordu. Ay, buluttan sıyrılınca o aydınlıkta dağın kayalıkları parladılar. Karanlığa düşen kısmı gölgesiyle daha bir heybetliydi.

«Bu dağı vurduracağız, öyle mi Araboğlu?»

«Yatak köy orda,» dedi Araboğlu. «Mecburuz.»

«Sabahı buluruz be!»

«Çare yok.»

«Vay, ne malmış!» dedi Cevahir. «Başımıza ilk geliyor.»

«Sen ne götüreceğiz, biliyor musun Araboğlu?»

«Hele bir varalım da..» dedi Araboğlu, geçiştirdi.

«Yani, bilmiyorsun, öyle mi?»

«Hele bir varalım da..»

Üzer durunca berikiler de durdular.

«Bu hayvanlar alışkın değil. Şimdi boş, çıkarlar; amma yük sardık mı inemeyebilirler. O zaman boku yemez miyiz?»

Araboğlu güldü.

«Önünüzde kılavuz yine ben olacağım, korkma,» dedi Üzer'e. «Yalnız bizim bildiğimiz bir kese

yol var, ordan götürüp getireceğim sizi. Sapadır ya, düzlektir. Hayvanların kolayına gelir.»

Yavaş bir mahmuz vuruşuyla öne atıldı. Bindiği hayvan yolu karış karış ezbere biliyordu. Hiç şaşırmadan, sanki yüz kere, bin kere geçmişcesine tıpış tıpış yürüdü. Araboğlu'nun kese yol dediği daracık, keçiyolundan az biraz genişçe bir yolcuktu. İki hayvan geçemezdi. Bir yanı dikenli böğürtlendi, öbür yanı yükseldikçe uçurumlanıyordu.

Üzer, «çıkış tamam,» dedi içinden. «Araboğlu doğru diyor. Lakin inişte hayvanları yedmek gerek. Yükün üstüne bir de kendimizi vurursak, bir sekişte uçurumdan aşağı atıverirler alimallah.»

Araboğlu'nun başı çeken atının yürüyüşüne uygun, diğerleri de kazasız belâsız tırmanıyorlardı. Cevahir dizginleri yarı boşa koyvermişti. Atı kendi başına gidiyordu. İçi ürperikti, hayvanın üstünde tetik duruyordu.

Yol, ansızın düzledi. İki yanı açıldı, beklemedikleri bir yaylağa kavuştular. Dağın yarısındaydılar, doruğu tepelerinden onları gözlüyordu. Sivri uçlu bir kaya tepesi sanki kopup üstlerine düşecek gibi ay ışığında sallanıyordu. Cevahir'e öyle geldi: başını aldı, bakamadı, gözlerini Üzer'in bindiği hayvanın kıçına verdi.

Yaylağa önceden yağmur düşmüştü, toprak kokuyordu. Küçük ot tarlaları ıslaktı, hayvanların ayakları altında hışırdıyorlardı.

«Bunun sonu yatak köyü,» dedi Araboğlu. «Korkmayın, buraları tekindir. Bölgemiz sayılır, bizden sorarlar. Taşı toprağı, köyü köylüsü adamımızdır.»

Köpeğin biri ne ekili olduğu seçilemeyen tarlaların arasından koştura koştura geldi, Araboğlu'nun atının ayaklarına sarmak istedi.

«Hoşt!» diye kükredi Araboğlu. «Lan, hoşt! Vay dinni!.»

Köpek gözüpek çıktı, dinlemedi. Araboğlu atının boynuna yatarak kamçısını salladı. Kamçı büyüyüp uzadı, köpeğin sırtını buldu, şakladı. Köpek, ateş

değmişcesine sıçradı havada; inleye, uluya savuştu. Onu izleyen öbür saldırgan köpeklere ders oldu bu. Kuyruklarını kısıp çekildiler.

Topraktan yapılma basık, tek katlı evler onları karşıladı. İki yana diziliydiler, ortaları yoldu. Evlerin az açığında iki katlı bir başka ev daha vardı. Üst katında ışıklar yandı. Hayatlıkta uzun, beyaz entarili bir adam elinde lüks lambasıyla göründü, merdivenleri çabukca indi, kapı önüne durdu. Çevresinde iki azman köpek peydahlanmıştı. Hırlayıp diş gösteriyorlardı gelenlere. Araboğlu :

«Sahip ol itlerine Yasin!» diye uyardı adamı.

«Tenbihlidirler, meraklanmayın..» dedi beriki. «Hoş geldiniz!»

Atlarıyla sokuldular.

«Hoşbulduk! Zamanında geldik mi?»

«Geldiniz!» Lüks lambasını kaldırdı, kendi karanlıkta kaldı; Cevahir'le Üzer'e ışık vurdu, aydınlandılar. «Hoşgeldiniz ağalar!»

«Hoş bulduk!» dedi Üzer, atından inerken. «Amma belâlı yolu varmış köyünüzün. Ürktüm.»

«Emniyetlidir,» dedi Yasin; koşturmuş buyruk bekleyen iki adamına işaret çaktı. «Alın hayvanları, gezdirin, dinlendirin.» Kenara çekilip yol verdi konuklarına. «Bizim için doğrusu budur, ağam..» dedi. «Bizim işimiz buna uygundur. Gözün altında yaptırmazlar. Kimse yapamaz. En iyisi, kuytu, inin cinin top attığı bu yaylak köyüdür. Ne asker gelir, ne devletin polisi. Gelmeye kalksa bile, yarı yoldan biz çevirir, veririz nafakasını, göndeririz. Kimse elleşemez. İtin öldüğü yer derler ya, bizim köyümüz öyle bir yerdir işte.»

Araboğlu önde, öbürleri arkada evin ikinci kat merdivenlerine vardıkları sırada başı çatkılı, sırtı cepkenli, yaşı belirsiz bir kadın karşıcı oldu. Onun da elinde iri bir lüks lambası vardı, yollarını aydınlatıyordu.

Odaya, girişteki odalardan ilkine alındılar. Pencere önüyle bir yanı ikili sedirdi. Saman yastıkların üstleri ipek halı kaplıydı. Tabanı da silme halı döşe-

mişlerdi. Yere sofra sermişler, bakır bir sininin içini bakır sahanlarla sıra sıra doldurmuşlardı. Büyük su sürahisinde boğma rakısı vardı, kokusu odayı sarmıştı.

«Yoldan geldiniz, açsınızdır diye düşündüm,» dedi Yasin. «Buyrun, Allah ne verdiyse artık. Soğutmayın! Bir kaç kez ısıtıldı çünkü. Hep birlikte yiyelim.»

Bağdaş kurdu. Diğerleri de onun gibi yaptılar. Yasin sahanların kapaklarını açtı. Tepeleme etli pilavdı, buğusu tütüyordu. Su bardaklarına sürahiden boğma doldurdu, sundu.

«Hadi, buyrun ağalar!» Bismillah'ı çekti, pilavı kaşıkladı. Bir yandan da konuşuyordu: «Geçişte bir belâ olmadı herhalde, ha?»

«Olmadı,» dedi Üzer, boğmadan iri bir yudum aldı, ağzını çalkadı. «Yağmur bize yaradı. Bizim yakada ay yoktu. Geçtik, bulutlardan sıyrıldı. Biz geçerken yakalayaydı, yandıydık.»

«Allah yüzünüze bakmış.»

«Bakalım, bir de dönüşte bakarsa, yaşadık.»

Suskun, pilavı yeyip boğmadan içtiler. Yemek bitti. Başı çatkılı kadın geldi, siniyi kaldırdı, sofra bezini topladı. Sedirlere geçtiler. Cigaralar yakıldı. Kahve geldi, kahveler içildi, yemeğin ağırlığını duyuyorlardı hepsi de. Yasin ayaklandı.

«Siz hele birazcık uyuyun,» dedi. «Sabaha kadar dinlenin, toparlanın. Sabah olsun hayrolsun. Nasıl olsa yarın akşama yola çıkacaksınız.»

«Yük hazır mı?» dedi Üzer.

«Elimizde bekletiyorduk, hazır!»

«Ne saracağız, peki?»

Yasin, Araboğlu'yla bakıştı. Onun yerine Araboğlu :

«Şimdi aklınızı bozmayın,» dedi. «Sabah olsun hayrolsun!»

Yasin'in iki adamı; kapıdan içeri omuzlarında yataklar yorganlarla girdiler, laf kaynadı. Yatakları yere serdiler. Kadın da çarşafları getirdi, yaydı.

Araboğlu'yla Yasin «hayırlı geceler» dileyerek ayrıldılar.

«Amma garip be!» dedi Üzer, soyunuyordu. «Heriflerin ağızlarından söz çıkmıyor. Kasım ağa'ya diyorum; hele sen boşver, al, getir, ötesine karışma diyor. Paraysa paraymış! Ulan ama, ne bu, ne?»

«Esrar mesrar mı?»

«Yok,» dedi Üzer. «Yok, Kasım ağa bulaşmaz ona, defterinde yazmaz uyuşturuculuk. Bilir sonunun boka saracağını, uzak durur.»

«Ya ne, peki, ne?» dedi Cevahir, yorganına sarındı.

«Bilmiyorum,» dedi Üzer. «Sabahla önümüze dökecekler, göreceğiz.»

Çılkınan ilk horoz seslerine yorganı sıyırdı başından, attı. Cevahir uyanmış, yatağının içinde, sırtını duvara verdirmiş, cigara içiyordu.

«Uyanmışsın!»

«Epeyi oldu,» dedi Cevahir.

«Yatak köyünün çarşaflarına bak, mis gibi sabun kokulu mübarek.»

«Suriyeli olsun da temiz olsun... Şaştım.»

Kapı vuruldu. Dışardan Yasin'in sesi

«Sabah el hayr ağalar!» dedi. Kapıyı açtı, aradan konuştu. «Uykunuzu aldınız mı?»

«Bizim uykumuzdan n'olacak..» dedi Üzer. «Kaçakçı uykusu, tavşan uykusu. İlk horoz çılkıdı, gözümü şırp diye açtım, uyandım.»

«Buraları yüksektir, sabah ovaya göre erken olur. Horozları da erken öter. Çay demlendi. Aşağıya bekliyoruz.»

«Araboğlu da uyanmış mı?»

«Çoktan.. Beraberdik.»

«Hadi, geliyoruz biz de..» dedi Cevahir. Giyinikti, davrandı.

Hayatlığın merdivenlerini indiler. Köyü koyu bir sis basmıştı, dağın doruğunu görmek mümkün değildi. Trabzanlar ıslaktılar.

«Bu sis her zaman mıdır?»

«Şimdi mevsimi artık,» dedi Yasin. «Öğleye doğ-

ru aşağılara iner, bazan sürmez, çabuk ovayı bulur. Yağmur yağdı, toprak da tütüyor.»

Araboğlu, «ağalarım» dedi, toparlandı, yer gösterdi.

Evin önüne bir sundurma çıkarmışlardı. Altında uzun bir sedir vardı, on adam alırdı rahatlıkla, dayalı döşeliydi. Sofra yüksekçe kurulmuştu. Çay, semaverdendi.

Üzer havayı kokladı.

«İyi,» dedi. «Severim. Çay kokusu güzel, toprak da tütsülü. Köyüm aklıma düştü birden. Bizimki de buralar gibi yaylaktır; sabahları, güzün sis basardı.»

Araboğlu tesbihini otuzüçlüyordu, habire.

«De bakalım Araboğlu, vaktidir, aç ağzını, söyle, seni dinliyorum.»

«Neyi?» dedi, şaşkınladı sözde Araboğlu.

«Ananın gözünü..» dedi Üzer. «Ne saracaksan, onu elbet.»

«Kolay canım,» dedi Araboğlu. «Üzme, sıkılma sen, tatlı canına eziyet etme.»

«Ne saracağız, söyle!»

Araboğlu sözü döndürmedi, pat diye söyledi

«Silah!»

Üzer kaldı. Elindeki çaybardağını bıraktı.

«Nasıl silah?»

«Değişik yükte.. Röveri de var, hafifi de, ağırı da. Mermi de var.»

«Vay!» dedi Üzer. «Hiç aklıma gelmezdi.»

«Neden gelmezdi ki Üzer ağa?»

«Bunca yılın kaçakçısıyım, hiç silah taşımamıştım, işimiz olmamıştı.»

«Para asıl bunlarda, öbürlerinde değil, öbürleri fasa fiso...»

«Ama bunlar kadar tehlikeli değildir.»

«Orası doğru. Bir yakalandın mı, adamın anasını kovalarlar.»

Konuşan olmadı. Cevahir. Üzer ne diyecek diye bekliyordu.

«Parası bol, Üzer ağa..» dedi Araboğlu. «Tehli-

keli, evet, fakat değer.. Biz niye girdik? Bundan girdik. Hem yükte ağır, hem pahada. Beklemesiz mal bunlar. Müşteri kapında. Al parayı, ver malı. Pazarlık yok, kontrol yok, ardiye yok!»

«Bir yakaladılardı mı da...»

«Marifet orada, hüner orada. Yakalanmayacaksın. İğnenin deliğinden geçireceksin, yakalanmayacaksın. Parası niye büyük? Bundan büyük. Bir yıl çalış, geçir, sonra topladıklarınla ömrünün sonuna kadar kekâ yaşa!»

«Biz yıllardır bunu yapariz,» dedi Yasin. «Bu köyün geçimi bundandır hep. Herkese satarız. Bizimkilere, komşularımıza, daha uzaktakilere, çevredekilere, herkese.. Silah, kuvvettir. Kimin elinde varsa, o kuvvetli olur. Biz, kuvvetliye de satarız, kuvvetsize de. Parayı saysın avucumuza, yeter! Ayrılık gayrılık tanımayız.»

Üzer dudak büktü.

«Zor iş!»

«Eh, dünyada kolayı olsa... Her bir işin kendine göre zorluğu vardır. Onu yendin mi, her bir iş kolaydır.»

«Korkuyorsan..» dedi Araboğlu.

«Yalnız değilim,» dedi Üzer. «Cevahir de var. Ben kendi başıma karar veremem. Bakalım o ne diyecek?»

Cevahir hepsini süzdü tek tek.

«Üzer ağam varsa, ben de varım.»

Araboğlu şaplağı bastı.

«Yaşa!» dedi. «Bir de Tahir olsaydı aramızda, eh artık!»

«Nere malı bunlar?» diye sordu Üzer.

«Çeşit çeşit,» dedi Yasin. «Her yerden geliyor: Çek malı, Alman malı, Rus malı, Amerikan malı, Bulgar malı, İtalyan malı.. Çin işi bile var. Geçende bir parti Yunan malı çıktı, güzeldi: Hafif,zarif, eli kavrayan cinsinden. Ben sevdim.»

«Bu kadar karışığını nerden buluyorsunuz?»

Yasin gülümsedi.

«Benim marifetim değil,» dedi. «Bize gelene ka-

dar kaç el değiştirmiştir, kimbilir. Kimler toplar, kimler kimlere devreder, onlar da kimlere aktarır bize kadar, bilemem. Bilmek de istemem zaten. Çok bilmek iyi değildir. Ben aldığıma, sattığıma bakarım. Birileri getirir malı; kimsin, necisin, nerden aldın, kaça aldın? diye sormam hiç. Ne soracağım, başımı derde sokacağım? Bakarım, beyenirim, fiyatı kesişirim; veririm parasını, alırım malı, müşterisini bulur, aktarırım. Çok para dönen işlerde ağzın sıkı, gözün kör, kulağın sağır olmalı ki, belâdan uzak kalasın.»

Üzer, cigarasını yaktığı kibriti söndürmeden elinde tuttu.

«Yani?» dedi.

«Üzümünü ye bağını sorma Üzer ağa,» dedi Araboğlu. «Yasin, bu memleketin en akıllı adamıdır. Susulacak yerde susmasını bilir. O yüzden hiçbir şeye ne bulaşmıştır, ne bulaştırılmıştır.»

«Bak,» dedi Yasin, sokuldu. «Burası Allahın bile unuttuğu bir dağ köyü. Denizle gelir bir kısmı. Bir kısmını TIR'lar taşır. Belirli bir yere bırakırlar. Biz bilmeyiz. Haber iletirler; şu şurda derler, biz gider alırız. Kendi zulamızda bekletiriz. Alıcısı ya da taşıyıcısı gelir, teslim ederiz. Bundan sonrasıyla da ilgilenmeyiz. Dileyen dilediğini yapar.»

«Söyle bakalım şimdi,» dedi Araboğlu. «Fikrin ne?»

Üzer başını çevirip ağzındaki tükrüğü attı.

«Götüreceğiz,» dedi. «Sağ salim varalım, düşüneceğiz. İşimize gelirse, devam edeceğiz. Gelmezse, buraya kadarmış Kasım ağa, deriz olur biter.»

«Doğru,» dedi Cevahir; başını salladı, onay verdi.

14

Yasin işaret parmağını ağzına soktu, ıslattı, havaya tuttu; sonra sağa sola çevirdi.

«Gözünüz aydın,» dedi. «Rüzgâr dönüyor. Biz malları sardıralım.»

İkindi geçmişti, karanlık iniyordu dört bir yana, sesler uzaklaşıyordu.

Yasin'in adamları dört yedekçiyi malla yüklediler. İki ağır muşamba torbayı; birini Üzer aldı, öbürünü de Cevahir, kendi hayvanlarına sardılar.

Rüzgâr, kuzey tarafından önüne katıp getirdiği bulutları Suriye dağlarının üstüne yığdı. Bulutlar ayın yuvarlağını örttüler, şavkını bitirdiler. Karanlık oldu, göz gözü görmedi.

Araboğlu at bindi. Üzer'le Cevahirde ona öykündü. Yedekçiler birbirlerine bağlıydılar.

«Kazasız belâsız,» dedi Yasin. «Aklım sizdedir»

«Allah artık..» dedi Üzer, topuk vurdu hayvanına.

Araboğlu önde yer aldı. Köpekler kuyruk sallayarak köyün dışına çıkardı onları, zeytinliğe kadar uğurladılar, orda kaldılar.

Yaylağı geçince Araboğlu atından indi, yeddi. Berikiler de öyle yaptılar. Bayırı indiler, kese yola girdiler, dere yatağını buldurdular. Bir sürenin sonunda Araboğlu durdu.

El sıkıştılar.

«Yolunuz açık olsun! Belki bir daha görüşemeyiz, hakkınızı helâl edin, ağalar..»

«Deme öyle,» dedi Üzer. «Yüreğime batar.»

«Belli olmaz, Üzer ağa! Bu iş, başka iş. Ola ki aklın yatmaz, bir daha sefere çıkmazsın. Ben bu yakanın adamıyım, sizin o tarafa geçemem, görüşemeyiz. Sen de hakkını helâl et, Cevahir. Ne de olsa aramızda yenmişlik, içilmişlik var.»

«Helâl olsun. Sen de helâl et Araboğlu!»

«Bin kere helâl olsun!»

Altına atladı, bir çırpıda dere yatağının katı topraklı duvarını tırmandı, yitiverdi. Böğürtlenlerden ateşböcekleri kalkındılar, ışıklanıp uçtular.

«Bak sen, yazmış gibi ateşböcekleri dolanıyor..»

Araboğlu'nun atının nal sesleri gecede dindi, suskunluk başladı.

«Bari yağmur yağsa.. İzlerimizi silerdi.»

Atları çeke çeke dere yatağını bitirdiler. Atlandılar.

«Hayvanlar zorlanacak,» dedi Cevahir. «Yükleri ağır.»

«Dayandıkları kadar gideriz. Arada mola vermeyi unutmayalım.»

Eski yollarını bulmaları çok zamanlarını almadı. Hayvanlar yabancılık çekmiyorlardı, bildik yola gelmişlerdi. Tırısa geçtiler, toynaklarının altında toprak tok tok gümbürdedi. Bir karışlık bir toz havayı dolduruyordu onlarla.

Tellere epeyi kala durdular, indiler, hayvanları yeddiler. İlk yağmur damlası düştü.

«Ulan bu Yasin arabı müneccimbaşı mıymış? Yağmur başladı.»

Serinlik arttı, üşür gibi oldular.

«Sen dur, topla hayvanları, başlarını bekle, ben bir soku bakayım,» dedi Üzer; atının yularını yedekçilerinkilerle birlikte Cevahir'e verdi.

Cevahir bütün hayvanları topladı, bir halka çevirdi, ortalarında durdu.

Üzer gitti.

Hayvanların sağrıları titriyordu, Cevahir duyuyordu; sık sık ayak değiştiriyorlardı. Huysuzlukları başlayacaktı, anlamışlardı. «Hele bir geçelim bu gece..» dedi kendi kendine. «Bir dahakini düşünürüz. Üzer de öyle dedi; düşünürüz bakalım dedi. Bu iş, ciddi. Sonu kötüye varır vardı mı. Parası pulu bol bol olmasına, amma riski de bol. Her babayiğit gözüne alamaz. Ne dedi Üzer; adamın anasını kovalarlar alimallah..» dedi. «Yaparlar. Şakası yok, silah bu. Öbürleri neyse ne, ama silah bu! Yakayı sıyıramayabiliriz. Bir kaptırdık mı, yandık artık. Gençliğimiz gider, damlarda çürürüz. Parası batsın! Ben, benden olduktan sonra para ne işime yararmış!»

Aklına Hediye geldi; birden geliverdi aklına. Yapayalnız bir Hediye. Kimi kimsesiz bir Hediye. Güzel Hediye. Fidan boylu, al dudaklı, beyaz tenli Hediye. Tahir'e yoldaşlık etmişti Hediye'yi kaçırırken.

Onlar ikisi sözleşmişlerdi, günü saati belliydi. En uç köylerden birindeydi Hediye'nin köyü. O aralar Tahir kasabadan kopmuş, Kasım ağa'ya kızıp koyun kaçakçılığına girmişti. Parası boldu yine, iyi kazanıyordu. Tutumluydu. Hediye'ye Üzer'i oğlan tarafının adamı diye yollamış, geri çevrilmişti. Babası, Hediye'yi kaçakçıya vermek niyetinde değildi; «Allah yazdıysa bozsun»du. Tahir kafasına koymuştu Hediye'yi. Üç atla gelmişler, beklemişler; Hediye elinde bohçası atladığı gibi üçüncü atın terkisine, Tahir'e kaçıvermişti. Burnundan soluyan babayla candarmayı Kasım ağa araya girerek yatıştırmış, sulh etmişti herkesi.

Üzer süzülürcesine ve gölgesiz geldi.

«Tamam!» dedi. «Hadi bismillah!»

Kasım ağa'nın yola çıkarken işaretlendiğini söylediği kesimde yol açıktı. Doğru söylemişti herif, aralıklı beyaz taşlarla bezeli ince bir yol geçeni selâmete çıkarıyordu.

«Vay ervahını.. Ne işler be! Aklım duracak.» Alçak sesle konuşuyordu. «Herşeyini kılıfına göre uydurmuşlar, gördün mü Cevahir?»

«Gördüm!» dedi Cevahir.

«Yine de dikkat kesilelim, ucu ölüm!»

Habersiz hayvanlar tedirgindiler, gergin adımlar atıyorlardı.

«Yavaş! Yavaş oğlum, yavaş!»

Akıtmasından burnuna doğru okşaya okşaya indi, hayvan rahatladı.

«Yavaş! Aman yavaş!»

Cevahir fısıldadı, sordu:

«Bu havada da devriye çıkarlar mı?»

«Biri ordubozanlık edecekse, çıkarlar.»

«Yolu acmışlarsa da mı?»

«Yahu, belli mi olur, ucu ölüm!»

Beyazlı taşların araladığı yol bitti. Üzer «bin atına» diye işaret etti. Cevahir dediğini yerine getirdi.

«Sür şimdi, mahmuzla!»

Atıldı. Yedekçiler sarsıldılar, sallana sallana koşturmaya başladılar. Cevahir yetişti.

«Ne var be, n'oldu?»

Üzer'in karşılık vermesine zaman kalmadı, ova-ya yol veren top zeytinliklerin ordan üstlerine doğru ateş açıldı.

«Ulan hey, bunlar da kim?»

«Dağılalım, hedef küçültelim.» diye bağırdı Cevahir, atını Üzer'in atından ayırdı, fırladı.

Ateş tek yandan geliyordu. Cevahir'in aksi yönüne doğrultup atının başını çevirdi Üzer, boynuna kapandı. Arkasındaki yedekçiler zorlanıyorlardı. İkincisi fena ürkmüştü. Şaha kalktı, önündekine asıldı, hızını kesmek istedi. Üzer zorlanmayı duydu: «Tüh ervahını.. Nerden çıktı bunlar, hani haberliydiler? Yoksa.. Yoksa, Kasım ağa'nın hasımları mı?»

Bir kurşun vızıldadı, önünü kesecekti nerdeyse. At, sezgisiyle yana savurdu gövdesini; Üzer terkiden düşeyazdı. Bir eliyle dizginleri toplamış, öbür eline yedekçilerinkini dolamıştı.

«Ulan koşun! Can pazarı, koşun!»

Cevahir ateş menzilinden kurtulmuştu; gördü, sevindi. Ama bir anda Cevahir'in atı mı, yoksa kendisi mi yaptı yapacağını; Cevahir bir anda ateşin ortasına düşüverdi. Kurşunun biri geldi, bacağına saplandı, yaktı, dağladı. At tökezlenir gibi oldu, Cevahir dizgini gevşetti. Hayvan direndi, yıkılmadı.

Üzer yanına vardı. Geçerken Cevahir'in atının sağrısına kamçısını şaklattı. Hayvan sıçradı, doğruldu, önüne düşen Üzer'in ardına takıldı.

«Yaralandım!»

«Düşünme şimdi bunu.. Sür! Narlı'ya gelmezden önce sapacağım, arkamı bırakma. Kovalarlarsa, bil ki candarmalardır. Değillerse, boşveririz.»

Bunları dedi, sanki uçtu.

Ateş hattından kurtardılar yakalarını, çöle kavuştular. Atlar dur durak demeden koşuyorlardı. Yağmur artmıştı, damlaları suratlarını dövüyordu. Üzer, Cevahir'in bir boyun önünde gidiyordu.

Karanlık giderek koyuldu, suskunlukla birlikte onları yaladı yuttu. Kıraç tepeyi bir solukta çıkıp indiler, koşturdular hayvanları yine.

«Tarlalara, tarlalara!» dedi Üzer. Yine önden gidiyordu.

Güz buğdaylarının arasına daldılar, atlar da sezmişlerdi; tere kesmiş koşuyorlardı.

Üzer saptı, Cevahir de.

Üçkuyular'dan sonra rüzgârı arkalarına aldılar, hızları arttı.

Mağaralara geldiklerinde soluk soluğaydılar. Cevahir'in dişleri birbirine kenetlenmiş, açılmıyordu. Terkiden Üzer'in yardımıyla zor indi. Basamıyordu. Üzer taşıdı, kıyıda bir yere yatırdı.

«Fena mı çok?»

Sustalısını açtı, Cevahir'in pantolonunun paçasını kesti, açtı, baktı.

«Kurşun içerde mi?»

Yokladı.

«Pek derinde değil. Acıyor mu?»

«Kan gidiyor, o kadar.»

«Şimdi bakarız çaresine,» dedi Üzer. Bacağın altından üstünden kalın sicimlerle sıktı, boğdu, kan kesildi.

«Kurşunu çıkarmalı, yoksa yürür kendi kendine.»

Yedekçilerle diğerlerini yağmurdan içeri aldı. Biriktirme çalı çırpıyı ortaya yığdı, kibriti çaldı, yaktı.

«Üşüyorum,» dedi Cevahir.

«Kan kaybındandır. Neyse ki, dindirdik mereti. Şimdi ısınırsın, sokul!»

Cevahir'in sırtı duvardaydı, yan kaykıldı, ateşe çevrildi.

«Dağlayıp çıkaracağım. Dayanabilir misin?»

«Hiç başımıza gelmemişti,» dedi Cevahir.

«Belâlı iş! Paranın çok döndüğü yerde belâ da döner, adamın başını bulur.»

«Acıktım.»

Üzer sövecekti, vazgeçti. Ateşi harlattı, közler çoğaldılar. Sustalıyı bir sopaya sıkıca bağladı, uzattı. Ağzı kor olana kadar bekledi. Çekti, durdu.

«Al ordan bir sopa parçası,» dedi.

«N'apacağım onu?»

«Sok dişlerinin arasına. Acın çoğalınca ısır, sakın bağırmal»

Cevahir söyleneni yaptı, sırtını iyice yasladı duvara. Üzer, hiç uzatmadan, hiç uğraştırıp oyalamadan kızgın bıçağı daldırdı ete; çevirdi, kanırttı, daha derinlere doğru yürüttü. Geriye alırken yukarı verdirdi başını; aynı anda, alttan kurşunu kavrayan bıçağın ucu geri çekildiğinde onu da beraberinde getirdi.

Cevahir'in acıdan alnındaki terler gözlerine indi, burnundan sümükleri aktı, ağzını buldu; gözlerini yumdu: «Allah,» dedi. «Allah!»

Üzer terkideki torbadan aldığı temiz bir mintanı yarıdan yırttı, kalanı katladı, dürdü, tampon yapıp yaraya basmadan öbür elinde getirdiği boğma rakısını Cevahir'in ayağına boşalttı; sonra tamponu bastırdı. Şişede bir parmaklık rakı kalmıştı Uzattı.

«Al, çek şunu!»

Cevahir boynuna, göğsüne döke döke içti: Offf!

«Hadi, geçti!»

Kurşunu burnuna dayadı.

«Hatıra diye saklamak ister misin?»

«Şeytan görsün lâneti!»

«Kasabaya inince sıhhiyeci Sıtkı'yı çağıralım yine. Ne lazımsa yapsın.»

«Acısı dindi.»

«Şimdiliktir. Soğumaya başlayınca görürsün.»

«Candarmalar mıydı onlar?»

«Hiç anlamadım. Ortada bir orostopolluk vardı ya, gittik mi anlayacağız.»

«Belki de Kasım ağa'nın hasımlarıdır, bize pusu kurdular.»

«Öyle de olsa.. Bok bu iş. Ben sevmedim.»

«Bir daha niyetin yok mu?»

«Düşüneceğim,» dedi Üzer, ateşi güçlendirdi, odunsu çalı çırpıdan attı. «Demek bu işler böyleymiş! Biz mayın, candarma pususu derken bir de hasımlar çıkacakmış önümüze. Ordan kaçsan oraya, ordan kaçsan oraya; ikisinden sıyrılsan bir üçüncüsüne, vay ervahını... Belânın püsküllüsü be!»

«Benden paso..» dedi Cevahir. «Benim gözüm yıldı.»

«Can pazarı diye mi?»

«Ne boksa! Vazgeçiyorum.»

«Kasım ağa'yla bir konuşalım. Konuşmayalım mı?»

«Sen konuş.»

«Sen?»

«Düşüneceğim. Ama yıldım, bil!»

«Biraz dinlen,» dedi Üzer. «Hemencecik yıldım deme. Ya benim yaşımda olsaydın. Bizi bundan başka hangi şey paklar? Hiçbir şey! Ne iş tuttururlar bize? Sürünürüz. Mesuliyetimiz yok, yolumuza bakanımız yok. Bir dikili ağacımız bile yok.»

Baktı, Cevahir kendinden geçmişti. Kalktı, atlara yürüdü, mağaranın ağzına durdu. Yağmur sürüyordu. «Bir saat sonra yola düşeriz, Narlı'ya arkadan gireriz, Muhtar'a konaklarız. Gider, Sıtkı'yı getirir Cevahir'e. O uğraşırken ben kasabayı tutar, Kasım ağa'ya inerim. Derim: Mallarını birtamam getirdik ve yıktık Narlı'ya. Adamların teslim alsınlar. Bizim paramızı da birtamam say şu avucuma. Neden, Üzer ağa.. derse, derim; biz artık bu işte yokuz. Bizi yok bil. Yıldık biz. Cevahir de yıldı, ben de yıldım. Yıldık. Can pazarıymış, öbürüne benzememiş. Nemize lazım! Sende bu işe koşacak adam mı yok? Tonla Cevahir'i bir başka Cevahir'le, beni de bir başka Üzer'le değiştirirsin; olur biter. Aç mı kalırmışız? Hâşâ! Bu dünyada aç mezarı yoktur Kasım ağa. Ben eşeğim diye çıkıp ortaya, bağırdım mı, semer vuracak çok kişi bulunur, hiç meraklanma sen. Kıyıda köşede vallah billahlık bir kaç kuruşum var. Bakarsın onu sermaye ederim. Bakarsın, evet, bakarsın bizim Gazel'in aklına uyarım, çeker giderim İstanbul'a. İstanbul'a ya! İkimiz. Küçükçekmece diye bir yer varmış, orayı mekân tutarız kendimize. Gazel'in aklı fikri orda. Bir ev alacak; pencerelerinden biri göle bakacak, biri denize. Evet, evin bir yanı deniz, bir yanı göl olacak. Basbayağı! O dedi: İnce bir yolcuk gölden denize, denizden göle gelir, biribirine bağlarmış ikisini. Bir yanı deniz, evet, bir yanı göl. Gazel iyidir. Gazel'in aklı da iyidir.»

Dönmeden yağmura karşı sesini yükseltti:

«Evet, Kasım ağa!» dedi. «İşte, hali keyfiyet böyle...»

15

Kasım ağa, Üzer'i düşkırıklığına uğrattı. Tahir'in başına gelenleri duyduğu an altdudağını sarkıtmış, gözlerini yere indirmiş, kısık kısık; «Çok üzüldüm, başımız sağolsun çocuklar..» demişti, o kadar, Üzer, yine böyle bir şey bekliyordu. Kasım ağa;

«Ne diyorsun Üzer ağa?» diyerek kalkıştı hemen. «Vah yazık, vah yazık! Narlı'da mı şimdi? Haber verdin mi iğneci Sıtkı'ya, koşturdu mu cibe atlayıp hemen? Bak sen şuna, daha işin siftahını etmeden, öyle mi? Vah yazık, vah!»

Üzer, adamı yatıştırayım diye atıldı:

«Ben gerekeni yaptım, ağa..» dedi. «Mağaradayken dağlayıp kurşunu yerinden söktüm. Amma oğlanın halini de pek beyenmedim; Narlı'ya indik; Muhtar konuk odasını açtı bize, sargılarını değiştirdik, tazeledik. Sana haber vereyim, Sıtkı'yı alayım götüreyim istedim.»

«Muhtar teslim aldı mı sizin getirdiklerinizi?»

«Sektirmedi. Biz malları önüne yıktık, çektirdi adamlarına, götürdü.»

«İşini bilir.»

Vakit geçirmelere gelmezdi. Sıtkı bulduruldu, Rifat da boştu, geçti direksiyona, sürdü deliler gibi, Narlı'ya soluksuz vardılar.

Cevahir konuk evinde yorgan döşek yatıyordu. Rengi soluktu, yanaklarının kanı çekilmiş, yüzü ağarmıştı.

«Cevahir,» dedi, seslendi Üzer. «Biz geldik.»

Cevahir gözlerini araladı, gördü. Kirpikleri oynadılar.

«Fenayım,» dedi.

«Sıtkı da geldi benimle. Bakacak.»

Sıtkı, ekşimiş bir suratla eğildi, yorganı attı, yaralı bacağı kıpırdatmamaya çalışarak kucağına aldı. Bezleri ayırdı. Yaranın çevresi mosmor morarmıştı. Morluk koyula koyula Cevahir'in apışarasına doğru gidiyordu.

«Götüreceğiz,» dedi.

«Nereye, kasabaya mı?»

«Hayır, il merkezine, memleket hastanesine.»

Üzer yerinde sallandı, Sıtkı'ya asıldı. Sesini alçalttı:

«Nedir be?» dedi. «Ne gördün ki?»

«Bacak gidiyor,» dedi Sıtkı. «Daha geç kalırsak, ben karışmam.»

«Hadi!» dedi Üzer. «Yürü Rifat!»

Cibin içine bir yatak attılar. Cevahir'i taşıyıp yatırdılar güzelce.

«Sus, konuşma, sorma!» dedi Üzer. «İl'e gidiyoruz.»

Öğleden sonrasıydı, hava serindi. Cip il merkezini buldurduğunda hastaneyi çevreleyen Cumhuriyet Kıraathanesi ile Onuncu Yıl Kıraathanesinin radyoları akşam ajansına başlamışlardı bile.

Hastane kapıcısı maraza çıkarmak istedi. Üzer üzerine yürüdü.

«Kangren!» dedi Sıtkı, aralarına girip. «Sonra mesul olursun.»

Beriki söylene söylene kapıyı açtı, Rifat hastasıyla içeri girdi. Sıtkı'yla Üzer koşarak seğirttiler. Sedyeciler geldi, aldılar hemen. Nöbetçi doktor koştu: Gençten, gözlüklü, sarı bıyıklı biriydi. *«Acil Koğuşu»*na aldırdı. Sıtkı'yla ayaküstü konuştular. Sıtkı anlattı. Doktor, bir hemşireyi çevirdi:

«Salih beyi evinden telefonla ara, çabuk yetişiversin, acil vak'a!» dedi.

Üzer bir sıraya oturdu, cigara yaktı; birinci soluğunda herkes gitmişti. Önü sıra bir takım beyaz gömlekli insanlar ordan oraya gidiyorlardı. Şaşkın,

onları seyretti. Sıtkı da yoktu ortalıkta. «*Danışma*» da Rifat'ı gördü.

«Nerde bunlar, hangi cehennemin deliğine girdiler birden?»

«Cevahir'i ameliyathaneye aldılar, Üzer ağam..» dedi Rifat. «Yahu, önünden geçirdiler tekerlekli sedyeyle, görmedin mi?»

«Valla'a görmedim, sana yemin!»

Yan yana bir başka sıraya oturdular. Rifat cigarasını onun cigarasından yaktı. Geri verirken :

«Bacak gitti,» dedi.

«Ne?»

«Bacak, bacak! Cevahir'in bacağı kangrene çevirmiş. Kesecekler. Doktor öyle dedi.»

«Vah..» dedi Üzer: «Vah oğlancağıza, vah Cevahir'e!»

«Sen kasabaya dönecek misin?»

«Ne?»

«Kasabaya dönecek misin diye sordum,» dedi Rifat. «Ben döneceğim de..»

«Niye?»

«Burada bekleyeceğim de n'olacak? Hemen ameliyat yapıp adamı koyvermezler ki.. Kimbilir ne kadar yatacak artık.»

«Ben kalacağım,» dedi Üzer. Benim kalmam lazım. Oğlanı yalnız bırakamam.»

«Sıtkı bey de kalır mı?»

«Bilmem. Ben kalacağım. Benim kalmam lazım. Sen git!»

«Peki,» dedi Rifat, el bile sıkmadan Üzer'in yanından ayrıldı. Uzun, beyaz duvarlı koridorda uzaklaştı, bahçeyi buldu.

Üzer, elinde cigarası, «*Danışma*»ya sokuldu. Çiçekbozuğu, kısa boylu, tatarımsı birileri, canının sıkkınlığı gözlerine vuraraktan oturuyor, camdan karanlıkları gözlüyordu. Yansısını gördü, dönmedi. Üzer :

«Bey kardeşim,» dedi. «Bey kardeşim, bu bizim Cevahir oğlumuzun başına bir haldır geldi. Hani yazdın, getirdikti bizim kasabadan. Kurşun yemişti

bacağından, kangrene çevirmiş. Neden oldu, bilemiyorum. Şimdi onu ameliyathaneye aldılar, gördün sen de, değil mi? Gördün elbet. İşte, kapı gibi bir babayiğit adamdır. Yürekli. Erkek. Kangrene çevirmiş yarası, bizim Sıtkı dedi, o genç doktor da dedi. Salih bey şimdi ameliyat ediyor onu. Bacağını kesiyor, biliyor musun? Bacağını kesiyor.» Gösterdi eliyle. «Bu bacağını, işte bunu. Kesiyor.»

Tatar yüzlü, ufarak *«Danışma»*cı :

«Kurtulsun da hemşerim,» dedi. «Varsın bacağını kessinler. N'olmuş bir bacağı kesilirse? Ölüm olmasın ucunda, ölüm! Adam bacaksız yaşamaz mı? Yaşar. Bu hastanede her gün kesilen kolların, bacakların haddi hesabı yok. Önceleri kahırlanırlar, delirirler sanki, 'bacağım da bacağım' diye tuttururlar. Canına kıymak isteyenleri bile gördüm ben. Bacaksız da yaşanır, kolsuz da. Cansız, peki? Kıydın canına peki, n'oldu, n'olur, kimin umurunda ki? Ben olsam, dünyada yapmam. Ben olsam, derim; 'Sait, oğlum, buna da şükret!' Oğlun mu getirdiğiniz?»

«Oğlumdan ileri,» dedi Üzer.

«Oğlum deseydin inanmayacaktım zaten. Sen akran değil ama yine de yaşlı göründüydü gözüme.»

«Değildir. Genç irisidir.»

«Dayanır o halde, korkma!»

«Şey..» dedi Üzer. «Ölmez değil mi? Kalmaz değil mi ameliyat masasında?»

«Yok, kalmaz hemşerim. O Salih bey İstanbullardan getirtildi, eli çok hafiftir. Ne ölümlükler geldi, geri döndürdü o.»

Yerinden doğruldu.

«Sen burda bekleyecek misin öyle?»

«Kimse kızmazsa, kimse git demezse..»

«Çok uzun sürebilir. Bacak kesiliyor içerde. Ben olsam senin yerine bir otele gider, uyur, sabah gelirdim. Bu kasabada tanışın manışın var mı?»

«Burda beklerim.» dedi Üzer.

«Sen bilirsin,» dedi *«Danışma»*cı, eski yerine çekildi

Üzer sırasına döndü, oturdu. İçi geciyordu. Ko-

ridorlara yalnızlık egemendi. Duvarın birinde bir kadın hemşire resmi asılıydı, işaret parmağını dudaklarına götürmüş, «sus» diyordu. Bakışlarını Üzer'e dikmişti. Üzer başını duvara yasladı, gözlerini yumdu.

Seslere uyandı. Kapının önünden bir gürültü uğulduyordu. Gazel'i girerken gördü. Gazel doğru üstüne geldi. Burnundan soluyordu.

«Rifat haberi getirdi, onunla kalktım geldim..» dedi.

«Gecenin bu saatinde, öyle mi?»

«Gece bitti,» dedi Gazel. «Sabah oluyor nerdeyse. Nasıl, nerde yatıyor?»

Üzer bakındı. Toplandı.

«Ameliyathanedeydi.»

«Çıkmadı mı?»

Üzer'in demesine kalmadan o genç, gözlüklü doktor koridorda göründü: Yorgunluk üstünden akıyordu. Ağır adım yürüyordu. Kalktılar yerlerinden.

«Doktor bey..» dedi Üzer, önledi.

«Kangrenli hasta sizindi değil mi?»

«Kurtuldu mu doktor bey?»

«Kurtuldu. İkinci kattaki büyük koğuşa yatırdık.»

Ağır adım yürüdü, uzaklaştı. Saptı.

Büyük koğuşun kısık ampulü göz gözü anca gördürüyordu. Bir erkek hastabakıcı, Cevahir'in iki koluna kayışlar takmıştı, bağlıyordu. Üzerlerine battaniyeyi çekti.

«Geçmiş olsun,» dedi. «Ayılıp kendini bulması uzun sürer. Merak etmeyin, atlattı. Bir gün daha geçirseydiniz, bütün vücudunu saracakmış. Gittiydi. Akrabanız mı?»

«Evet,» dedi Gazel; kayan başörtüsünü düzeltti, yeniden çenesinin altında kördüğüm etti. «Ne zaman kendine gelir, dedin?»

«Bir iki saati bulur. Geçer de. Uyuttuk.»

Cevahir'in yüzünün rengi kirli sarıdan beyaza dönüktü. Düzenli soluk alıp veriyordu. Burnunun üs-

tünde terler tomurmuştu. Gazel elini onun alnına koydu, yavaşça kaydırdı, ter tomurunu sildi.

«Yaşıyor ya,» dedi Üzer. «Bacağı kesilmişmiş. Olsun! Kesilsin. Yaşıyor ya!»

«Şükür..» dedi Gazel.

Cevahir inledi. Baktılar. Hastabakıcı Cevahir'in soluna düşen karyoladaki hastanın koluna bağlı serum şişesini tarttı, lastik boruyu yokladı. Şişeden borulara geçen serum indi, bir lıkırtı geldi. Duydular.

«Siz en iyisi gidin, sonra gelin. Burda başında beklemeyin. Sabah vizitesine çıktıklarında; doktorlar sizi burda görürlerse, kıyamet kopar. En iyisi gidin, sonra gelin. Beni dinleyin..»

Gazel kısıldı.

«Biz buralı değiliz. Nereye gidelim bu saatte?»

«Karşıda park vardır,» dedi hastabakıcı. «Orda oturun. Olmazsa sabahçı kahveleri var, orda bekleyin. Karşıda, iki tane hem de. Birine girin, bekleyin.»

«Gel,» dedi Üzer, Gazel'in elinden tuttu.

Cumhuriyet kıraathanesi iki adımlıktı zaten. Ocak yanıyordu. Ocakçıyla çocuk garson uyukluyorlardı. Dipteki masaların birine yaşı başı belirsiz biri yüzünü koluna vermişti, uyuyordu.

Garson çocuk önlerine kıpkırmızı demli iki sabah çayı koydu, kokusu içlerine sindi.

«Bana bir haber verebilirdin..» dedi Gazel, çayına şeker atarken.

«Narlı'ya indik, malı teslim ettik; doğru Kasım ağa'ya koştum, anlattım. Sıtkı'yı aldım götürdüm. Bir baktı, 'hemen hastaneye gidecek' dedi. Kaptığımız gibi de.. Sana ulaşamadım.»

«Çok üzüldüm.»

«Neyse ki, kurtuldu. Yaşayacak. Ölüm olmasın ucunda. Bir geç kalaydık...»

«Allah yüzüne bakmış. Gencecik adam.»

«Sen niye kalkıp geldin?» diye sordu Üzer.

«Bilemedim ki! Rifat'a inanmadım. Sen de yok-

tun. Cevahir de yoktu. Ya dedim bu Cevahir değilse, ya dedim bu Üzer'se...»

«Cevahir'di işte.»

«Sen değildin.»

Kıraathaneden içeri sabah simitçisi girdi. Gazel başını çevirmemişti.

«Çayın soğuyor,» dedi Üzer. «İç!»

16

Cevahir'in kendine gelmesi öğleyi buldu; Gazel'le Üzer karyolasının iki yanına oturmuş, ellerini kucaklarında kavuşturmuşlar, bekliyorlardı. Sabah vizitesini geçirmişler, kendi kasabalarından il merkezine gelin gelen hemşire Sıdıka onları bulmuş, almış, peşinde getirmişti.

Koğuş kalabalıktı. Karyolalar iç içeydi. Vizite sonrası hastaların bazıları ayakta geziniyordu. Hepsinin üstünde rengarenk pijamalar vardı. Pencere dibindeki dizanterisini bir türlü atlatamamış bir yaşlı köylü kocakarısından başka bütün koğuşun hastaları erkektiler. Kocakarının altı sürgülüydü; başını, utancından olacak, camdan çevirmiyordu hiç. Hep yüzü dönük, sırtı çevrik yatıyordu.

Avurdu avurduna çökük, yaşını hiç göstermeyen bir delikanlı terliklerini sürükleye sürükleye geldi, selâm verdi:

«Geçmiş olsun!» dedi.

«Sağolasın, sana da..» dediler.

«Bir cigaran var mı?» diyerek Üzer'e sokuldu.

«Burda içirirler mi?»

Delikanlı korkulu, sağına soluna bakındı. Sesini indirdi.

«Helâda içerim, kimse görmez..» dedi.

Cevahir'in karyolasına bitişik yatan şehirli yüzlü hasta sinirlendi birden. Üzer'e sertçe:

«Verme, verme!» dedi. «Cigara ona yasak.»

Üzer cebine soktuğu elini çekti.

«Kendi istedi..»

«Doktor bir görürse, seni de yakar, onu da. Verme!»

Delikanlı ekşidi.

«Kıskanç sen de!» dedi, uzaklaştı yanlarından.

«Kıskançmış! Veremli pezevenk.. Bunlara iyilik de yaramaz. Bütün gece öksürükten adamın gözüne uyku girdirmez, sonra kalkıp.. Tövbe, tövbe!»

Cevahir inledi, kıpırdandı. Gazel'le Üzer'in yürekleri hop etti bir anda. Cevahir gözkapaklarını aralamak istedi, beceremedi. Kirpikleri daha da uzamış, elmacık kemiklerine kadar inmiş gibi geldi Üzer'e, yadırgadı. «Gayret..» dedi. «Gayret Cevahir oğlum, aç şu gözlerini, aç! Aç!»

Cevahir direndi. Başının hareketinden çevresindeki sesleri duyduğu belliydi. Direne direne sonunda gözlerini yarım da olsa, açıp baktı. Bakar bakmaz tanıdı. Dudaklarını uzattı, dişleri arasından ince, soluksu bir ses çıktı:

«Üzer ağa...»

Üzer gülümsedi ya da öyle sandı. Eğildi.

«Benim!» dedi. «Nasılsın?»

«Ben..» dedi Cevahir, ekledi: «Ben..» Aklını toparlayamıyordu bir türlü. Kelimeler dilinin ucundan kaçıyor, tutamıyordu: «Ben.. Üzer ağa..»

«Yorma kendini..» dedi Gazel. «Sus, yorma kendini!»

Gözlerini döndürdü. İçlerine bir ışık düştü sanki.

«Gazel!»

Doğrulmak istedi, doğrulamadı. Şaşırdı. Neden sonra kollarının karyolaya kayışlarla bağlı olduğunu anladı. Duydu. Bilekleri gerildiler. Boşunaydı.

«Üzer ağa..» dedi, sesi kısıktı. «Üzer ağam.. Ben...»

Bir daha denedi. Yine boşunaydı. Gövdesinden aşağılarını, belinden ötelerini harekete geçireyim dedi. Mümkün değildi, kayışlar izin vermiyordu.

«Üzer ağa.. Üzer ağam.. Ben..»

Üzer bastırdı, yatırmaya çalıştı.

«Hayır!» dedi. «Sakın, oğlum, sakın Cevahir!»

Cevahir dinlemedi. Bu kez Gazel, Üzer'in yardımına yetişti. Varg güçleriyle omuzlarına yüklendiler Cevahir'in.

«Üzer ağa!.»

Gazel alttan aldı.

«Yat..» dedi. «Yat Cevahir, yat, hiç kıpırdama! Şimdi zamanı değil.. Yat!»

Cevahir'in gözleri büsbütün açıldılar. İçindeki kahverengi gözbebekleri ağardı, bembeyaz kesildi, kıyılarına birden kan oturuverdi.

«Üzer ağa.. Ben.. Benim..»

Yanındaki karyolada yatan o sinirli hasta elini komodinin üstündeki zile attı, uzun uzun çaldı.

«Üzer ağa.. Benim.. Benim..»

«Sus!» dedi Üzer; dokunsalar ağlayacaktı, burnunun direği sızlıyordu. «Cevahir oğlum, sus, kıpırdama hiç. Delilenme. Delilenme!»

«Beni bırak!» dedi Cevahir. «Beni bırak Üzer ağa! Bırak beni.. Benim..»

Gazel'le Üzer'in ağırlığı üstündeydi ama bana mısın dediği yoktu. Dev kadar güçlenmişti, ikisini de itiyordu. Hopladı. Gazel yana savrulup iki karyola arasına düştü.

Kalktı, Üzer'e yardıma geldi yine.

«Sus, sus!» dedi.

Cevahir'in sesi beklenmedik bir canhıraşlıkta çıktı gırtlağından, büyük koğuşun tavanına çarptı; durmadan duvarlara indi, toparlanıp tam ortalık yere düşüp mayın gibi patladı.

«Bırakın beni! Bacağım.. Bacağım.. Bacağım! Bacağım yok benim!»

Sıdıka hemşire koşturdu. Elinde kocaman bir iğne getirmişti.

«Tutun siz, iki yanından bastırın!» dedi Gazel'le Üzer'e.

Berikiler onun dediğini yaptılar. Sıdıka hemşire, Cevahir'in sıyırdığı kolunun etine çarçabuk iğneyi

daldırdı. Cevahir ne olduğunu anlamadı bile. Bir anda akıllanıp uslandı. Bir anda derlenip duruldu. Gevşedi. Gerginliğini kurtardı. Gazel'le Üzer ellerinin altındaki o koca gövdenin giderek yumuşadığını, hamurlaştığını duydular Geri çekildiler. Soluklanıyorlardı hâlâ.

Cevahir'in başı yastığa düştü. Gözleri açıktı yine, bakıyordu. Kırgın bir sesle ve kesik kesik konuştu:

«Üzer ağa.. Benim.. Benim, bacağımı kesmişler.. Bacağımı... Benim..»

Gözlerinden yaşlar süzülmeye başladı. Pınarlarından fışkırıyor, ortalarına doğru gölleniyor ve en uçlarından, zülüflerinin içlerine girip aralarından sızarak yastığını ıslatıyordu.

«Olsun!» dedi Üzer, boğazındaki düğümü yuttu. «Olsun! Senin canın sağ olsun Cevahir! Sonunda ölüm olmasın da.. Varsın.. Değil mi Gazel?»

Gazel başını salladı iki yana, başörtüsünün uçlarını dişleriyle ısırdı.

«Ölüm olmasın da.» dedi. «Evet!»

«Herşey geçer,» dedi Üzer. «Herşey geçer. Canından olmadın, ona şükür. Ben ona şükrediyorum. Sağsın. Yaşıyorsun. Ucunda ölüm yok. Herşey geçer.»

Cevahir'in açık gözlerine bakıyordu. Kapaklar indiler yavaşça, gözleri örttüler. Soluğu tekdüzeye vardı. Yalnız bir kez, Gazel'in tam yüreğinde bir yerlerdeki bamtelini inim inim sızlatacak kadar derinden içini çekti, kaldı.

Sıdıka hemşire ayakta duruyordu. Üzer'le Gazel'in duyabileceği bir sesle:

«Uyudu.» dedi.

17

«Cevahir'in başına gelenlerden haberin var mı Hediye?» diye sordu Tahir; kuyunun başında duru-

yordu, bu kez tepeden tırnağa beyazlar giyinmişti. Hediye onun o giysilerini bir türlü hatırlayamadı. Üstünde görmüşlüğü hiç yoktu.

Kovayı kuyuya sallandırdı, ip boşanmaya başladı.

«Bir şeyler söylüyorlardı ama... Gazel ablam da, Üzer ağa da şehire inmişlermiş.»

«Cevahir'i vurdular,» dedi Tahir genizden gelen boğuk bir sesle. «Sınırı geçtikten sonra pusuladılar. Kaçıyorlardı, kurşun yağmuruna yakalandılar, Cevahir vuruldu.»

Kova kuyunun taş duvarlarına tangur tungur vurarak dibi tutuyordu. Hediye çıkrığın koluna asıldı.

«Onun için mi gittiler şehire Gazel'le Üzer ağa?»

«Onun için gittiler!»

«Ağır mıymış Cevahir?»

«Zor durumda..» dedi Tahir. «Çok zor durumda.»

Kova, suya kavuştu.

«Bacağının birini kestiler.»

Tahir'in yüzü hep gölgeliydi. Hediye göz göze gelmemeye çalıştı.

«Cevahir'in bacağını kestiler, dedim. Bacağının birini kestiler.»

Hediye susuyordu. Dibe varan kova suyla doldu, ipini gerip Hediye'nin elinden kurtularak ağırlığıyla daha derinlere inmek istedi, Hediye koyvermedi. Çıkrığın kolunu döndüre döndüre ipi geri sarmaya koyuldu. Tahir, kuyunun çevresini dolandı, yanına kadar geldi. Hediye yavaş hareketlerle belini eğip büküyor, kolu çeviriyor, ipi sarıyor; eğilip kalktıkça yüzü, Tahir'in yüzüne değecek gibi yakın oluyordu. Tahir'in karşılık bekler gibi bir hali vardı. Hediye anladı.

«Üzüldüm,» dedi. «Çok üzüldüm.»

«Ben de üzüldüm. İyi insandır Cevahir. Onun gibilerini şimdi bulmak zor artık, zor. Akıllı ustadır, merttir, içinde kötülüğü yoktur. Her zaman sevdim onu.»

Kova, yarılara geldi.

«Sen de sever misin Cevahir'i?»

Hediye çıkrığı durdurdu; su dolu ağırlık ipin ucunda sallandı, bekledi.

«İyi bir insan, evet..» dedi.

«Bacağının birini kestiler, bir bacaklı kaldı. Cevahir bir bacaklı şimdi.»

«Duydum. Söyledin.»

«Sen hiç bir bacaklı adam gördün mü? Ben gördüm çok, çok gördüm. Bizim köyde iki kardeş vardı: Emin çavuşla Uzun Hasan. Mayında kaybetmişlerdi. İkisinin de sağ bacakları, dizden yukarı, yoktu; kopmuştu, tek bacaklarla kalmışlardı. Umurlarında bile değildi. Sağız ya, diyorlardı; sağız ya, kurtulduk ya, ölmedik ya.. diyorlardı. Her bir şeyleri tamamdı: Elleri iki taneydi, gözleri iki, kulakları iki, dudakları iki... Yalnız bacakları iki tane değildi.»

«Ölmediler ama, değil mi?»

«Bir bacağı yok diye insan niye ölsün? Ben olsam, ben de ölmem.»

Hediye'nin aklına «ama sen öldün, mayında öldün; başını getirdiler bana, onu da kasabanın mezarlığına götürüp gömdük, seri öldün, sen ölüsün..» demek gelmedi nedense.

«Bir tahta bacak yaptırır kendine,» dedi Tahir. «En iyisi kendine bir tahta bacak yaptırır, onunla iki bacaklı adamlar gibi ortaklıkta dolaşır. Yalnız adı Topal Cevahir'e çıkar, o kadar. Buna da herkes razı gelir. Kim olsa razı gelir. Öleceğine, canından olacağına topal kalsın, adı topala çıksın: herkes razı gelir.»

Tahir anlatırken Hediye yeniden ipe asılmıştı, çekiyordu. Kova dolu olarak kuyunun ağzına geldi, durdu. Hediye aldı, suyu evden getirdiği sarı plastik kovaya boşalttı, birazı yere döküldü, toprağı suladı.

Rifat yayan geçiyordu, gördü, seslendi.

«Kolay gele Hediye bacı!»

«Sağol,» dedi.

«Cevahir'i duydun değil mi?»

Hediye bozmadı.

«Hayırdır,» dedi.

«Geçerken,» dedi Rifat; bahçe duvarına yaklaştı, sesini indirdi, konuştu: «Üzer'le başlarına bir iş gelmiş, Cevahir'i bacağından vurmuşlar.»

«Onu duydum,» dedi Hediye. «Gazel ablamdan duydum.»

«Narlı'daydılar. Üzer geldi, sıhhıyeci Sıtkı'yı alıp yetiştik. Yetiştik dedimse, sözün gelişi. Aslında geç kalmışız. Kangrene çevirmişmiş. Aldık, memleket hastanesine götürdük çarçabuk. İşte ona yetişmişiz. Dün gece kurşunlu bacağını doktorlar kestiler, Cevahir'i kurtardılar.»

«Üzüldüm,» dedi Hediye. «Üzüldüm.»

«Hepimiz üzüldük. Kasım ağa da çok üzüldü. Bereket canından olmadı. Ya bütün vücudunu sarsaydı, değil mi? o zaman kötüydü.»

«Kötüydü.»

Yolun başından okula giden kara önlüklü beyaz yakalı öğrenci çocuklar göründüler. Rifat uzatmadı, selâm verdi, gitti. Hediye döndü. Tahir de gitmişti.

18

Köylüler tarlalarda ikinci mahsül mısırı devşiriyorlardı. Yamacı ikiye bölerek köye ulaşan yoldan doğru ilk olarak atlıları belirdiler. Geldiler, köye çıkan yolu tırısta geçtiler.

Köylüler durdular ve doğrulup baktılar onlara. Atlıların kaldırdığı toz duman dağılmadan bu kez arka arkaya dört cip dolusu candarma daha alt yolu döndü, köye doğru tırmanmaya başladı.

İlk gelenler köyün girişinde at iniyorlarken ciptekiler onlara yetişti. Bir çırpıda ciplerden atlayıp köyün üst yakasını tuttular, silahları ellerinde her yanı çepeçevre sardılar.

İl merkezinden gelme Muzaffer yüzbaşı cibinden indi, durdu, Atlıların çavuşu Necip önüne kattığı Muhtarı almış getirdi. Muzaffer yüzbaşı

«Köyü kuşattık, Muhtar!» dedi, lafı ikiletmedi.

Muhtar hiç renk vermedi.

«Suçumuz ne ki yüzbaşım?»

«Yataklık! Suçlu saklamak.. Yetmez mi?»

«Bizim öyle şeyden haberimiz yok, yüzbaşım. Buyrun arayın ev ev. Kime yataklık etmişsek hangi suçluyu saklamışsak.. Boynumuz kanun karşısında kıldan incedir. Buyrun, bakın, arayın. Bizim saklımız, gizlimiz yok kanundan..»

«Ev ev arıyoruz yüzbaşım,» dedi Necip çavuş.

«İğneden ipliğe arayın!» Muhtara döndü: «Bir bulduk mu yandınız Muhtar! Çıra gibi yandınız.»

Muhtarın dudakları gerildiler.

«Bizim Narlı namuslu köydür, yüzbaşım. Köylümüz, komşularımız kendi hallerindedir. Herkes çiftiyle çubuğuyla uğraşır, etliye sütlüye karışmaz. Kanuna karşı gelmekten korkarız. Devlete saygımız büyüktür.»

«Ne mal olduğunuzu bilmiyoruz sanma, Muhtar!»

«Hâşâ, yüzbaşım! Elbet devlet, elbet zatı âliniz bizden çok daha iyi bilirsiniz herşeyi: Lâkin, adamın düşmanı olduğu kadar köylük yerinde de düşmanı çoktur. Bizi çekemeyen, bizi kıskanan, bize hasedleden nice köy vardır; bunları da biz biliriz. Bunlar köyümüzün namusuna kara çalarlar, lâf götürür getirirler, dedikodu yaparlar. İhbar bile ederler bizi. Biz biliriz, lâkin Allahımıza havale ederiz, uğraşmayız.»

Candarmalar, evleri tek tek insanlarından boşaltıyorlardı; kadınlar, çocuklar, tarlalara gitmemiş yaşlı erkekler kapı önlerine dizildiler, hiç ses etmediler. Köpekler kuyrukları bacaklarının arasında duvar diplerine sinmişlerdi.

«Bu köy, kaçakçı köyü, Muhtar,» dedi Candarma yüzbaşısı. «Bunu inkârdan gelme bana. Sabıkalısınız. Hepiniz sabıkalısınız. Yalnız suçlulara değil,

kaçak ne geçirilirse onlara da yataklık edersiniz. Bunu biliyoruz. Ama öyle sinsi, öyle anasının gözü köysünüz ki, bir punduna getirip kıstıramıyoruz işte. Şimdi sana söyleyeyim bak; ihbarı aldık, koptuk geldik, kendim gibi biliyorum, yine eli boş döneceğiz. Çünkü bize ihbar yapıldığında mutlaka size de karşı ihbar yapıldı; siz de tedbirinizi aldınız, neyiniz var neyiniz yok suça giren, hepsini aşırdınız gitti. Doğru mu?»

Muhtar boynunu büktü, kollarını iki yana ayırdı.

«İftira, yüzbaşım.» dedi. «Bize hasededenlerin işi, ne diyeyim? Allahlarından bulurlar inşallah. Günün bu saatinde çoluk çocuğumuzu evlerden ırak ettirdiler. Huzurumuzu bozdular. Bize olan, bir gün onlara da olur inşallah!»

Uzatmalı onbaşı Selâhattin Yavuz geldi, topuklarını vurdu.

«Bir şey bulamadınız mı?

«Aradık taradık, bulamadık komutanım.»

«Çünkü,» dedi yüzbaşı. «Biz gelene dek, bunlar, tedbirlerini çoktan almışlardı. Anasının gözü herifler! Ama, Muhtar, bir gün kapana kısılacaksınız. Böyle gelmiş, böyle gider sanıyorsanız, aldanırsınız. Böyle geldi ama böyle gitmeyecek, görürsün!»

«Güzel Allahıma havale ettik artık,» dedi Muhtar.

«Allahına, öyle mi, Allahına?»

Sinirinden titriyordu.

«Geçen hafta buraya, bu köye bacağından vurulmuş bir kaçakçı getirdiler, Muhtar. Herifi sakladınız. Kaçakçının teki o. Kanuna karşı bir adam yani. Sınırı geçmiş geçende, nasıl geçmiş, bilinmez. Bir yolunu yordamını bulmuş, geçmiş. Geçtikten sonra kurşunlanmış. Yaralanmış. Bacağından. Buraya, sizin köye getirmişler onu. Saklamışsınız. Sonra il merkezine, memleket hastanesine taşımışlar. Kangren olmuş herifin bacağı, kesmişler. Onu getiren şoförü bulduk, konuşturduk. Arkadaşını bulduk, konuşturduk, sıhhıyeci Sıtkı'yı bulduk, onu da konuşturduk. Hepsi doğruyu söylediler, Narlı'da oldu ne olduysa dediler.»

«Yüzbaşım,» dedi Muhtar. «Onlar ne dediler, nasıl konuştular, ben bilemem. Yukarda Allah var; doğrusu, o sizin demin dediklerinize benzer bir vak'a oldu. Bizim köyümüzde oldu, evet! Lâkin, adam kaçakçı maçakçı değildir, hâşâ! Ben iftiradan korkarım. Adı, Cevahir'dir, kasabanın adamıdır. Bizim buralara sık sık ava çıkar. Bir arkadaşı vardır, yaşlı, Üzer'dir adı onun da. Pek severler birbirlerini, içtikleri su ayrı gitmez. Av dedin mi onlara, orada duracaksın. Av de, deli olurlar. Bunlar; geçen de yine ellerinde tüfekler, yanlarında köpeklerle geldiler. Akşam vaktiydi, evet, geldiler. Tanışızdır. Sabah erken, günden önce ava çıkacağız, dediler. Konuk odasını açtırdım, altlarına döşek serdirdim. Akşam yemeğini bizde, Allah ne verdiyse yedik hep birlik, sonra onları konuk odasına götürdüm, yatırdım. Sabahtı, bizim korucu uyandırdı beni. Kalk, Muhtar.. dedi. Kalktım, ardına düştüm, konuk odasına geldim. Baktım, o Cevahir'in bir bacağı kanlar içinde.. N'oldu dedim. Üzer anlattı, Cevahir de anlattı: Erkenden uyanmışlar bunlar, hazırlıklarını ikmal ederken Cevahir'in tüfeği birden ateş almış, bacağından vurmuş onu.»

«Birden ateş almış, bacağından vurmuş, öyle mi? Sen de buna inandın mı?»

«Neden inanmayayım,' yüzbaşım? Bunlar iki canciğer arkadaş, bunlar aralarında su sızmayan, sıkıdan sıkı birbirine bağlı iki arkadaş. Aralarında husumet yoktur ki, hasımlık yoktur ki.. Sonra biri ötekini niye vursun? Hadi vuracak diyelim, bula bula bizim Narlı'nın konuk odasını mı buldular? Allah Allah, değil mi yüzbaşım?»

«Yani, bir kazaydı diyorsun?»

«Şimdi Allahları varken, beni yukardan görüp duyarken ne diyeyim, yüzbaşım? Biri ötekini çekti vurdu mu diyeyim? Yok, ben korkarım iftiradan. Varsın bize elinoğlu diyeceğini desin, çalacağı karayı çalsın, amma ben, ben öyle yapamam.»

«Demek böyle oldu herşey?»

«Aynen böyle oldu, yüzbaşım..» dedi Muhtar.

Köylüler kapı önlerinde bekleşiyorlardı. Yüzbaşı, çavuşa döndü, konuştu :

«Bırakın milleti, girsinler evlerine. Serbesttirler!»

Onbaşı selâmladı, koşar adım köylülerin yanına vardı, herkesi evlerinden içeri sokmaya başladı.

«Çok anasının gözü heriflersiniz, Muhtar! Bunu bilir bunu söylerim. Hepiniz ağız birliği etmişsiniz. Harfi harfine, lâfı lâfına herkes aynı şeyleri söyledi. Bir gün bu işlerin boku çıkar, görürüz; o zaman hepiniz okkanın altında bulacaksınız kendinizi. Bu yaptıklarınız yanınıza kalmaz.»

«Bir kabahatımız varsa, yüzbaşım.» dedi Muhtar. «Elbet sizin dediğiniz olur. Kimsenin ettiği yanına kalmaz bu dünyada. Allah hesabını sorar. Bu dünyada da sorar, öbür dünyada da. Biz güzel Allahımızdan korkarız.»

«Bir gün.» dedi yüzbaşı. «Bir gün.. O gün gelince korkun kanundan.»

«Biz her bir vakit kanundan korkarız, yüzbaşım!»

Yüzbaşı «hastirin» çekecekti, «has»ta durdu, sinirle güldü için için.

«Bu böyle kapansın bakalım,» dedi. «Bekleyelim bakalım! Çekirge bir sıçrar, iki sıçrar. Üçüncüsünde...»

«Kapana kısılır, yüzbaşım!»

Yüzbaşı duymamışlığa getirdi. Çavuşuna :

«Toplanın, geri dönüyoruz!» dedi.

Çavuş kolunu havaya kaldırdı, boşlukta sallayıp bir daire çevirdi. Köyün içinden çıkan candarmalar alanda bekleyen atlarına bindiler. Başlarını batıya döndürdüler, mahmuz vurdular.

Ciplerin motorları çalıştı. Yüzbaşı kendi cibine atladı. Muhtar, kapısının kapanmasına yardım ederken

«Vakitti, yemeğe kalsaydınız, yüzbaşım..» dedi. «Sizin için...»

Cip yürüdü, Muhtar kaldı.

Üç cip de yüzbaşının cibini izledi. Atlılar önünden geçtiler sırayla. Serseri tavuklar tekerleklerin-

den sağa sola kaçıştılar. Ulu ceviz ağacını saptılar, yamaçtan tıngır mıngır indiler. Doğudan esen rüzgârla kaldırdıkları toz bulutu kısa sürede dağıldı, yokoldu.

«Kanundan korkmalıymışız,» dedi Muhtar, söylendi kendi kendine. «Sanki korkmuyor muşuz, sanki kanuna karşı geliyor muşuz. Lâf!»

19

Cevahir'i, Karamemetler mahallesindeki babadan kalma tek katlı bekâr evine Kasım ağa'nın ciplerinden biri getirdi. Üzer, Cevahir taburcu olana dek gün aşırı il merkezine taşınmış, başından ayrılmamaya, onu yalnız bırakmamaya çalışmıştı. Haftada iki gün de; pazartesi ve perşembe günleri, Gazel onunla birlikte iniyor, yapıp yapındırdıklarıyla Cevahir'i sevindiriyordu Bir gelişinde kurabiye, bir gelişinde bir kavanoz mürdüm reçeli getirmişti, bir başkasında da çekilmiş leblebi tozu. Denk düşürürlerse Rifat'la; o olmadı mı, kasabadan kalkan ilk otobüsle iniyorlardı. İl merkezine vardıklarında vakit çokluk sabahın erken saatleriydi. O yüzden artık alıştıkları Cumhuriyet kıraathanesinde karşılıklı oturuyorlar, sabah çaylarını üstüste içiyorlar, vizite zamanının bitmesini bekliyorlardı.

Gazel'in gelmediği günler, Üzer tek başına sürdürüyordu bunu. Hastanenin nemrut kapıcısıyla da ahbap olmuşlardı. Üzer sedef saplı, çift ağızlı, beylik malı bir çakı hediye etmişti; ondan sonra akan sular durmuştu. Üzer, biraz gecikse, herifçi kapılara çıkıyor

«Hayrola birader, n'oldu, otobüsün lastiği mi patladı yoksa?» diye sorgu sual ediyordu.

«Yok,» diyordu Üzer. «Bir çay daha içeyim dedim, vakti geçirmişim.»

İlk günlerde Cevahir hep suskundu, konuşmu-

yordu. Konuşsa bile az öz konuşuyordu. Bacağına laf dokundurduğu yoktu. Arkasına dayalı yastığında dikelmiş oturuyor, elleri battaniyesinin üzerinde dümdüz, hiç kıpırdanmıyordu. Üzer habire ona kasabayı anlatıyordu: Ne ne olmuş, kim ne yapmış... Söz dönüp dolaşıp bacağına gelmesin diye çenesini düşürmüştü. Cevahir dalgın, yarı dinler, yarı dinlemezdi. Bir şeyler düşünüyordu, aklından bir şeyler geçiriyordu mutlaka; ama neydi bunlar, nelerdi? Üzer bir türlü kestiremiyordu.

«Kurabiyeler güzel olmuş mu?»

«Olmuş!»

«Sabahları reçelden de yiyor musun?»

«Yiyorum.»

Bir perşembe doktor haber saldı Sıdıka hemşireyle, Gazel'le Üzer'i odasına getirtti. Hastanenin bir avuçcuk bahçesine bakan bir odaydı. Temizlikten duvarları bile parlıyordu. Doktor yer gösterdi, buyur etti.

«Cevahir'in taburcu olma zamanı geldi,» dedi.

«Bugün mü?» diye sordu Üzer.

«Bugün derseniz, bugün. Hazırlık falan yapacaksanız, yarın olsun.»

«Eh, iyi olur yarın olsun..» dedi Üzer «Kasabadan bir vasıta alır, öyle geliriz.» Doktorun gözlerini buldu. «Yalnız, doktor bey..» dedi. «Bu bizim Cevahir taş kesildi, çok dokundu bacağının kesilmesi. Nerdeyse yaşamaktan da vazgeçecek. O kadar söyledim; adam öleceğine bir bacaktan olsun, iyidir, dedim. Ama ha duvara söylemişim, ha ona. Ne desem kös dinliyor. O yanına bir çare var mı?»

«Zamanla..» dedi doktor. «Alışacak. Bir uzvunu kestiğimiz insanlarda buna benzer tepkiler oluyor. Canına kıymak isteyenleri bile çıktı. Birinin sağ kolunu kesmiş almıştık, kayışlarından kurtulduğunun daha birinci günü, hastanenin en üst katından kaldırdığı gibi kendini, bahçeye attı, beyin üstü düştü, o saat öldü. Zorlarına gidiyor, anlıyorum. Fakat yapacak başka bir şey de yok. Cevahir de böyle bir şey görmedim ben. Ama belli olmaz. Hastanın ruh

haline bağlı. Ben operatörüm, anlamam. Hiç belli olmaz. Bakarsınız içine ata ata biriktirir, bir gün...»

«Allah korusun,» dedi Gazel. «Aman doktor bey!..»

«Başımıza gelmediği için bilemeyiz. Dışardan söylemesi kolay gelir. N'olacak bir insanın bir bacağı yoksa? Olmayıversin, ne çıkar, değil mi? Eh, bir de olmayana sormalı onu. Bakalım o da senin benim gibi mi düşünüyor?»

Üzer sağ elinin sıkılı yumruğunu sol elinin avucunda oğuşturdu

«Ben olsam öyle düşünmem. Zor!»

«Gördün mü? Şimdi Cevahir'i böyle düşünmekten alakoymanız lazım.»

«Ne yaparak?»

«Bilmem! Onu bir şeyler bir şeylere bağlamalı. Bir şey onu hayata çevirmeli, böyle de yaşanabileceğine inandırmalı onu. Ne iş yapardı?»

Üzer başını eğdi.

«Bizim kasaba adamı ne yapar doktor bey? İşte, bilirsiniz siz.»

«Tek bacakla yapamaz. Ne ata binebilir, ne dengesini tutturup silah kullanabilir; ne kaçar, ne koşar.»

«Evet, ondan geçti artık.»

«Başka bir iş tutsun. Meselâ, oturarak, oturduğu yerden kotaracağı bir iş yapsın. Bakkallık ya da dükkâncılık, ona benzer bir iş. Oyalanır. Bir işe yaradığını görüp anlar.»

«Zor gelecektir.»

«İlle de bunları yapsın demedim. Buna benzer işler... Bakarsınız, bulursunuz. Yara bir iki aya kadar tümden kapanır, kesiğin yerleri kabuklanıp nasırlaşır. O zaman ona bir takma bacak takılsın. Koltuk deyneklerini atar, yürümeye savaşır. Moralı bakımından faydası vardır.»

«Ata binemeyecek olduktan sonra.. Takma bacakla ata binilmez. Hayvan hemen anlar üstündekinin halini, huysuzlanır, sırtından atmaya bakar.»

«O işler ondan geçti, bunu kabul edeceksiniz.»

«Yazık!» dedi Üzer, hayıflandı.

«Şunu iyice kafasına koysun,» dedi doktor onları yolcu ederken, kapısının önünde. «Mühim olan, yaşamasıdır. Bir gün daha geç kalınsaydı, bütün vücudunu soracak, ölüp gidecekti pisi pisine. Kurtuldu. Yaşıyor, yaşayacak. Adamın bir bacağı kesilmekle pek büyük bir kaybı olmaz öyle. Dünyadaki tek bacaklı insan da sizin Cevahir'iniz değil. Yaşamaya baksın, aklını başına toplasın!»

Sıdıka hemşire onlara garajlara yakın bir yerdeki koltuk deynekleri yapan bir dükkânın adresini verdi. Canları sıkkın, akılları başka yerde adresi buldular. Üzer pazarlık bile etmedi. Sağlamlarından bir çift aldılar. Usta sarma gereğini duymadan ellerine tutuşturdu, çıktılar dükkândan.

İtfaiye parkı'ndan geçiyorlardı; Üzer, Gazel'e danışmadan gitti, bir sıraya oflayarak oturdu, koltukdeyneklerini bacakları arasına sıkıştırdı. Gazel de yanına oturdu onun.

«Sahiden yapar mı?»

«Canına kıyar mı, onu mu?» dedi Üzer, anlamıştı.

«Bence yapmaz!»

«Alışsa.. Bir alışsa, kolay..»

«Doktor güzel söyledi; bir iş bulun ona, oyalansın, unutsun.. dedi.»

«Bulacağız,» dedi Üzer. «Mecburuz.»

«Dükkâncılık mı?»

«Kasım ağa'ya anlatacağım. Bizim keyfimizden olmadı bütün bunlar, onun malını geçirirken oldu. Atsın elini cebine, yardım etsin, bir dükkân açalım. Cevahir oturur, çalıştırır.»

«Necilik yapar?»

«Doktor dedi ya, bakkallık yapsın.. Olmazsa, sarraflık, kuyumculuk. Altıncılar borç verirler. Onlara da vakti zamanında çalışmıştık.»

Gazel uzaklara bakarken:

«Başını da bağlamak lazım,» dedi. «Yalnızlıktan delirir.»

«Birileri varsa, neden olmasın? Sorup ağzını arayalım..»

«Ara,» dedi Gazel. «Öğren! Bir an evvel o da olsun bitsin..»

Ertesi günü Kasım ağa'nın ciplerinden biriyle kasabadan indiler, hastane kapısına dayandılar. Onlar gelene kadar Sıdıka hemşire ile yatak komşuları Cevahir'i giydirmişler, taburculuğa hazır etmişler, yol gözlüyorlardı: Görür görmez kalkıştılar.

Cevahir de kalktı; bir koltuğunun altına Sıdıka hemşire, bir koltuğunun altına yatak komşusu girdi. Kesik bacağının pantolon paçası dizinden yukarı; ikiye katlanmış, bir çengelliiğneyle arkaya tutturulmuştu. Koltukdeynekleri Gazel'deydi. İçeri girdiklerinde; Üzer öne geçmiş, Cevahir hemen görsün istememişti. Sıdıka hemşire işaret etti. Üzer, Gazel'den aldı, getirdi, uzattı. Cevahir önce birini aldı, koltuğunun altına yerleştirdi, ağırlığını bindirdi. Sonra ötekini aldı, Sıdıka hemşire yardım etti.

Cevahir ağırlıklarını iki koltukdeyneğine bölüştürdü, ayakta durmaya çalıştı. Ağzı çarpılmıştı, dudakları kıpırdıyordu. Yere, tek sağlam bacağının yanındaki boşluğa bakmamaya çalışıyordu.

Üzer bir adım yaklaştı.

«Hadi Cevahir!»

Sıdıka hemşire her ihtimale karşı Cevahir'i tutuyordu.

«Önce solunu kullan, onu at önce!» dedi.

«Sen onu bırak!» dedi Üzer. «Kendi yürür. Hadi, Cevahir!»

Koğuştaki hastalar bakmamaya çalışıyorlardı. Cevahir yine de bütün gözlerin üstünde olduğunu anladı.

Sol koltuk altına aldığı koltukdeyneğini sağındakinden destek alarak ileri attı. Deyneğin lastikli ağzı taş döşemede tok bir ses çıkardı, durdu. Cevahir vücudunu gerdi, uzandırdı, ağırlığı sanki uzadı, sağdan sola doğru kaydı ve aynı anda da öbür koltukdeyneğini çekip kaldırmayı unuttu: Vücut boşlukta sallandı, konacak bir yer bulamadığından yana

devriliyordu ki, Üzer koştu; yakaladı, fakat Cevahir'in genç irisi ağırlığına dayanamayıp birlikte yere yuvarlandılar.

Cevahir başını duvara döndürdü, alnını dayadı Omuzları iki kez sarsıldılar. Yutmaya çalıştığı hıçkırığı dişleri arasından ıslıklandı.

«Vay anam! Vay anam!»

«Kalk,» dedi Üzer. «Kalk! Herkes bize bakıyor. Dayan hadi, kalk!»

Bir kaç kişi elbirliğiyle yardım ettiler. Cevahir'i Üzer'in üstünden aldılar. Gazel dışarı kaçmıştı. Doktor başlarında duruyordu.

«İlkte bu kadar olur,» dedi. «Hadi bakalım, bir gayret daha. Unutma, birini atarken öbürünü de geciktirmeden atacaksın. Tıpkı bacaklarını kullandığın gibi. Bir onu, bir öbürünü,. Bir öbürünü, bir onu Tamam mı?»

Cevahir yüzünü duvardan aldı. Üzer burnunun dibindeydi, soluyordu.

«Açık verme, gayret Cevahir!»

Ve Cevahir; suratı bembeyaz, gözlerinin pınarları dolu, hiç kimseye tek bir söz etmeksizin koltukdeynekleri kullanmayı başardı, koğuşun kapısına kadar sekmeden gitti. Önüne çıkan ve yardım için kollarını uzatan Gazel'i itti, koridor boyunca iki koltukdeyneğinde biri sağlam diğeri boşlukta sallanan yarım bacağıyla yürüdü.

Cibin arkasına bindirdiler. Yanına Üzer yerleşti. Koltukdeynekleri cibin bez tavanına değiyordu. Gazel öne oturdu.

Cip hastanenin avlusundan hareketle cümle kapısına vardı, çıktı; kahvelerin önünden geçti, göbeği döndü. İtfaiye parkı'ndan sonra burnuyla kasabaya giden yola girdi.

Sandığın kapağını çok yavaş açtı. İçi eski kaçak «*Camay*» sabununun kokusuyla doluydu, mis gibiydi. Elini daldırdı, diplerden kurumuş bir demet kır menekşesi çıkardı. Renklerinin morlukları çoktan gitmişler, kirlenip kararmışlardı. Kokladı. Yanıbaşındaki bir tülbente sarılı çam sakızının kokusuyla birleşmiş, hem sakızlı, hem menekşeli garip bir kokuya bürünmüştü.

«Hâlâ duruyor mu Hediye?»

Başını çevirmedi. Biliyordu. Tahir gelmişti yine; tam arkasında duruyor, dikeliyordu. Yerinde sallandı.

«Kaçtığımız günü hatırladın.»

«O günü hiç, ama hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Güpegündüzdü, herkes tarlaya tabana gitmişti. Biz, Cevahir'le atlanıp gelmiştik. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..»

«Damatlar gibi giyinmiştim. İl'den aldığım lacivert takım elbisemi giymiştim. İçinde beyaz gömleğim, benekli kırmızı kravatım vardı. Bir gidişimizde Suriye çarşısından Üzer ağam armağan almıştı bana. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Ölümüme diye haber salmıştın. Ben de ölümüne, evet.. diye haber salmıştım. Bizi ayırsa ayırsa ölüm ayırır, ben buna razıyım.. demiştim. Hatırladın mı?»

«Hiç, ama hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Sonra geldik, köyün sınırına dayandık, o sıra cevizlerin ardına siperledik kendimizi. Seni bekledik Hava sıcaktı, ben terliyordum; Cevahir bana bakıp gülüyordu. Halime gülüyordu. Atları gerilerimize almıştık. Akıllı hayvanlardı. Bizim bir şey beklediğimizi biliyorlar, onlar da sessiz, bekliyorlardı. Seni beklerken dilim damağıma yapışmıştı, susamıştım. Cevahir'in haberi yoktu ama, cesaretleneyim diye-

rekten bir küçük şişe rakı içmiştim. Bütün bir gece uyumamış, gözümü kırpmamıştım, seni düşünmüştüm. 'Ben bu Hediye'yi almazsam, bana dünya haram, yaşamak haram..' dediydim. Sana bunu geldiğinde de söylemiştim, hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye..

«Sen geldin. Elinde bohçan vardı, kalbini bastırıyordun. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki» dedi Hediye. «Hiç unutmadım ki..»

«Atlar seni gördüler. Seni görmeden kokunu aldılar, yerlerinde kıpırdadılar. Sen geldin. Elinde bohçan vardı. Kalbin çarpıyordu, kalbini bastırıyordun. Ben hep terliyordum, beyaz gömleğimin yakası terden sırılsıklamdı, kravat boynumu kement olmuş sıkıyordu. Elim ayağım titriyordu, yerimde duramıyordum; dizlerim kesiliyordu. Sen geldin, evet, geldin! Kollarıma atılacaktın, durdun, Cevahir'i gördün. Cevahir de seni gördü. O da durdu. 'Çok korkuyorum,' dedin. 'Çok korkuyorum, gidelim, durmayalım, çok korkuyorum..' dedin. Cevahir atının dizginlerini verdi bana, aldım. Seni koltuk altlarından tuttuğu gibi tüy kadar hafifmişsincesine kaldırıp kendi atının terkisine bindirdi, dizginleri benden aldı. 'Atla,' dedi bana. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Hatırlıyorum ben de.. Atıma atladım, dizginlerini bana, bir demet kır menekşesini sana verdi Cevahir 'Durmayın, yolu tutun, mağaralara gidin, geceyi orda geçirin, sabahına benim eve gün atmadan gelin, saklanın. Sizi bizim evde aramak kimsenin aklının kıyıcığından geçmez, rahat olursunuz. Ben candarmayı neyi hallederim. Gerisini de Üzer'le Kasım ağa halleder. Hadi, durmayın!' dedi, senin atının sağrısına tokadı indirdi avucunun içiyle: 'Hadi!' Atlarımız rüzgâr oldu, sürdük gittik. Hiç korkmadın, arkam sıra geldin. Başımı çevirip çevirip sana bakıyordum. Saçların rüzgârda yele olmuş, dalgalanıyordu; başörtün gerdanındaydı, gözlerin apaydınlıktı. Deliler gibi at kopardık seninle. Dünya dümdüz

önümüzde açılmış, dere tepe yokolmuştu. Atlarımız yorgunluk nedir tanımıyordu. Gide gide; böyle uçar gibi, kanatlanmış gibi, rüzgâr olmuş gibi mağaralara vardık, yorgunluk bilmedik. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Mağaralara vardık, atlarımızdan indik, onları bir başlarına bıraktık. Biz mağaraya çekildik. Tertemizdi içi, yere üç yol kilim serilmişti; sırtını duvara vermesin diye üç yastık üstüste konmuştu; hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Cevahir evinden getirmişti onları. Bizim için getirmişti. Kendi eliyle sermişti, yastıkları eliyle kabartmış, yaslandırmıştı. Seni aldım, getirdim, kilimlerin üstüne oturttum. Bohçanı bir yana koydum. Yüzünün yol boyu birikmiş tozunu toprağını parmaklarımla sildim, temizledim, gözlerine baktım. Gözlerini okşadım, zülüflerini sevdim, saçlarında parmaklarımı dolaştırdım. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Bana hep baktın. Hiç söz etmedin. Baktın. Gözlerini kırpıştırmadın. Soluğunu soludun, baktın. Kalbini tuttum. Elimin üstüne elini koydun, bastırdın. Etinin sıcaklığı bana da geçti. 'Beni hep sev..' dedin. 'Beni hep sev. Beni hiç bırakma. Ölümüne bırakma..' dedin. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Kokunu duyuyordum. Sabun kokuyordun. Yeni yıkanmıştın. Boynunun altında bir ince mavi damar seyiriyordu. Eğildim. O damardan öptüm, seyirmesi dindi. Başımı kaldırdın. Yüzümü avuçladın. Saçlarımı parmaklarınla taradın. Sen sormadan 'seni hep seveceğim,' dedim. 'Seni ölümüne, hep seveceğim,' Başımı kendine çektin, göğüslerinin arasına gömdün, kokunu duyurdun. Gözlerim kararıyordu. Kurtuldum, doğruldum, baktım. İnanmamış gözlerle baktım. İnanamıyordum da. Bana varacağına, bana kaçacağına, beni seveceğine inanamıyordum da Ama benim yanımdaydın, bana kaçmıştın, bana varmıştın. Benim olacaktın. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye.

«Gözlerinden öptüm. Gözlerinin hemen altından, elmacık kemiklerinden öptüm, yanaklarından öptüm, ağzının bir kenarından öptüm; burnunun hemen altından, incecik tomurmuş terlerinden öptüm, üst dudağından öptüm; alt dudağını ağzıma aldım, alt dudağından öptüm, dilinden öptüm, ağzının içinden öptüm. Sen de beni öptün; sıcacık öptün, sevecen öptün, delirgin öptün, dilinle öptün, dudaklarınla sımsıkı öptün, ellerinle öptün, memelerinle öptün, karnınla, göbeğinle, göbeğinin çukuruyla öptün; bacaklarınla, kollarınla, dişlerinle, dudaklarınla, saçlarınla, gözlerinle, kirpiklerinle, zülüflerinle, kulaklarındaki mavi küpeciklerinle öptün beni. Hatırladın mı?»

«Hiç unutmadım ki..» dedi Hediye, ah çekti.

21

Daha girer girmez yüzünden anladı Gazel, ceketini soymasına yardım etti.

«Nasıl?»

«İyice,» dedi Üzer, «İyice, iyice..»

Gazel bu «iyice»lerin altındakini bilecek kadar tanırdı Üzer'i.

«Bana biraz uzatıyor gibi geliyor.»

«N'apsın yani?» dedi Üzer, burnundan soludu, odanın içinde pencereye kadar gidip durdu, dışarıya baktı: İncirin yaprakları sararmıştı, renkleri yeşilden ağarık bir sarıya gidiyordu. Sırığın bile erişemeyeceği bir yüksek dalda iki incir toplanmadan kalmıştı. Kıçları yarıktı. Bir serçe geldi, çevresinde dolandı, sonra dala kondu. Hoplaya hoplaya incirlere sokuldu, ürkekçe iki kez gaga vurdu.

«Alışsın,» dedi Gazel. «Bu böyle gitmez ki..

«Alışacak. Zamanla.. Zaman geçsin biraz, alışacak..»

«N'apıyor?»

«Pencere önündeki sedirde oturuyor. Ne zaman gitsem, orda oturuyor. Yarım ağızla bir 'hoşgeldin Üzer ağam' diyor; bir daha da tek söz etmiyor, konuşmuyor.»

«Sen n'apıyorsun, peki?»

«Geçiyorum karşısına, oturuyorum, başlıyorum arpacı kumrusu gibi düşünmeye. Arada, bir iki söz ediyoruz; evet, hayır Üzer ağam diyor, o kadar. Yine sus pus oluyoruz.»

Gazel sofrayı kurmaya başladı. İki tabağı masada karşılıklı dizdi. Sürahiye taze su doldurdu, getirdi.

Üzer sandalyenin birine yerleşti, yayıldı. Gazel yoğurtlu kırma arpa çorbasından bir kepçe koydu onun tabağına, acı kırmızı biberliği önüne sürdü. İlk kaşığı üfledi Üzer, ağzını doldurdu.

«Belki ben yokken, komşular yokken kendi kendine yürüme talimleri yapıyordur. Yoksa oturmaktan altı nasır bağlar adamın, sonra yara olur, cılklanır.»

«Sen hiç gördün mü?»

«Görmedim. Deynekler hep duvara dayalı duruyordu.»

«Gencecik adam,» dedi Gazel. «Yüreği götürmüyor belki. Zor.»

«Benim de yüreğim götürmiyor, n'apalım! Beterin beteri var, Tahir gibi havaya uçup un ufak olmadı ya, ona şükretsin.»

«İnsan kötüyü değil, iyiyi ister, bilmez misin?»

«Ah, bilirim, bilmez miyim?» dedi Üzer, ekmeğiyle tabağını sıyırdı. «İşte sen, aklına bir.. neresiydi orası İstanbul'da?»

«Küçükçekmece..» dedi Gazel, gülmedi.

«Küçükçekmece, evet! Bir göl varmış, bir deniz.. İkisi birleşmişmiş.»

«Tam değil. Bir küçük su yolu ikisini birleştiriyormuş.»

«Gözünle gördün mü?»

«Görmeden de biliyorum.»

«Orda bir ev.. Bir penceresi göle, bir penceresi

denize bakar. Oh, ne âlâ. Sefa süreceksin..»

«Evet, sefa süreceğim,» dedi Gazel. «Bu yaşadığım hayat canıma yetti. Ben de can'ım. Burda kalacağım da n'olacak? Herkes ne olduğumu bilmiyor mu? Biliyor. Yaşlanıyorum ben. Sonra ite köpeğe maskara olurum. Bir elimden tutanım olmaz, kimseler yüzüme bakmaz. İyisi mi...»

«İyisi mi?» dedi Üzer, bekledi.

«Vakit varken,» dedi Gazel, «Elim ererken, gözüm görürken, yüzüme daha bakılırken..»

«Sen bir başına oralarda edemezsin..»

«Buralarda nasıl ettim? N'parlar bana? Kimse tanımadıktan sonra, kimse bilmedikten sonra? Kazığımı kırıp oturdum mu, kılıma ilişen çıkmaz.»

«Sen öyle bil bakalım..»

«Bu ne biçim dünya? Kim kime n'aparmış ki?»

Üzer karşılık vermedi, pilava eğildi, bir kaşık aldı, ağzında yavaşça çiğnedi, başını salladı.

«Yalnız olacaksın.. Yalnız.. Tek başına.. Kimsesiz.»

«Allah da yalnız ya..» dedi Gazel. «Burda neyim, peki? Ailem mi var, çoluk çocuğum, bir akrabam mı var? Senden, kasabanın haytalarından başka kapımı kim çalıyor, kim açıyor, söyle? Bıktım, bıktım!»

Üzer arkasına yaslandı, yemek yemeyi bıraktı. Daldı.

«Ne düşündün?»

«Bir an,» dedi. «Bir an, gitmişsin, çekmiş gitmişsin burdan diye düşündüm. İçim bir hoş oldu.»

«Bakıyorum, hoşuna gitmiyor.»

«Alıştım,» dedi Üzer. «Burası benim evimmiş gibi geliyor bana. Her zaman öyle geldi. Sen de karımmışsın. Burası evim. Bu oda, öbür oda mutfak.. Kapının önü... Demin seyrettiğim incir ağacı.. Tenekeye dikip yetiştirdiğin fesleğenler...»

«Fesleğenleri giderken götüreceğim,» dedi Gazel.

«Niye? İstanbul'da fesleğen mi yok?»

«Tohumdan yetiştirdim onları, bırakır mıyım? Götüreceğim.»

«Senden bir şey kalamayacak geriye, öyle mi?»

«Öyle! Giderken o incir ağacını da kökünden kestireceğim. Kuyuyu da taşla dolduracağım.»

«E, evi alan bok mu içecek?»

«Bana ne, n'aparsa yapsın, bir yeni kuyu kazdırmadım mı? O da kazdırsın.»

«Çok hainsin.»

«Ben mi? Bari sen deme bunu. Hain ben değilim; dünya hain, bu kasaba hain, kader hain. Beni doğuran anam hain, onu doğurtturan babam hain asıl.»

Üzer durdu durdu, konuştu.

«Gitmesen olmaz mı? İlle de gitmen mi lazım?»

Gazel kalkıştı. Ellerini beline attı.

«İlle de gitmem lazım, evet,» dedi. «Kafama koydum bir kere, gideceğim. Burdan kurtulacağım. Herkesten, herşeyden kurtulacağım. Yetti! Bu kasaba kendine başka bir Gazel bulur. Bulsun.»

«Ben bulamam.»

«Hain!» dedi Gazel. «Gördün mü, sen de hainsin işte. Kendi keyfin için kalayım, gitmeyeyim istiyorsun.»

«Cevahir'den beter olurum, biliyorum bunu.»

«Olmazsın! Cevahir de olmaz. Kalksın ayağa, toplasın kendini, yürüsün. Bir işe yarasın artık. Yata yata hiç bir şey olmaz insan.»

Üzer ağzını elbezine sildi.

«N'apsın? Günlerdir kafamı yoruyorum, bulamıyorum. O da düşünüyordur elbet. Bulsaydı, söylerdi.»

«Hani dükkân açacaktınız, hani ona bir iş bulduracaktınız, hani oturduğu yerden çalışacaktı?»

«Para pul gerek, sermaye gerek o dediğine senin.»

«Üçbeş kuruşu yok mu? Senin yok mu? Kasım ağa ağalığını göstersin, elini uzatsın. Elbirliği edin. Bir baltaya sap olursa, düzelir, kendine gelir, toplanır, bir işe yaradığını anlar. Böyle oturakalırsa, vay ona, vaylar ona!»

«Ben..» dedi Üzer, suçlanmış gibi yüzünü eğdi, sesini indirdi. «Ben, sen giderken, senin için.. Bir kaç kuruş ayırmıştım bir köşeye. O ev var ya, alırken.. Yardımı olur, dedimdi.»

Gazel yanına geldi, ensesine inen uzamış saçlarını sevdi.

«Ona ver,» dedi. «Ona daha çok lazım. O kendini kurtarsın önce. Benim daha vaktim var.»

«Gitmeyecek misin, yani?»

«Gideceğim. Ama hemen değil.. Şimdi değil.. Bu kıştan sonra. Daha sonbahar. Kış gelsin hele, kış geçsin; ilkbaharda, ilkbaharın sonunda.. Cevahir o vakte dek düze çıkar.»

Üzer iri ellerini Gazel'in ince ellerine bıraktı.

«O zaman,» dedi. «O zaman olur. Madem sen gitmeyeceksin hemen, madem yaza kadar vakit var..»

«Yaz değil,» dedi Gazel, düzeltti. «İlkbahar, pek pek ilkbaharın sonu, yazın başı. O zaman işte!»

«O zaman işte..» dedi, Üzer. «Cevahir'in işi olur. O hele bir iş tutar olsun, ben de koyun işine kapılanırım. Gözüm arkada kalmaz. Cevahir iş tutarsa, belki başı da bağlanır. Belki birileri varır ona, başgöz ederiz. Kurtulur gider, değil mi?»

«Evet,» dedi Gazel. «Kurtulur. Hele bir iş tutar olsun, başı da bağlanır sonra. Kolay, çok kolay!»

«Kasım ağa göstertsin bakalım ağalığını,» dedi Üzer. «Kaçtır gittim gittim, yakalayamadım. Göstertsin bakalım Kasım ağalığını. Sıra onun şimdi. Bu iş hem sırayla, hem parayla.»

22

Muhasebeci Hakkı bey odadan çıkarken içeri girmeyi düşleyen Üzer'i kesti:

«Misafiri var,» dedi. «İstanbul'dan geldi bu de-

faki. Kafa kafaya verdiler, sabah beri konuşuyorlar. Seni dinleyeceğini sanmam.»

«Bu kaçıncı gelişim?» dedi Üzer.. «Yaralı parmağa işeyecek, bugün yarın deyip duruyor. Sabrımı taşırdı.»

«Girme!» dedi Hakkı bey. «Gel beni dinle, girme, başka bir gün gel!»

Üzer omuz vurdu. Kapıyı açtı.

Kasım ağa masasına kurulmuştu, yanındaki koltukta bıyıklı, orta yaşını aldırmış, keskin bakışlı birileri oturuyordu; ağız ağıza vermişler, konuşuyorlardı. Kasım ağa:

«Ooo, Üzer ağa, hoşgeldin, buyur!» dedi ama, sesinin tonuna hoşnutsuzluk egemendi. «Nasılsın bakalım, Cevahir nasıl?»

«İyidir ağam!»

«Bir gün ziyaretine gideceğim. Ayıp oldu. Hastaneden çıkalı ne kadardı?»

«Beş haftayı geçti.»

«İşler..» dedi Kasım ağa. «Kasabada durduğum da yok ki..»

«Doğru,» dedi Üzer. «Biz de boşta kaldık epeydir.»

Kasım ağa masasından kalktı, yanına geldi Üzer'in. Boyu bir karış daha kısaydı, Üzer ona tepeden bakıyordu.

«Selâmlarımı söyle! Geçmiş olsun dedi de benim için. Bir gün mutlaka..»

Üzer, İstanbullu konuğa baktı. Dikkatle onu süzüyordu. Bakışları çatıştılar. Adam masaya eğildi, cigarasının külünü tablaya silkti.

«..ziyaretine geleceğim, meraklanmasın,» dedi Kasım ağa. «O zaman hep birlikte oturup konuşuruz.»

«Şimdi konuşalım,» dedi Üzer. Sesi kararlıydı.

«Şimdi mi? Ama, misafirim var, iş konuşuyoruz..»

«Çok bekledim Kasım ağa, çok beklettin bizi.»

«Canım, elbet bir şey yapacağız dedim. Başlangıçta da dedim.»

«Laf! Şimdi halledelim, bitirelim.»

Kasım ağa gülümser gibi yaptı, Üzer'i geçeyim dedi, Üzer iki adımda yolunu kapadı.

«Şimdi konuşalım, bitirelim, ağa!»

Yüz yüzeydiler. Üzer, Kasım ağa'nın başı üstünden konuğu görüyordu. İrkilmişti. Masadan ayrılıp arkasına yaslandı koltuğunda, baktı. Başka bir hareketi olmamıştı.

Kasım ağa huysuzlandı fakat belli etmek istemedi.

«Misafirim var, görüyorsun Üzer ağa..» dedi.

«Senin her zaman misafirin vardır. Konuşalım.»

«Yarın sabahtan gel. Hem birlikte gider hem...»

«Şimdi konuşalım Kasım ağa!»

«Peki,» dedi Kasım ağa, yine geçmeye davrandı. Üzer dikili duruyordu.

«Bu oğlana bir dükkân açacağız, yardım etmelisin.»

«Ne dükkânıymış bu?»

«Parasının miktarına bağlı. Ne olursa artık. Tek bacakla yapabileceği bir işin dükkânı. Otursun, çalışsın, kazansın, çarkını çevirsin.»

«Kaça çıkarmış?»

«Ağalığına bağlı. Vereceğine bağlı..»

«Benden mi bekliyor hepsini?»

«Senden bekliyor, evet!»

«Amma iş!.» dedi Kasım ağa bıkkınlıkla.

«Neden? Bacağını kimin yoluna bıraktı? Bizi kim gönderdi o işe? Gidip getirirken, sana dünyalar kadar para kazandırırken iyiydi de şimdi mi kötü oldu? Yok, ağa, yok, biz sana mal taşırken can da taşıdık beraberinde. Tahir bu yolda gitti. Cevahir bu yolda bacağını yitirdi. Herif tek bacak. Topal. Koltukdeyneğine bakıyor.»

«Her işin bir rizikosu var, Üzer ağa.»

«Doğru! Biz onu göze aldık, öyle girdik bu işlere. Yaradığımız kadar sana yaradık. Şimdi işe ya-

ramazlığımız olunca, sen de yan çizme bize. Herşeyin bir diyeti var, sen de öde diyetini.»

Konuk ayağa kalktı, yaklaştı.

«Mesele ne, Kasım ağa?» diye sordu. Boyu, oturduğu sırada hiç de öyle görünmüyordu. Yaklaşınca Üzer'den uzun çıktı.

«Bizim taşıyıcılardan..» dedi Kasım ağa. «Sınırı geçirdiklerinde pusulanmışlardı. Yollarına pusu koymuşlar öteki taraftan. Arkadaşını vurdular. Adamını bulana kadar hastaneye yetiştiremedikti. Geç kalmışız. Kangren olmuş. Bacağının birini kestiler.»

«Sakat kaldı oğlan,» dedi Üzer. «Bir bacakla kalakaldı.»

«Ee, bu büyük iş,» dedi konuk. «Kasım ağa'nın dediği gibi, rizikolu. Büyük başın derdi büyük olurmuş. Bu da öyle. İş büyük, para büyük. Bunu göze alacaksınız. Herkes göze nasıl alıyorsa, siz de alacaksınız. Papuç pahalı..»

«Bizim kazancımız sizin sandığınız gibi büyük değil, beyim,» dedi Üzer. «Eskisinden biraz farklandık, o kadar. Yoksa, sizin sandığınız gibi büyük değil.»

«Zamanla arttırdım,» dedi Kasım ağa. «Kolay olmadığını biliyordum, arttırdım. Herkesin parası arttı. Sizinkiler de arttı.»

«Can bahasına ama..»

«İş ortada, Üzer ağa. İş benim, can sizin. Olursa ne âlâ dedik.»

«Ben bu işten bıktım artık.»

«Bıkmasan da... Sizin zamanınız geçti. İşler değişti, çeşit değişti. İki hayvanla git, getir götür devri geçti. İşin çapı başka, büyük. Senin aklının almayacağı bir raddeye getirildi.»

«Sizin bileceğiniz şey orası,» dedi Üzer. «Biz uzak durmaya karar verdik, çekildik. Çekilirken de hakkımız neyse, ver, onu istiyoruz şimdi.»

«Bana biraz müsade,» dedi Kasım ağa da. «Bunu bir başka gün gel, oturup sakin kafayla konuşalım, anlaşalım.»

«Şimdi!» dedi Üzer. «Başka gün değil, şimdi.»

Konuğun gözleri parladı. Ansızın bir hareket yapacak oldu, elini beline doğru, belinde bir yere atacaktı; Üzer uzandı, pençesiyle gırtlağını kavradı, başparmağını horozcuğuna dayadı, bastırdı.

«Sakın,» dedi. «Anamı bellerim sonra, uslu dur, karışma sen!»

Adamın gözleri sulandı, rengi sararcı.

«Hadi, Kasım ağa, delirtme beni!»

Böyle dedi, konuğun gırtlağını saran parmaklarını gevşetti. Yavaşça itti adamı.

«Yerine otur, seyret, karışma!»

Kasım ağa zile bastı. Hakkı bey girince

«Kasadan bir ellibin lira ver buna,» dedi.

Hakkı bey duraksadı.

«Yüzbin..» dedi Üzer. «Tahir'in de hakkı var. Bir canla bir bacağa yüzbin. Yüzbin ver de, Kasım ağa!»

«Allah, yarabbim..» dedi Kasım ağa dövünürcesine. «Peki, yüzbin olsun! Yüzbin ver bakalım. Bir daha da gelirse...»

Üzer çıkıyordu, başını yanladı.

«Gelmem, meraklanma..» dedi. «Biz kendi derdimize kendimiz yanmasını biliriz.»

23

«Raviler şöyle rivayet ederler: Eski zamanlarda büyük bir hükümdar vardı, dünyada hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı gibi askeri, tebaası ve malı da çoktu. Bütün bunlara rağmen o gene kederli ve düşünceliydi. Çünkü evladı olmuyordu. Nerede bir meşhur doktor duysa ona adamlar gönderip türlü ilaçlar, haplar yaptırarak yutarsa da bunların hiçbir faydasını görmezdi. Hükümdar da bu vaziyet karşısında herşeyden ümidini kesti ve 'Allah vermeyince kul ne etsin' diyerek gene kederli ve düşünceli bir halde yaşamaya başladı.

Bu hükümdarın şehir dışında gayet güzel bir hasbahçesi vardı. O kadar geniş bir yer idi ki, içine bir kederli girse az zamanda bu kederi sevince dönerdi. Hükümdar da gamlı zamanlarında bu hasbahçeye gider ve gönlünü eğlendirmeye çalışırdı.

Günlerden bir gün, hükümdarın kalbini evlat sevdası o kadar sardı ki, artık fazla durmaya tahammül edemedi ve vezirini çağırdı:

«Ey benim sadık vezirim. Sen de benim gibi evlât sevgisinden mahrumsun. Elimizde büyük kuvvetler var. Fakat görüyorsun ki, bu kuvvetle bir çare bulmamıza imkân yok. Gel seninle saraydan çıkalım, belki derdimize bir derman buluruz..» dedi.

Baktı, Cevahir dalmış gitmişti yine, dinlemiyordu.

«Bunların ikisi de evlat sahibi olacaklar sonunda,» dedi. «Birininki kız, öbürününki de erkek olacak. Oğlana Tahir, kıza da Zühre diyecekler.»

«Biliyorum.» Sesinde bir bezginlik vardı, yorgun ve tükenikti.

Üzer, *'Tahir ile Zühre'* kitabını bir yana bıraktı.

«Dükkân yarın sabaha tamam,» dedi. «Şehirden malları gece yükleyecekler, erkenden getirip kapıya indirecekler. Delinin Hamdi başında bekçi duracak. Çocuklara söyledim, yardıma geliyorlar. Elbirliğiyle tanzimi yapıp hepsini raflara yerleştireceğiz. Sen gelmesen de olur. Buzdolabını çalıştırdım, herşeyi tamam, saat gibi maşallah. Şimdi boşken boktan bir manzarası var, ama içi doldu mu geleni geçeni çarpar, mıknatıs gibi çeker dükkânı.»

«İyi..» dedi aynı havalarda Cevahir. «İyi, sağol, herkes sağolsun!»

«Yine mi?» dedi Üzer. «Yine mi? Atamadın şunu üstünden. Silkele at be! Silkele ki, kendine gelesin, eski Cevahir olasın. Böyle, böyle gönülsüzlükle hiçbir şey olmaz, yapamazsın.»

«İçim, içim götürmüyor. Canım çekmiyor hiç.»

«Çekecek! Ne demek o dediğin? Bak, herkes, hepimiz elbirliği ettik seni bu havadan çekip çıkarmak için. Sen böyle yaparsan..»

Akşam ortalığa yeni çöküyordu. Tek tük geçenlerin sesleri yankılanıyordu dışarda; Cevahir'in oturduğu pencerenin camına vuruyor, çizgilenip kırılıyor, yolun arnavut kaldırımlı taşlarında boğuluyordu sonra.

«Bu işi bitireceğiz,» dedi Üzer. «Anlıyor musun, bitireceğiz! O dükkânın sahibi olacaksın, çekip çevireceksin, hayatını kazanacaksın. Sen kimseye muhtaç olmadın bugüne bugün. Yine değilsin, yine olmazsın. Kafandan sök at o kötü düşünceleri, sil at! Bir işin var artık, bir baltaya sapsın. Sermaye ise, işte sermaye sana. İş ise, işte iş! Hep demez miydin, ah şu işten bir yakamı sıyırsam da bir köşeye çekilsem, rahat döşeklerde ölsem, bok yoluna gitmesem... Hadi bakalım, fırsat bu işte, fırsat! Geldi kapına, dayandı. Yap yapacağını, göster kendini işte!»

Cevahir, yorgun atlar gibi ıslak, parlayan ama yarı kör gözlerle süzdü onu.

«Üzer ağa,» dedi. «Üzer ağam, doğrusun, haklısın. Amma..»

«Biliyorum,» dedi beriki. «Senin yerine koyuyorum kendimi, oğlan haklı diyorum; oğlan haklı, üstüne gitme Üzer onun, diyorum. Öyle de olsa, böyle de olsa.. Sana dedim; Tahir öldü, biz kaldık, biz yaşıyoruz. Daha çok adam ölür, onlar ölür diye biz vademiz gelmeden ölelim mi? Niçinmiş? Bizim de vademiz elbette gelecek, biz de öleceğiz bir gün. Ama ölene kadar yaşayacağız. Kör de olsak, topal da olsak...»

İki koltukdeyneği duvara dayalıydı. Çöken alakaranlıkla yadırgatıcı bir görünümdeydi ikisi de. Duvara çökerlenmiş iki yılanı andırıyorlardı. Bükülmüş, kuyruklarını başları üstünden geçirerek ürkünç biçimler almış iki değişik yılandılar.

«Bizim köydeki o iki kardeşi anlattımdı sana. Onlar kadar da mı olamazmışsın?»

«Üzer ağa...»

Üzer birden sıçradı, ayaklandı. İki bacağını gerip durdu odanın ortasında. Kaşları hışımla gözle-

rinin üstüne yıkıldılar. Kendisinin de tanıyamadığı gergin, tınlayan bir sesle:

«Sokayım Üzer ağana ulan!» diye bağırdı. «Ne bu be, ne bu! Kalk ulan ayağa! Kalk diyorum sana, kalkkkk!»

Sesi çınladı, gürüldedi.

Cevahir'in rengi değişti. Baktı. Hiç böyle bir Üzer görmemişti. Hiç görmemişti.

«Kalk diyorum sana, ayağa kalk!»

Elini belinin arkasına verdi, çekmedi, durdu öyle.

«Hele bir karşı gel, yakarım,» dedi. «Kalk, çabuk! Çabuk!»

Cevahir buz kesmişti.

«Duydun dediğimi! Kalk!»

«Üzer ağa..»

«Başlarım Üzer ağana da, sana da. Kalk, bekletme beni!»

Elini belinden çekti, röverin kara ağzı Cevahir'e çevrildi.

«Kalk!»

Cevahir naçardı. Uzandı. Titriyordu. İğrentisi parmakuçlarına dek uzamıştı sanki, tiksinerek tuttu koltukdeyneklerini, toplayıp kendine çekti.

Üzer bir adım geriledi. Röverin ağzını kıpırdatmadan konuştu.

«Kalk şimdi, ayağa kalk!»

Ne dese, ne söylese kulak vermeyecekti Üzer; Cevahir anlamıştı. Göğsü şişti, yavaş yavaş boşalıp indi. Koltukdeyneklerini kavradı; birini bir, öbürünü öbür koltukaltına yerleştirdi. Hamle etmeden önce yine baktı Üzer'e. Üzer katıydı, donmuştu, heykel gibi dikiliydi.

«Hıh» dedi Cevahir, yekindi, kalktı, ayakta durdu; boşlukta kalan yok bacağını görmezden geldi.

«Yürü şimdi..» dedi Üzer.

«Yürüyeyim mi? Nereye?»

«Sokağa! Dükkâna gideceğiz, bakacağız.»

«Gece..» dedi Cevahir.

«Korkma bir şey olmaz, yanındayım. Yürü!»

Çekildi, kapıyı açtı. Cevahir'in bir anlık duraklamasından Üzer onun aklından geçirdiklerini kapıverdi.

«Sakın..» dedi. «Bir şey yapayım deme o deyneklerle, vuruverirm seni.»

Besbelli sövüyordu Cevahir. Yüreği kabarıktı. Bağıra bağıra ağlamak geliyor, içi sıkışıyor, kanı damarlarından fırdolayı dönüyor, dişleri birbirine vuruyordu. Son bir umutla döneyim dedi, Üzer'in sesi ensesinde şakladı adeta.

«Yürü!»

Kapıyı geçti, Üzer arkası sıra geldi. Bir kolluk ara vardı. Yürüdüler.

Çarşıya kadar o uzun yoldan Cevahir'in ölüsü geçti sanki. Başı hep önündeydi, gözleri yeri görüyordu. Sağından solundan kimler gelip kimler geçiyordu; bildiği gördüğü yoktu.

«Geldik,» dedi Üzer, durdurdu.

Dükkân çarşının en sonunda, mahallenin başlangıcındaydı. Yanına varmadan taze boya kokusu karşılıyordu geleni. İçerisinin ışıklarını yanık bırakmışlardı, bakınca sıra sıra dizili raflar, cama kadar getirilip dayandırılmış vitrinli buzdolabı ayna gibi görünüyordu.

«Yarın içi dışı malla dolunca gör sen bu dükkânı..»

Cevahir ağırlığını iki koltukdeyneğine bıraktı, gövdesini sallandırdı.

«Güzel olmuş mu?»

«Olmuş..»

«Canımız çıktı burasını adam edene kadar. Bok götürüyordu. Rafları baştan sona Rıza efendi yeniden yaptı, eğrisini büğrüsünü düzeltti; Kâzım iki kat boya geçti üzerlerinden.»

Cevahir başını kaldırmadan

«Sağol Üzer ağam..» dedi.

«Sağolluk bir şey yok. Senin başına gelen benim başıma gelseydi, aynı şeyleri yapmaz mıydın? Yapardın. Eh, ben de yaptım senin yapacağını sana. Bundan sonrası sana ait. Yarın yerleş dükkânı-

na, işine başla, hesabını kitabını bil. Ondan sonra sen yoluna, ben yoluma..»

«Hangi işi bıraktıydın, öyle dediydin..?»

«İş büyüdü, ben küçüldüm. Kasım ağa da dedi; benim harcım olmaktan çıkmış. Ben de dağ köylerine varacağım, koyun kaçakçılığına vurduracağım işi. Hem daha temiz, hem daha bana göre o. Biraz yolu sarp, biraz uzun. Olsun! Oyalana oyalana gider, oyalana oyalana gelirim.»

Sokuldu Cevahir'e, bir kolunu boynuna doladı, sardı.

«At üstünden inmem hiç olmazsa..» dedi. «Cipler, Tır'lar bize göre değildi zaten. Başka bir âlem onlarla kaçakçılık yapmak. Benim babam atla kaçakçılık yapardı. Benim gözüm de atla açıldı. At, kaçakçı adamının can yoldaşıdır. O seni bilir, sen onu bilirsin. Korkunu paylaşır, sevincini paylaşır; ölsen, ölümünü paylaşır seninle. Ne cibe benzer, ne tır'a. Onlar başka. Onlar at değil. Beni seni tanımazlar. Korkmazlar, ürkmezler, tehlikeyi sezip haber vermezler. Yelesine sarılıp, boynuna yatıp kulağına 'kurtar beni oğlum, ölümü burda bırakma, hadi fırla..' diyemezsin. Huysuzlanmaz, sevinmez, kokunu bilmez. Sağrısını okşadığında derisini titretmez, kocaman gözlerle bakmaz sana.»

«Haklısın,» dedi Cevahir.

«Yok, değilim..» dedi Üzer. «Haklı olan, Kasım ağa. O haklı asıl. Dediği de çok doğru. Zaman değişti, değişiyor. Herşey değişiyor. Biz eski kalıyoruz. İnsanlara halı, saat, ciletbıçağı, ipekli seccade masa örtüsü, kahve, kakao, teyp bok püsür lazım değil artık. Tabanca lazımmış, makineli lazımmış, mermi lazımmış, sten lazımmış. Gerekirse havan.. Dedi Kasım ağa, gerekirse daha bilmem ne de.. Öyle dedi. Bunları hayvan sırtında götüremeyiz. Kimse götüremez. Bu mahalle büyüklüğünde tır'lar olacak ki, Kasım ağa'nın gözü doysun. Kime neye satıyorsa, onların da gözleri doysun, paraya garkolsunlar.»

«Böyle dedi, ha?»

«Böyle dedi, evet. Biz eskimişiz, modamız geçmişmiş, ölmüşmüşüz. Anca, dedi; size koyun kaçırmada hayat var. Madem öyle, Kasım ağa.. dedim. Ben de varırım, koyun işine vurdururum. Sen de ne halin varsa görürsün.. Öyle dedim ben de.»

Gelenler geldiler ve geçtiler. El ayak yitti. Döndüler. Cevahir zorlanmıyordu artık. Koltukdeyneklerini dikkatle kullanıyordu. Bastığı yeri gözlüyor, ona göre atıyordu adımını.

Evin önündeki gölgeyi çok sonra farkettiler. Hediye'ydi. Elinde bir kargı sepetle bekliyordu. Cevahir şaşırdı.

«Kapı açıktı,» dedi Hediye. «Ama girmeyeyim, eşikte bekleyeyim dedim.»

«Dükkâna kadar bir uzanmıştık,» dedi Üzer. «Boyası bittiydi, Cevahir bir göreyim diye tutturdu. Haklı. Yarın mal geliyor şehirden, doldurulacak.»

«Sabah önünden geçtim, baktım. Güzeldi.»

«Bir dolsun içi,» dedi Üzer.

Hediye sepete el değiştirtti.

«Yemek getirmiştim,» dedi. «Bekleye bekleye soğudu.»

«Yakıver ocağı, bindir üstüne, yeniden ısınsın..» dedi Üzer.

Hediye ikisine de bakındı.

«Şimdiki yağlar çabuk donuyor da.. İstersen..»

«İyi olur, iyi..» dedi Üzer. «Siz girin içeri, ben de yoluma gideyim. Vakit epeyi, Gazel meraklanmıştır.»

Karşılık beklemeden açtı adımlarını.

Hediye ile Cevahir kapıda kaldılar.

«Dükkân işine sevindim.»

«Bakalım,» dedi Cevahir. «Tutarsa..»

«Tutar. O mahallede bakkal yok. Halil ağa vardı, şehire göçtü, boş kaldı yeri. Doldurursun.»

«Hiç bildiğim bir iş değil.»

«Öğrenmesi zor değil ki.. Tartacaksın, vereceksin. Vereceksin, parasını alacaksın..»

«Bir tutturamazsam...»

«Başkaları nasıl tutturdu? İlmi mi varmış bakkallığın? Sen de tutturursun.»

Konuşmadılar.

«Yemeği ısıtacaktım,» dedi Hediye. «Ama.. Üzer ağam da gitti şimdi. N'olacak?»

«İçeri girmekten mi korkuyorsun, lâf olur diye mi?»

«Yok,» dedi Hediye. «İçin temizdir, bilirim.»

«Buyur öyleyse,» dedi Cevahir. «Buyur, yak ocağı, ısıt yemeği sana zahmet. Günlerdir sıcak bir yemek yemedim. Sayende kursağıma sıcak bir yemek insin.»

Hediye girdi eşikten. Cevahir daha bir güçle koltukdeyneklerini toprağa bastırdı, havalanıp eşiği atladı.

24

Gazel; soluğundan, yorganın altında sezdirmemeye çalışarak kıpır kıpır etmesinden Üzer'in uyumadığını anladı, konuştu.

«Uyku mu tutmadı yine?»

Üzer'den ses çıkmadı.

«Işığı yakayım mı, susadınsa su getireyim mi?»

«İstemem,» dedi Üzer.

Gazel yekindi yatakta, oturdu. Işığı da yaktı.

«Neyin var?»

«Hiçbir şeyim!»

«Ne düşünüyordun yine; kafanda neler var?»

«Cevahir..» dedi Üzer.

«Ah, hep o, hep o! O kurtardı canını, dükkân sahibi de oldu. Daha nesi kalmışmış düşünecek? Cevahir yerine kendini düşünsen birazcık, ha!..»

«Düşünüyorum, kendimi de düşünüyorum, merak etme sen. İş kesiştim bile.»

«Bana demedin. Tabii, Cevahir'den fırsat mı kaldı ki..»

«Koyun işine girdim. Yarından sonra başlayacağım.»

«Kasım ağa'dan koptun, öyle mi? O mu dedi git diye?»

«Demese bile.. Bizden geçti onun yapacağı işler. Zaman değişti, biz değişemedik. Yeni işe yeni adamlar gerek. Biz eski kaldık. O da öyle dedi. Koyun işine girdim. Benim elimden öyle işler gelir, öbürleri gibisi değil.»

«Kasım ağa mı söylüyor bunları sana?»

«Zaman! Zaman söylüyor Gazelcik. Kocadığımızı kabul etmeliyiz.»

«Sen? Sen kocamışsın, ha? İnanmam. Bir saat öncesi böyle demiyordun ama. İnanmam!»

«Zaman değişti, işler değişti, biz değişmedik.»

«Kafanı takmışsın buna..»

«Hiçbir şey eskisi gibi kalmıyor artık. Dün, bugün değil! Yarın da bugün değil. Babam söylerdi; zaman sana uymaz, sen zamana uyacaksın. Öyle, evet, doğru. Cevahir bile sonunda pes etti, uymaya karar verdi. Eskinin kaçakçısı, bugün bakkal. Peynir, şeker, pirinç tartacak, satacak; para kazanacak.»

«Onun çaresi yoktu.»

«Evet, onun yoktu. Peki, senin var mı, benim var mı? İşte, al kendini.. Bir takmışsın aklını, neresiydi o İstanbul'da, gidecektin?»

«Küçükçekmece..»

«Küçükçekmece, evet. Gideceksin!»

«Gideceğim, benim düşüm o. Sen varken bile bazı geceler uykumda görüyorum. Gittiğime, o hep anlattığım evi aldığıma, içine girip oturduğuma inanıyorum. Bir gün gideceğim, görürsün sen de..»

«Bana koyacak.»

«Eh, ölüm gibi ayrılık da hak. Yolunu İstanbul'a düşürürsen, gelirsin, birbirimizi görürüz. N'olacak, bir otobüse bindin mi, tamam!»

«Ben İstanbul'da yapamam.»

«Cevahir de bakkallık yapamam ben diyordu, n'oldu? Demek ki...»

«Daha hazır değil o. Yavaş yavaş alışacak. Başı da bağlanırsa, belki..»

«Ben biliyorum,» dedi Gazel.

«Neyi biliyorsun?»

«Cevahir'e Hediye'yi yapalım.»

«Hediye'yi mi? Sen..» dedi, durdu, bakıyordu soran gözlerle.

«Birbirlerinin dengi pekâlâ.»

«Ama Tahir'le Cevahir...»

«Uyu,» dedi Gazel ışığı söndürürken. «Uyu, düşün bunu. Bence olur.»

25

Hediye anahtarı kilidine soktu, ikinci kez çevirdi ve açtı. Elini elektrik düğmesine atmadı. Odanın içinde yine beyaz takımıyla Tahir oturuyordu. Masaya dirseklerini dayamıştı.

«Seni bekledim,» dedi. «Bu gece bu ikinci gelişim. Yoktun.»

«Dışarı çıkmıştım,» dedi Hediye. «Geciktim. Bilmiyordum geleceğini...»

«Cevahir'e gitmiştin.»

«Evet, yemek götürmüştüm. İyi olmuş. Ne zamandır bir ev yemeği yememiş.»

«İşe çıktığımızda ben de senin ev yemeklerini özlerdim hep. Ona çok istediğim halde gidemiyorum, göremiyorum. Ama iyi herhalde, iyi değil mi?»

«Şimdi iyi. Daha iyi. Alışmış.»

«Alışacaktı.»

«Yarın dükkânı açıyor.»

«Onun için biçilmiş kaftan. Üzer ağalığını yaptı, aşkolsun!»

«Kasım ağa da...»

«Gazel de.. Sen de..»

«Ben borç diye verdim. İki beşi biryerdem vardı. Bir de Kasım ağa'nın senin için gönderdiği para. Ödeyecek sonra, Üzer ağa, ödeyecek dedi.»

«İyi ettin. Ben de senin yaptığını yapardım, iyi ettin. Cevahir benim en iyi arkadaşım. Arkadaşımdan da ileri hatta. Severdim.»

Hediye *«severdim»* kelimesinden irkildi.

«Yine seviyor musun?» diye sordu.

«Bilmem,» dedi Tahir.

Hediye elini elektrik düğmesinden aldı, bekledi. Tahir:

«Acı çekiyor,» dedi. «Sen belki bilmiyorsun, acı çekiyor. Yüreği yanık. Uykusuz geceler geçiriyor, düşünüyor. Doluya koyuyor, almıyor; boşa koyuyor, dolmuyor. Acısı eksileceğine artıyor durmadan. Yüreği ezik. Yangın.»

«Sebep yok ki,» dedi Hediye. «Canını kurtardı. Yaşıyor. Şimdi bir iş sahibi de oldu. Varsın kaçakçılık yapamasın. Ondurmaz öldürürdü o iş. Kurtuldu. Sağ.»

«N'pacağını bilmiyor. Kimselere açılamıyor. Üzer ağa'ya bile. Hep içine atıyor, acı çekiyor.»

Hediye bir adım attı.

«Bir derdi mi var?»

«Var,» dedi Tahir. «Ben biliyorum. Bir ben biliyorum, bir de kendi.»

«Ne o?»

«Sen!» dedi Tahir.

«Ben mi?» dedi Hediye, adımını geri çekti, ellerini kavuşturdu.

«Biliyordum,» dedi Tahir. «Seni kaçırmaya geldiğimiz günden beri biliyordum, anlamıştım. Benden çok heyecanlıydı o gün. Atını senin altına gönüllü çekmişti. 'Siz gidin, ben herkesi oyalarım, siz gidin!' demişti bize. Biz gitmiştik. Mağarayı bize o hazırlamıştı. Kilimleri evinden eliyle getirmişti, yaymıştı. Yastıkları da.. Bütün iyiliği senin içindi.»

«Ama ben sana varmıştım.»

«Neyi değiştirirdi ki..»

«Senin olmuştum.»

«Acısı her gün büyüyordu. Benim üstüme titremesi o yüzdendi. Bana bir şey olursa, sana olur sanıyordu. Farkındaydım. Nerde olsam, yanıbaşımdaydı o. Kol kanat germişti bana. Bana değildi yaptıkları, sanaydı, senin içindi.»

«Bilmiyordum,» dedi Hediye, başını eğdi, yutkundu.

«Biliyordun. Kadın kısmı bilir, anlar. Ben de anlıyordum.»

«Bilmiyordum.»

«Kadınlar bilir. Bir bakışı yeterdi. Beni nasıl bildin Bozan'ın düğününe gelmiştik üçümüz, hatırlasana! Sana nasıl bakıyordum, hatırlasana!»

«Evet,» dedi Hediye kısık bir sesle. «Bakışlarından anladımdı.»

«Sonra? Hiç mi başka bir bakışla baktığını görmedin sana Cevahir'in? Gördün. Kaç kezdi, kimbilir. Ama gördün. Anladın. Bildin.»

«Benim içimden hiç kötülük geçmedi. Hiçbir zaman hem de..»

«Onun da geçmedi. Ama gönlü sendeydi, kaymıştı.»

«Benim içimden geçmedi hiç, yoktu.»

«Onun vardı.»

«Onun için mi.» dedi Hediye, ekledi: «Onun için mi acı çekiyor diyorsun?»

«Evet!»

«Ben n'apabilirim ki?»

«Onu seviyorsan..» dedi Tahir. «Onu seviyor musun, söyle?»

«Bilmiyorum.»

«O seni seviyor.»

«Bilmiyorum.»

«Ben söylüyorum. Öğren! Seni seviyor. Beni aranızda saymayın. Sen de onu seviyorsan..»

«Bilmiyorum. Hiç bilmiyorum.»

«Ben arada değilim, Hediye..» dedi Tahir. «Beni arada görmeyin. Cevahir iyi adam. Yiğit. Seni na-

merde muhtaç ettirmez. İş güç sahibi de oldu. Seni mutlu eder. Acısı diner, kurtulur.»

«Bilmiyorum,» dedi Hediye. «Hiç bilmiyorum.»

«Yak ışığı!» dedi Tahir. «Dediklerimi düşün, Cevahir'i düşün.»

Hediye ışığı yakmadı. Süzülürcesine, ama kaçarcasına da yatak odasına koştu.

26

«Kasabanın eskiliği üzerine söylenen herşey doğrudur, diyor Kasım bey.» dedi yahudi tercüman. Kasım ağa'nın yol boyu anlattıklarını çabuk ve kıvrak bir dille yanıbaşında yürüyen uzun, sivri boyunlu, sarı bıyıklı yabancı adama aktarıyordu: «Yine, söylenen herşey de yanlışmış.»

«Kimilerine göre, burası çok eskiden kalma bir süryani şehriymiş. Kasaba üç ya da dört tabaka üzerine kurulmuş. Süryanilerden arta kalanlar ortaya çıkarılamadı. Ermenilerden kalmadır dendi, ama bir avuçluk ermeni mahallesinde yaşayanların henüz hepsi ya Amerika'ya göçtüler ya da İstanbul'un yolunu tuttular. Kapalıçarşı esnafının büyük kısmı bu kasaba ermenileridir denir,» dedi Kasım ağa.

Narlı'ya çıkan kese yolunu tırmanıyorlardı. Yolu acemi gözlerden örten yaşlı böğürtlenlerin yaprakları iki gün öncesinin yağmurlarıyla yıkanmışlardı, yeşil yeşil parlıyorlardı. Yitik eşekarıları kararık böğürtlen yemişlerine üşüşmüşlerdi. Yahudi tercüman, Kasım ağa'ya yetişmek için hızlandı.

«Sonra, anlatılanlara inanmak gerekirse, kürtler gelmişlermiş. Onlardan da geriye bir şey kalmış denemez. Yıllar önce ortaokulumuza tarih öğretmeni olarak tayin edilen, son ondört yılını bu kasabada geçiren sonra da emekliye ayrılarak burada ev bark, çift çubuk sahibi olan Ali Hikmet bey...»

«Ali Nusret bey,» diye düzeltti Kasım ağa.

«Ali Nusret bey,» diye düzeltti yahudi tercüman. «O bile o kadar uğraştı, sonunu bulduramadı.»

Kasım ağa elindeki sopayla önlerine uzanmış yabani meşe dallarına vurdu, yeşil sürgünler iki yana savruldular, yolları açıldı.

«En çok kalanlar, araplardandır. Ben kendimi bildim bileli hep şaşarım buna. 1939'larda, ben o sıra ilkokul üçüncü sınıftaydım, debrem oldu, arap mahallesindeki küçük caminin minaresi yıkıldı. Evler, çarşı hep arap yapısıdır. Aslında evlerin öyle yapılışları sıcağa karşıdır. Düz damlar, yazın kavurucu sıcaklarından geceyi kurtarmak için kasabalının canını attığı yerdir. Toprak dam, kiremite karşılık sıcağı daha az geçirir bu yörede. Pencerelere dikkat ettiniz mi? Yukarılara doğru birden yuvarlaklaşıverir. Işık çok kuvvetlidir, böyle olursa onu yumuşatır.»

Çölü ciple geçmişler, dağın eteklerine kadar gelmişlerdi. Yazdan kalma bir gündü; güneş yakıyordu, kumlar arasından daladikenleri başkaldırmışlardı yine. Çölün kızgın kumlarından birdenbire ve kimsenin umut etmediği bir anda ve bir yerlerde karşısına çıkıyordu insanın. Gelen geçen bütün yağmurların sularını emmişlerdi. Nisan başlarında önce yemyeşil sonra giderek yaz göklerinin o unutulmaz maviliğine eş mavilikte açtığı çiçeklerini artık dökmüşlerdi. Kalın, tüylü ve sarı diken uçlu yapraklarının arasından yürüyen ve mavi çiçeklerine ulaşan özsu köklerine çekilmişti artık.

«Kaçakçılar..» demişti Kasım ağa, anlatmıştı «En çok bu daladikenlerinden korkarlar. Atlarının arkasında yeddikleri katırları daladikenlerinden ayırmak mümkün olmaz da ondan. O yüzden ufuklardaki göz hizasında bir daladiken kümesi gördüler mi, bindikleri hayvanın başını hemen çevirir, tersi yöne gitmeyi yeğlerler.»

Yahudi tercüman dinledi, dinledi, dudaklarını büktü.

«Çok garip!» dedi.

«Bu bizim Narlı gibi köyler, yatak köyleridir..» dedi Kasım ağa. «Halkı, kaçakçılıktan ekmek yer. Gençleri kaçağa gider, köylerde kalanları da yataklık ederler. Çoğu, öbür tarafın insanıdır, ikiye bölünmüşlerdir. Soyları, sopları, akrabalarının bir çoğu sınırın ötesinde kalmışlardır, onlar bu yakada kalmışlardır. Bayramlarda, bazı günlerde karşılıklı sınırı geçerler, birbirlerini ziyaret ederler. O günlerde bu, sınır komutanının iyiliğine kalmıştır. Dilerse geçişlere izin verir, dilerse vermez.»

Narlı, çölün bitimine yakın kum denizinin hemen sonunda başlayıveren sarp kayalıklı, sarp yamaçlı fakat pek öyle yüceliği olmayan tepeler üzerindeydi. Çölün biter gibi olduğu o yamaçların eteklerinde yine zeytinler başlıyor, yukarılara doğru yürüyor; keçiboynuzu ve yabani meşeler de onları izliyordu. Hepsi dikenli ağaçlardı. Köylere giden yollar bu diken ağaçlarının arasından geçmekteydi. Daracık keçi yollarıydı hepsi. İki atlı yan yana zor geçerdi. Hele yüklüyseler, durup biri öbürüne yol verirdi.

«Bu köylerin adamı,» dedi Kasım ağa, sürdürdü, «Konuşkan değildir. Soru sorana kuşkuyla bakarlar. Cevapları tek, bilemediniz iki kelimeliktir daima. Görmezler, duymazlar, konuşmazlar. Yamaçlardaki o tarlalar var ya, onları ekip biçerler sözde. Göz boyamak içindir bu. Çiftçiliği sevmezler. Çünkü yağmur seyrek yağar buralara. Yağınca da yağar ama.. Yukarlardan doğru seller boşanır, önüne ne gelirse kökünden söküp alır, sürükler, yokeder.»

Yahudi tercüman anlatılanları çevirdi. Döndü Kasım ağa'ya :

«Kişi olarak nasıldırlar, peki diye soruyor..» dedi.

«Herşeyin ustasıdırlar,» dedi Kasım ağa. «Elleri herşeye yatkındır, beceriklidir, ustadır. Ulaştırılan malı bir anda ortadan kaybederler, izi mizi kalmaz. Ancak kendilerinin bildiği yatakları vardır, oraya yığarlar, saklarlar. Malın alıcısı da bilmez bunu, candarma da, hatta getiren kaçakçısı da. Mal, yatakta

belli bir zaman bekler. Sahibi ya da sahibinin güvenilir adamı gelir, teslime geçerler o zaman.»

«Nasıl yani?» dedi yahudi tercüman, mendiliyle yüzünü gözünü sildi.

«Onu alırlar, köyün konuk odasında ağırlarlar. O vakte kadar mal, yataklardan çıkarılır, noksansız olarak getirilir, sahibinin önüne yığılır. Mal tesliminde, garanti, köyün girişindeki iki top zeytinlere kadardır. Ondan ötesine karışmazlar, ondan ötesiyle ilgilenmezler. O sırada mal sahibi baskınlansa, köy. olup bitene kulağını tıkar, gözünü yumar, ağzına kilit vurur.»

Soluklanmak için vardıkları düzlükte durdular. Yabancı konuk cigara sundu her ikisine. Üşütmeyen bir rüzgâr çevrelerinde dolanıyordu. İlerlerde, demiryoluyla birlikte sınır uzanmıştı. Düdük sesini duydular, baktılar. Kara dumanı lokomotifinin bacasından savrula savrula Haydarpaşa'dan yola çıkmış, iki gündüz ve iki geceden sonra sınıra koşut uzanan demiryoluna giren tren, kıvrımlarına başlamıştı. Bir sınırdan çıkıyor, öbürüne giriyor; öbüründen çıkıyor, bir öbürüne giriyor ve bir yılan gibi durmadan eğrilip bükülüyordu.

Demiryolunun bir yanı kavrulmuş, toprağı kireçlenip taşlaşmış eski zaman tarlalarıydı. Öte yanı da komşu ülkenin ekilip sürülen, Hazirana bile kalmadan mahsul kaldırılan tarlalardı. Ekime açık tarlaların demiryoluyla bir çırpıda ikiye böldüğü öbür yaka baştan başa mayınlıydı. Eski tarlaların sağında solunda top zeytinlikler görülüyordu. Bakımsızlıktan deliceye dönmüşlerdi hepsi. Bir Allahın kulu cesaretlenip altını sürmemiş, sürüp toprağını havalandırmamış, zeytinlerini kararıktan sonra da toplamaya girmemişti. Sonbaharda nerden çıktıkları bilinmeyen sığırcıklar gökten bulutlar halinde geliyorlar, zeytinleri gagalıyorlardı. Uzun, kesici ağızlı gagaları yağdan pırıl pırıldı. Alabildiklerine doyuyorlar, yeniden kanat açıp uçmaya üşeniyorlardı sonra da. Günlerce zeytinlerin altında ya da sık yapraklı dallarında tünüyorlar, vakit geçiriyorlardı.

Kasım ağa cigarasını savurdu.
«Yürüyelim,» dedi. «Beklerler bizi.»

27

Derenin iki kıyısındaki kavakların bir çoğu yaşlanmış, gövdeleri kabuk üstüne kabuk bağlamış; fırtınalarla, onca deli yağmurlarla dalları kırılmış, ama yerlerine bir yenileri hemen yeşermiş, boyuna uzayıp gitmişlerdi.

Yerler sararıp dökülmüş kavak yapraklarıyla doluydu. İki kadın ayakları altında ezilip kırılan, kırıldıkça insanın içine işleyen bir hüzünü de beraberlerinde sürükleyerek yürüyorlardı.

İlkbaharın başlarından bütün bir yaz kavakların altındaki Hamdi'nin babasının işlettiği kahvenin bacasından dumanlar tütüyordu. Dışardaki masalar boştu, sandalyelerin bir kaçı yanlara devrilmişlerdi.

Hediye ile Gazel'i görünce Hamdi kapıya çıktı. Sonra içeri girdi, babasını da aldı; ikisi kapıda beklediler kadınları. Gazel yolunu değiştirirken Hamdi'nin babasına elini salladı, selâm verdi. Hamdi, küskün gözlerle arkalarından seyretti onları.

Dere bulanık sularla akıyordu. Çocukların yüzmek için yazın yaptıkları toprak sed yıkılmıştı; sular küçük çağıltılarla üstünden atlıyor, götüremediği iri kayalarda dönemeçler yapıyordu.

Hediye, Tahir'i, Tahir'in son kez dediklerini anlatmadı Gazel'e. Kararsızlığa dönüşük bir sesle

«Bilemiyorum hiç,» dedi Gazel'e.

«İyice düşündün mü? İyice ama, çok iyice düşündün mü? Biz Üzer'le düşündük, taşındık, üstünde çok konuştuk. Budur dedik en sonunda. Sen kurtulursun, Cevahir de kurtulur; ikiniz birlikte düze çıkarsınız. Kaçakçı karısı olmak yürek ister. Kaçakçı bir kere ölür, kaçakçı karısı bin kere. Ben bilirim.

Senin başından da çok geçti. Şimdi o dert de olmayacak, fena mı? Sabah çıkıp akşam evine gelen, önüne sofra çıkaracağın, yatağına alacağın sağ salim bir kocan olacak, fena mı? Aman mayına mı düştü, aman candarmalar mı pusuladı, aman hasımları mı kurşunladılar kaygısından kurtulacaksın.»

Hamdi'nin babası kahvenin arka tarafını bahçe yapmıştı. Toprağa ekili çiçeklerin dışında saksı çiçekleri de vardı. Değişik çiçeklerdi. Çöl çiçekleriyle şehir çiçeklerinin çiftleştirilmesinden yetiştirilme melez çiçeklerdi bunlar; solgun, küskün ama dirençli renklerdeydiler. Bu kasabaya özgü çiçeklerdi; çölün yabanıllığını şehrin incelmiş soyluluğunda biçimlendirmeye çalışmış, birincisi ikincisine her zaman üstün gelmişti. Çünkü çölde güneşin ve kumlara vuran yansımasının dışında hiçbir şey göz alan olamazdı. Yalnız güneş ve güneşin kumlardaki yansıması parlaktı. Geri kalanları ölgündü, suskun ve kırgındı.

«Bunlar az şeyler mi?» dedi Gazel. «Bilmeyen için, evet! Eskiden başı bağlanmamışlar için, evet! Git sor kasabanın karılarına.. Hepsi kaçakçı karıları, sor onlara, bakalım ne diyecekler, hangisini seçecekler? Bana böyle bir kısmet çıksa, hiç durmazdım. Bana böyle bir kısmet çıkmaz. Benim yazım başka. Yazan, başka yazmış. Silsen silinmez, okusan okunmaz.»

Hediye, dalgındı.

«Bilemiyorum ki,» dedi.

«N'olacaksın peki?» diye sordu Gazel. «Böyle karalar bağlayıp sittin sene oturacak mısın? Susuz kalmış saksı çiçeği gibi kurutacak mısın kendini? Solduracak mısın? Neyi, kimi bekleyeceksin ki? Ölen öldü, giden gitti. Vakit geçiyor. Gençlik, bir bakacaksın, o da almış başını gitmiş.»

Kızı çevirdi, gözlerinin içine baktı dimdik.

«Aptallık etme,» dedi. «Razı gel, evet de, Cevahir gibisi yoktur. Dengindir. Sen de onun dengisin. Kurulu bir evi var, kiradan çıkar onun evine yerle-

şirsin. Gül gibi geçinirsiniz karı koca. Dükkânı yürütürsünüz, kazanırsınız. Çocuklarınız olur. Hayat ne ki zaten? Göz açıp kapadın mı, bitivermiş. Geride kalan herşey yalan, bir varmış bir yokmuş.»

«Acaba,» dedi Hediye. «Gazel abla, acaba Cevahir'in bende gönlü yoksa?»

«Delisin,» dedi Gazel, gülümsedi, gözbebekleri de güldü için için. «O mu senin korkun? Düşündüğün şeye bak! Üzer konuştu, ağzını yokladı. Çok eskiden.. demiş; çok eskiden beri gönlüm vardı Hediye'de. Ama, demiş, kısmet bana değil, Tahir'eymiş. N'apalım, dedim, demiş Üzer'e; ben de bağrıma taş bastım, aradan kendi kendime çekildim. Böyle demiş Üzer'e. Ne demek bu? İşte, sende pekâlâ gönlü var demek. Eskiden beri hem. Eskiden beri seni çekermiş. Sen Tahir'e varınca, o da çıkmış aradan; dediği gibi, bağrına taş basmış. Senin öyle bir halin var mıydı?»

Hediye telâşlandı, atılarak

«Hayır,» dedi. «Hayır, yoktu.»

«Olsa bile ne çıkardı ki? Keşke olsaydı, daha kolaydı şimdi. O da iş değil. Nikâhlandınız mı, Cevahir'i evinin adamı belledin mi, o da olur. Git gide alışırsın, ısınırsın. Seversin bile. Üzer'i ne demelere çekiyorum ben? Alıştım herife. Kocammış sayıyorum onu, gitti mi ondan çok korkuyorum, ondan çok meraklanıyorum; elim ayağım tutmuyor, gözüm hiçbir şeyi görmüyor. Bir alıştın mı, bitti artık; bir alışmana bakar. Sen de alışırsın, n'olacak! İnsan nelere alışıyor.»

«Bakalım artık,» dedi Hediye kısılmış sesiyle.

«Kahpe seni!» dedi Gazel rahatlayarak. «Aklın da, gönlün de yatmış senin. Naz yapıyordun demek. Olsun, hakkın. Karı kısmı erkeğini bağlamak için naz yapmalı. Ben olsam, ben de naz yapardım başlarda.»

«İyi olur, değil mi?»

«Ben genç olsaydım..» dedi Gazel. «Cevahir'in de bende gözü gönlü olsaydı... Elbet iyi olur. Senin için de, onun için de. Sonra Üzer'le bana dua ede-

ceksiniz, görürsün. Gel şimdi dönelim, Üzer bekliyor, ona haberi vereyim, gitsin konuşsun Cevahir'le. Enine boyuna konuşsunlar. Bu iş bitti. Aralarında anlaşsınlar onlar. Sonra Üzer anlatır bize, biz de ikimiz kafa kafaya verir, yeniden konuşuruz, bir düzen kurarız seninle.»

Hediye'nin önüne geçti. Boyu iki parmak uzundu.

«Hiç pişman olmayacaksın,» dedi. «Bana inan. Böyle kalamazdın, yazık olurdun. Tahir'i ben de severdim. Senin kadar sevemezdim, o başka tabii. Ama o yok artık. Ölenle kimse ölmüyor.»

Yan yana yürürlerken :

«Bir çocuğunuz olursa, oğlan doğurursan adını Tahir koyarsınız,» dedi. «Ruhu şad olur.»

Hamdi'lerin kahvesini arkalarına aldılar.

28

Gazel eteklerini uçura uçura geldiği sıra, Üzer gölgeliğe çektiği atını tımar ediyordu. Hareketleri yavaştı; kaşağıyı düzenli aralıklarla hayvanın kısa tüyleri üstünden geçiriyor, hemen arkasından eliyle de deriyi aynı yavaşlıkta sıvazlıyordu. Hayvan dört ayağını hiç kıpırdatmadan sabırla karışık bir hoşnutlukla duruyordu. Gözleri yarı açıktı, alnından burnuna inen akıtması zaman zaman kırışıp titriyordu.

Gazel geldi, atın karnına eğilmiş çalışan Üzer'in doğrulmasını bekledi. Yüz yüze olunca sevinçle:

«Oldu, hadi gözümüz aydın!» dedi.

«Seni yormuş, alçak..» dedi Üzer, baktı.

«Hiçbir kadın birden ha demez, sen bilmezsin.»

«Sonunda ha demiş işte.. Öyle demedin mi?»

«Aklından kimbilir neler geçiriyordu kız, orasını bilemem. Sonunda yanaştı. Hoş, başka çaresi de yoktu bence.»

«Etrafı düşünmüştür.»

«Ne diye? Arkadaşına vardı, kocasının arkadaşını aldı diye mi, öyle derler diye mi? O lafları edecekler bir günden bir güne el uzattılar mı kıza, kapısını çalıp halin nicedir diye sordular mı bakalım? Arkadan laf etmek kolaydır. Benim ardımdan da az mı davul çalmışlardı, bilmez miyim? Sonunda n'oldu? Varacağına vardı herşey, herkes ettiğiyle kaldı.»

Üzer terlemişti. Elindeki kalın keçe bezle hayvanın sırtını aldı. Gözlerinin üstüne düşen kâkülleri geriye çekti, pınarlarından akan suları sildi; sağrısına şaplağı vurdu, geçti.

«Gideyim de Cevahir'e haberi vereyim, sevinsin!»

«Yarına yolcu musun?»

«Niyetim var, söz verdim, geleceğim dedim.»

«Geç kalma o zaman. Gece mi yola çıkarsın?»

«Öğlen vurdurdum mu, ikindi vararım, gece de yolda oluruz. Sabahına karşıdayız.»

Hayvanın çulunu attı. Bağladı.

Bahçedeki tulumbadan su çekti Gazel, Üzer bir güzel elini yüzünü yıkadı, kurulandı, temiz bir gömlek giyindi. Çizmeleri ayaklarında, kasabaya yöneldi.

Dükkân çalışıyordu. Cevahir kasadaydı, tezgâha bitişik oturmuştu. Adamı Mustafa müşterilere bir şeyler tartıp tartıp veriyordu.

«Hoşgeldin Üzer ağam,» dedi Cevahir.

Üzer selâmı aldı, arkaya geçti, Cevahir'in yanına oturdu. O sıra ekmek arabası geldi. Müşteriler seyreldi; Mustafa'yla fırıncının adamı Halis ekmekleri içeri taşıdılar, istif ettiler. Dükkânın içini taze ekmek kokusu doldurdu.

«Yarın mı yolculuk?» diye sordu Cevahir cigara tutarken.

«Kısmetse, evet!»

«Hiç yapmadığın bir iş, hayırlı olsun.»

«Getirip götürmek değil mi? Ha o, ha o! Bence farketmez.»

«Bunun yolu başka.»

«Ona da alışırız.»

«Sen de..» dedi Cevahir. «Keşke benim gibi, bir dükkân uydurup..»

Üzer yumuşacık güldü.

«Bizim defterimizde yok. Belki ilerde.. Belki çok yaşlanırsam.. Belki hâlâ sağ kalırsam.. Belki o zaman ben de bir dükkân açar, kazığımı kırar, oturur-urururum.»

Küçük, örgü saçlı, okul önlüklü bir kız geldi; bir kase hazır yoğurt aldı, gitti. Pazardan dönen emekli öğretmen Ali Nusret beyin hanımı Edibe hanım ekmek almaya uğradı, Üzer'le selâmlaştılar. O da gitti.

«Senin işin oldu,» dedi Üzer, Cevahir'e doğru eğildi.

Cevahir'in rengi değişti.

«Evet dedi mi?»

«Dedi. Gazel konuşmaya gitmişti sabahtan. Almış, kavakların oraya, dere boyuna götürmüş, konuşmuş, ağzını aramış, niyetini öğrenmiş. Evet demiş.»

«Sevinmedin mi yoksa?» dedi Üzer.

«Yok, sevindim, sevindim! Şaşırdım azıcık da. Beklemiyordum.»

«En doğrusu buydu. Gazel de öyle diyor. İkiniz birbirinize denksiniz. Yaşar gidersiniz güzelce. İnsan ömrü kısa, güzel yaşamalı, güzel bitirmeli. Yarın Gazel gitsin yine, nüfusunu alsın getirsin sana. Ya da Hediye'nin kendi getirsin, versin. Sen de muamelelere başla. Dilekçeci Hasan efendiyle görüşürüm dönerken, parası neyse veririz, çabuk tuttururur, bitirtir. İş, uzamasın fazla, olsun bitsin.»

«Evet, olsun bitsin..» dedi Cevahir.

«Ben konuşurum Hasan efendiyle, sıkılarım. Böyle şeylerde para esirgenmez.»

«Masrafı her kaç kuruşsa..»

«Hasan efendi bilir. Konuşurum.»

Bir kaç yeni müşteri geldi, biri paket makarnası sordu; yoktu. Cevahir:

«Yazalım, çok istiyorlar..» dedi Mustafa'ya. «Bir dahaki seferde getirsinler.»

«Çamaşır tozu da lazım,» dedi Mustafa. «Büyük kutulardan bitti.»

«Ben gidiyorum,» dedi Üzer. «Öğle olmadan yola çıkayım, yolum epeyi.»

Kapıdayken Cevahir döndürdü.

«Her bir şeyin tamam, değil mi?»

«Tamam, tedariklendim.»

«Yolun açık olsun.»

Güneşe çıktı Üzer.

Yolu üzerinde dilekçeci Hasan efendiyle konuştu, anlattı, tenbih etti. Hasan efendi yapacaktı; iki tarafın da nüfusları gelsindi, bir hafta, on günlük işti. İl merkezindeki nüfus memuru arkadaşıydı; az biraz yiyiciydi ama eline çabuk adamdı, ne yapar eder, üstesinden gelirdi. Parmak oynadı mı dünyada yapılamayacak ne vardı ki!

Eve geldi, susamıştı, sürahiyi az daha yarılıyordu; Gazel bırakmadı.

Hazırlandı, atı altına çekti, bindi. Her bir tedariki tamamdı.

Gazel de onunla yürüdü bağların başına kadar.

«Kendine iyi bak. Geç kalma sakın, bekliyorum..» dedi.

«Hediye'ye söyle,» dedi Üzer. «Nüfusunu bugün götürsün, Cevahir'e versin. O da dilekçeci Hasan efendiye verecek, bir an önce muamelelere başlayacaklar. Hasan efendi, bir rapor uydurur, yıldırım'a çevirtirim, dedi. Yapar. Anasının gözüdür, elinden bir şey kurtulmaz.»

«Gider, söylerim,» dedi Gazel.

«Sen de kendine iyi bak, Gazelcik! Beni düşünme, o şeyi.. evi.. İstanbul'un neresindeydı o yer, söyle bakayım?»

«Küçükçekmece'de..»

«Hah, orda.. Ordaki evi düşün. Vakit geliyor mu?»

«Gitmek için mi?»

«Evet, gitmek için. Ne zaman diye düşünüyorsun?»

«Şimdi sonbahar,» dedi Gazel. «Sonbahar geçsin, kış geçsin bahar geçsin. Yazın başlarında falan. O zaman anca. Daha var.»

Üzer bağlara baktı. Bozum bitmişti. Kara kargalar asmaların arasında dolaşıyor, salkımlardan arta kalanları arıyorlardı.

Hayvanın karnını tepikledi, başını dağlara doğru çevirdi. Gerideki Gazel'e bir kez olsun bakmadan tırısla Pınarbaşı yoluna saptı.

29

Pazartesi gününe Hediye yüreğinde bir sıkıntı, bir ağırlıkla başladı. Uyandı. Yataktan uzun süre çıkmak istemedi canı. Pencerelerin kanatları kapalıydı. Gün doğmuştu çoktan, aydınlığı tahta kanatların aralarından camlara vuruyor, içeri süzülüyordu. Duvardaki ipek halının anca yarısı aydınlanmıştı. Türlü renklerde, çöle çıkmış aslan avcılarını tasvir ediyordu; yağız atlara binmiş, arap kılıklı beyaz harmanili, belleri cenbiyeli avcılar uzun kılıçlarını çevresini sardıkları aslana uzatmışlardı. Aslan, bir hurma ağacının altında atını şaha kaldıran oklu avcının gerdiği yaydan çıkma bir okla göğsünden yaralanmış; o yarayla ağzı alabildiğince açık, sessiz bir kükremeyle havaya doğru sıçramış, pençelerini de yakınındaki atlıya uzatmıştı. Araları çok yakındı. Atlının da, bindiği hayvanın da korkudan gözleri faltaşı gibi açıktı. Öbür avcılar gerideydiler, günün ışığı henüz onları aydınlatmıyordu, karanlıkta kalmışlardı.

Kolunu yorgandan dışarı çıkardı, üstüne alacağı ince yün ceketini arandı. Ucunu buldu, çekti, kurtaramadı. Yeniden çekti. Bir yere takılmış gibi dire-

nen ceket kurtuldu elinden. Başını kaldırdı. Tahir karşısındaydı, ceketi uzatmıştı ona.

«Bütün gece uyumadın..» dedi. «Hep düşündün.»

«Düşündüm, evet..» dedi Hediye

«Benim dediklerimi de düşündün mü?»

«Düşündüm. Ama...»

«Gazel'le dere boyunda konuşuyordunuz, ben de ordaydım, duydum sizi.»

«Seni görmedim.»

«Kavaklara yakındım, çiçeklerin ordaydım, ben sizi görüyordum.»

«Gazel ille de olsun dedi.»

«Ben de demedim mi sana?»

«Dedin!»

«İkiniz için de iyi olacak bu, ben inanıyorum.»

«Gazel, kaçakçı karısı olmaktansa.. dedi. Kaçakçı bir kere ölür, kaçakçı karısı bin kere.. dedi»

«Doğru demiş. Ben gittiğimde sen öyle değil miydin? Uykusuzluktan gözlerin kan çanağı, yolumu gözlemez miydin? Aklın fikrin bende değil miydi? Ölüp ölüp dirilmez miydin?»

«Seni sağ salim karşımda görünce herşeylere değerdi. Herşeyleri unuturdum.»

«Cevahir'e varınca bunların hepsi geçecek. Biliyorsun.»

«Biliyorum.»

«Uykusuzluk yok, beklemeler yok, öldü mü kaldı mı kaygıları yok.»

«Ama..» dedi Hediye içini çekerek. Sonra sustu.

«Cevahir seni seviyor. Ne zamandır seviyor. Sana anlattım.»

Hediye elinde tuttuğu yün ceketi sıktı, top etti; açtı, buruşukluklarını parmaklarıyla düzeltti.

«Ben hep seni düşünüyorum,» dedi sesini indirip.

«Bu son,» dedi Tahir. «Bu benim son gelişim. Bir daha gelmeyeceğim, rahatsız etmeyeceğim seni. Artık aranızda yokum ben. İkiniz birlikte olacaksınız. Daima birlikte.. Bensiz.»

«Hiç mi gelmeyeceksin bir daha?»

«Lazım olmayacağım ki..»

«Yani...»

«Artık yalnız olmayacaksın..»

«Ben, yine de...»

«Hayır! Beni çıkar aklından. Yüreğinden de sil, at beni. Cevahir seni mutlu edecek. Sen de mutlu et onu. Beni hiç düşünme. Ben yokum. Beni düşünürsen, beni unutmazsan mutsuz olursun sonra, Cevahir'i de mutsuz edersin. Dünyan kararır. Bir tek şeyi unutma, onu istiyorum: Seni her zaman sevdim. Sevdim, değil mi?»

«Ben de seni sevdim.»

«Biliyorum, sevdin. Şimdi yerimi Cevahir'e bırakıyorum. Onu sev. Beni sevdiğin kadar, beni sevdiğinden daha çok onu sev. Ben bunu istiyorum.»

«Madem sen istiyorsun.. Severim, peki..» dedi Hediye.

«Cevahir'e nüfusunu ver. Gazel gelip alacak, götürecek ona. İş uzamasın.»

«Peki!»

Tahir durdu, sustu. Hediye gözlerini dikti, bekledi. Tahir söyleyeceklerini aranıyordu sanki. Dudakları kıpırdadı.

«Gidiyorum,» dedi. «Bir daha gelmeyeceğim. Yalnız bir tek şeyi unutma; seni her zaman sevdiğimi...»

Yaklaştı. Eğildi. Hediye'nin saçlarını okşadı. Alnından öptü. Dışardan «Hediye!» diye ünleyen sesi geldi Gazel'in. Hediye aceleyle yataktan kalkıp pantuflalarını ayağına geçirdi, kapıya yöneldi, açtı. Açılan kapıdan Tahir yan dönüp öyle çıktı, kısa adımlarla kuyunun başına kadar gitti, oracıkta saydamlaşıp yok oldu birden.

«Bu ne uykusu böyle kız?» dedi Gazel. «Öğle oldu, öğle! Yapacak dünya kadar işimiz varken bu kadar uyunur muymuş? Allah, Allah!»

Hediye onu içeri buyur ederken alttan aldı.

«İşte, uyumuş kalmışım, ne bileyim!»

30

Cip tozların arasından çıktı, Pınarbaşı yolunda ki üçlü sapağın ağzında yaz kış akaduran kümbetli kaynağa gelip durdu. Rifat direksiyon başından ayrılmadı; Kasım ağa ile konuğu ve yahudi tercüman indiler. Su har har akıyordu. Sırayı konuğa verdi Kasım ağa, adamın elini yüzünü bir güzel yuğup serinlemesini bekledi. Adam avucuyla kana kana su da içti. Doğrulduktan sonra yahudi tercümana

«Köydeki yemeklerden yanmışım..» dedi.

«Ne dedi?» diye sordu Kasım ağa. «Beyenmiş mi suyumuzu?»

«Beyenmiş. Köydeki yemekler alışkın olmadığından midesini yakmış, kavrulmuş. Güzel su, tatlı.. Diyor.»

Suyun çevresinde yapraklarından sıyrılmış salkımsöğütlerden bir küme vardı. Zeytinlerden kalkan bir sığırcık bulutu havada döne dolana suya hayli uzak yaşlıca salkımsöğütlerden birinin dallarına kondu, oğuldayarak gürültülü sesler çıkardılar.

«Avcılığa meraklı mıymış, sor bakalım!..»

Yahudi tercüman sordu, döndü.

«Kuşlara değil, diyor. Kışın yabandomuzu ovlarmış, sürek avı yaparmış arkadaşlarıyla. Oturduğu yerde yabandomuzu çokmuş. Yabangeyikleri de çokmuş...»

«Bizim burda olmaz,» dedi Kasım ağa. «Daha çok tilki, çakal, kurt olur. Onların da pek zararı dokunmaz kimseye. Köpeklerimiz yamandır, yabandomuzlarını yanaştırmazlar.»

Cipte oturmaktan uyuşan ayakları açılsın, kan dolaşımı düzelsin diyerek biraz yürüdüler. Su, uzun yalağını doldurmuştu; üzerinden akarak yanısıra kendi kendine açtığı ince bir yolda daralıp genişleyerek önce bir düzlüğü, sonra da önüne çıkan küçük tepeciğe varıp o tepeciği iniyor; çevrede bitivermiş bodur eğretilerin, çalı harnuplarının ve yaba-

ni ünnapların arasından yitip gidiyordu. Sesi vardı, kendi yoktu.

Kasaba çok uzaklardaydı, suyun ordan pek çıplak gözle görülemiyordu. Güneyden göğü kaplayan sonbahar bulutları birbirlerinden kopmadan, bembeyaz yumaklarını çözmeden herşeylerini ağırdan alarak kuzeybatıya doğru ilerliyorlardı.

Yabancı konuk benekli boyunbağını gevşetti, en sondaki salkımsöğütün altına gidip durdu. Bir elini ağacın gövdesine verdi, güney yakasında uçsuz bucaksızlaşan çöle çevirdi bakışlarını. Kasım ağa yanına geldi yahudi tercümanla birlikte. Onlar da bir şeyler görürüz umuduyla konuğun baktığı yöne baktılar. Çöldü gördükleri, bir kum deniziydi, sınıra kadar varıyordu.

«Bu iş tutacak,» dedi yahudi tercümana. «O da öyle görüyor muymuş, sor?»

Yahudi tercüman, Kasım ağa'nın söylediklerini çevirdi. Dinledi.

«Aynı düşüncedeymiş,» dedi. «O da tutacak, diyor. Çünkü, diyor; bir başladı mı, sonunu aldırmak zordur. Kasım ağa merak etmesin, diyor; bu bir döngü, bir elden alacağız, öbür elden vereceğiz »

«Yani, biz, işlenmemiş bizim malımızı beri yakaya götüreceğiz, sonra işlenmiş olarak bu kez bizim tarafa geçireceğiz; sonra o gidecek, sonra onun yerine silah gelecek, öyle mi?»

«Sorayım..» dedi yahudi tercüman. Çevirdi.

Yabancı konuk dediklerinin etkisini görmek için olacak, gözleri Kasım ağa'da konuştu.

«Diyor ki; sizden getirilen işlenmiş mal, Edirne'den sonraki bir iki ülkeden geçirilip, diyelim, İtalya'ya ulaştırılacak. Orada bu, silaha dönecek, yer değiştirecek mallar el değiştirirken. Silah olacakmış hepsi, öyle diyor. Sonra, diyor; bu silahlar bir çok yerde; diyelim Lübnan'da, Suriye'de, daha bir çok yerde, bir çok ülkede depo edilecek. Ediliyormuş da zaten. Bizim aracılarımız var, diyor. Türk, İtalyan, Arap, Yugoslav, Bulgar, Amerikalı bir çok aracıları varmış. Parti parti sokuluyormuş. Sizin işiniz Türki-

ye'ye sokmak. Ama, diyor; bazan tersi de olacak bunun.. Bazan da diyor, sizden Suriye'ye, Suriye'den Ortadoğu'ya geçirilecek, oralara ulaştırılacak. Bunun için herşey yapılıyormuş, öyle diyor. Herkesin bu işte bir görevi var, diyor; buna göre, kimse üstüne düşeni aksatmayacak, diyor.»

«İş büyük demek?» dedi Kasım ağa.

Yahudi tercüman aktardı.

«Büyük elbet, diyor..» dedi. «Derdi de büyük, kendi de büyük, getirdiği para da büyük. Bir şey daha varmış; sor ona diyor senin için; biliyor mu diyor, bu işe giren, asla çıkamaz, asla kendi keyfine göre hareket edemez, alıp başını gidemez, ben gidiyorum, bana izin diyemez. Biliyor mu, sor bunu, dedi..»

Kasım ağa ilk kez yüreğinin soğuduğunu, göğüs kafesindeki atmaların gümleye gümleye kulaklarına kadar çıktığını duydu.

Konuk bekliyordu. Yahudi tercümana bir şeyler dedi. Yahudi tercüman

«Korkuyor mu yoksa diye soruyor..» dedi Kasım ağa'ya.

«Girdik bir kere..» dedi Kasım ağa karılmış sesiyle. «Girdik bir kere.»

«Bak ben sana söyleyeyim,» dedi yahudi tercüman. «Girdin, evet, ama çıkamayacağını da bil. Sıkılıp bozulup ya da korku dağları bekler deyip ben gidiyorum dedin mi, seni yaşatmazlar, o saat canını alıverirler. Bu adamların kolları uzundur. Her yerde adamları vardır. Hiç ummadığın birileri bunların adamları olup karşına çıkar, ümüğünü sıkıverir.»

«Yani,» dedi Kasım ağa. «Şimdi ben..»

«Girdin! Ağzınla söyledin girdiğini. Çıkamazsın. Ölün çıkar, sen çıkamazsın. Bulaştın. Sonuna kadar gideceksin. Ne denirse yapacaksın. Anladın mı?»

Kasım ağa karşılık vermedi, sığırcık sürüsüne baktı, daldı.

31

Öbürleri bekliyorlardı. Karanlıkta yarı sinerek demiryolunun öteki yanından çıktılar, doğrulmadan raylara yaklaştılar. Yan yana uzandılar yere. Üzer yutkundu, kurumuş ağzından gırtlağına çok az tükrük geçti. Mahmut aldığı iri bir çakıltaşıyla raylara kısa aralıklarla bir kaç kez vurdu. Raylar anında sesi aldılar, uzaklara taşıyıp ilettiler.

Mahmut, elindeki o iri çakıltaşıyla kulağını rayların demirine yapıştırdı, dinledi.

Aysız bir geceydi, yıldızlar tek tüktü ve olanları da gökyüzünde küçülmüşlerdi. Çölün ayazı çevrede geziniyordu.

Sesi duydular her ikisi de. Bir yerlerden birileri raylara taşla vuruyordu. Taşla demirin çakışmasından doğan titreşim onlara kadar uzandı İki aralıklı ve hızlı, ardından tekli bir vuruştu. Mahmut bir tekli, sonra iki aralıklı vuruşla karşılık verdi.

«Tamam!» Raylardan ayırdı kendini: «Nerdeyse gelirler.»

Çok geçmedi, ayakseslerini duydular, doğruldular. Karanlıkta gelenleri seçmeye çalıştılar. Demiryolunun altındaki tümseği üç gölge aştı, düzlükte kalıp fazla sokulmadılar.

«Kaç baş?» diye sordu bir ses.

Mahmut :

«Üç bin!» dedi.

O üç kişiden önde duranı:

«Yalan!» dedi. «Hep böyle dersiniz, yalan söylersiniz. Üç bin dediniz mi o beş bin demektir. Yalan konuşmuyorsunuz ya?»

«Yeminle ağam,» dedi Mahmut. «İstersen kendin say, görürsün.»

«İşim yoktu da, öyle mi? Doğrusunu söyle!»

«Üç bin ağam, yalanım varsa...»

«Dört bin üzerinden ödeyeceksin. Fazlasını sana bırakıyoruz.»

«Bilseydim..» dedi Mahmut. «Valla'a, beş bin toplardım.»

«Hadi, uzatma fazla. Olursa olur. Yoksa hava alırsınız.»

Arkada duran iki kişi öndekinin yanında yerlerini aldılar.

«Peki,» dedi Mahmut, koynundan plastik bir torba çıkarıp önlerine doğru hızla savurdu. Torba uçtu, yere düşmeden üçlünün önündeki havada kaptı.

«Sen de hazırlığını ona göre yapmışsın zaten. Noksanı varsa, yandın.»

«Yok, dört bin ne tutuyorsa, o kadar.»

«Biz gidiyoruz, biz yokuz..» dedi beriki. «Yalnız çabuk olun, vakit geçirmeyin. Arkanızda iz miz de bırakmayın.»

«Olur.» dedi Mahmut. «Bırakmayız.»

Geldikleri gibi gittiler, tümseği geri indiler, bir daha görünmediler.

Mahmut, Üzer'i dürttü. Demiryolunun çakıllarından kurtulup toprak yolda koştular. Susuz derenin üstüne kurulu köprünün altına çektikleri hayvanlarına bindiler.

Kestirmeden vardılar bekleme yerine. Koyunlar hiç seslerini çıkarmadan birbirlerinin gerdanaltlarına sokulmuşlar, yarı uykuda yarı uyanıktılar.

«Sürün!» dedi Mahmut. «Tamam herşey, sürün, vakit geçirmeyelim!»

Hayvanların terkilerinde dürülü duran yorganları aldılar, çözdüler; birbirlerinin arkasına sıralanarak yanlamasına yaydılar hepsini. Upuzun ve yorgandan bir yol oldu.

Kara Hüseyin koçun boynuzlarına bağladığı ipi çekti, hayvanı sürükledi. Koçun yürümesiyle birlikte öbür hayvanlar da hareket aldılar, yürüdüler. Yorgandan yolu alışkın adımlarla geçmeye, karşı yakaya ulaşmaya başladılar.

Mahmut beri yakadan geçişi denetliyordu. Yanında Üzer vardı.

«Anladılar,» dedi. «Salko eşkıyasının adamına kül yutturulmaz.»

«Saymadılar halbuki. Nerden bildiler o kadar çabuk?»

«Biz hep eksik söyleriz, onlar da bilirler bunu.»

«Tam söylediğinde de mi olur?»

«Hep onların dediği olur. Aksilik etmeye gelmez. Geçirmiyorum, aman yok dedi mi, n'apacaksın? Bunca baş hayvanı gerisin geri götüremezsin ki! Hep onların dediği olur.»

Hayvanlar çıt bile çıkarmadan yürüyorlardı. Arada bir soluyorlar, küçük duraklamalarında üstüste yığılıyorlardı.

«Sürün be! İbrahim, Hasan, İdris elinizi çabuk tutun hey!»

Her geçenin kıçına sopayı yapıştıran İdris'ten sonra Hasan'la Nazmi hayvanların dağılmalarını önlemek için sağa sola koşuşuyorlardı. Arada dişlerinin arasından çaldıkları keskin ıslıklar hayvanları bir araya topluyordu hemen, dağılma duruveriyordu.

Sonuncusu da geçince Mahmut işareti verdi. İbrahim koştu, sirke bidonunu kaptı. İkisi birden çalışmaya koyuldular: Biri yorganları çabuk çabuk topluyor, öbürü de yorganlara rağmen ezilmiş ve iz bırakılmış toprağın yüzüne sirke döküyordu. Sirke kısa sürede toprağı kabartıverecek, kalmış izler yokolacak, toprak yine eski, çiğnenmemiş haline dönecekti.

«Hadi,» dedi Mahmut. «Yüzümüzün akıyla bitirelim şu işi. Araplar bekliyor, yürüyün bakalım, yürüyün, durmayın! Gözünüzü dört açın, dağılmasın şu hayvanlar. Her biri dünyanın parası. Hadi, hadi!»

Atlandılar. Islıklar çala çala hayvanları önlerine kattılar, karşı yakanın ekinleri kaldırılmış ve nadasa bırakılmış çıplak tarlaları arasına daldılar.

Mustafa büyük vitrinin kepengini yerine taktı, kilidini geçirip vurdu, kapadı. İkinci küçük kepenk elinde durdu. Cevahir kasadaki paralardan banknotları destelemişti; büküp bir bez keseye doldurdu, yanında bir azık sepeti vardı; paraları içine, en altına koydu, üstüne ekmekleri, bir tereyağ paketini, iki şişe gazozu, bir kesekâğıdı elmayı yerleştirdi.

Tek koltukdeyneğini aldı, kalktı.

«Işıkları ben söndürürüm,» dedi Hediye.

Dediğini de yaptı. Dükkândan en sonra çıktı. Mustafa küçük kepengi yerine oturttu, asmakilidi şakırdattı mahsus.

«İyi akşamlar abla, iyi akşamlar Cevahir ağam!»

«Sana da Mustafa!» dediler.

Sepeti Hediye taşıyordu. Eve kadar geldiler. Cevahir kapıyı anahtarla açtı. Hediye yüksünmeden ve ondan önce girdi, doğru mutfağa yollandı.

«Evden yemek getirmiştim, ocakta. Hemen sofrayı kurarım şimdi,» dedi.

Cevahir mutfağa bitişik oturma odasına geçti, sedire attı kendini. Tabakasına davrandı. Hediye mutfaktan

«Gazel, Üzer ağa bu gece erken dönerse, size şöyle bir uğrarız dedi.»

«Dönecek miymiş?»

«Bekliyormuş. Aşkı n'oldu diye sordu.»

«Haftaya gün aldık deseydin..»

«Dedim,» dedi Hediye; elinde salata tabağı, geldi, masaya koydu. «Turşu da çıkarmıştım, ister misin?»

«İsterim, evet..»

Cevahir kibritini tablaya bırakırken radyonun düğmesini de çevirdi. Kalın bir konuşmacı sesi haberleri okumaya başladı

«...karşıt görüşlülerin oturdukları kahveye baskın vererek içeri girmişler ve kahve sakinlerini elle-

rindeki silahlarla tarayarak geride üç ölü, yedi ağır yaralı bırakıp rengi ve plaka numarası henüz tesbit edilemeyen bir arabaya binerek kaçmışlardır. Güvenlikçe soruşturmalara başlanmıştır.»

«Yine mi?» diye sordu Hediye.

«Hergün, hergün.. Sonu alınamıyor. Yine üç kişi öldürülmüş, yedi kişi de ağır yaralanmış. Kaçmışlar.»

«Yarın da onlar onlara yapar, onlar onlardan öldürür.»

«Kan davası gibi sanki. Kim kimden öldürürse, o da gidip onlardan öldürüyor. Hep böyle sürüp gidiyor.»

Rakı bardağına biraz su ekledi. Koyu beyaz renk suyu görünce açıldı.

«Gazel nasılmış?»

«İyi,» dedi Hediye, lokmasını sağıncdan soluna aktardı. «İyi! Kıştan mı gitsem, ilkbaharı beklesem de ilkbaharın sonunda mı gitsem diye düşünüyor.»

«Kararlı mı?»

«Kararlı. Durucu gelmedi bana da. Üzer ağam eski işindeki gibi pek sık kasabada duramıyor dedi. Hayvan akımı varmış doğudan, adamın soluk almaya bile vakti yok,» dedi Gazel.

«Gidecek, gelecek, gelecek gidecek.. Hayvan kaçağı böyle. Getirdiler mi, kaçakçıyı ellerinin altında bulmalılar. Meretlerin ne zaman gelecekleri de belli olmaz ya, neyse. Şu gün derler, gelmezler. Hayvan yürüyüşü bu. Bakarsın bir hafta gecikirler de. Erken geldikleri hiç olmaz.»

Hediye tabakları aldı, masa örtüsünü dürdü, silkeleyip getirdi. Vazoyu tam ortasına koydu, içindeki yapma çiçeklere çekidüzen verdi.

«Kahveni yapayım, gideyim..» dedi.

«Neden?» diye sordu Cevahir yüzünü asıp. «Neden?»

«Vakit ilerledi, geç oluyor,» dedi Hediye.

Kahvesini verdiğinde Cevahir bileğini bırakmadı, yanına oturttu.

«Gitme!» dedi. «Bu akşam gitme, kal burda..»

«Lâf olur.»

«Olmaz. Haftaya gün aldık. Artık lâf edilecek ne kaldı?»

«Sabaha çamaşır yapacaktım. Kirlileri ıslatmam lazım.»

«Öbür gün yıkarsın.»

Hediye başını çevirdi.

«Lâf olur Cevahir,» dedi. «Elâlemin ağzı torba değil.»

«Ne diyecekler? Haftaya bugün bu evde olacaksın.»

«O zaman başka.»

Kendine doğru çekmeye çalıştı. Hediye az direndi, Cevahir gücünü arttırınca direnci boşaldı, yüz yüze geldiler. Cevahir'in yanakları kızarmıştı. Soluğu hızlıydı.

Hediye'yi bileğini bırakmadan kaldırdı, sağından soluna geçirdi, sağlam dizini oturttuktan sonra Hediye'nin dizine dayandı. Birbirlerinin sıcaklıklarını duydular.

«Ben hep bugünü bekledim,» dedi.

Hediye konuşmadı. Duruyordu yalnızca.

Cevahir ellerini uzattı, yüzünü avuçladı; kadının yanaklarını sıkmadan, parmaklarının baskısını etinde duyurmadan çekti, yaklaştırdı. Hediye gözlerini yummuştu. Cevahir alnından öptü, sonra kapalı gözlerinin üstünden, sonra şakaklarından; sonra burnunu öpe öpe indi, sonra ağzına geldi, öptü.

Hediye birden boşalarak kollarıyla sardı Cevahir'i. İnledi. Cevahir yavaş yavaş gömleğinin düğmelerini çözüp elini memelerine attı, sıktı. İkinci kez inledi Hediye. Cevahir'in parmakları göğsünün üstünden yürüdüler, meme başlarına geldiler. Cevahir, memebaşlarını iki parmağı arasında alıp gezdirdi.

Hediye gözlerini açtı, ışıktan gözleri kamaştı. Toparlanmak istedi, Cevahir bırakmadı.

«Işığı söndüreyim,» dedi.

«Bırak kalsın!»

«Gözümü alıyor.»

«Kalsın, bırak!»

Hediye kulağına eğildi. Fısıldadı.

«Utanıyorum.»

«Peki,» dedi Cevahir, bıraktı.

Karanlıkta Hediye yaklaştı, sedirin başucunda durup ağır ağır soyundu. Cevahir yatmış, hızlı hareketlerle soyunuyor, ona yetişmeye çalışıyordu. Hediye kedi adımlarla sokuldu, çömeldi. Sırt yastıklarından birini Cevahir'in başaltına koydu. Karanlıkta saçlarını, yüzünü, dudaklarını yokladı. Boynunu elledi, göğsünün kıllarını okşadı. Cevahir elektrikle çarpılmış gibi ikide bir titriyordu.

Omuzlarından kavradı. Hediye geldi, doğrulup önce karnının üstüne oturdu Cevahir'in, eğildi; yüzünden gözünden öptü. Tırnaklarıyla pazularını taradı, dirseklerine kadar kaydırdı. Cevahir'in iki avucu da yine iki memesindeydi. Hediye kalçalarının bir hareketiyle daha da aşağılara, Cevahir'in kasık nahiyesine indi; kendi dizleri üzerinde bir kez kalktı ve sonra hızla oturdu, inledi, dişleri dişlerine kenetlendi. Solukları ıslıklandı. Hareketleri hızlanıp çoğaldı.

Birden durdu. Durdu. Kalakaldı. Dişleri birbirlerinden ayrıldılar. Soluğunu olduğu gibi koyveriverdi, gerginliği gitti. İçindeki arka arkaya gelen beklenmedik yangınlı patlamaları duyuyordu hâlâ. Alnının tam ortasında bir yer çatlayacakmışcasına ağrıdı, sonra o ağrı çember oldu, bütün başının çevresini sardı, beyninde şimşekler çaktı.

Yumuşakça üstüne kapandı Cevahir'in. Terden ıslanmış saçlarını tuttu. Cevahir'in yüzü dönüktü. Göğsü hıçkırığa hazırlanmışcasına kısa aralarla sarsılıyor, hopluyordu.

Hediye anladı. Titreyen bir sesle;

«Cevahir,» diye konuştu. «Cevahir, güzel Cevahir'im..»

Cevahir'in sarsılması gitgide daha hızlandı. Kapalı dudaklarından bir hıçkırma çıktı, zorla yuttu bunu.

Hediye onun üstünden kalktı, yanına uzandı. Kolunu başının altından geçirip Cevahir'i çekti, yü-

zünü sol memesinin yakınına gömdü, bekledi. O zamandı, Cevahir boşandı, doya doya ağladı. Hediye gözlerini karanlıkta zor seçilen tavana dikti, sustu, öyle durdu. Hiçbir hareket yapmadı.

Sonunda Cevahir doğruldu, bir dirseğine dayanarak Hediye'nin yüzünü ve gözlerini görmeye çalıştı. Burnunu çekti, uzun uzun iç geçirdi.

Hediye gözlerini yummuştu. Cevahir'in eğildiğini anladı ama kaçamadı. Cevahir ıslanmış gözlerinden öptü onun. Kulağına sokulup çok yavaş

«Bağışla beni,» dedi. «O kadar.. O kadar...»

Sonunu getirmesin diye Hediye uzattı kollarını, boynuna doladı, asıldı. Cevahir yeniden kadının üstüne geldi. Kaçmasından korkarmışcasına sımsıkı sarıldı, sıktı. Hediye'nin memeleri Cevahir'in kıllı göğsünde yayılıp ezildiler. Sırtının etleri birbiri üstüne bindi.

İçi titredi ikisinin de.

33

Ayazdı ama güneş vardı. Üzer duvarın dibine çömeldi, sırtını yasladı, yüzünü güneşe verdi. Elindeki otuzüçlük Kâbe işi tesbihini şakırdatmadan döndürdü. Köyün dışarsını seyre koyuldu.

Küçük bir arap-ermeni köyüydü, yirmisekiz haneydi hepsi hepsi. Üç mahalleye bölünmüştü. Köyün ağası Sarkis'in evi orta mahalledeydi; evin bitişiği konuk odalarıydı, kapıları dışa açılan, yan yana üç odadan ibaretti. Konuk odaları uzun bir ahırla son buluyordu. Üzer atını gün ağarırken ahıra çekmiş, yemlemiş, sonra konuk odasında iki üç saatliğine tilki uykusuna yatmıştı.

Hava yeni tezek kokularıyla doluydu. Getirdikleri büyük sürüyü daha köyün ağzında teslim almışlar, hayvanları durup dinlenmeden sürüyüp götür-

müşlerdi. İşin başı Mahmut'tu. Kesişmeyi Sarkis'le o yapmıştı. Köye vardıklarında Sarkis'le adamları Körkuyu'da onları karşılamış, Mahmut'u kendi evine buyur ederken Üzer'le diğerleri konuk odasına alınmışlardı.

Pantolonunu çekiştire çekiştire Hüseyin çıktı helâdan, kuyunun önündeki hazır su yalağına gitti, temizlenip yıkandı. Poşusuna silinerek geldi, çöktü o da Üzer'in yakınına. Tabakasından bir cigara uzattı. Yakarken :

«Mahmut ağa da uyandı mı dersin?» diye sordu.

«Görmedim,» dedi Üzer. «Hem uyansa bile Sarkis'le birliktedir. Ağız ağıza vermişler, kimbilir neler kuruyorlardır.»

«Bu hayvan işinde ondan iyisi yoktur' Sözünün eridir. Bir günden bir güne kazık attığını ne duydum, ne gördüm. İşin raconuna bağlıdır, oyun bozanlık etmez.»

«Dünyanın parasını kazanıyor olmalı..»

«Sorar mısın? Tonla hem de. Riski göze aldığına göre, kazanacak elbet. İyi de yer, derler. Sık sık Beyrut'a gider, bar kapatırmış adamlarıyla. Hovarda adammış. Kaçağın sıkılaştığı bir keresinde, büyük bir parti geçirmiştik; ama nasıl geçiriş, binbir korku içindeydik hepimiz, kapıya anzavurun tekini dikmişlerdi, uçan kuşa göz açtırmıyordu. Allem ettik, kallem ettik, bir punduna getirdik, geçirdik hayvanları. Kim bağladı, bizim ağa mı, bu Sarkis mi? Bilemeyeceğim. Biz geçtik salimen, getirip teslimatı yaptık. Bunlar da etsizlikten kırılıyorlarmış o sıra. Bir makbule geçsin, bir makbule geçsin! Sarkis, sevincinden bizi üç gün üç gece bırakmadı, alakoydu köyde. Aşağıdan dansöz karılar getirtti, sofralar kurdurttu; vur patlasın çal oynasın, felekten üç gün üç gece çaldık, hâlâ unutamam onu. Herif elimizi cebimize vurdurtmadı, ağalığını tam yaptı.»

Sarkis'in evinin kapısında belirdiler. Evsahibi ile Mahmut, aralarına bir üçüncüyü almışlar, geliyorlardı. Saçı sakalı uzamış kara gocuklu başı açık biriy-

di. Yaklaştıklarında genç irisi, yeni sakallı bir delikanlı olduğu ortaya çıktı. Zayıftı. rengi soluktu.

«İyi uyudunuz mu?» dedi Sarkis gülerek. Dili hem arapçaya, hem ermeniceye çalıyordu. «Üzer ağam ilk çıkıyor bu işe galiba, ha?»

Üzer ayaklandı.

«Öyle, evet! İlk seferimizdi. Şükür, salimen geldik.»

Sarkis, Mahmut'un omuzuna el attı.

«Mahmut ağam her bir işi pişirmişti de ondan. Al gülüm ver gülüm yani. Hep bana hep bana yok bu dünyada. Aldın mı vereceksin, verdin mi de alacaksın. Öyle mi?»

Mahmut geniş geniş sırıttı, onayladı.

«Öyle Sarkis ağa, vermeden almak Allaha mahsus bir şey. Dünyanın düzeni bu; ver al, al ver, o kadar. Buna uydun mu, karada ölüm yok kimseye.»

Hüseyin de başını salladı.

Sarkis boynundan kavradığı delikanlıyı öne sürdü çekerek :

«Beyrut'tan geliyor arkadaş,» dedi «Sizin tarafa geçecek. Yardımcı diye seni düşündük Üzer ağa.»

Üzer, alıcı gözle süzdü delikanlıyı. Genç adam da gözlerini dikmiş, onu süzüyordu. Sağ gözünün ucu arada kıpır kıpır ediyordu.

«Adı, Bekir,» dedi Sarkis. «Bir hikâyedir gelmiş-miş başına, bu tarafa geçmiş. Uzun zaman kalmış, vakit öldürmüş. Şimdi herşey örtbas olmuş. Geri geçeyim istiyor.»

«Kâğıtları var mı?» dedi Üzer. «Tut ki, çevrildik, yakalandık. Kâğıtları var mı? Çevirip sordular diyelim, kâğıtları var mı?»

«Hem var, hem yok!»

«Yani, yok!»

«Var var olmasına ya, uyduruk. Anlayan anlar, anlamayan anlamaz.»

«Bu yüzden,» dedi Mahmut, söze karıştı «Bu yüzden, birinin nezaretinde geçmesi gerek. Kendi kendine olacak şey değil bence. Çevrilir, anlaşılır, yakalanır. Başı belâya girer. En iyisi dedik Sarkis

ağa'yla, bunu akıllı birinin yanına katıp eliyle geçirmesi. Senden iyisi, can sağlığı Üzer!.»

Üzer, çizmesinin burnuyla toprağı eşeledi, sonra eştiklerini tabanıyla düzeltti.

«Zamanını kollarsak, olur.» dedi. «Ama bizim geçtiğimiz yolları siz bilirsiniz, ben bilirim, lâkin o bilmez. Terslik olabilir.»

«O buna razı. Razısın değil mi?» dedi Sarkis, döndü.

Delikanlı ilk kez konuştu. Sesi tok, kararlıydı.

«Razıyım. Üzer ağa işinin ehliyse, rozıyım. Bana gelecek olan, ona da gelecek olduktan sonra neden razı gelmeyeyim?»

«İşte,» dedi Sarkis. «Madem öyle, mesele kalmadı. Üzer ağa, Mahmut bunun bedeli her neyse; sana karşıda, sizin yakada ödeyecek. Delikanlıyı geçirdin mi, koyvereceksin yakasını. O nereye giderse gitsin, bizi alakadar etmiyor. Kendinin bileceği bir şey artık. Geçireceksin salimen, bırakacaksın. Derdin, geçirdikten sonra bitecek senin. O yoluna, sen yoluna!»

«Üstünde bir şey var mı?»

Delikanlı irkildi, sertçe bakarak:

«Ne gibi?» dedi.

Üzer bakışlarıyla tartıyordu onu.

«Herhangi bir şey,» dedi. «Uyuşturucu gibi, beyaz gibi, sarı gibi...»

«Yok!»

«Makine?»

Delikanlı, Sarkis'e çevrildi.

«Tabanca falan diyor.»

«Bir otomatik, o kadar.»

«Büyüktür. Nasıl taşıyacaksın? Hem yolda lazım olmaz sana.»

«Parçalı,» dedi delikanlı. «Sırt çantam var, onun içinde. Anlaşılmaz.»

«O zaman olur,» dedi Üzer. «Yaya mı geçecek?»

«Hayvana binmeyi bilmiyor,» dedi Mahmut. «Ne kadarlık bir yol gideceksiniz zaten. Akşamüstü sınıra yaklaşırsınız, geceyi beklersiniz, geçersiniz. Bü-

yük şosenin orda bırak, ondan sonrası ona ait. Başının çaresine bakacak. Yol iz biliyor.»

«Pekâlâ,» dedi Üzer. «Paramı senden alacağım. Dönüşte buluşuruz, verirsin.»

Tokalaştılar.

34

Güneş guruba yöneldi, ortalık alaca bir kızıllığa dönüştü, sıcaklığın yerini bir nemliktir aldı.

Üzer'le genç adam hazırlandılar. Karınlarını bir saat öncesinden doyurmuşlardı. Kalanlara veda ettiler, yola çıktılar. Üzer de yayan gidiyordu, hayvanını yeddine almıştı.

İlk subaşında durup soluk aldılar. Cigara içtiler. Üzer yolda bir iki kez ağzını yoklamıştı; baktı, anlatacak gibilerden değil, üstüne varmadı. İçinden «bana ne,» dedi. «N'olduysa n'oldu! Dertsiz adam mı kaldı şu koca dünyada? Bunun başına kimbilir ne geldi, söylemiyor, söylemek istemiyor. Söylemesin. Öğrendim sayalım, çare mi olacağım sanki? Hiç!»

Kafasına girsin, tam geçerken ürkmesin, korkmasın diye uzun uzun anlattı neler olacağını. Nelere dikkat etmesi gerektiğini de anlattı.

Delikanlı can kulağıyla dinledi Üzer'i. Bir çok şeyi bilmiyordu, öğrenince şaşkınlığını gizlemedi.

«Biz işte böyle yaşıyoruz,» dedi Üzer. «Her yerin kendine göre bir tarzı var, bizimkisi de bu işte.»

Hava indi. Onlar konuşuyorlardı, ufuktaki kızıllık birden yitti, her yere akşamın alacası çöktü, çevreleri karardı.

«Hadi bakalım, destur!»

Delikanlı sırt çantasını omuzladı. Üzer, atının yularını sıyırdı, eline alıp bileğine doladı.

«Bizim tarafın başına kadar yayan gideceğiz,»

dedi. «Mayınsız yeri her eski kaçakçı bilir. Kimi nişanlıdır, kimi nişansız. Bizim hayvanlarımız da bizim kadar bilirler mayınsızları. Çünkü tayken anasının ardından salıverilir, talim eder, öğrenir mayında nasıl yürüneceğini. Yine de başımıza gelmedik kalmaz. Neden kalmaz? Şundan: Ne kadar ezberledim, ben mayınsızı biliyorum desen de, yine bir yerde aksarsın, şaşar, yanılırsın. Gece karanlığı bu. Bir yanlış adımında ayağın mayının tam üstüne basar. O zaman yandın işte.»

Delikanlı yalnızca dinliyordu.

Yavaş, ses çıkarmamaya çalışarak, usulca ilerlediler. Sonbaharın sonları olmasına karşılık bir türlü hasad edilmemiş bir mısır tarlasına daldılar. Gecenin çiği üstlerine yağıyordu. Ay bitimiydi, gece karanlıktı.

Mısır tarlasından çıkarlarken delikanlı sürçtü, düşecek gibi oldu. Çabuk topladı kendini, doğruldu yine.

«Köstebek yuvaları,» dedi Üzer. «Delik deşik ederler her yanı. Düz yerde gidiyorum sanırsın, açtıkları çukura düşüverirsin birden. Adımını atmadan yoklar gibi yap önce, öyle at. Acemisinin ayak bileğini kırar alimallah...»

Delikanlıyı ter basmış, burnundan kısa kısa soluyordu, erken yorulmuştu.

Demiryolunu uzaktan çevirdiler, döndüler, sağa kıvrıldılar. Daha aşağılara indiler. Sınır önlerinde göründü. Üzer durdu, delikanlı da durdu. Üzer anca onun duyabileceği bir sesle çağırdı yanına.

«Atla bakalım terkiye,» dedi.

«Ata mı bineceğim?»

«Evet, bineceksin. Seni üstünde geçireceğim.»

«Sen?»

«Ben atın kuyruğunda geleceğim, arkandayım, meraklanma.»

İki avucunu birleştirdi, hazırladı. Delikanlı bastı, atın üstüne yükseldi, oturdu sonra. Üzer dizginleri hayvanın başından geçirip eline verdi.

«Sıkılama, boş da koyma, tamam mı?»

«Tamam!» dedi. Sesi yadırgatıcıydı, korkuluydu.

Üzer başa geçti, hayvanı yürüttü. Küçük bir hendeğe girdiler, çıktılar. Ötelerde, karanlık içinde engebesiz bir toprak uzanıyordu; çok uzakta belli belirsiz delice zeytin ağaçları top toptu. Gece böcekleri sinir bozucu hışırtılarını sürdürüyorlardı.

Üzer, atın başından sağrısına geçerken ortada durdu.

«Şimdi gireceğiz,» dedi. «Hayvanı koyver, kendi halinde gitsin. Eğerde de temkinli otur. Korkuyorsan bile korktuğunu belli etme, yut. Kaçakçı hayvanı hislidir, bir küçük hareketinde anlar korkup korkmadığını. Ben arkanızdayım. Kokumdan beni tanır. Bak, nasıl titriyor derisi, değil mi? Eh, hayvan mayvan ama o da korkar bir yerden sonra. Üstündeki de korkarsa, emniyetini yitirir, yanlış adım atar. Sonra n'olur, anlattım.»

«Evet, anlattın..» dedi delikanlı, tükrüğüyle birlikte sesini de yutkundu.

Üzer gözlerinin içine bakmaya çalıştı karanlıkta.

«Allaha inanır mısın?»

«Allaha mı? Bilmiyorum.»

«Ben inanırım. İnanmasan da sen destur bismillah de ilk adımda. Korursa korur bizi. Sen destur bismillah de!»

Arkaya geçti, atın uzun kuyruğundan tuttu. Boş eliyle sağrısına yumuşacık bir şaplak indirdi.

«Hadi bakalım, deh Yürü Destur bismillah! Yürü!»

Hayvan kısa bir duraksama geçirdi, sonra birinci adımını attı. Sınırı aşıp girdi. Çok dikkatli, çok temkinli ve çok korkak adımlarla ilerliyordu. Her attığı adım kısa ama yeterliydi. Ön ayaklarını ustalıkla kullanıyor, önce havaya kaldırıyor, sanki basacağı yeri ayağı havadayken buluyor, emin olup olmadığına bakıyor ve daha sonra indiriyor, basıyor, ardından art ayaklarını çekiyordu.

Üzer kuyruğu garantiye almıştı, hayvanın apış arasından bıraktığı boşluğu kendine yol diye seçmişti. Ordan yürüyordu. Aklında hep Tahir vardı.

Onu kovsa babası geliyordu yerine. Tahir'in kesik başı, tek çizmesi, dikenli tellere bulaşmış köpürgen kanı, boynundan uçmuş muskası gözlerinin önündeydi. «Ah Allah,» dedi. «Ah Allah, kurtarmadın beni şu kaçak bokundan. Ölüp ölüp diriltiyorsun beni, ölüp ölüp diriliyorum işte. Üç kuruş için tatlı canımdan olacağım. Tahir gibi, babam herif gibi pisi pisine öleceğim. Ne zoruma benim, ne zoruma? Ah Allah, ah! Şu koyun işinden para yapayım, biliyorum ben, biliyorum. Madem gidecek Gazel o İstanbul'daki hangi cehennem yerse, ben de gideceğim onunla. Bakalım o bir penceresi deniz, bir penceresi göl diye bir yer varmıymış, göreceğim. Hele birazcık daha sabır, birazcık daha. Birazcık param olsun, tamam. Gazel'in ardından gitmezsem ervahımı...»

Hayvan birden durdu, Üzer de ayıldı. Kuyruğu bırakmadan

«Dizginlerle oynama, serbest bırak!» diye fısıldadı. «Bırak!»

Başını sağrıdan uzattı ileriye, alçak sesle seslendi

«Hadi oğlum, deh, hadi! Yavaş, aman yavaş! Şu ervahını sattığımın şeyini geçmeye çok kalmadı, hadi, gayret!»

Hayvan sese başını çevirmiş, dinliyordu. Üzer sağrıyı şaplakladı. Beriki yürüdü. Bin dikkatle, bin korkuyla yürüdü. Sinir içindeydi, kulaklarını oynatıyordu, derisinin tamamı tir tirdi.

Bölgeyi sonunda geçebildiler, düze erdiler. İkisini de ter basmıştı, gecenin ilerlemiş ayazında üstleri başları tenlerine yapışmıştı. Üzer öne geçti, hayvanın iki gözlerinden öptü.

«Hadi, geçmiş olsun hepimize..» dedi delikanlıya da.

Karşılık alamadı.

Delikanlı atın üstünde, Üzer yayan; yarım saatlik bir yürüyüşten sonra ana şoseye çıktılar. Kasabanın yolu şosenin kuzeyine düşüyordu. Üzer yardım etti, delikanlı eğerden indi.

«Sağol arkadaş,» dedi Üzer'e. «Büyük bir iyilik

ettin. Şimdi değil ama belki bir gün gelir, bunu öderim sana. Belli olmaz.»

«Benimkisi iyilik değildi,» dedi Üzer. «İşti. Para karşılığında aldım seni; karşıya, bu yakaya geçirdim. Sağ salim geçtik. Bunu iyilik sayma. Parasız deselerdi, düşünürdüm.»

«Yine de sağol, benim için iyiliktir.»

«Eh, n'apalım, madem iyilikmiş, iyilik olsun,» dedi Üzer.

Delikanlı elini uzattı, terden sırılsıklamdı avucu.

Üzer bir şey demeden atına bindi. Tepeden bakarak:

«Bundan sonrası sana aitmiş,» dedi. «N'apacağını biliyormuşsun, öyle dedilerdi.»

«Biliyorum.»

«Nereye gidiyorsan, selâmetle git. O çantandakine de sahip ol. Buraları tekin değildir, çevirip üstünde bulurlarsa yanarsın, ona göre. Bozulurlar. Yakanı kurtaramazsın.»

«Dikkat ederim..» dedi delikanlı.

Üzer atın başını kuzeye, kasaba yoluna çevirdi, sırtını döndürdü.

Üç yollu kavşağa vardığında baktı terkiden, delikanlı karanlıkta eriyip yitmişti.

Kavşağı kıvrılır kıvrılmaz apansızın üstüne şimşek hızıyla yığılan farların ışığına yakalanıverdi; sağdan soldan ve tam ortadan karanlığı yarıp patlayan keskin ışık seli hayvanı ürküttü. Kişnedi, şaha kalkacak, üstündeki Üzer'i atacak gibi oldu, Üzer zor zaptetti. Eğildi, kapandı boynuna, okşadı, durdurdu.

Işığın arkasından candarmalarla Muzaffer yüzbaşı, Necip Çavuş ve uzatmalı onbaşı Selâhattin Yavuz çıktılar. Hepsi de seferiydiler. Yüzbaşı geldi, atın başından tuttu. Gözleri parladı hemen.

«Seni tanıyorum,» dedi. «Seni tanıyorum ben. Nerdensin bakalım?»

Uzatmalı onbaşı Selâhattin Yavuz, Üzer'den önce davrandı.

«Bu kasabadandır, yüzbaşım. Adı Üzer, tanırım.»

«İn aşağı bakalım,» dedi yüzbaşı. «İn, yüzünü göreyim hele.»

Üzer indi, karşı karşıya durdular.

«Gecenin bu saatinde nerden geliş bu böyle?»

Üzer'in karşılık vermesine meydan bırakmadan adamlarına dönüp işaret etti. Candarmalardan biri atı çekti kenara, ikisi yaklaştı; Üzer'in kollarını havaya kaldırdılar, tepeden tırnağa üstünü başını aradılar.

«Yok mu bir şeyi?»

«Yok yüzbaşım.»

«Söyle,» dedi yüzbaşı. «Nerden geliş bu geliş? Hem de bu vakitte, söyle?»

«Dağ köylüklerine çıkmıştım,» dedi Üzer. «Bal siparişi vermeye gitmiştim.»

«Ne siparişi, ne?»

«Bal!»

«Sen balcı mısın?»

«Yeni başladık,» dedi Üzer. «Balcılıkta para var dediler, balcı olalım dedik biz de. Bunda bir kötülük mü var?»

«Balcılık için bu vakti zamanı mı seçtin?»

«Üç gündür köyleri dolaşıyordum. Anca bitirdim. Gündüz işlerim var kasabada; vakittir, yetişirim deyip yola çıktım.»

«Doğru olabilir mi bunun dedikleri?» diye sordu yüzbaşı, uzatmalı onbaşı Selâhattin Yavuz'a.

«Olabilir yüzbaşım. Çünkü bunun, içtiği su ayrı gitmez bir arkadaşı var kasabada, şimdi bakkallık yapıyor. Ona, mal toplamaya köylere gitmiştir. Buranın köylüleri ayağına gidilirse mallarını ucuza kapattırırlar.»

Yüzbaşı geriledi. Pek inanmış görünmeyen bakışlarla baktı Üzer'e.

«Hadi, bas bakalım,» dedi. «Gözüm görmesin, hadi, bas git bakalım yoluna!»

Üzer besmeleyle atına bindi.

«Gündüz gözüyle geleceksin sanıyordum,» dedi Gazel; çekildi, yolverdi, Üzer'i içeri aldı.

«Ben de öyle sanıyordum ya, olmadı. Sınırdan birilerini sokmamı istediler; onu aldım, geçirdim, vakit tuttu. Tam kasabaya geliyordum, etrafım sarılıverdi.»

«Kimlerdi, candarmalar mı?»

Üzer soyunmaya başlamıştı bile. Üstünden başından yayılan terli at kokusu odaya siniyordu.

«Candarmalar, evet! O bir yüzbaşı var, çok sıkı tutuyor. Elinden zor kurtuldum. Bir yalan attım; yutmadı ama yutmuş göründü, yakamı bıraktı.»

«Ne arıyorlar, neyin peşindelermiş?»

«Kim bilsin! Ortalık karışık. Adam avına çıkmışlardır.»

«Yıkanacak mısın?»

«Kızmazsan, sabaha kalsın. Uyku gözümden akıyor, turşu olmuşum.»

«Sabaha yıkan, n'apalım..» dedi Gazel. «Hem daha iyi, temiz temiz nikâha gideriz. Ben de erken kalkıp bir su dökünmek istiyorum.»

Üzer'in gözlerine bakınca başını iki yana salladı.

«Hayır, bu gece olmaz,» dedi. «At gibi kokuyorsun, seni koynuma sokmam.»

«Yıkanırsam?»

«Bu gece olmaz dedim. Yarın ayakta duracak halin kalmaz sonra. Cevahir'e sağdıçlık edeceksin, iyi uyuyup dinlenmen lazım.»

«Tüh, az daha unutacaktım,» dedi Üzer, alnına vurdu yatağa girerken. «Tabii, yarın oğlanın nikâhı var, tabii.»

Gazel yan odaya, yemek masasının dibine bir yer yatağı serdi, yorganı açtı.

«İkisi de hallerinden memnunlar.»

Açık kapının ardından Üzer'in uykulu sesi:

«Nikâh bu, elbet..» dedi.

Gazel ışığı söndürdü. Karanlıkta başını yastığa bıraktı.

«Biliyor musun,» dedi. «Sanki çok eskiden beri birbirlerinde gözleri varmış da bugüne kadar hep saklamışlarmış gibi geldi bana.»

Üzer'den hiçbir karşılık gelmedi, horultusu yükseldi.

«Uyumuş fıkaram» dedi Gazel içinden, yorganına sarındı.

Evin arka tarafına düşen küçük ahırda yemliğe bağlı at burnundan iki kez arka arkaya aksırdı. Yorgunluğunu sallanıp ayak değiştirerek birinden öbürüne aktardı.

36

Nikâh memuru önce kalemi Hediye'ye uzattı, Hediye imzaladı. Sonra aynı kalemi Cevahir aldı, Cevahir de imzaladı. Nikâh memuru güleç yüzüne pek yakıştırdığını sandığı o eğreti ciddiliği ile ayağa kalktı, gelinle koltukdeyneğine dayanarak damat da ayağa kalktılar.

Boş salondaki ön sıralarda Üzer'le Gazel yan yana oturmuşlardı. Mustafa ayakta duruyor, bekliyordu. Dilekçeci Hasan efendi sırıtkandı. En arkada, hemen kapının ağzında Kasım ağa ile muhasebecisi Hakkı bey omuz omuzaydılar, ellerini göbeklerinde kavuşturmuşlardı. Arkalarından, iki baş arasında Hamdi hüzünle bakıyordu.

«Ben de sizi..» diye başladı nikâh memuru, ekledi: «Bana verilen yetkiye dayanarak karı koca ilân ediyorum.» Elini uzattı, Hediye'yle tokalaştılar. «Mutluluklar dilerim, kutlu olsun.»

Cevahir'le de tokalaştı, aynı sözleri tekrarladı.

Cevahir başı eğik:

«Teşekkür ederiz..» dedi.

Mustafa önden çıkış kapısına koşturdu, yerini aldı. Cevahir, kolundan tuttuğu gibi Hediye'yi döndürdü. Gazel'le Üzer üstlerine geldiler. Gazel, siyah tayyörü içinde yanakları pespembe Hediye'ye sarıldı, ağlamaya başladı. Hıçkırarak

«Canım,» dedi. «Tebrik ederim.»

«Sağol Gazel ablam,» dedi Hediye, o da hıçkırdı.

«Hey hey, ervahınıza şimdi ha..» diye girişti Üzer. «Bırakın ağlaşmayı. Hayırlı olsun Cevahir! Kız dur, Gazel, gelini tebrik edeyim ben de.»

Kasım ağa'yla Hakkı bey gerilerden sokuldular. El sıkıp kutladılar. Çıkışta bekleyen Mustafa küçük seramikten kuşlar içinde mavi tülbentlere sarılmış nikâh şekerlerinden verdi. Ağzı kulaklarındaydı.

Kasım ağa önde yürüyerek :

«Şimdi Halit'in lokantasına kadar gidelim, bakalım..» dedi. «Bir düğün sofrası hazırlatmış bizim Hakkı bey. Bir iki lokma bir şey yeriz, bir iki kadeh de bir şey içeriz belki.»

Ne Cevahir, ne de Üzer böyle bir çağrıyı beklemediklerinden şaşırdılar. Cevahir hık mık edecek oldu, Üzer bırakmadı.

«Gidelim,» dedi. «Kasım ağa'nın ağalığı tutmuş nasıl tutmuşsa. Kimbilir hangi dağda kurt öldü.»

Halit'in lokantası nikâh dairesinin karşısına düşüyordu. Halit olanca hünerini göstermiş, üç masayı birleştirerek bir sofra donatmıştı. Görülmelere değerdi. Masanın göbeğine her renkten kasımpatlarıyla dolu koca bir çiçek vazosu yerleştirmişti.

Kapılardan karşıcı çıktı. Yerlere kadar eğildi.

«Kutlarım,» dedi Cevahir'e. «İnşallah bir yastıkta kocarsınız.»

«İnşallah..» dedi Cevahir kısık bir sesle. Yol açtı, Hediye önden geçti, onu Gazel izledi.

Sofrada Kasım ağa'yla Üzer yan yana oturdular. Halit geldi, servis yaptı. Rakıları kadehlere doldurdu. Ayakta durup kendi de bir kadeh aldı. Kaldırdı.

«Yeni evlilerin, Cevahir kardeşimle Hediye bacımızın şerefine ve mutluluklarına!» dedi.

Kadehleri bir bir tokuşturdular.

Kasım ağa sulu rakının üstüne maden suyundan bir büyük yudum içti. Ağzına bir salatalık turşusunu tümüyle attı, gürültüyle dişleri arasında çiğnedi. Üzer'e eğildi.

«Nasıl gidiyor işler?» dedi.

Üzer beyaz peynirden bir çatal aldı.

«Fena değil,» dedi. «Yavaş yavaş alışacağız. Yabancılık çekiyorum.»

«Her yeni şeyde öyledir,» dedi Kasım ağa. «Ama zamanla insan alışıyor, benimsiyor. Şu son şey, bizim de alıştığımız şey mi? Değil. Bir iki derken onun da kurdu olup çıkacağız alimallah.»

«Sen yaparsın ağam.. Aklın da var, paran da.»

«Hah,» dedi Kasım ağa kadehine yeniden davranarak. «Bazan o ikisi de bir boka yaramıyor. Çok kazandın mı, bil, çok dağıtacaksın. Çok kazançta çok göz olur. Ondan al ona ver, ondan al ona ver derken bir de bakarsın, sana devede kulak kalmış.»

Çenesine damlayan zeytinyağlı barbunya plakisinin izini peçeteyle sildi.

«Pek güzel bir iş değil bu yenisi,» dedi. «Tatlı değil. Etraf da çok sıkılıyor. Görünmüyorlar ama, her dakka her yerdeler. Ben seziyorum. Herkes tetikte. Bir pundunu bulsalar, yakacaklar alimallah.»

«Hayvan işi öyle mi, bak..» dedi Üzer. «Tıkır tıkır gidiyor. İşi başından bağlıyorlar; her şey ayarlanıyor, sonra biz üstüne gidiyoruz. Hayvan işi öyle değil.»

«Ama küçük iş, küçük! Her yanı, hepsi para olsa, n'olacak!»

Üzer baktı. Yudumunu almadı.

«Bizim adımız Kasım ağa mı?» dedi. «Biz küçük adamız Kasım ağam. Hırsımız mırsımız yok. Günlük nafakamız çıksın, yeter. Yarına Allah kerim diyoruz.»

Rakı kadehini ağzına götürdü, içti, yüzünü buruşturdu. Öteden Gazel

«Bu sofra düğün sofrası.. Ne o öyle kafa kafaya verip fısıldaşıyorsunuz? Hâlâ bir alıp veremediğiniz mi var, yollarınız ayrılmadı mı?» diye lâf dokundurdu.

«Yok be Gazel..» dedi Kasım ağa, güldü. «Dünya ahvalinden konuşuyorduk işte. Hadi, şerefine, sağlığına, İstanbul'daki evine!»

Kadehler kalktı. Kasım ağa öne eğildi.

«Ne oldu o senin hülyan?» diye sordu.

Gazel tetikteydi.

«Yakınlaştı vakti,» dedi. «Çok kalmadı.»

«Dediğim dedik diyorsun, ha?»

«Evet, diyorum.»

«Ararsın bu kasabayı.»

«Aman..» dedi Gazel, dudak büktü. «Nesi varmış da nesini arayacağım? Adamı adam değil, suyu su, havası hava değil. Bana yetti. Biraz da başkaları çilesini çeksin, yeter!»

«Biz seni arayacağız.»

«Orasını bilmem artık..» dedi Gazel.

Kasım ağa, Üzer'e :

«Ararız. Sen aramaz mısın?» deyip sordu.

«Arasak da..» dedi Üzer. «Gidecek o. Tutturdu. Kurtuluşu yok.»

«Ben de senin gibi yapabilsem keşke..» dedi Kasım ağa, Gazel'e bakarak.

Gazel, Hediye'den başını aldı.

«Yapamazsın,» dedi. «Sen koskoca bir Kasım ağasın. Senin mesuliyetlerin var. Bu kasaba, sen gidersen kimden sorulur sonra? Bunca işe tezgâh kurup tezgâh açmışsın. Kendi kendinin mahkûmusun. Ben, öyle miyim? Şimdi canım istesin, şimdi basıp giderim. Kimse nereye gidiyorsun bakalım diye sorgu sual açamaz, kimse yoluma duramaz.»

Üzer içini çekti, dişlerini sıktı. Hiç farkında değildi; elindeki bardak çattadak ortasından kırılıverdi, parmakları kıpkırmızı kesildiler. İçindeki rakı masaya, masadan da Gazel'in sabah kör karanlıkta kalkıp dikkatle ütülediği lacivert pantolonuna döküldü.

Boynundan akan terlerin çokluğu yorganın ağzını ıslatmıştı. Değdikçe rahatsız oldu, sonunda uyandı. Cevahir, sağlam bacağını dışarı çıkarmış, bir kolunu başına yastık yapmış öyle uyuyordu.

Yerlere sarkan yorganın ayakucunu topladı, örttü Cevahir geviş getirir gibi ağzını oynattı uykusunda, tıslayan bir sesle inledi.

Hediye süzülerek indi karyoladan, çıplak ayaklarıyla terliklerini arandı, buldu, ayaklarına geçirdi. Naylon geceliğinin üstüne hiçbir şey almadan parmaklarının ucunda ilerledi.

Gece yürüyordu. Havada sabahın sisine hazırlık vardı, çiğ artmıştı.

Avluyu geçti, helâya girdi.

Gökyüzünden bir yıldız gerilerde uzun, yaldızlanan bir yol bırakaraktan yer değiştirdi. Anında gözden yitmesine karşılık, izi yaldızlanıp durdu bir süre daha. Sonra o da yokoldu, göğün parlaklığı eski solgunluğuna döndü.

Helânın kapısını mandalladı, çevrildi. İrkildi.

Tahir, kuyunun başında onu bekliyordu. Gecenin karanlığında yüzü ağarık ve çok süzgün geldi Hediye'ye. Gözleri yalnız Hediye'yi görüyordu.

Hediye yaklaştı, sesini indirip :

«Hani bir daha gelmeyecektin? Öyle söz vermiştin, hani?» dedi.

Tahir bakışlarını kaçırdı. Yarı utanık, yarı yenik :

«Son bir kez gelmek istedim. Çok zorlandım, çok düşündüm. Dayanamadım, geldim,» dedi.

«Ne istediysen benden, hepsini yaptım işte,» dedi Hediye. «Evlen dedin, var Cevahir'e dedin; vardım, evlendim.»

«Biliyorum.»

Böyle dedi, parmaklarını birbirine kenetledi, kaldı.

«Mutlu musun diye soracaktım...»

«Bilmem. Senin gibi değil, sana benzemiyor. Seninle olduğumuz gibi de olmayacak. Çünkü o başka.»

«Arkadaş olarak çok iyi bir insandı. Hiç çatışmamıştık.»

«Siz erkeksiniz.»

«Seni seviyordu o da. Belki benden çok seviyordu.»

«Hiç bilmiyordum, farkında değildim.»

Susuştular. Nice sonra, Tahir:

«Sana şunu söylemeye geldim,» dedi, durdu.

«Neyi?» dedi Hediye.

«Beni unut artık. Çünkü.. Çünkü ben öldüm Hediye. Beni hâlâ sevmeni istemiyorum. Bunu sürdürürsen, Cevahir'e bağlanamazsın. O da mutsuz olur, sen de mutsuz olursun. Ben yokum arada, bunu bil.»

Yine susuştular. Hediye'nin yüreği kabarmıştı.

«Artık,» dedi. «Artık, hiç gelmeyecek misin?»

«Aranızda kalmak istemiyorum. Bana ihtiyacın yok. Cevahir var senin için artık. Onu sev, onu mutlu et. Seni seviyor, seni mutlu etmek için elinden geleni yapacak. O kuvvet var onda. Sen de yardım et. Beni aklından da, kalbinden de çıkar.»

Uzaklara baktı.

«Bunları demeye geldim işte,» dedi yumuşak bir sesle.

Sokaktan başı boş bir köpek geçiyordu. Durdu, ön ayakları üstünde dikilip taşlar arasından kor gibi yanık gözleriyle Hediye'ye baktı, kuyruğunu salladı.

Hediye nedensiz bir kızgınlıkla köpeğin üstüne gitti.

«Hoşt, hoşt!»

Köpek kırgın, geri çekildi, sekerek uzaklaştı.

Hediye, Tahir'siz kuyu başını hızlı adımlarla yürüdü, geçti.

Aynı anda gökyüzünden bir ikinci yıldız daha kaydı. İzi bir kezliğine parladı, birden söndü.

38

Gecenin serinliğinde çevreye yayılan sürüyü bir araya toplama yerine otlamaya bıraktılar. Birden yüzlerce hayvanın sonbahar yağmurlarıyla serpilip gürleşmiş yeşerik otlara saldırarak dişleriyle köklercesine kesmelerinin sesleri çevreyi tuttu.

Üzer gocuğuna sarındı, ateşe ayaklarını uzattı.

«Zamanla alışıyorlar,» dedi. «Ölenle ölünmeyeceğine göre, kız en doğrusunu yaptı. Cevahir de yabancılık çekmedi.»

Sürüyü Osmaneli'ne kadar getirip teslim eden Alirıza,

«Başınıza gelenleri duymuştuk,» dedi doğulu sesiyle. «Önce Cevahir öldü diye bir haber gelmişti, üzüldüydük. Sonra 'yok, kurtuldu' dediler.»

«Bir bacağına maloldu bu.»

«Ölmesinden iyi, ona baksın. Dükkân sahibi de yapmışsınız.»

«İşte birlik olduk, elverdik. İşleri güzel şimdi. Namerde muhtaç değil. Başı da bağlandı, daha n'olsun!»

«Sen yalnız kaldın..»

«Doğru, n'apalım, bir gün olacaktı zaten.»

«Bırakır mısın ilerde sen de?»

«N'aparım? Elde avuçta yok. Dükkâncılık edemem. Bu hayvan işi ne ondurur, ne öldürür, bilmez değilsin. Sürdüreceğiz.»

«İnsanın kendi başına işi olmazsa, zor..» dedi Alirıza.

«Bizim olmadı, olmaz. Yazgımızda yok çünkü.»

Alirıza yekindi.

«Teslimat tamam. Bundan öte sürü sizin.»

«Gidiyor musunuz hemen?»

«Yolcu yolunda gerek. Gündüz hâlâ sıcak oluyor, şimdiden çıkarsak hiç değilse kabasını alırız.»

Mahmut göründü.

«Sayım bitti Alirıza ağa,» dedi. «Bir iki telefat

var, mühim değil onlar da. O kadarı olur. Hesabımızı gördük.»

Bakındı.

«Kalkışmışsın! Gidici gibi bir halin var.»

«Üzer'e onu diyordum şimdi; sıcaktan önce iyi olur, geçe kalırsak, kötü yakalanırız.»

«Haklısın,» dedi Mahmut.

Alirıza kendine ait yükünü yerden aldı, omuzuna vurdu. Üzer'le helâlleşti. Mahmut'la konuşa konuşa yanından ayrıldılar. Üzer poşusunu yüzüne gözüne sardı, gocuğunun yakalarını kaldırdı; başını yaslandığı ağacın gövdesine verdi, uyudu hemen.

Güneşin doğmasına yakın Hasan uyandırdı. Çabucak bir iki lokma bir şeyler atıştırıp atlandılar. Sağından solundan sürüyü çevirdiler, hemen yola koydular, iki azman koçu öne düşürdüler. Sürü, koçların ardında itirazsız yürüdü.

«İçinde gebeleri çok mu?»

«Pek az,» dedi Mahmut yanında at sürerken. «Yolda bizi engellemez, baktım.»

«Bağladınız mı geçişi?»

«Çoktan; Ama yine de tedbiri elden bırakmayacağız, nemize lazım.»

«Doğru!» dedi Üzer, sürüyü bırakıp kendi başına buyruk gitmek için aradan ayrılan bir kaç hayvana doğru bağırdı. Hayvanlar sesini aldılar, durdular. Dönüp yine öbürlerine karıştılar.

Güneş sisler puslar içinde doğdu, yolları ışıdı.

«Bu defaki çok..»

«İstiyorlar,» dedi Mahmut. «Az bile diyebilirler. Herifler kırılıyormuş.»

Bütün gün gittiler. Güneş öğleden sonra yüzünü gösterdi, sonra yeniden bulutlandı. İkindiye erişmeden yağmur çiselemeye başladı. Önce geçer sandılar, tam tersi oldu. Giderek arttı, üstüne bir de rüzgâr bindirdi. Hayvanlar bir ara bozuldular, zor toplandılar. Yağmur adamların iliklerine işledi.

«Buralarda kuytu bir yer yok mu be? Hepsi hastalanacak bunların. Telef olacaklar sonra, aman!»

Hasan yetişti.

«Eski inlere kadar bir gayret ağalar,» dedi. «Kapağı oraya atalım, kolay!»

Akşam ne zaman bastırdı, bilemediler Canları burunlarında sürüyü o o yandan, bu bu yandan, beriki sağından solundan derken yürütüp dar attılar kendilerini eski inlere.

Geçmiş zamanlardan kalma bir sığınaktı. İlk bakıldığında göze çarpmayan bir küçük vadinin hemen inişindeydi. Sürü yuvarlanırcasına birbirini itip kakarak, nerdeyse birbirini çiğnercesine vadiyi indi; Hasan'la berikilerin yeri göğü inleten bağırışlarıyla inlere dağılıp yağmurla sertleşen rüzgârdan kurtuldular.

Üzer 'ervahına ulan..' diye söve saya gocuğunu çıkardı. Sırılsıklamdı. Yağmur poşusundan kasketine işlemişti, zor soluyordu.

«Bir de bu yaşımızda hasta olursak...»

Mahmut bir kenarda topluca bırakılmış odunları devşirdi, çattı, kibritleyiverdi. Kuru odunlar ateş oldılar. İnin içi aydınlandı, sıcaklık yükseldi.

«Alirıza bir de sıcağa kalmayalım dediydi, değil mi? Gördü anasının gözünü sıcak yerine»

«İki istasyon geriden binerler, olur biter. Öyle yapmışlardır.»

«Boğma var mı?»

Mahmut koynundan çıkarıp verdi. Üzer dolu dolu içti.

«İyi ki tedarikliyiz. Yoksa.. Ervahını...»

«Herşey tamam,» dedi Hasan, gelip ateşin başına oturdu, ellerini alevlere tuttu: «Sabaha kesilirse, yola düşeriz. Devam ederse...»

«Bekleriz,» dedi Üzer.

Mahmut doğruldu.

«Bekleyemeyiz. Yarın geceye bağlantı yaptık. Gitmezsek, sürü üstümüze kalır, paralar da yanar.»

«Sen delisin. Bu havada yola devam edersek, hayvanların yarısı telef olur. O daha mı iyi?»

«Bağlantıyı yakamayız Üzer ağam,» dedi Mahmut. «Hasan, nöbete adam dik, gözlerini açsınlar. Yağmur kesildi mi, yola devam. Çaremiz yok.»

«Peki,» dedi Hasan, kalkıştı.

«Şimdi bir güzel uyku çekelim Üzer ağam. Bakarsın, yarın gündüz gece fırsatını bulamayız.»

Dışarda rüzgâr delilendi, fırtına oldu. İnlerdeki hayvanlar huysuzluklarından bıçak altına yatırılmışlar gibi bağırmaya başladılar. Ne ettilerse yatıştırılmadılar bir türlü.

Sabaha doğru herşey gelip geçti. Rüzgâr kesildi, yağmurun ardı alındı, hayvanlar da kendiliklerinden sakinleştiler.

Yeniden yola koyulup vadiden düzlüğe çıktılar Toprak yumuşamış, bazı çukurları sular doldurmuştu. Kurumuş nice dere yataklarında yeni akarsular peydahlanmıştı, bu yüzden yollarını saptırdılar. Bataklık da ağzına kadar doluydu. Mahmut gördü, sinirlendi.

«Şu yağmurun ettiğine bak. Yolumuzu uzattıkça uzattı mübarek.»

Telâşlandılar, sürüyü zorladılar. Yürüdükçe güneş de yükseldi, çevreyi kızdırdı. Toprak buğulanıp tüttü.

«Biraz dinlendirmeyelim mi?» dedi Hasan, Mahmut'a.

«Sıcak bastırıyor,» dedi Mahmut. «Ama vakit yok, yetişemeyiz.»

«Başımıza dert olurlar sonra ağa.»

«Biraz daha, biraz daha..» dedi Mahmut.

Hasan atını topukladı.

«Ağırlaşıyorlar, ona göre..» dedi Üzer.

«Görüyorum Üzer ağam, ama n'apayım! Dursam bir türlü, yürüsem bir türlü. Sakalla bıyık, anasını. Bağlantıyı kaçırırsak, yandığımız gündür. Paramızı almaktan geçtik...»

Durup terkiden baktı.

«Tüh! Biri doğuruyor işte, hay Allah!»

Söz kesilen kavşağa yarım günlük yolları vardı. Yedi gebe koyun daha yollarda doğurdular. Hasan'la öbür adamlar terkilerinin iki yanlarındaki heybelere koydular kuzuları. Anaları acı acı meleyerek atların arkaları sıra koşturdu durmadan.

Güneş batıdan inmeye yöneldi, ortalık serinledi. Mahmut dur emrini verdi, durdular. Sürü toplandı, bir araya geldi. Hayvanlar yorgunluktan bitmişlerdi, ayakta zor duruyorlardı.

İki lokma bir şey yediler, havanın kararmasını beklediler. Kavşaktan bir cigara içimi sonrasında demiryolu görünecekti. Bağlantı noktası demiryolunun altındaydı.

Göz gözü zor görür oldu. Mahmut:

«Hadi ağalarım, vakittir..» dedi, davrandı.

Berikiler de davrandılar. Sürü hareket etti yine. Hayvanlar dinlenmenin verdiği taze güçle yürüyordu artık, adımları kıvraktı, tökezlemiyorlardı.

Mahmut yıldızlara baktı.

«İyi geldik,» dedi. «İyi geldik Üzer ağam. Ne günden kaybettik, ne vakitten. İşimiz rasgitti.»

Az sonraydı, işlerin rasgitmediği anlaşıldı. Kavşak öncesindeki beton köprüye yaklaştıkları anda sıradan bir korkutmaca ateşiyle karşılaştılar. Düpedüz ateş ediliyordu üstlerine ama vurmacasına değildi. Atlar ürktüler, şaha kalktılar. Hasan kendininkini zaptetmede güçlük çekti.

«Çevirin sürüyü! Çevirin, çevirin, çabuk!» diye bağırdı Mahmut.

«Ulan bu ne?» dedi Üzer olanca sesiyle. «Yoksa, bunlar..»

«Hayır, değil..» dedi Mahmut. «Hasım bunlar. Çevirin, çevirin!»

Hepsi birden baş tarafa at sürdüler, sürüyü döndürmeye çalıştılar. Ateş devam ediyordu.

«Karşılık verecek miyiz Mahmut?»

«Hasan'la öbür çocuklar yapar, sen sürüyü çevirmeye baktır!»

Kurşunlar vızır vızırdı.

«Aldık başımıza belâyı, iyi mi!»

Adamlardan birinin atı kurşunu yediği gibi kapaklandı, binicisini üstünden attı.

«Ulan Hasan, dayanın!»

Karanlıkta Hasan siperlenecek yer arıyordu. Gücün gücüne buldu; adamlarını da topladı çevresine,

ateşe karşılık verdiler. Habire görmeden etmeden karşı tarafa kurşun sıkıyorlardı. Karşıdan atılan kurşunlardan önce bir cayırtı koyuyor, arkasından küçük bir yalaza karanlıkta geldiği yeri belirliyordu. Hasan'la adamlar o yakayı kurşun yağmuruna tutuyorlardı. O arada kendi yerleri belli olmasın diye ateş ettikten sonra toprakta bir iki yuvarlanıyor, hedef değiştiriyorlardı.

Sürü uzaklaştırıldı, yine bir araya toplandı. Öteden kurşunların vızıldayan sesleri onlara kadar geliyordu hâlâ.

«Niyetleri sürüyü elimizden almak mı?»

«Evet, öyle..» dedi Mahmut. «Öyle olmasa bile, bağlantıyı bozmak. Demek haberini almışlar. Biri gammazlamıştır. Hırsız takımı işte.. Herifler beleşe konmak istiyorlar. Var mı o göz bizde Üzer ağam?»

«Bak, postu deldirmeyelim dedi...»

Atlarından inmişler, ellerinde tüfekleri, kulakları kirişte, gözleri ileriye dikili bekliyorlardı.

Üçüncü bir ateşin başladığını duydular. Tüfek sesleri de değişikti.

«Geldiler, yetiştiler!» dedi Mahmut sevinçle.

Hasan yayan koştu.

«Geri çekildiler,» dedi. «Bizimkiler tam vaktinde geldi, yol açık.»

Mahmut tüfeğini yeniden çaprazlama omuzuna astı, atını altına çekti. Bindi.

«Bu da işin cilvesi Üzer ağam,» dedi.

«Cilvesinin ervahına ben.» dedi Üzer, tükürdü.

39

Kasım ağa bir sabah erkenden kasabadan gitti. Muhasebeci Hakkı beye önce İstanbul'a, sonra Ankara'ya geçeceğini, her birinde kaçar gün kalacağını pek bilmediğini; ama haftanın sonuna doğru mutlaka döneceğini söyledi.

Rifat'ın kullandığı cip aldı, götürdü il merkezine. Öğleye yakın bir tren kalkıyordu, ona bindi. Komşu ilden bir buçuk sularında İstanbul'a hareket edecek uçağa yetişti, tam zamanında.

Rifat geri döndü.

Hakkı bey iki kız babasıydı, yirmialtı yıllık evliydi, Karamehmetler mahallesinde, iki katlı bir evde oturuyordu. Kasım ağa'nın babası Yetiş beyle babası çocukluk ve okul arkadaşlarıydılar. Gençliklerinde onlar da çok kaçağa gitmişlerdi birlikte. Kasım ağa'nın babası Yetiş bey, yörenin tek kaçakçı ağasıydı. Yine de istemişti oğlu kaçağa gitsin, görsün, öğrensin herşeyi. Böyle olursa, kimsenin bir gün yerini alacak oğluna kül yutturamacağını hesaplamıştı.

Hakkı beyin kızları liseyi kasabada bitirmişler, üniversite giriş sınavlarına katılıp beklemeye başlamışlardı. Sonuç pek sevindirici çıkmadı. Kasabanın daha akıllı, daha uslu, daha cin diye bellediği büyük kız, hiçbir yeri kazanamadı. Küçük kız, Ankara Hacettepe Üniversitesinin Tıp fakültesini kazandı. Büyüğü küstü, içine kapandı. 'Ben artık okumayacağım, evleneceğim' diye tutturdu. Hakkı bey de haklı gördü kızı; 'peki' dedi, kabul etti. İl merkezine göçmüş uzaktan akraba doktor Niyazi beyin tek oğluna nişan için söz kestiler.

Kasım ağa gider gitmez Hakkı bey bu nişan işiyle uğraştı hep. Damat adayı ilde elektrikli ev araçları satan büyük bir mağazanın sahibiydi. Hali vakti yerindeydi. Liseden büyük kızın okul arkadaşı oluyordu. Hakkı beye bir gece, karısı, çocukların daha okul sıralarında birbirlerine tutkun olduklarını açıklamıştı. «İyi,» demişti Hakkı bey. «Eski çeşit evlenmelerin zamanı geçti çünkü..»

Nişan ildeki bir düğün salonunda mı yapılsın, yoksa aile arasında mı tartışmaları sürdü epeyi. Ayrıca, kasabada mı olacaktı, yoksa il merkezinde mi?

Aile arasında olsun, dediler. Sabahtan kasabaya gelecek oğlan tarafını kız tarafı karşılayıp ağırlayacak, Hakkı beylere gidilecek, evde öğle yemeği ön-

cesinde yüzükler takılacak, yemekten sonra arabalarla bu kez il'e gidilecek ve tören, akşama kadar oğlan evinde devam edecekti.

Pazar günü öyle yaptılar. Gece kasabaya döndüklerinde Hakkı bey yazıhanede ışıkları yanık gördü, anladı Kasım ağa'nın döndüğünü. Ağzı kulaklarında kızıyla karısını eve bıraktı, çabuk çabuk yazıhaneye geldi.

Kasım ağa odasında ve masası başındaydı; bir şişe viski açmış, kendi kendine içiyordu.

«Erken döndünüz..» dedi Hakkı bey. «Daha kalırsınız diye düşünüyordum.»

«Dönmek zorunda kaldım, Hakkı..» dedi Kasım ağa.

Hakkı bey, ağasının tedirginliğini bir bakışta anladı. Bir şeyler dönmüş ya da döndürülmüştü. Karşısındaki koltuğa oturdu. Kasım ağa;

«Kendine temiz bir bardak bul, birlikte içelim, konuşalım Hakkı,» dedi.

Hakkın beyin getirdiği bardağını doldurdu.

«Bir terslik mi oldu ağa?»

«Bir değil, bir çok,» dedi Kasım ağa. «Ne umduk, ne buluyoruz.»

«Terslik ne, peki?»

«Arar mısın? Dolu! Taraflar birbirine girmiş, iş büyümüş. Çok para dönüyor. Başkaları da sokulmuş içine. Ucunun nerde olduğunu, kimde başlayıp kimde bittiğini bilen yok.»

Bardağı tutan elleri titriyordu.

«Bize gelen gâvur vardı, hatırladın mı?»

«Görmedim ama söylemiştiniz.»

«Onu ortadan kaldırmışlar. Temizlemişler geçen hafta.»

«Öldürmüşler mi?»

«Öldürmüşler! Kim vurduya getirilmiş.»

«Rekabetten mi?»

«Herkes kokuyu almış, işi kapmak için kıran kırana girmişler. Öyle büyümüş ki, aklın durur. Ben gördüm, şaşırdım. Recai beye de el çektirmişler, saf dışı etmişler onu da.»

Hakkı bey bardağını bıraktı. Mendilini çıkarıp burnunu sildi gürültüyle.

«Ben de çekileyim dedim İstanbul'dakilere. Zaten bana göre değildi, dedim. Evet, parası bol, vurgunu iyi, ama bana göre değil.. dedim. Biz küçük işler çevirirdik; saatti, halıydı, teypti, ciletti, şuydu buydu.. Bizim işimiz küçük işlerdi. Sonradan şeytana uyduk, büyük tutalım dedik, halt ettik. Çok para gözümüzü körletti.»

Bu kez şişeyi iki eliyle tutarak doldurdu bardağını. Hakkı beye uzattığında, beriki avucunun tersiyle kapattı üstünü.

«Allahın bildiği,» dedi Kasım ağa. «Ben korktum Hakkı. Şu ateş beni yaksın, korktum. Bunlar, örgüt. Başka bir örgüt.»

«Siz, ben çekileyim dediğinizde onlar ne dediler?»

«Pek öyle üstlerine gitmedim, ne yalan söyleyeyim. Şöyle bir ağızlarını yoklayacak oldum; baktım, adamın anasını kovalar soyundan hepsi, yuttum. Dememişliğe getirdim, neme lazım. Sus Kasım, dedim kendi kendime. Hiç renk verme bunlara, dedim. Lâf kalabalığına boğdum. Ama, işte, demin de dedim; korkuyorum, ayıp değil ya, korkuyorum! Hele o gâvurdan sonra... Bunlar taraf olmuşlar. Ver Allah, ver! Kapıları tutmuşlar, adamları satın almışlar. Çok büyük yerlerde çok büyük adamları var, söylediler. Kaleyi içerden fethetmişler anlayacağın. Bizim rolümüz küçükmüş fakat bizsiz de döndüremiyorlar, döndüremezlermiş çarkı. 'Sen ve senin gibiler dişlisiniz,' dediler yüzüme benim. Biz, dişlilermişiz. Çark, bizle dönermiş. Girerken hiç böyle olacağını bilebilir miydik Hakkı?»

«Bilemezdik, evet..» dedi Hakkı bey düşünceli düşünceli.

İçtiler. Caddeden düdük çalarak gece bekçisi geçti. Kuyu mahallesinden bir başka bekçinin düdükle ona karşılık verdiği duyuldu.

«Alayım başımı, kaçayım, gideyim diyorum..» dedi Kasım ağa. «Bütün paramı geçireyim öbür ta-

rafa; ben de geçeyim, bekleyeyim bir zaman. Bu işler düzelir mi, bilemiyorum. Düzelirse, ne âlâ, gelirim. Düzelmezse düzelmez, kalırım temelli orda.

«Çoluk çocuk?» dedi Hakkı bey.

«İki oğlan Avrupa'da nasıl olsa. Karıyı da alır giderim. Burda neyim var, neyim yok bir zaman kalır, bekler.»

Kasım ağa cigarasını izmaritinden yakıp tazeledi.

«Nasıl bu akıl, Hakkı?» diye sordu.

Hakkı bey düşünüyordu.

«Yoksa, daha boka saracak, arap saçına dönecek. Hiç çıkamayacağız içinden..» dedi Kasım ağa. Dili peltekleşiyordu.

«Siz bilirsiniz,» dedi Hakkı bey. «Şimdi.. Ben de korkmaya başladım.»

«Sana ne olacak? Takma kafana, sana bir şey olmaz. Ne başsın, ne kıç. Bulaşmadın. Düşünmesi gereken asıl benim. Ben, ne olacak diye düşünmeliyim asıl. Girmeseydik keşke. Girdik. Ne kadar çabuk çıkarsak.. Değil mi?»

«Giderseniz,» dedi Hakkı bey. «Ne zaman gidersiniz?»

«Biraz daha sabır, Hakkı. Vaziyete bakalım. İyi olmasına iyi olmaz, belki diyorum işte. İyileşirse, mesele yok. Bugünkünden kötüye gidiyorsa, tamam, basar giderim. Kim n'aparsa yapsın!»

«Sıyrılabilecekseniz..» dedi Hakkı bey.

«Sıyrılırım. Bunca yıl karşıyla ne işler çevirdik. Onca adamımız var orada, sahip çıkarlar. Param da olacağına göre.. değil mi?»

«Para olunca, evet..» dedi Hakkı bey. «Her kapı açılır size.»

«Kıyıda köşede bir yer alır, otururum. Ortalıkta gözükmem hiç. Herşey gelip geçti mi, çıkarım.»

«Olur. Olmaz değil..» dedi Hakkı bey.

«Sende kalsın!» dedi Kasım ağa dik bir sesle. Buyurgandı. «İkimiz bileceğiz bunu. Havayı kollayacağız. Bir punduna getirdik mi...»

Bardağındakini sonuna kadar içti. Dilini damağında şaklattı.

«Tamam o zaman!» dedi. «Şimdilik, ikimiz arasında.»

«İkimiz arasında, evet..» dedi Hakkı bey de.

40

Üzer, istemeye istemeye ağzından baklayı çıkardı.

«Yalnızım be,» dedi. «Yalnızım, zoruma gidiyor yalnızlık.»

Cevahir hak verdi.

«Bunca yıldan sonra, doğru..» dedi. «Ben olsam senin yerine, ben de yalnızlık çekerdim.»

«Çocukların hepsi iyi, Allahları var şimdi. Ama, işte.. Çevremde Üzer ağam, Üzer ağam diye fır dönüyorlar. Yine de.. İşte! Ne bileyim.»

Mustafa bir beyaz gazoz açtı, verdi.

«Gazel de bir hoş,» dedi Üzer, lâfını sürdürdü. «Üstünde bir hali var, atamıyor. Ağzını arıyorum, söylemiyor. Hoş, içimden geçenleri, kafamda olanları ben de söylemiyorum ona ya, neyse.»

«Gidecek gibilerden galiba,» dedi Cevahir. «Sen işte iken, bir gün gelmiş, Hediye ile konuşurlarken dokundurmuş. Ben de evvelsi gün, hani dükkânı açarken verdiği borç vardı, o parayı yolladım. Dün kapıdan uğradı, teşekkür etti.»

«Bundan haberim yoktu. Söylemedi.»

«Ordan da anla artık. Hamdi'yi de götüresiymiş.»

«Hamdi ne işine yararmış? Allahın bir kamburu o.»

«Can yoldaşı diyesiymiş. İstanbul'da göz kulak olurmuş ona.»

«İçim sıkılıyordu zaten,» dedi Üzer, Mustafa'ya döndü: «Bana bir ufak rakı sarıver ordan. Bir kalıp beyaz peynir de tart, paket et. Eve gidiyorum.»

«Gündüz gündüz mü?» dedi Cevahir. «Bekleseydin, akşama bize gelirdiniz, hep birlikte yer içerdik.»

«İçim sıkılıyor, gideyim,» dedi Üzer

Gazel avluda çamaşır seriyordu. Hamdi elinde ıslak çamaşır dolu sepetle arkasında duruyordu.

«Bitirmişsin,» dedi.

«Güneş varken asayım dedim,» dedi Gazel. «Hamdi de gelmişti, yardım etsin diye kaçırmadım.»

Hamdi bakıp yayıkça gülümsedi Üzer'e. Üzer elinden çamaşır sepetini aldı.

«Ben yardım ederim, sen git!.»

Hamdi'nin alt dudağı sarktı, uzadı.

Gazel bir Üzer'e baktı, bir Hamdi'ye. Sonra

«Sen git Hamdi,» dedi. «Sağol!»

Hamdi söz dinledi.

«Cevahir bir şeyler söyledi bana, doğru mu?»

«Ne söyledi ki?»

«Gidiyormuşsun. Kararlı,» dedi. «Hediye'ye öyle demişsin.»

Gazel, Üzer'in mavi içliğini mandalladı. İp boyunca yürüdü.

«Niyetim var.»

«Hep niyetin var senin, biliyorum.»

«Bu defa kararım karar, öyle dedim kendime.»

«Ne zaman dedin, ben yokken mi?»

«Sen yokken.. Düşündüm taşındım, zamanı geldi artık, dedim.»

«Hani kış geçecekti, ilkbahar gelecekti, ilkbaharın sonunda...»

«Ne değiştirecek?» dedi Gazel, yüzünü çevirdi. «Gitmekse, gitmek! Bugün olmuş, yarın olmuş, hepsi bir.»

«Senin için, öyle o.»

«Başkaları için?»

«Başkalarını bilmem.»

«Eh, o zaman ne bekleyeceğim? Çeker giderim bir an önce. Bir yazıklanmanım, bir ağlayanım mı kalacak gerimde? Hiç!»

Çamaşırların hepsi asıldı ipe, bitti. Gazel kuyu-

nun başına Üzer'in bıraktığı gazete kâğıdına sarılı rakıyla peynir paketini alıp eve yollandı. Kapıyı açık bıraktı.

Üzer kuyunun başında kaldı. Derenin kavaklarından doğru bir bıldırcın sürüsü havalanıp kanat açtılar. İncirin dibindeki gecikmiş son bir pembe gül yaprakları dökülü dikenli gövdede tek başına kalmıştı. Üzer uzandı, gülü bir çekişte kopardı, kokladı.. Kokmuyordu. Taçyapraklarını tek tek yolmaya başladı, yere attı hepsini. Ayakları ucunda biriktiler.

Dilekçeci Hasan efendi göründü.

«Ah,» dedi. «Seni Cevahir'in orda aradım, yoktun. Eve gitti dediler. İyi oldu senin de olduğun şimdi.»

«Hayrola, benimle bitecek işin mi vardı?»

«Olman faydalı,» dedi Hasan efendi. «Gazel'e itimat gelir. Ne de olsa kadın. Kandırılıyorum sanabilir.»

Üzer dikeldi yerinden.

Gazel de geldi.

«Muamelelerini tamamlattım. Tapuda herşey hazır. Bir imzaya kaldı. Senin imzana. Attın mı, bitirdik demektir.»

«Para da tamamsa..» dedi Gazel, Üzer'e bakmadı.

«Tamam! İmzayı atacaksın, avucuna sayılacak. Doğru bankaya gideriz tapudan, çekeriz, alırsın. İstersen, kendi adına yatırırsın oracıkta. Havaleni yaparlar.»

«Öyle yaparız,» dedi Gazel.

«Yalnız, yarın olmaz; cuma çünkü. Cumartesi de olmaz. Pazartesiye kalır. Erkenden gelirsin, erkenden gider, bitiririz.»

«Bitiririz, peki.»

«Bunu demeye gelmiştim,» dedi Hasan efendi. «Bak, Üzer'in yanında söyledim. Tanığımızdır.»

«Söyledin, sağol!»

«Bana izin,» dedi. «Sen de pazartesiye kasabada mısın Üzer ağa?»

«Niye sordun?»

«Gazel tarafının tanığı olursun. Burdaysan, tabii..»

«Belki olurum,» dedi Üzer. «Bakarız.»

Hasan efendi gittikten epeyi bir sonra:

«Demek doğruymuş..» dedi Üzer. «Evi de sattın, demek?»

«Kapıya kilit vurup bırakmalı mıydım?»

«Ev senin,» dedi Üzer. «Dilediğini yaparsın elbet.»

«Hesabımda vardı zaten.»

«Olması lazımdı. O şeydeki.. Nerdeydi o, neresiydi?»

«Küçükçekmece,» dedi Gazel. Rengi uçuktu söylerken.

«Küçükçekmece'deki evi, değil mi, nasıl alırsın? O evin, söyle bakayım, nesi vardı?»

«Çok şeyi,» dedi Gazel kısılan sesiyle.

«Bir yanı deniz, bir yanı göldü. Bir penceresinden bakacaksın deniz, öbür penceresinden bakacaksın göl..»

«Sen inanma bakalım.»

«Görmedim ki.. Görsem bile.. Zor. Olmaz. Denizle göl bir arada olmaz.»

«Bir gün,» dedi Gazel. «Bir gün, kalkıp gelirsen, kendi gözlerinle görür, inanırsın o zaman.»

«Eh, kısmet artık..» dedi Üzer.

Gazel'in konuşmasına meydan vermeden ahıra doğru adımladı avluyu. Geçti, girdi. At başını çevirdi, ona baktı, başını salladı, hafifçe kişnedi.

Üzer sokuldu. Burnunu okşadı hayvanın, akıtmasına düşmüş saçlarını kulaklarının arkasına ayırdı. At başını yüzüne yaklaştırdı, dudaklarını açtı; dişlerini gösterdi, soludu. Gözleri çok kocamandı. Üzer hayvana yaslandı. Boynunun ıslak sıcaklığına alnını dayadı, derin bir soluk aldı. Durup, «Allahım,» dedi içinden. «Allahım, Allahım, Allahım!»

O cumartesiden iki gün öncesinin perşembe akşamı el ayak çekildikten sonra Kasım ağa, Rifat'ın kullandığı bir ciple kasabadan ayrıldı, sınıra doğru ya da sınıra yakın bir yerlere doğru gitti.

Sonradan Rifat'ın anlattıklarına göre; Çamaltı'nın ordo cipi çekmişler ve beklemişlerdi. Ne kadar beklemişlerdi, Rifat pek bilemiyordu. «Ortalık kapkaranlıktı, yıldızlar da yoktu. Sonbahar mevsimiydi işte. Yağmur yağar mı diye kurdum durdum, yağmadı..» dedi.

Evet, yağmur yağmamıştı fakat gök bulutluydu, kapalıydı yani. Uzun bir bekleyiş olmuştu. Rifat, «Kasım ağa çok sinirliydi,» dedi. «Neden sinirliydi, anlayamamıştım. Zaten epeydir vara yoğa bozuluyor, kızıyor, sövüyordu herkese. Yenge bile şikâyetçiydi.»

Derken şoşeden gelen motor homurtularını duymuşlardı. «Kasım ağa kulak kesildi, heyecanı son hadcini buldu. Cigarasını atıp ezdi yerde. 'Geldiler nihayet..' dedi bana.»

Gelenler üç büyük Tır'dı: Biri Scania Vabis, biri Man, üçüncüsü de hepsinin irisi bir Daf. Kasım ağa yola çıktı, farların ışığına durdu, elini salladı. En öndeki Scania Vabis'in şoförü onu gördü, çok ötelerdeyken frene bastı, durdurdu koca Tır'ı. Öbürleri de durdular arka arkaya.

«Ben olduğum yerdeydim,» dedi Rifat, anlattı «Kasım ağa ile Tır'ların şoförleri halvet oldular, kafa kafaya verdiler, ne konuştular? Benim yerden duymama imkân yoktu, duyamadım. Tır'lar Avrupa yakasından geliyorlardı, burası kesin. Ya Kapıkule'den ya İpsala'dan ya da Dereköy'den giriş yapmışlardı. Yolları, bizden geçip karşıya gidiyordu. Kasım ağa ile uzun bir görüşme yaptılar. Ne dedi onlara Kasım ağa, onlar da Kasım ağa'ya neler dediler? Yine bilemiyorum. Sonunda Kasım ağa ayrıldı yanlarından, benim yanıma geldi. Yüzü değişikti. 'Hadi, biz gidelim Rifat,' dedi. Nereye gideceğimizi sor-

dum. 'Biz dönüyoruz,' dedi. Ben direksiyona geçtim, kontak açtım, motoru çalıştırdım. Manevra yaparak şoseye çektim. Baktım, yolum kapalı. Daha doğrusu, Tır'lar manevra yapmak için kapamışlar. Scania hendeğe bana mısın demeden dalmış, kıvrılmış, dönüyordu. Şoförün ustalığına hayran kaldım. Dev gibi Tır'ı çocuk oyuncağıymışcasına rahat kullanıyordu. Çekti çıkardı, geldikleri istikamate çevrildiler. Ben bir kolayına getirdim, aradan yakayı kurtardım, attım kendimi şoseye. Biz kasabaya dönerken dikiz aynasından onların da gelmekte olduklarını gördüm. Geldiler, geldiler; biz kavşaktan kasabaya saparken onlar Narlı yoluna vurmuşlardı bile. Sonra gözden yittiler.»

Kasım ağa şafağa yakın evine dönmüştü o gece. Soyunup dökünüp başını yastığa koyduğunda sabah ezanı okunuyordu.

Karısı; eşraftan Hafız Canpulatoğlu'nun teyze çocuğu Şadiye hanım olsun, kâhyalıklarını yapan Beyaze olsun gidişini biliyorlardı, duymuşlardı; ama gelişi üstüne bir fikirleri yoktu. Şadiye hanım, «Ben Kasım ağa'yı evde biliyordum,» dedi. «Ben de evde sanıyordum,» dedi Beyaze. Şadiye hanımın anlattıklarına göre; Kasım ağa, her akşamki gibi yazıhanesinden gelmişti. Vakit, ikindiyi biraz geçe olabilirdi. Mevsim sonbahardı ya, hava erken kararıyor, insanı şaşırtıyordu. Kasım ağa gelmiş, el yüz yıkamış; sofranın hazır olup olmadığını sormuştu karısından. Güsulhanenin başında, elinde havluyla bekleyen Şadiye hanım, «şimdi hazır olur,» demişti. «Izgara yapılıyor. Rakıyı da buzluktan çıkardı Beyaze. Cacık da yaptım.»

Kasım ağa yüzünü havluya kurulurken, «cacık mı?» diye sormuştu: «Salatalığı nerden buldunuz?» Şadiye hanıma kasabadan il merkezine inen dişçinin hanımı armağan getirmişti o gün. O da öğlenki yemeğin yanına yaptığı kıvırcığın üstüne doğrayacağına akşam cacıkla rakı mezesi güzel olur demiş, saklamıştı kocası için.

Hayır, Kasım ağa'nın o akşam «hiçbir fevkalâ-

deliği» yoktu. Hayır, Şadiye hanım hiç dikkat etmemişti. Beyaze de öyle bir şey görmemişti. Güzel sofraya oturulmuş, radyo açılmış, ajans dinlenmiş ve Kasım ağa rakısını yudum yudum içmişti. Televizyon seyretmemişlerdi. Programda hiçbir şey yoktu seyre değer de ondan. Gündüz Şadiye hanımın kabul günüydü, konukları çoktu. Onu dinle, ona meram anlat, ikram üstüne ikram et, tabii, yorgun düşmüştü. O yüzden odasına erken çekilmişti. Dayak yemiş gibi hal vardı, yatmış ve hemen uyumuştu.

Kasım ağa'yla aynı yatakta yatmayalı çok uzun yıllar vardı. Eski bir hikâyeydi o; anlatmasa daha iyiydi, karı kocayı ilgilendiren bir meseleydi çünkü. Kasım ağa bir çok geceleri böyle yapardı. Tek başına oturur, rakısını içer; ya televizyon seyreder ya radyo dinler ya da sevdiği havaları teypte çalardı. Ne zaman odasına çekilir yatar, uyurdu, Şadiye hanım bilemezdi bunu. Hayır, Beyaze de bilemezdi. Onlar dedikoduydu hep. Bir kere Beyaze yaşlıydı, Kasım ağa ilk gençlik yıllarını sürdürürken ve babasıyla annesi sağken bu eve kapılanmıştı. Evi çekip çeviren oydu. Evet, bazı şeylerin kulağına çalındığı olurdu, inanmazdı Şadiye hanım. Ev, büyüktü, konak yavrusu bile denebilirdi. İki cepheliydi. Eh, Kasım ağa asıl evin karşısına düşen cephede ne isterse yapabilirdi. Yapamaz mıydı? Ev onundu, keyf onundu. Şadiye hanım görmesin, duymasındı da...

Ne Şadiye hanımın ve ne de Beyaze'nin bundan başka bildikleri yoktu.

42

Aynı perşembe gecesi; Üzer, şafak sularında uyanmış ve Gazel'e duyurmamaya çalışarak yataktan kalkmıştı. Gece hiç konuşmamışlardı. Sessiz susku n yemeklerini yemişler, Üzer her akşamki ka-

dar; ne bir kadeh az, ne bir kadeh fazla rakısını içmiş, Gazel bulaşıkları yıkarken yatağa girmişti.

Mutfaktan gelen musluğun sesiyle yıkanan bulaşıkların sesini duyuyordu. İçine bir eziklik egemendi. Rakı kandırmamıştı. İçmek istemişti ama midesi elvermemiş, birden bir doygunluk duymuştu.

Nice sonra Gazel mutfaktan geldi, ışığı yakmadan karanlıkta soyundu, yatağa duyurmadan girdi hemen. Üzer bir süre ondan bir hareket bekledi. Dönsün, bir kolunu atıp sarsın, elini omuzbaşlarından gezdire gezdire beline, belinden karnına, karnından kasıklarına indirsin diye beklemişti. Oysa, sırtı ona dönüktü Gazel'in. Çok geçmeden de uyuyuvermişti.

Üzer'i uyku tutmamıştı. Arada bir dalıyor, silkinip uyanıyordu. Babasını görüyordu düşünde yine. Babasını o haliyle alıp getiriyorlar, eve taşıyıp arka odaya alıyorlardı. Her yer kan gölüydü. Babası ille de dayısı gelsin istiyordu. Dayısı geliyordu. Babası dayısıyla konuşuyordu. Dayısı tabancasını çekiyor ve babasının başına nişanlayıp üstüste ateş ediyordu. Babasının başı tuzla buz oluyor, dağılıyor; et, kemik, beyin, göz, saç ve deri parçaları havada nazlı nazlı uçuşuyordu.

Kendi kendine uyandı, toplandı. Gazel derin uykusundaydı.

Yavaşça eşyalarını topladı, kucağında dışarı çıktı. Koyu karanlıktı. Kuyu başındayken durup giyindi, çizmelerini çekti ayağına. Ahırda atını eğerledi, yularından çekerek çıkardı, avluyu geçtiler. Seslerine Gazel uyanmadı.

Üzer bir süre yayan gitti, sonra atlandı.

Kavşağa varmadan uzaktan bir cibin kasabaya saptığını gördü; candarmalar sandı, ürktü. Bekledi. Çevrede ses soluk yoktu hiç, güven gelince hayvanı mahmuzladı.

Kese yollara inmişti, Tır'ları gördü. Arka arkaya üç taneydiler, dizilmiş gidiyorlardı. Sesleri gürül gürüldü. Bir ara yolları ayrıldı. Üçtepeler'e vardığında; aşağılarda, Narlı yolunun orlarda Tır'ları gördü yi-

ne. Kısa farlarla sarsıla sarsıla yolu tutmuşlar, ilerliyorlardı. Kendi tırmandığından uzun bir süre gözledi onları. Derken çevrildi, gözden yitirdi.

Mahmut'lara gün ağarırken varabildi. Konuk odasında uyuyordu. Hasan'la karşılaştılar. Hasan el sıktı, 'hoşgeldin' dedi. Çıplak iğdenin altındaki tahta kerevetlere oturdular, cigara sardılar. Adamlardan biri içerden kahve yaptırtmış, getirdi.

«Ne uykusu bu?» dedi Üzer. «Ben geç kaldım dediydim.»

«Bir gecikme var da..» dedi Hasan. «Haber geldi. Vaktinde çıkaramamışlar sürüyü. Vaktinde çıkaramayınca, vaktinde de getiremeyecekler tabii. Bekleyeceğiz.»

«Ne kadar?»

«Bugün cuma. Pazara falan çıkarız yola ya da Cumartesi akşamına. Bir solukta alırız Osmaneli'ni, mesele değil, üzülme ağam. Mahmut'un işine yaradı. Kaç gündür uzaktaydı, yeni geldi, körkütük de sarhoştu. Yattı uyudu, biz de elleşmedik.»

«Uyusun!» dedi Üzer. «Madem öyle, uyusun.»

«Sen istersen dön kasabaya Üzer ağa,» dedi Hasan. «Burda bekleyeceğine, dön kasabaya. Yarın akşam, olmazsa pazar günü şafaktan önce burda ol, yeter. Bekleriz. Nasıl olsa bekliyoruz.»

«Gitmek gelmek olmaz,» dedi Üzer. «Geldim, ben de burda sizlerle kalıp beklerim. Sayılı gün çabuk geçer. Kasabada sıkıldım zaten.»

«Bir şeye mi sıkkınsın?»

«Dünya! Ervahına onun!..»

«Valla'a, ben boş veriyorum Üzer ağa. Üzülsem de değişmiyor, üzülmesem de. Şunun şurasında kaç günlük ömrümüz var, bir de düşünüp onun için mi üzüleceğim? Aman!»

Adamlardan biri yaklaştı

«Sabah için bir şeyler hazırladık, buyrun, Allah ne verdiyse..» dedi. Geri çekildi, ayağa kalkan Üzer'le Hasan'a yol verdi.

Cevahir, Hediye ikinci keyif çayını bardağına doldururken saatine baktı, altıbuçuğu beş geçiyordu, vakti vardı. Cigarasını da yakarken:

«Üzer hep aklımda,» dedi. «Gece rüyamda ölmüş gördüm. İkimiz yine kaçağa gitmişiz. Mayına düştük. Ben nasıl oldu bilemedim, kurtulmuşum, ama Üzer mayının ortasında kalmış. Ne yaptımsa kurtaramadım onu, mayının ortasında durup duruyordu. Sonra mayın patladı, Üzer de havaya uçtu.»

«Hayırdır inşallah,» dedi Hediye. «Ölü görmek diriye kavuşmaktır derler. Birileri mi gelecek, kimbilir.»

«İçim sıkılı, uyandım. Ezandan önceydi, gözümü bir daha kırpmadım.»

«Ömrü uzayacak Üzer ağamın, öyle derler.»

Sonbahar güneşi sabahla bir kendini belli ediyordu. Tek kusuru solgunluğuydu.

«Bir keresinde,» dedi Cevahir; «bir keresinde, sahiden öyle olduydu, ikimiz birden mayına düştüydük. Benim ilk yıllarımdı kaçakta, Üzer hep ustaydı. Allahım, görmeliydin! Önümüze bir eşek düşürmüştük, ardından bir top daladikeni sürüyordu. Biz de izinden gidiyorduk. Geceydi tabii, zifir karanlıktı. Arayı iyi tutuyorduk. Birden eşek zıngadak durdu. Ne ileri gidiyordu, ne geri. Üzer anladı, 'ervahına tükürdüğümün eşeği, bastı..' dedi. Hayvancağız tir tir titriyordu yerinde, o da anlamıştı, başına neler gelecek, seziyordu. 'Geri.' dedi Üzer, 'geri çekilelim, çabuk!' Demeye kalmadan bacağımdan kolumdan çekti benim, sürüdü. İzlerden geri geri giderek mayından güç çıktık. Biz daha zor atmıştık ki kendimizi mayın dışına, olanlar oldu; eşek ayağını kaldırdı, adımını attı, mayın patladı.»

Hediye kahvaltı masasını topluyordu. Reçel tabağını eline aldı.

«Verilmiş sadakanız varmış, Allah yüzünüze bakmış..» dedi.

«Üzer, Üzer..» dedi Cevahir. «O olmasaydı, ben o acemiliğimle o kör karanlıkta eşeğin ardına takılmış gidiyordum. Yerimde yeller esiyordu şimdi.»

Camdan dışarıya baktı. Komşu evin bahçesindeki nar ağaçları kıpkırmızı çiçeklerle doluydu.

«Bazan ne diyorum, biliyor musun; şu iş başıma gelmemeliydi, yine eski günlerdeki gibi eli ayağı tutan bir Cevahir olmalıydım, Üzer ağamla kaçağa gitmeliydik ikimiz!. İkimiz, evet!»

Atı aklına geldi. Dükkânı açarken bir cambaza satmıştı. Zor bir ayrılıktı. Cambazla birlikte eve kadar gelmişler, cambazdan bir iki dakika izin istemiş, içeri yalnız girmişti. At, onun gelişini görmüş, başını çevirerek koltukdeyneğini görmezliğe getirmişti. Yalanı yoktu, at gerçekten öyle yapmıştı. Kokusunu almış, burnundan solumuş, yanına vardığında ıslak burnunu yüzüne sürmüştü. Yarı aydınlıkta atın yalnızca gözlerini görüyordu Cevahir. Gözleri buğuluydu.

«Eh,» demişti Cevahir. «Atım, güzel atım, senden ayrılıyorum artık. Satıyorum seni. Çünkü benden geçti. Sana ne binebilirim, ne üstünde dik durabilirim artık. Eski günlerdeydi onlar. Çok çektirdim sana, korkular yaşattım, zor günler, geceler geçirttim. Bunlar bitti. Şimdi seni sattım. Alan o çingen cambaz n'apar seni, bilemiyorum. Kimbilir kime satacak? Senden gelecek para bana lazım. Dükkân açıyorum. Dükkâncı olacağım. Kaçak bana haram bundan sonra. Tek bacağımla dükkâncılık yapacağım. Bakkallık! Ekmek satacağım, peynir, pirinç, vitayağı satacağım. Eski günlerimiz olmayacak. Kavakların ordan seninle birlikte caka satarak geçmeyeceğiz. Dere boyundaki gizli yerimizde seni sulatmayacağım. Narlı yollarına gitmeyeceğiz. Kısmet! Kısmet, n'apalım, buraya kadarmış.»

Atın boynuna sarılmış, iki gözlerinden öpmüştü. At heykel gibi durmuş, soluğunu bile kesmişti sanki. Cevahir geri geri çıkmıştı ahırdan. Çingene girmiş, atı yularından çekerek dışarı çıkarmış, gündüz gözüyle her bir yanını yoklamıştı. Pazarlığa sıra

geldiğinde bin dereden su getirmeye kalkmaması için, Cevahir; «kötüleme sakın,» demişti. «Onun hakkında ağzından bir tek kötü söz çıkar, vururum seni buracıkta, ona göre.» Çingene cambazın rengi atmış, «peki, peki..» demişti. «Amma iş, hiç böyle hayvan satan da görmemiştim. Benim paramla bu hayvan..» Cevahir, atla göz göze gelmemek için hiç başını kaldırmamıştı. «Ver, ne ediyorsa senin parayla. Ver, çek git hemen, gözüme gözükme!»

At ancak sokağın sonuna geldiklerinde yalnızca bir kez, ama acılı, ama kırgın ve küskün olarak kişnemiş, başını son kez çevirip hâlâ arkalarından elinde bir tomar kâğıt parayı hırsla sıkmış duran Cevahir'e bakmıştı.

Davrandı, koltukdeyneği duvara dayalıydı, aldı.

«Mustafa açmıştır dükkânı, varayım gideyim ben de. Sabah ekmeğinde oğlana yardım edeyim.»

«Öğlene ne pişireyim?» diye sordu Hediye.

«Niyetin ne?»

«Geçen haftaki pazardan kalma lahana var, sarayım diyorum.»

«Sar,» dedi, yürürken.

Hediye kapıya kadar geçirdi, avlunun taş duvarına dayandı.

«Öğle ezanına doğru getiririm.»

«Mustafa'yı da unutma,» dedi Cevahir. «Fıkara aç kalmasın aramızda.»

«Ben gelmezsem, Hamdi ile yollarım belki.»

Cevahir döndü, bakıştılar.

«İçim bir hoş,» dedi Hediye. «Ona buna çabucak yoruluveriyorum.» Dişlerini gösterdi. Bir sırıydılar. «Yok yok, hayırdır diyelim, daha değildir. Ben vakti zamanımı bilirim.»

Cevahir de güldü, içini çekti.

Hediye sokağı enlemesine keserek inen güneşi gözledi. Pazar yerine yakın okulun camları birden portakal rengine döndüler.

Elini midesine bastırdı, ovaladı. Kaç gündür bir yanması vardı, bugünde sürüyordu. «Cevahir'e yok yok dedim ama, ya sahidense...» diye aklından

geçirdi. «Belki de o gece.. Belki daha sonraki gecelerde.. Geçen ay çok gecikmiştim. Bu ay da, geldi geçti, hâlâ olacağım. Bir iki pıhtı ne? Sayılmaz.» Elini midesinden kalbine götürdü. Güm güm vuruyordu. «Allahım, acaba mı?»

Odaya adımını attı, baktı, kanepede Tahir oturuyordu.

«Haber vermeye geldim sana,» dedi, Hediye'yi konuşturtmadı. «İyi bilmiyorum fakat bir şeyler olacak, Hediye. Hissediyorum. Cevahir'in başında bir şeyler dönüyor. Sana onu haber vermeye geldim.»

«Ne gibi bir şeyler?» dedi, sordu Hediye. «Ne gibi, ne gibi?»

«Ben de iyice bilmiyorum. Hissediyorum.»

Hediye kapıya tutundu.

«Ölecek mi yoksa?»

«Bilmiyorum,» dedi Tahir. «Elimden gelse de sana anlatabilsem.. Ah!»

Hediye, üzerine doğru gitti Tahir'in.

«Söyle, n'olursun, söyle bana!»

Güneş bir anda pencereden içeri doldu, Tahir'i eritti.

44

Olaya en iyi muhasebeci Hakkı bey görgü tanıklığı etti. Saat, iyi bir tahminle, Hakkı beye göre dokuzu biraz geçmekteydi; sözgelişi, on, onbeş falan.. Kesinlikle dokuz buçuk olmamıştı. «Çünkü,» dedi; «kasabada olduğu sürece, Kasım ağa, herzaman dokuz buçuğu geçirmeden yazıhanede olurdu. Erken geldiği de olurdu ama, geç geldiği asla olmazdı. Erken gelmeleri ise, pek nadirdi. Her gün, dokuz buçuk dedi mi pat kapı, Kasım ağa yazıhaneye girerdi.»

Kasım ağa'nın evi ile yazıhane arası en çok on

dakika alıyordu. Evinden dokuzu geçe çıkar, yürüye yürüye kahvelere varır, sağla solla ayaküstü çene atar, ona buna selâm verir; fakat bu arada yürümesini ağırlaştırsa bile, durmazdı, yürürdü. Evinden yazıhaneye kadar olan yol, beş altıyüz metre bir yoldu. Ağır aksak bir yürüyüşle rahat bir beş dakikada gelinirdi; ama Kasım ağa, kasaba eşrafındandı: Babası da eşraftandı, onun babası da. Hatırı sayılır kişilerin ailesiydi onlar. Dahası, Kasım ağa kasabanın fakir babasıydı, sürüsüne bereket adam beslerdi. «Bazı şom ağızlılar, o beslediği fakir fıkarayı kaçakçılık işlerinde kullandığını söyleyeceklerdir size, ama..» dedi Hakkı bey; «inanmayın efendim. Kasım ağa gönlü zengin, eli açık bir insandı. Kimini yedirir, kimini giydirir, kimini barındırırdı onların. Nice fakir çocuğunu Ağustos aylarında Hamdi'nin babasının kır kahvesinde düğün dernek kurup sünnet ettirmişti. Bütün masrafını cebinden verirdi. Yine bir çok fakir fıkara gencini Çitlenbik Düğün Salonu'nda başgöz etmiş, salon kirasını, limonata ve pasta parasını takır takır eliyle saymıştır. Tabii, zengin adamın, iyi adamın düşmanı çok olacaktır. Arkasından kötü söz edilecektir. Kasım ağa boş verirdi bunlara, aldırmazdı. 'Söylesinler Hakkı,' derdi. 'Onların demesiyle ne değişir ki.. Hiç! Ben yapayım da.. Elimde kalmıyor nasıl olsa.. Valla'i, inanmazsın Hakkı, kendime olmuş gibi seviniyorum, içim dolup dolup taşıyor..' derdi. Öyle derdi bana.»

Kasım ağa; o cumartesi günü, saat dokuzu, diyelim, beş geçe evinden çıkmıştı. Karısı henüz uyuduğu için Beyaze ona kahvaltı sofrasını kurmuş, çayını verip karnını doyurmuştu. «Efendim,» dedi. «Hanımım dün geceyi pek iyi geçirmemişti, başı ağrıyordu. Son zamanlarda hep başı ağrıyor. İl merkezindeki doktoru ona bir ilaç vermişti baş ağrılarına karşı. Yalnız bana şikâyet etmişti bu ilaçlar için; 'Beyaze,' demişti 'Bu bizim Cenani beyin verdiği baş ağrısı hapları beni uyuşturuyor, kolumu kanadımı kırıyor. İçiyorum, gözümü açamıyorum sonra. Vurdum mu kafayı, kaldırabilirsen kaldır sonra..'

Böyle diyordu efendim, evet, bana çok demişti bunu.»

Kahvaltıda Kasım ağa hep aynı şeyleri yemişti: Bir rafadan yumurta, balla karışık süt ve üstüne de bir fincan sade, kaynamış kahve. Kahve sindirimi kolaylaştırıyordu. Telvesine varıncaya kadar içmiş, geğirmiş, kalkmış ve evin öbür başına giderek avluya çıkmıştı. Rifat'ı görmüştü o zaman. Beyaze, «bir şeyler konuştularsa da ben duyamadım, efendim..» dedi. «Arada cam vardı, ben pencereden bakıyordum. Zaten çok da kalmadım pencere önünde. Çekildim, hanımımı uyandırmaya gittim.»

Rifat, «Kasım ağa o sabah avludaydı, gördüm..» dedi. «Ben, erken kalkmış, arabalara bakıyordum. Yağ muayenelerini yapıyordum. Birinin yağı çok aşağılara inmişti, dolduruyorken Kasım ağa geldi. Ona da n'aptığımı söyledim. Bana arabalara iyi bakmamı, yakında belki bir uzun yolculuğa çıkmamız ihtimali olabileceğini söyledi. 'Merak etme ağam, evvelallah hepsi sağlam, taş gibi hepsi..' dedim ona. Omuzumu sıvazladı, yürüdü gitti.»

Havuzlu kahvedekilerin gedikli müşterileri o günkü güneşli havada dışarıya taşınmışlardı. Çok kalabalık sayılmazlardı. Emeklilerin bir bölümü sonbahar havasından şifayı kaparız korkusu içinde içeride oturmayı yeğlemişlerdi. Kasım ağa dışarda oturanlarla selâmlaşmıştı. Nüfus memuru ile sağlık ocağının görevlisi Halil İbrahim, Kasım ağa'yı görünce ayağa kalkmışlardı. Kasım ağa onlarla ayaküstü bir iki kelime konuşmuştu: «Nasılsınız, iyi misiniz? Hava bugün maşallah güneşli.. Eh, kış geliyor, o kadar olacak..» gibilerden sözlerdi bunlar. Kasım ağa her günkü gibiydi, üstünde hiçbir olağanüstülük belirtisi yoktu. Rengi mengi iyiydi. Yine her zamanki gibi tertemiz giyimliydi, boyunbağı takmıştı. Lostracı Necati ayakkabılarını boyamaya yeltenmiş; Kasım ağa onu gülerek geri çevirmiş fakat bir kâğıt yirmi lira vermeyi de eksik etmemişti.

Hakkı bey, «efendim,» dedi. «Ben o sırada camdan, ne bahaneyle bilmiyorum, dışarı bakıyordum:

Kasım ağa'nın lostracı Necati'yle konuştuğunu, ona bir para verdiğini gördüm. Necati bu aldığı paraya karşılık bir şey yapmış olmak için illede ayakkaplarının tozunu olsun alayım diye tutturdu galiba ki, bir iki direnişten sonra Kasım ağa razı oldu, ayağının birini Necati'nin boya sandığı üstüne koydu. Necati tozunu aldı, fırçasıyla tak tak vurdu sandığına, öbürünü istedi. Kasım ağa uzattı, Necati onun da tozunu aldı. Kasım ağa döndü, karşı kaldırıma geçmek için vücudunu şöyle bir çevirdi, adımını attı, ilerledi. Yolun ortasına kadar güzel güzel gitti. Yolun tam ortasına gelince, o iki parkalı genç adam ortaya çıkıverdiler. Nerden çıktıklarını bilemeyeceğim. Belki ikisi de aynı yerden, belki biri sağdan ve aşağıdan, öbürü de soldan ve yan sokaktan çıkmışlardı; bilemeyeceğim artık. Bunlar geldiler, geldiler ansızın Kasım ağa'nın üstüne yürüdüler. Kasım ağa onları tanıyor muydu, hiç daha önce görmüş müydü? Yine bilemeyeceğim efendim. Yalnız bir şey benim dikkatimi çekmişti, onu söyleyeyim; Kasım ağa o iki genç adamı görür görmez bir hoş oldu, irkildi, ürperdi de diyebilirim. Aynı zamanda da kaçmak için bir hamle etti. Ne yana ama? Bizim yazıhanenin olduğu tarafa yapsaydı bu hamlesini, belki, belki değil, kesin, kurtulabilirdi. Allah şaşırttı herhalde, ters yöne savurdu kendini, attı. O tarafta da Cevahir'in bakkal dükkânı vardır. Önü boydan boya cam vitrinlidir. Cevahir bir ayağını kaybettiği için o cam vitrinin arkasına, yan tarafına, tam sokağı ve gelip geçenleri göreyim diyerek kasayı oraya koydurmuş, oturur. Bir tarrraka duyuldu. Genç adamların ikisinde de iki makineli tabanca vardı. İkisi birden ateş açtılar. Kurşunların çıkardığı alevleri gözlerimle gördüm. Adamlar silahların geri tepmesiyle sarsıldılar birazcık. İlkin önüne duran, yolunu kesen ateş etti Kasım ağa'ya. Kasım ağa ilk kurşunları önden yedi. Can havliyle geri döndü, hatta üç dört adım attı, Cevahir'in dükkânının oraya doğru ilerledi. O ikincisi hemen seğirtip yoluna durdu, bir sıçrayışta yana geçip başladı ateş etmeye. Kasım

ağa yine de kaçmasını sürdürüyordu, ben şaşıp kalmıştım camın ardında. Kasım ağa sendeleyerek koştu. Evet, koştu. Adımları sarsak da olsa, ayakları üstünde durmasını biliyordu. Koşarak Cevahir'in büyük cam vitrini önüne kadar geldi. Bu kez o iki genç adam yan yana oldular, silahlarını yine Kasım ağa'ya döndürdüler ve ateş ettiler yine. Tam bir taramaydı bu. Silahlarını belleri, hatta kalçaları hizasına indirmişler, ateş ediyorlardı. Ben sırtlarından görüyordum onları. Sarsılıyorlardı. Kasım ağa'yı taradılar efendim. Kurşunlarla delik deşik ettiler. Biri sağından soluna, öbürü solundan sağına doğru tarıyordu. Kurşunlar önce boşlukta uçtular, sonra Cevahir'in vitrinini camlarıyla birlikte yerlere indirdiler, sonra Kasım ağa'yı kalbura çevirdiler; sonra yeniden vitrinin camlarına, sonra ordan da şaşkınlığından yüzünü cama adeta yapıştırmış bakan Cevahir'i cam kırıklarıyla birlikte kurşunlarına hedef aldılar. Her yer kana bulandı. Kasım ağa düştü, yere kapaklandı, titremedi hiç. Çoktan ölmüştü. Cevahir o ara ayağa kalkmaya mı çalışmıştı, bilemiyorum; camlardan dışarı, koltukdeyneksiz olarak gürültüyle sokağa düştü, oda devrildi. Göğsü kurşunlar içindeydi. Oturduğu yerden ilk ateşe hedef olduğundan yüzü de kan revan içindeydi, tanınmaz haldeydi. Ben koştum, kahvedekiler, sokaktakiler, çarşıdakiler hep koştular. Ben merdivenleri inene kadar o iki genç adam havaya ateş edip üstlerine gelen milleti sindirmişler, sonra ellerinde silahlarıyla kasabanın çıkışına doğru koşarak kaçıp gitmişler. Sokağa indim. Doğru Kasım ağa'nın başına koştum. Nerdeee! Kasım ağa ben gelene, yetişene kadar çoktan ruhunu teslim etmişti bile.»

Hakkı bey bunları anlatırken içtenlikle ağlıyordu.

Üzer oturduğu yerden bütün dikkatini çizmesine vermiş, koca bir üstüpü yumağını eriyik içyağına batıra batıra kalın deriyi yumuşatmaya uğraşıyordu.

Saksağanın biri geldi, önce karşısındaki ağacın dallarına kondu; uzun uzun baktı Üzer'e, bir iki kez gakladı. Sesi çirkindi. Üzer aldırmayınca yere indi, toprakta cakayla yürüyerek yakınlarına kadar sokuldu, bekledi. Üzer'le karşılıklı süzüştüler. Üzer oralı olmamış gibi yaptı. Saksağan yaklaştı, yan yan geldi, gözleri Üzer'deydi, hiçbir hareketini kaçırmıyordu. Ansızın bir şimşek yalazı kadar çabuk saldırdı, içyağına gagasını daldırdı. Alacağını aldı, aynı hızla kanat açıp yükseldi havaya.

«Seni!..» dedi Üzer, bağırdı. «Ervahını, emi!..»

Yerden bir taş alıp savuracakken gelenleri gördü: Üç kişiydiler. Yanlarında kasabanın kamburu Hamdi de geliyordu onlarla. Kısık gözlerle tanımaya çalıştı, doğruldu bu arada. Elinden çizmesini bırakmamıştı. Yağlı deri acı acı kokuyordu.

Berikiler yaklaştılar. Üzer o zaman çok şaşırdı: Hamdi'nin arkasından gelenlerden biri, kızkardeşinin büyük oğlu Ali'ydi; diğeri de bildik bir yüzdü ama iyice tanıyabilmesi için yakınlaşmalarını beklemeyip bir kaç adım ilerledi o da.

Ali ile yanındaki yeni sakallı üstlerine kara gocukları giymişlerdi, ikisine de büyüktü parkalar, bol duruyordu.

«Dayı!.» diye sokuldu Ali, elini uzattı.

Üzer Ali'yle gelen yeni sakallıyı tanıdı. Geçenlerde, ne kadar olmuştu üzerinden geçeli, unutmuştu şimdi; Mahmut'un sınırdan geçirttiği genç çocuktu.

Ali'nin uzattığı elini kavradı, bırakmadan çekti, sarıldı.

«Vay, Alicik! Nerden çıktın böyle, nerden çıktın yeğen? Nasılsın?»

Ali'nin gözlerinin altı torba torbaydı. Akları kızarmıştı.

«İyiyim dayı,» dedi. «İyiyim! Çok iyiyim.» Sesi ölgündü. Üzer'in kocaman kollarından sıyırdı kendini, çekildi. «Sana arkadaşım Bekir'i tanıtayım, dayı..»

«Ben onu tanıyorum,» dedi Üzer. «Öyle değil mi delikanlı?»

Bekir başını salladı.

«Evet, beni sınırdan geçirmiştin..»

«Geçirmiştim, evet. Ne demelere yine geldin buralara? Sana tekin yerler değildir demiştim, unutmuşsun.»

«Yok,» dedi Bekir. «Unutmadım. Yolumuz düştü de..»

«Yolunuz mu? Kimin yolu? Senin yolun da mı Ali?»

«Benim yolum da..» dedi Ali.

Üzer bir Ali'ye baktı, bir Bekir'e. Hamdi'de takıldı.

«Sen mi getirdin onları Hamdi?»

«Ben getirdim,» dedi Hamdi sırıtarak.

Ali söze karıştı.

«Kasabaya gelmiştik. Yolun başındaki kır kahvesine gittik; bu Hamdi vardı orda, ona seni sorduk; dayımı nasıl bulabiliriz dedim, ben nerde olduğunu biliyorum, gelin götüreyim dedi, önümüze düştü, sana getirdi.»

«Hay Allahın akıllısı! İyi etmişsin Hamdi, sağol!»

Serinlik başlamıştı. İkindi geliyordu.

«Yürüyün bakalım, gidelim, oturalım bir yerde, konuşalım. Böyle günlerle yoldan çıkagelmen hayır mı, şer mi anlayalım.»

Yürürlerken Ali:

«Pek hayır değil, dayı..» dedi.

«Ne demek o?»

Ali biraz geride kaldı, Hamdi ile Bekir öne geçtiler.

«Elimi kana buladım, dayı..» dedi Ali. «Elimden bir kaza çıktı.»

Üzer'in sol gözü seyirdi, durmadı.

«Bir kaza mı? Sen mi yaptın? Niçin?»

«Hemşire yüzünden..» dedi Ali, sesi incelmişti.

«Kifayet'e n'oldu?»

«Bir herif.. Kızdan en az yirmi yaş büyük bir herif.. Yapacağını yapmış. İki gün de tutmuş, kapatmış kızı, salıvermemiş. Kızın anlattığına göre, başkalarına da peşkeş çekmiş. İki gözü iki çeşme anlattı ağlayarak. 'Ben insan önüne çıkamam, namusum gitti, ben artık yaşayamam..' dedi. Aldığım gibi silahı, gittim, buldum pezevengi, öyle olmaz böyle olur dedim, geberttim.»

Sustu. Diğerleri yürüyorlardı. Üzer durdu, Ali de durdu.

«Geceydi,» dedi Ali. «Atladım bir vasıtaya, nereye olursa.. Hiç bakmadım. Konya'ya gelmişim. Ordan bir ikincisine bindim geldim Adana'ya. Adana'dan kasabaya... Ama, dayı, yüreğim serin. Yanına bırakmadım itin. Ahımızı yerde bırakmadım.»

«Kötü,» dedi Üzer.

«İki paralık olsaydık daha mı iyiydi, dayı?»

«Değildi.»

«Namusunu temizledim kızın. Onun namusu bizim namusumuz sayılmaz mı? Sayılır.»

«Peki,» dedi Üzer. «O Bekir delikanlısıyla senin ne alakan var? O niye burda seninle?»

«Beraberdik,» dedi Ali. «Bana yardım etti. Bir kişinin işi değildi çünkü. Yardım etti, onu arkamda bırakamadım. Aldım, yanımda getirdim.»

«Bir de Ankara'da olacaksınız,» dedi Üzer, cigara arandı.

Ali kendisininkilerden uzattı. Üzer aldı, Ali yaktı.

«Ankara ne ki, dayı.. Babamın kazancı ne ki? Altındağ'da iki göz oda.. İki göz odada beş nüfus..»

«Ben gitmeyin burdan diye çok direttim, bacıma dinletemedim. Babana da dinletemedim. Çocuklarımı okutacağım dedi, başka demedi. Burda kalsınlar da senin gibi kaçakçı mı olsunlar.. dedi yüzüme. Babanın bir zanaatı yoktu. Buna rağmen gittiniz.»

«Babam bir plastik fabrikasında iş buldu, çalıştı hep. Beni okuttu, Kifayet'i okuttu. Erol da okuyor.»

«İşte okudunuz, bok okudunuz. Kifayet'in başına ne geldi, senin başına ne geldi. Büyük şehir başınızı yedi işte.»

«Bunlar olur, dayı! Dünya kötü, insanlar kötü.»

«Şimdi n'olacak? Madem bunlar oldu, şimdi n'olacak?»

«Sana onun için geldim. Onun için geldik, dayı. Hapislerde çürümek istemiyorum. Ben üstüme düşeni yaptım, ailemizin namusunu temize çıkardım. Alnımız ak, yüreğim serin. Bunu yapmak zorundaydım ben. Başım dik gezemezdim, kimsenin yüzüne bakamazdım, gözüm yerde olurdu.»

«Şimdi n'olacak?» diye sordu Üzer uzaklara bakıp.

«Bizi sınırdan aşırt, dayı. Senin için çocuk oyuncağı. Bizi kat önüne, sınırdan aşırt, ötesine karışma. Biz başımızın çaresine bakarız. Sınırı bir geçtik mi, ötesi kolay bizim için. Bekir öte yakadan geldi, bir sürü tanışı, arkadaşı var, bizi kollarlar.»

«İş o kadarlıksa, kolay. Olur!»

«O kadarlık, dayı. Yap bunu, aşırt bizi, karışma sen. Sonrası bizim işimiz.»

«Kendi kendinize yetebilecek misiniz?»

Ali bol parkasının önünü açtı, gösterdi.

«Bize bir şey olmaz, dayı.»

«Yanınızda götürecek misiniz?»

«N'olur n'olmaz! Bulunsun, dayı..»

«Yarın,» dedi Üzer, ekledi: «Sürü gelecek, onu geçireceğiz. Siz de bizimle geçersiniz.»

Ali'nin gözlerinde bir parlama gelip geçti.

«Yarın olmaz, dayı. Bizim bu gece, en geç bu gece geçmemiz gerek. Yarına kalırsak, yetişirler arkamızdan. Tutuluruz.»

«Bu gece, ha, bu gece olmalı ille, ha?»

«Bu gece, dayı. Sen yaparsan ne âlâ, yoksa biz kendi başımıza geçmeye kalkarız.»

«Mayına düşersiniz.»

«O zaman..» dedi Ali. «O zaman sen geçireceksin bizi, dayı.»

«Evet, ben geçireceğim yeğenim,» dedi Üzer. «Başka çare yok. Sızleri göz göre göre mayınların içine salamam.»

46

Cevahir'in ölüsünü manifaturacı Hüsnü'den aldıkları iki kişilik yatakçarşafına sarıp sarmalayıp öyle eve getirdiler. Silah seslerine bütün kasaba ayağa kalkmıştı. Hediye o sırada mutfakta okşamdan kalmalarla sabahın bulaşıklarını yıkıyordu. Sesleri duydu, midesi birden yanmaya başladı. Yeni oluşan bir gaz içinde sancılanarak gezindi, yürüyüp kalbine vardı, cendereleyip sıkıştırdı.

Sabunlu ellerini çekti, gözlerini yumdu, derince bir soluk almak istedi; ama sancı bırakmadı, bıçak gibi saplandı. Havasız kaldı, duvarlara tutuna tutuna mutfağın bahçeye açılan kapısına geldi, açtı, temiz havaya çıktı, soluklandı biraz.

Ölüyü getirenler kara bir kalabalık halinde sokağın başında göründüler. Çarşafı altı okka etmişler, taşıyorlardı. Kan, bezin yüzüne vurmuştu. Akmasını hâlâ sürdürdüğünden gerilerinde kanlı bir iz onların arkasından geliyordu.

Ölüyü eve kadar getiremediler. Köşenin başındalarken Necip çavuş, yanında iki candarma eriyle yetişti, durdurdu. Taşıyıcılarla Necip çavuş arasında kısa bir konuşma oldu. Döndüler, ölüyü geri götürdüler.

Hamdi yüzü karman çorman geldi. Hediye bakıyordu. Ne olup bittiğini anlayamamıştı daha. İki eliyle midesini bastırıyordu, sancıdan beli bükülmüştü.

«Cevahir ağam..» dedi Hamdi. «Hediye ablam, Cevahir ağamı vurdular.»

Hediye birden ayıldı. Boşlukta tutunup dayanacak bir yer, bir tutamak arandı, bulamadı. Önünü görmüyordu zaten. Her yan karanlık, kopkoyu karanlık kesilivermişti. Ağzından kısa bir «ah» çıktı, dizleri vücudunu taşıyamadı, yüzükoyun kapaklandı, düştü.

Ayıldığında yüzünü yüzüne eğmiş, gözlerinden akan yaşları yanaklarında kurumuş Gazel'i gördü. Bakışlarını çevirdi, evinin tavanını gördü sonra. Hatıldan aşağıya kırmızı cin mısırları hevengi sarkıyordu. Gazel'in arkasında Hamdi, onun arkasında da mahallenin kadınları sıra olmuşlardı. Hepsi de başörtülerinin uçlarını ağızlarına kapatmışlar, zorlukla yutkunuyor, iki yana ağır ağır sallanıyorlardı.

Gazel yıkık kaşlarını birbirinden ayırdı, yarı gülümser:

«Nasılsın Hediye'm?» diye sordu.

Hediye doğrulmak istedi. Kadınlardan ikisi arkasına yastık koydular, yardım ettiler.

«Hamdi'nin... Hamdi'nin.. Dediği doğru mu Gazel ablam?»

Gazel'in gözlerine yaşlar doldu. Alt dudağı sarktı.

«Vay..» dedi Hediye. «Vay benim kara yazım!»

Dizlerini çekti kendine, başladı dövmeye ikisini birden.

«Vay Cevahir'im! Vay benim kara yazım, vay başım, vay bana, vay bana! Vay Cevahir'im! Vay Cevahir'im!»

Gazel yanına çöktü onun, Hediye gibi dizlerini çekti, göğsüne doğru topladı, başını koydu; iki yana sallanıp kısık bir sesle başladı o da.

«Vay Cevahir, vay Hediye'm benim! Vay kara yazılılarım! Vay size, vay size!»

Hamdi geriledi, arka arkaya giderek kadınlarla dolu odadan kendine bir çıkış yolu aradı. Güç belâ buldu, kurtuldu. Avlu duvarının dibine oturdu. Burnunu çeke çeke:

«Vay,» dedi. «Vay Cevahir ağam, vay! Vay sana Cevahir ağam, vay!»

Üzer'in gitmesiyle gelmesi çok sürmedi. Şafaktan önceydi, Mahmutlara yetişti. Öncü giden Hasan tezden haberlemişti; sürü, sahiplerince yolun yarısına kadar dursuz duraksız getirilmiş, asıl sözleşilen yerde hazır bekletiliyordu.

Mahmut, adamlardan birini Üzer için bırakmıştı. Birlikte çarçabuk at sırtında Mahmutlara kavuştular. Üzer:

«Sağ salim geçtiler,» dedi. Mahmut da fazla üstelemedi. Vakitleri yoktu. Her zamanki yerlerine vardılar, adamlarını buldular. Pazarlık kısa sürdü. Gün ağaracaktı nerdeyse. Uzun etmediler. Veren verdi, alan aldı. Gürültüsüzce, ortalığı tozutmadan hayvanları karşıya aktardılar.

Dönerlerken Mahmut:

«Bir kurtulsam şu işten Üzer ağam,» diye yakındı. «Her seferde yüreğimin yağları eriyor korkudan. Sittin senedir bu işi yaparım, gide gele kıçımın kılı ağardı, hâlâ üçbuçuk atıyorum. Avuçlarım sırılsıklam terliyor, nasıl ishal oluyorum, anlatamam. Üç gün üç gece bağırsaklarım dizanteriye tutulmuşa dönüyor. Durmadan çişim geliyor.»

«Ben de hep kurtulsam bir diyorum.. Bir kurtulsam... Ama biliyorum kurtulamayacağımı.»

«Çok uykum var,» dedi Mahmut. «Bir varalım, kafayı vurup yatacağım, bir hafta hiç uyanmadan uyuyacağım. Öyle uykum var.»

«Uyu! Yeni sürü on günden önce gelmez.»

«Öyle deme, haftaya yine iş var, kaybolma sen de..»

Atının üstünde uyukluyordu. Bir ara uyudu da galiba, sesi soluğu kesildi. Başı bir yanına devrildi. Üzer yavaşça geldi, atın yularını aldı, öne geçti, götürdü.

Vardıklarında güneş sapsarı patlamıştı.

Hamdi karşıladı onları. Eli yüzü şişti, rengi kireç gibiydi. Konuşurken kekeliyordu.

«Üzer ağam, Üzer ağam.. Cevahir ağamı vurdular, vurdular!»

Üzer bir sıçrayışta atından yere atladı, Mahmut uyandı.

«Ne diyorsun, deli!» dedi Üzer bağırarak. «Ne diyorsun be! N'oldu, n'olmuş Cevahir'e dedin?»

Zavallıcığın yakasını elinde dertop etmişti.

«Vurdular, ağam..» dedi Hamdi. «Vurdular.»

«Vurdular mı? Kim vurdu, kim?»

«Bilmem. Ben bilmiyorum.»

«N'olmuş, bir şey mi olmuş Cevahir'e Üzer ağa?» dedi Mahmut uyku sersemliğiyle.

Üzer atına bindi. Hiç konuşmadan, tek kelime etmeden sürdü. Sabahın çiğli toprağın üstünden henüz kalkıyordu. Üzer'in ardından o nedenle hiç toz olmadı, atının nal sesleri bile anca bir kaç kez boğuk boğuk yankılandı.

Mahmut toparlandı. Ürkek, şaşkın bekleyen Hamdi'nin üstüne gidip:

«Kim vurdu Cevahir'i, söyle hele?» dedi.

«Yabancılar! Kasabaya dışardan gelenlermiş, öyle dediler.»

«Sen gördün mü onları?»

«Ben görmedim, hiç görmedim.»

«Kim görmüş, peki?»

«Çok kimse.. Kasım ağa'nın hasımlarıdır da dediler.»

«Kasım ağa'nın mı? Yoksa, Hamdi...»

«Kasım ağa'yı da vurdular ya Mahmut ağam, Kasım ağa'yı da vurdular.»

48

Pazar günü, bir önceki günü, cumartesiyi aratı millete. Hava sisten pustan kurtulmadı. Gök kapkoyuydu, yağmur bulutları dört bir yanı kaplamıştı. Sıkıntı, yağmur sıkıntısıydı.

Cevahir'in ölüsü cumadan pazara kadar kaldırılamadı. İl merkezinden görevli kişiler geldiler; baktılar, ettiler, yazdılar çizdiler, sordular soruşturdular. Cevahir'den çok Kasım ağa üzerinde duruyorlardı. Soruşturma o yönde ilerletildi. Üzer geldiğinde Cevahir'i il merkezine otopsi için alıp götürmüşlerdi. Kasım ağa'nın ölüsüyle birlikte ikisini iki cip taşımıştı.

Üzer de gitti il merkezine. Kasım ağa'ya sahip çıkacak çok adamı vardı; Cevahir'in ise yalnızca Üzer'i. Gazel de, Hediye de çok istemişlerdi ama Üzer gelmelerine izin vermemişti.

İl merkezinden tuttuğu bir takside getirdi Cevahir'i. Kefene sardırmıştı, elinde gömülme ruhsatı vardı. Cevahir tabuttaydı.

Doğrudan doğruya çarşı camiine götürüp musalla taşına koydular. O geliş gidişler sırasında saat ilerlemiş, bir'i bulmuştu. Öğle namazına duran cemaat camiden çıktı. Hemen musallanın önünde sıralandılar. Arkalarından Hoca Abdullah efendi geldi, yerini aldı. Namaz kılındı.

Hediye, yanında Üzer, Gazel, Hamdi, Hamdi'nin babası bir kenarda duruyorlardı. Kadınların başları örtülüydü. Hediye hiç konuşmuyordu. Gazel de konuşmuyordu. Üzer çökmüştü; cigaranın birini yakıyor, öbürünü söndürüyordu.

Vakitlerini şaşırmış küçük serçe sürüleri vıcırdaşarak minarenin şerefesinin altında toplandılar. Konmak için çırpınıyorlardı. Havada tüyler uçuştu; döne dolana, namaza durmuş cemaatin üstüne düştüler.

Hoca Abdullah efendi sözü uzatmadı, birazını da mezar başına sakladı. Öndekilere başını eğip işareti verdi. Berikiler hemen tabuta el verdiler, havaya kaldırdılar, omuzlara aldılar. Üzer de koşar gibi sokuldu, salın altına girdi.

Küçük bir kalabalıktı. Önce çarşıdan geçtiler. Esnaf dükkânlarının kapısı önüne çıktı, selâm verdi. Bir kaçı sala girdiler, beş on adım sonra değiştirilince çıktılar, geride kaldılar. Kadınlarla çocuklar

evlerin ya pencerelerinde ya da kapı önlerindeydiler. Suskun bakıyorlardı. Hoca Abdullah efendi cemaate ayak uydurmak için çok ağırdan yürüyordu.

Taşıyıcılarla onları izleyenler mezar başında pek fazla kalmadılar. Hoca Abdullah efendi de işini çabuk bitirdi, duasını kısa yaptı. Yasin okumayı Kesiksiz'in Hoca'ya bıraktı. Onun sesi daha gür, daha yanıktı çünkü. Ölü sahipleri yasin'i hep ondan isterlerdi.

Kesiksiz'in Hoca daha çukura toprak örtülmeye başlarken okumaya girdi: *«..diyecekler ki: Allah'a hamdolsun, bizi tasadan kurtardı. Hiç kuşkusuz Rabbimiz suçları örter, bol bağışlarda bulunur. Lütfuyla, bizi hep kalacağımız yurtta konaklandırdı, orada hiç bir yorgunluk duymayacağız ve hiçbir bıkkınlık getirmeyeceğiz.»*

Sesi bulanık gökyüzüne doğru yükseliyordu.

«..İnanmazlar için cehennem ateşi vardır. Ne işleri büsbütün tamamlanır, ne ölürler, ne de acıları hafifletilir onların. Biz, yadsıyanları böyle cezalandırırız.»

Üzer, bakmadan adamların birinden küreğini kaptı; tek başına kürediği toprağı dolan mezara attı, üstünü bir kümbet yapana dek sürdürdü.

Mahmut küreği elinden aldı, kolundan tuttu.

«Hadi gidelim, Üzer ağam!» dedi.

Gazel de Hediye'yi almıştı.

Mahmut; Hasan ve öbür adamlarıyla gelmişlerdi, atları mezarlığın kapısındaydı.

«Başın sağolsun Üzer ağam,» dedi Hasan.

«Sen sağol Hasan!»

Kapıda ayrıldılar. Atlanıp sessizce dağlara doğru gittiler.

«Hediye'yi bize götürüyorum,» dedi Gazel. «Bu gece bizde yatsın. İsterse yarın da, öbür gün de kalsın, iyi olur.»

«İyi olur, evet..» dedi Üzer.

Yürüyorlardı. Kesiksiz'in Hoca mezarlıkta kalmıştı, sesi onlardan gerilere gidiyordu.

yordu. Bir iki yerde kaydı, bir ikl yerde yuvarlandı; aldırmadı.

Düzlüğe indi. Hep koşuyordu.

Üzer de Indi düzlüğe. Atı tökezlememişti. Atladı sırtına, sürdü. Hızla sürdü.

All önünde bir böğürtlen topu gördü, can korkusuyla ardına atıldı, sözde saklandı.

Üzer geldi. Aralarında bir o böğürtlen topu vardı.

Bekleştiler.

Üzer tüfeğini doğrulttu. Nlşanını aldı.

«Dayı!» dedi Ali, ölmüş bitmiş bir sesle.

Üzer başka söz ettirmedi, tetiğe bastı. Kurşun namludan fırladı. Üzer:

«Bu Cevahir için!» diye bağırdı. Sesi gürdü.

Bir daha ateş etti.

«Bu da Cevahir için!»

Bir daha ateş etti.

«Bu da Cevahir için!»

Böğürtlenler dalgalandılar. Ali gerlye değil de öne, böğürtlenlerin çalıdikenlerine düştü yüzükoyun, kollarını Ikl yana açtı. Hiç titremedi, hiç kıpırdamadı, hiç sesi soluğu gelmedi ağzından.

Makill tepelerdeki keçi sürüsü ürküp kara lekeler halinde dağıldılar, o yana bu yana koşuşmaya başladılar. Çoban habire ıslık çalıp duruyordu.

Üzer atının kulaklarını sevdi, boynunu okşadı, yavaşça karnını topukladı. Hayvan hemen tırısa kalktı; sonra Üzer'in isteğine uyup bilinmez bir yöne doğru hızlı bir koşu tutturdu.

23 Aralık 1982 Perşembe
İstanbul, Levent

BITTI

"KURŞUN ATA ATA BİTER", adını çok yaygın ve çok bilinen bir türküden alıyor: "MAPUSLUK YATA YATA/ KURŞUN ATA ATA BİTER" diye başlayıp süren türkünün getirdiği olumlu ve gerçekçi çağrışımlar TARIK DURSUN K.'nın son romanının konusunu oluşturuyor.

Katı ve ödünsüz yaşam koşullarının yuğurduğu bir sınır kentinde geçen olaylar dizisinde yer alan roman kahramanları bütünüyle insancıl boyutlar taşıyorlar. "KURŞUN ATA ATA BİTER"de temel, gerçek yaşamın tek dayanağı olan insancıl ilişkiler. TARIK DURSUN K.'nın kişileri seviyorlar, acı çekiyorlar ve olağanüstü bir savaşım verirken de bir an olsun insan dışı kalamıyorlar.

"KURŞUN ATA ATA BİTER" bütün bunların yanı sıra görkemli bir dostluğun da destanını sunuyor.

Kapak tasarımı pan matbaacılık ankara 12 14 22